

praktiske grunde

nordisk tidsskrift for kultur- og samfundsvidenskab
8. årgang www.praktiskegrunde.dk issn 1902-2271

2014 : 1-2

WACQUANT

praktiske grunde

Nordisk tidsskrift for kultur- og samfundsvidenskab

2014: 1-2

TEMA: WACQUANT

Red. Christian Sandbjerg Hansen og Kristian Delica

Den sociale krop, den avancerede marginalisering og den straffende stat - introduktion til Loïc Wacquants œuvre Kristian Nagel Delica og Christian Sandbjerg Hansen	5
Marginalisering, etnicitet og straf i den neoliberale by: En analytisk kartografi Loïc Wacquant	27
Habitus som genstand og redskab: Refleksioner over at blive titelkamps kæmper Loïc Wacquant	43
<i>Homines in extremis:</i> Hvad 'kæmpende forskere' lærer os om habitus Loïc Wacquant	55
For en sociologi af kød og blod Loïc Wacquant	63
En etnoracialt lukket institution med et Janusansigt: En sociologisk specifikation af ghettoen Loïc Wacquant	73

Tre trin til en historisk antropologi om den reelt eksisterende neoliberalisme 91
Loïc Wacquant

Foucault, Bourdieu og straffestaten i den neoliberal æra 103
Loïc Wacquant

Kommentar til oversættelsen af Loïc Wacquants tekst
"Foucault, Bourdieu og
straffestaten i den neoliberale æra" 111
Carsten Sestoft

Nyhedsbrevet #53 115

Vejledning til forfattere om manuskripter 120

Den sociale krop, den avancerede marginalisering og den straffende stat - introduktion til Loïc Wacquants œuvre

Kristian Nagel Delica og Christian Sandbjerg Hansen

Anledning og rammesætning

Den franske sociolog Loïc Jean-Daniel Wacquant (1960–) har især fået opmærksomhed i en dansk videnskabelig offentlighed som 'elev af Bourdieu' og for sit arbejde med udviklingen af en komparativ sociologi om avanceret marginalisering (Bourdieu & Wacquant 1996 og Wacquant 2013).¹ Med dette temanummer af Praktiske Grunde forsøger vi, at introducere bredden i forfatterskabet gennem en samling af centrale og reflekterende artikler og et interview. Ærindet er at give et overblik over og en indgang til Wacquants *œuvre* og med en let omskrivning af Bourdieu at invitere læseren til løbende at tænke med og mod Wacquant. Dette foranlediger spørgsmål som; på hvilken måde er hans vidtforregnede arbejde relevant i en dansk/nordisk kontekst? Hvilke muligheder og begrænsninger kan der være i at anvende Wacquants generiske sociologi til nationale kontekster væsensforskellige fra fx den nordamerikanske? Ser vi konturerne af en 'straffestat' i Norden? På hvilken måde er begrebet om 'territoriel stigmatisering' anvendeligt i Norden osv. Wacquants tænkning tilbyder netop spændstige, for ikke at sige forførende begreber, der kan danne fundamentet for stedspecifikke studier, men disse skal naturligvis behandles med samme epistemiske refleksivitet, som Wacquant (i tråd med lærermesteren Bourdieu) flere

steder foreskriver som uomtvisteligt metodisk greb i socialvidenskabelige studier (fx Wacquant 2009b:121-122, Wacquant 2013:xxxii-xxxiii; se Schultz Larsen 2014b for en kritisk diskussion heraf).

Illustration: Carlos Velasco (www.carlosvelasco.com)

¹ Wacquant er født i Nîmes (mellem Montpellier og Marseille) i Sydfrankrig. Han er uddannet i sociologi hhv. på Université Paris-X, Nanterre (1983) og på University of Chicago (1986 Master of Arts, 1994 Ph.d.). I 1994 ansat på University of California, Berkeley, fra 1999 som professor. Siden 1990 tillige forsker ved Centre de sociologie européenne du Collège de France et de l'Ecole des hautes études en sciences sociales, Paris. Har modtaget en række fellowships, bl.a. mellem 1990 og 1993 et Junior Fellowship på Harvard University. Se tillige Wacquant 2009b for en gennemgang af sammenhængen i Wacquants intellektuelle biografi og for en eksplicitering af, hvordan han selv beskriver relationen mellem sine forskellige forskningsfelter.

I det følgende vil vi ikke slavisk behandle alle dele af forfatterskabet ligeligt, men eksplicit lægge mest vægt på de dele der ikke, indtil nu, har modtaget me-

get opmærksomhed i en skandinavisk kontekst (mere generelle introduktioner til Wacquant (på dansk) findes i Delica 2011a & 2013, Schultz Larsen, Delica & Mathiesen 2013). Særligt har Wacquants bysociologi fået opmærksomhed i dansk sammenhæng, ikke mindst med udgivelsen af *Byens Udstødte* (2013) og en række artikler i *Social Kritik*, mens hans straffesociologi ikke har fået megen opmærksomhed (trods oversættelse af *Fattigdommens Fængsler* (2008)) og hans kropssociologi kun ganske lidt (Delica 2008). Vi præsenterer så at sige forfatterskabet ”inde fra og ud”. Det vil sige vi følger værket tæt og relativt kronologisk, men giver i både de udvalgte tekster og i denne introduktion plads til særligt Wacquants håndtering af *den sociale krop* og *den straffende stat*. Hovedelementer nedenfor, såvel som i de oversatte tekster, er derfor: (1) Wacquants arbejde med habitusbegrebet i den dobbelte betydning som værende både et (refleksions)redskab og et forskningsemne i sin egen ret, (2) en kort oversigt/gennemgang af centrale begreber, der anvendes i de oversatte tekster (avanceret marginalisering; den nyliberale strafestat; ghetto/hyperghetto/antighetto; territorial stigmatisering; dødelig symbiose), (3) en synliggørelse af hvordan arven fra Bourdieu er i spil og videreudvikles i arbejdet, og (4) en diskussion af nogle af de kritikere, der i en dansk kontekst er blevet rejst i forhold til Wacquants arbejde samt en synliggørelse af udvalgte danske studier, der henter inspiration hos Wacquant.

Krop og etnografi som udgangspunkt

Det er først og fremmest vigtigt, at bemærke sig Wacquants etnografiske afsæt, som han redegør for i *Habitus som genstand og redskab*, der er oversat til dette temanummer (2009c og i udvidet form i Wacquant 2009b). Da han kom til Chicago i den sidste halvdel af 1980'erne med ønsket om at lave førstehåndsobservationer af livet i ghettoen blev en bokseklub udsigtspunktet. Men indrulleringen i boksesalens trænings- og kammeratskab forførte ham i to betydninger: for det første i en næsten traditionel antropologisk forstand, hvor feltforskeren fortaber sig, går ’native’, som Wacquant selv beskriver det i indledning til *Body and Soul*:

I feel so much pleasure simply *participating* that I'd gladly give up my studies and my research and all the rest to be able to stay here and box...

It's really crazy. PB (Pierre Bourdieu) was saying the other day that he's afraid that I'm 'letting myself be seduced by my object' but, boy, *if he only knew*: I'm already way beyond seduction! (2004a: 4n3, *kursiv i original*).

Tre år brugte han i boksesalen (fra august 1988 til oktober 1991), hvor han altså blev opslugt i en sådan grad, at han overvejede at droppe sin akademiske karriere og blive professionel bokser; en initiering, der nødvendiggjorde et massivt følelsesmæssigt og intellektuelt generobringsarbejde for ’at komme tilbage’. *Body and Soul* blev netop først skrevet på fransk for ved hjælp af sproget at skabe distance til oplevelserne og materialet (Wacquant 2004a: 264); de første tekster kom først i midten og slutningen af 1990'erne, *Body and Soul* først i 2004 og den allerede på det tidspunkt proklamerede opfølger er først nu på vej.

Men feltarbejdet og deltagelsen (for)førte ham også til et ikke-planlagt studie af den sociale krop, dvs. studiet af de sociale mekanismer, der producerer pugilistens (bokserens) krop og håndværk.² Boksesalen blev altså ikke bare et vindue eller en adgangsvej til livet i ghettoen, men et egentligt selvstændigt studieobjekt. Boksestudiet er interessant af mindst to grunde. For det første så er det et forsøg på at ’åbne habitus’ sorte boks op” (Wacquant 2009c). Dvs. ikke blot at håndtere begrebet ”udefra og på afstand”, som en rituel remse

2 Se hertil særligt artiklen *The Prizefighters Threes Bodies* (Wacquant 1998a), som præcist analyserer boksernes forståelse af deres krops instrumentalitet (som maskine, våben og redskab), dens æstetiske hellighed (møjsommeligt og omhyggelig kropsskulptur – kvindelig skønhed – på den ene side og ’hårde’, maskuline selvfremtræden på den anden) og moralitet (det kropsliggjorte etiske ideal om ’ofret’, den stramme disciplinering, der skiller ’ringen’ fra ’gaden’ og binder pugilisterne i et kollektivt trosfællesskab). Artiklen *Pugs at Work: Bodily Capital and Bodily Labor among Professional Boxers* (1995a) vægter særligt det første forhold, *Whores, Slaves and Stallions: Languages of Exploitation and Accommodation among Professional Fighters* (2001b) det andet, og *Sacrifice* (1998c) det tredje. I *The Pugilistic Point of View: How Boxers Think and Feel About Their Trade* (1995b) findes en længere beskrivelse af bokserens ’tre kroppe’, mens *A Fleshpeddler at Work: Power, Pain and Profit in the Prizefighting Economy* (1998b) analyserer ’matchmakerens’ funktion i bokseverdenens økonomi og diskuterer denne positions kyniske kalkulation af boksernes kropslige værdi op imod betydningen af boksernes moralske verden og etiske princip om ’ofret’ og afdækker på den måde det brændstof, der får bokse(pro)motoren til at køre.

om systemet af dispositioner, men per krop, ”indefra og *up close*”, beskrive og analysere den sociale produktion og sammensætning af bokserens habitus – dvs. det sekundære lag af dispositioner, der er fælles for bokserkollektivet, og som lægger sig på eller føjes til den enkelte bokserers individuelle habitus. Her operationaliserer Wacquant habitus som færdigheder, kategorier og begær og viser mulighederne for at bruge habitus til i detaljen at studere indholdsmæssige aspekter af et pædagogisk arbejde, der skabes, struktureres og virker i et afgrænset praksisområde.³

For det andet har hele dette forløb gjort Wacquant til en fortæller for det han betegner som *carnal sociology – sociologi fra kroppen*. Dette præsenteres meget eksplicit i *Homines in Extremis*, der også er oversat til dette temanummer, i hvilken Wacquant slår til lyd for en sociologi *fra* kroppen og ikke alene *om* kroppen. Her markerer han med vanlig sans for distinktioner, en afgørende forskel mellem denne udgave af praktiseret kropssociologi og skrivebordskonstruktioner af mere eller mindre filosofisk karakter, der netop ikke har et engageret, agerende, habituelt disponeret subjekt som omdrejningspunkt. Som Wacquant påpeger i bl.a. *Habitus som genstand og redskab* er dette, for ham, netop også et glimrende eksempel på, at Bourdieus habitusbegreb ikke skal forstås som en ’ufravigelig og uafrystelig skæbne’, men snarere som et dynamisk begreb velegnet til at indfange kropsliggjorte praksisser under hensyntagen til strukturelle rammers betydning. Dette personificerer Wacquant selv, da han går fra at være ’lærling’ i boksecentret til at få sin debut i ringen ved boksestævnet Golden Gloves i Chicago (se også Hilgers 2009 og Delica 2008), hvilket da også er det centrale omdrejningspunkt i *Body and Soul*.

Centrale begreber og analyser – en kort oversigt

Via dette afsæt – Chicagos ghetto med boksesalen som førstehåndsudsigts- og udgangspunkt, set og levet nedefra – kredser Loïc Wacquants værk efterfølgende omkring i hvert fald fem afgørende analytiske begrebsudviklinger, der tilsammen udgør en analysemodel af relationerne mellem urban forandring, etno-racial dominans og statens (forandrede, neoliberale)

måde at håndtere kategorierne på bunden af det sociale, klassemæssige og rummelige hierarki i både USA og Frankrig (Wacquant 2014b: 4).

Avanceret marginalisering

Den første begrebsdannelse adresserer de makrosociologiske forhold, der har bestemt udformningen af et transnationalt, bymæssigt dominansregime. Med udgangspunkt i hhv. Chicagos sorte ghetto og Paris’ røde forstæder viser Wacquant, hvordan en *avanceret marginalisering* på forskellig vis slår igennem på begge sider af Atlanten. Wacquant bruger betegnelsen ’avanceret’ – fra engelsk ’advanced’, som også kunne oversættes med fremskreden eller udbredt marginalisering og som spiller på en ironisk dobbelthenvisning til ’advanced societies’, dvs. til de avancerede eller udviklede samfund i både sociologisk forstand à la Durkheim og i evolutionistisk egenforståelse – for at markere at det er et regime, der er ”organisk sammenkædet med den nutidige politiske økonomis mest avancerede sektorer” (Wacquant 2014b: 16).

Den centrale påstand i tesen om avanceret marginalisering er, at dette nye bymæssige marginaliseringsregime struktureres af fire mekanismer:⁴ *den første* er en makrosocial dynamik, der afkobler beboerne i de forsømte områder fra opsving i de økonomiske konjunkturer. Til forskel fra tidligere perioder med depression, så finder opkomsten af den nye ulighed sted i en periode med vækst. Det ser med andre ord ud til, at den post-industrielle økonomi adskiller de højtuddannede fra de ikke-uddannede på en sådan måde, at skellet mellem de to grupper gøres dybere i vækstperioder, hvilket kan eksemplificeres med, at New York producerede den største overklasse og det største antal hjemløse i perioden. *Den anden* dynamik angår lønarbejdets transformation i de afindustrialiserede samfund. Denne transformation er ifølge Wacquant dobbelt: For det første er den kvantitativ i og med at millioner af jobs for lavtuddannede er forsvundet eller flyttet ud. For det andet er den kvalitativ i og med, at der sker en nedskrivning af de sociale rettigheder og beskyttelsesforanstaltninger for praktisk taget alle, dog med undtagelse af de mest beskyttede arbejdere. Wacquant argumenterer for, at store dele af

3 Særligt analyseret i forhold til træningssalen som en slags kollektiv ”learning by doing” i *Body and Soul* (Wacquant 2004a: 99-127).

4 Dette beskrives særligt i Wacquant (2013a: 233-284), der bygger på Wacquant (1996a & 1997b).

lønarbejderne er overflødiggjorte og deproletariserede og at lønarbejdets karakter er forandret således, at lønarbejdets kontrakt *i sig selv* er blevet en kilde til usikkerhed (svækkede fagforeninger, midlertidige og deltidskontrakter, mv.) snarere end en kilde til social homogenitet, sikkerhed og skæbnefællesskab. Lønarbejdet er altså fragmenteret, dvs. gjort ustabil og lavt betalt, hvilket producerer en grundlæggende social usikkerhed i både objektiv (økonomisk) og subjektiv (frygten for deroute) forstand. Wacquant taler derfor om fremvæksten af et *prekariat* – en sammentrækning af prekær og proletariat, der beskriver denne nye kategori af arbejdere, hvis hverdag er præget af social usikkerhed på grund af det fragmenterede og økonomisk deregulerede arbejdsmarkeds kortvarige og lavtlønnede ansættelser.⁵

For det tredje nævner Wacquant en politisk dynamik, hvorigennem velfærdsstaten omdannes (i Europa) eller trækkes tilbage (i USA). En komponent i denne dynamik er Wacquants antagelse – hentet med inspiration i Esping-Andersen (1991) – om at staten stratificerer. Gennem statslige politikker tilbydes adgang til uddannelse og arbejdsstræning, betingelserne for indgang og afgang fra arbejdsmarkedet bestemmes gennem regler om at hyre og fyre. De er statslige politikker, der grundlæggende regulerer ansættelsesbetingelser og minimumslevestandarder, de omfordeler offentlige goder (fx bolig, sundhed, understøttelse), støtter eller forhindrer aktivt bestemte husholdsdannelser og de øver indflydelse på både den materielle intensitet og geografiske eksklusivitet og tæthed af fattigdommen gennem bypolitikker. Den fjerde dynamik er spatial og handler om Wacquants forsøg på at begribe, hvorledes effekterne af den avancerede marginalitet udviser en konsekvent tendens til at samle og koncentrerer sig i særlige stigmatiserede 'no go' områder i byerne.

Avanceret marginalisering er således en bred begrebsætning, der sigter mod at indfange den historiske forandring af Nordamerikas og Europas stater og betydningen af dette for byernes prekariat. Af de fire nævnte dynamikker er det særligt den politiske og den rummelige, som Wacquant har beskæftiget sig indgå-

ende med, hvorfor vi i det efterfølgende vil præsentere hans diskussioner af disse med udgangspunkt i staten og ghettoen.

Den nyliberale kentaurostat

I modsætning til hvad der har været gældende i visse dele af socialvidenskaberne, kan man, som det allerede ses i det foregående, bestemt ikke beskyjde Wacquants tænkning for at lide af 'statsfobi' (Villadsen & Dean 2012) – snarere tværtom. Den centrale forklaringsmodel i Wacquants værk er netop den historiske forandring af staten og, i vores læsning, særligt i måden staten symbolsk og materielt håndterer de mest dominerede befolkningskategorier. Ifølge Wacquant virkede den keynesianske velfærdsstat, der var omfattende og intervenierende, sammen med det fordistiske lønararbejde som en *solidaritetsmotor* og som en bremseklo, der beskyttede de mest udsatte befolkningsgrupper mod markedsøkonomiens recessive cyklusser og de voldsomme af de heraf producerede ulighedformer. Denne sociale stat transformeres ifølge Wacquant som følge af et skifte i magtbalancen mellem de klasser og grupper, der kæmper om kontrollen med staten. Her peger han særligt om end noget uspecifikt på transnationale virksomheder, konservative tænketanke og 'moderniseringsindstillede' fraktioner af borgerskabet og statsadlen, der har dannet en alliance under neoliberalismens banner, og højtstående politikere, embedsmænd og repræsentanter fra toppen af multinationale organisationer som OECD, WTO, IMF, Verdensbanken og EU (Wacquant 2008c: 13-14; 2009a: 4-5; 2010c: 213). I forhold til de indholdsmæssige konsekvenser af dette skifte er Wacquant på linje med de forskere, der analyserer den historiske forandring af et keynesiansk velfærdsregime i retning af et neoliberalt eller schumpetersk arbejdsregime – populært beskrevet som et skifte fra welfare til workfare.⁶

Dette er på linje med Bourdieus og kollegers analyser i *Weight of the World* (Bourdieu et al. 1999, særligt afsnittet om "The Abdication of the State") og i de mere politiske tekster i bl.a. *Acts of Resistance* (Bourdieu 1998), der netop placerer statslige forandringer i centrum for forklaringen af "le petit misère" i Frankrig

5 Termen cirkulerede blandt italienske og franske fagfor-
eningsfolk i 1980'erne og blev brugt af Pierre Bourdieu (i
bl.a. Bourdieu et al. 1999 og Bourdieu 1998).

6 Wacquant refererer her gerne til Peck (2001), Castel
(2003) og Jessop (1994).

i slutningen af 1900tallet (og i Vesteuropa generelt). Hos Bourdieu blev dette forklaret med at statens venstre hånd, repræsenteret af *velfærdsinstitutioner* som arbejdsmarkedslovgivning, uddannelse, sundhed, sociale bistandsordninger, offentligt boligbyggeri (samt repræsentanter for disse i ministerier og styrelser), mv., der har som opgave at beskytte og udvide befolkningens livschancer, har mistet sin selvstændige logik og virkemåde til statens højre hånd, repræsenteret af økonomiske statsinstitutioner. Til disse analyser af velfærdsforandringer og workfare-politikker tilføjer Wacquant på banebrydende vis de straffende institutioner som politiet, domstolene og fængslerne til statens højre hånd i Bourdieus model (Wacquant 2009a). Den tidligere sociale stat er ifølge Wacquant ikke 'blot' blevet (eller på vej til at blive) en workfare-stat. Gennem en kombination af analyser af både socialpolitik og straffepolitik argumenterer han for, at velfærdsregimet gradvist domineres af et arbejdsregime og et strafferegime; den sociale stat bliver til en straffestat når workfare kombineres med prisonfare (Wacquant 2008c:13ff; 2009a; 2009b). Denne omdannelse er ikke en 'naturlov' og den sker ikke på samme måde og med samme kraft i USA og Frankrig/EU. Wacquant argumenterer for, at foreningen af prisonfare og workfare, der sammen erstatter (USA) eller omdanner (EU) den keynesianske velfærdsstat fører til (eller anføres af) et nyt politisk regime, der kan karakteriseres som en liberalistisk-paternalistisk *kentaurostat*: den praktiserer en *laissez faire* økonomisk politik over for de virksomheder og privilegerede individer, der agerer i toppen af det sociale hierarki, mens denne 'usynlige hånd' erstattes af en hårdt indtrængende og disciplinerende 'jernnæve', når det kommer til håndteringen af konsekvenserne af den økonomiske deregulering og sociale tilbagetrækning over for de lavere klasser og disses territorier.

Arbejdet med analyserne af denne 'kentaurostat' går hånd i hånd med ét af de emner, Wacquant har viet størst fokus de senere år: Nyliberalismen. Her er Wacquant igen nytænkende når han argumenterer for, at det forvoksede fængselssystem og det moralsk behavioristiske socialsystem (og den sociale usikkerhed, som er effekten af en destabiliseret økonomi) er en *konstituerende* del af den neoliberale stat.⁷ Ideologien

om en minimalstat praktiseres ikke og den neoliberale straffestat er *ikke* en minimalstat, på nær når det angår økonomisk (de)regulering i toppen af klassehierarkiet: Når det kommer til håndteringen af den sociale usikkerhed, som de dominerede positioner i det sociale rum er underlagt og udsættes for, er statens indtrængen omfattende og hårdtslående. Wacquant (2009a: 307ff) fremhæver derfor fire institutionelle logikker, som kendetegn for neoliberalismen som sociologisk genstand:

1. økonomisk deregulering, dvs. indførelsen af 'markedet' eller markeds lignende mekanismer i organiseringen af *alle* menneskelige udvekslinger, hvad enten der er tale om økonomiske strategier i private virksomheder eller vedligeholdelse af offentlige goder.
2. tilbagetrækning og/eller omdannelse af velfærdsstaten, der bidrager til at understøtte intensiveringen af lønarbejdets kommodificering og de (arbejdsledige) lønarbejders underkastelse under de forskellige varianter af aktivering/workfare, der etablerer et kvasi-kontraktuelt forhold, der gør velfærdsmodtagende borgere til klienter med krav om pligten til at lade sin adfærd regulere som betingelse for ydelseshjælp.
3. en kulturel og ideologisk fortælling om individuelt ansvar, der bidrager til at reducere statens sociale og økonomiske ansvar for herved at bane vej for selv-konstruktioner, der lancerer den frie (motiverede) entreprenør på det frie (konkurrence)marked som model for alle livsfærers organisering.
4. et ekspansivt, indtrængende og proaktivt straffeapparat, som håndterer de nedre dele af samfundshierarkiet, der er ramt af den øgede sociale usikkerhed og ulighed, for herved at disciplinere prekariatet til det nye lavtlønnede servicearbejde, at neutralisere og opbevare de mest genstridige af disse og at bekræfte de statsdelegeredes autoritet (Wacquant 2009a: 7).

Den neoliberale stat er med andre ord *neodarwinistisk* i og med den fremsætter og hylder individuel konkurrence og ansvar samtidig med at dens økonomiske arm amputeres, dens sociale bryst tilbagetrækkes

7 Og som vi vil komme ind på, så afspejler det udvidede

fængselssystem heller ikke en tilsvarende stigning i kriminaliteten.

og dens straffende jernnæve fremskydes (Wacquant 2009a: 4).

Men denne model af neoliberalismens og straffestans centrale betydning for den avancerede marginalisering kommer først i fuld udfoldelse senere i forfatter-skabet (i 2009-bogen *Punishing the Poor*). Wacquant starter som nævnt sit feltarbejde i byen (i Chicago og senere i Paris). Den anden af de fire dynamikker i den avancerede marginalisering, som Wacquant intensivt og omfattende har beskæftiget sig med – og som måske også er de mest bemærkede aspekter i en dansk kontekst – er omdannelsen af byen (se Schultz Larsen 2009, 2011, 2014a, Visti Hansen 2008, Delica 2011a & 2013). Særligt har det omstridte ghettobegreb påkaldt sig hans interesse.

Ghetto, hyperghetto, antighetto

I *En etnoraclalt lukket institution med et Janusansigt: en sociologisk specifikation af ghettoen* (Wacquant 2011b), som trykkes i dette temanummer, indkredser Wacquant hvad han betegner som en sociologisk specificering af ghettoen (som begreb og som fysisk realitet). Baseret på de komparative studier, der danner grundlaget for *Byens udstødte*, og på en omfattende læsning af sekundære studier, påpeger han bl.a. to afgørende forhold:

For det første argumenterer Wacquant for, at den 'klassiske' amerikanske ghetto ikke længere findes. Den kollapsede i kølvandet på optøjerne i 1960'erne og er nu forandret til det Wacquant betegner som en *hyperghetto*. Ghettoen – eller den 'kommunale' eller fælles ghetto – var en by i byen, en sort by i den hvide by, et *sted* (place), der forenede de etnisk homogene indbyggere i et kompakt om end stratificeret fællesskab med fælles institutioner og symboler, men pga. det tidsmæssige sammenfald mellem (i) markedsøkonomisk tilbagegang, den økonomiske transition fra industrielt-manuelt arbejde til post-industrielt service-arbejde, der forflytter det økonomiske centrum til den bymæssige periferi og arbejdet til lavtlønslande, (ii) den politiske omplacering forårsaget af 'den store hvide migration' fra by til forstad (fra 1950'erne til 1970'erne), (iii) de sortes protester, der blev født af akkumuleringen af social og symbolsk kapital, samt (iv) tilbagerulningen af socialstaten, kolliderer denne ghetto og erstattes af *hyperghettoen*. Denne nye hyperghetto er kendetegnet

ved en dobbelt eksklusion på basis af hhv. race og klasse. Denne eksklusion forstærkes af statslige politikker, der trækker velfærdsstaten tilbage, negligerer udviklingen i byens 'nederste' områder og ruller et hårdtstraffende indespærringssystem frem. Med afindustrialiseringen er hyperghettoen uden økonomisk funktion og frataget sine kollektive organiseringer, som er blevet erstattet med statslige institutioner til social kontrol. "Hyperghettoen er et rå monument over ren eksklusion, et opbevaringssted for de stigmatiserede og overflødige dele af det sorte proletariat", siger han i et tidligere interview (Wacquant 2008d: 67). *Hyperghettoen* tilvejebringer således ikke noget "beskyttende skjold" mod den ydre verdens usikkerheder, men er snarere beslægtet med en "farefuld slagmark", på hvilken konkurrence udkæmpes mellem (i) uafhængige *hustlere* og organiserede *gangs*, der søger at plyndre områdets tilbageværende goder; (ii) lokale beboerorganisationer og græsrodsforeninger, som kæmper for at bevare deres kvarters brugs- og udvekslingsværdi; (iii) statslige agenturer, der overvåger og kontrollerer "vold og uorden", heriblandt socialarbejdere, politiet, domstolene, prøveløsladelses aktører/instanser, etc.; og (iv) udefrakommende "institutionelle *predators*" (i særdeleshed ejendomsmæglere), der høster fænomenale profitter på at gentrificere områdets ydersektioner til brug for de dele af middel- og overklassen, der vender tilbage til byen (Wacquant 2013a: 246; 2013b: 13-14).

For det andet argumenterer Wacquant for, at de europæiske byers forsømte områder ikke er ghettoer à la Amerika. Mens den amerikanske ghetto var bestemt af etnicitet, moduleret af klasse og intensiveret af staten, så er degraderingen i de europæiske byers randzoner drevet af klasse, moduleret af etno-nationalt medlemskab og 'formildet' af statslige strukturer og politikker. Hvor ghettoen var en homogen enklave er de tidligere arbejderkvarterer ganske heterogene; hvor ghettoen var et sted hvor beboerne havde tilknytning og blev fra 'vugge til krukke', forlades de forsømte områder så snart beboerne har mulighed for det (fx via social mobilitet, dvs. dem der lykkes i uddannelsessystemet og/eller på arbejdsmarkedet forsvinder). Men også de tidligere arbejderkvarterer er forandrede. Det, der kendetegnede de tidligere arbejderkvarterer, var den relativt store andel sociale institutioner (traditionelt med tætte bånd til kommunistpartiet), der havde en markant

betydning for organiseringen af det sociale liv omkring fabrikken, fagforeningen og boligområdet. Dette er ikke tilfældet mere, hævder Wacquant: "Områdernes nuværende etniske heterogenitet, afinstitutionisering og manglende kapacitet til at skabe nye fælles kulturelle og sociale værdier gør disse områder til det modsatte af ghettoer: de er blevet anti-ghettoer" (Wacquant 2008d: 67).

Forandringen af de fornedrede territorier på hver sin side af Atlanten kan således begge kompakt beskrives som en bevægelse fra "sted" [*place*] til "rum" [*space*]. Hvor steder er "fulde og fikserede" arenaer, der udviser en vis stabilitet og udvirker en vis beskyttelse, der er rum "potentielle *tomrum*, mulige trusler", områder der må frygtes, sikres eller fraflygtes (Wacquant 2013a: 245). Hvor ghettoen og arbejderkvarteret således var menneskeliggjorte, kulturelt genkendelige og socialt filtrerede lokaliteter med hvilke marginaliserede urbane befolkninger identificerede sig og i hvilke de følte sig 'hjemme' og i relativ sikkerhed, offentlige 'steder' svøbt i fælles følelser og forenede betydninger, understøttet af praksisser og institutioner af gensidighed, så er disse nu blevet reducerede til ligegyldige 'rum' præget af ren overlevelseskamp og nådesløs konkurrence.

Wacquant peger altså på, at den avancerede marginalitet ikke er spredt, men koncentreret i isolerede og afgrænsede territorier, der i stigende grad opfattes "som en social skærsild, spedalske fjendelande i hjertet af den postindustrielle storby hvor kun samfundets afskum vil acceptere at opholde sig" (Wacquant 2013a:241) – og dette ikke kun af dem, der står uden for, men også inden fra, af beboerne selv. Til at indfange dette element har Wacquant udformet begrebet *territoriel stigmatisering*.

Territoriel stigmatisering

Territoriel stigmatisering er et begreb formet af hhv. Goffmans teori om stigmatisering og Bourdieus teori om ikke bare symbolsk *vold*, men også symbolsk *magt* (se særligt Wacquant 2013a: 173-188, 241-250 og den selvstændige artikel om "territoriel stigmatisering" (2013b)).

I stil med Goffmans (1963) "race-, nations- og religionsmærker" virker de forsømte områder som et stigma, der indebærer dilemmaer med at håndtere information, identitet og sociale relationer og som "kan overføres gennem slægtslinjer og ligeligt smitter

alle familiemedlemmerne". Kort sagt tilføjes variabelen 'sted' til Goffmans klassiske analyser af stigma, men til forskel fra disse andre stempler af vanære kan det territoriale stigma ganske let skjules eller dæmpes – ja selv annulleres – gennem geografisk mobilitet. "Hvorvidt disse områder faktisk er forfaldne og farlige, og hvorvidt deres befolkning overvejende består af fattige, minoriteter og udlændinge, eller ej, betyder ikke meget i sidste ende: Når offentligheden i almindelighed deler og udbreder den fordomsfulde opfattelse, at det er sådan, det er, så er det i sig selv tilstrækkeligt til at medføre nogle socialt set skadelige konsekvenser" (Wacquant 2013a: 243).

Wacquant nævner her to niveauer: For det første, i forhold til *hverdagslivets* sociale relationer skaber det at leve i et (sub)proletarisk boligprojekt en "afdæmpet følelse af skyld og skam". Beboerne skjuler almindeligvis deres adresse, undgår hjemmebesøg af familie og venner, føler sig tvunget til at undskylde at de bor der, og distancerer sig selv fra stedet og de andre beboere ved at påtvinge stigmaet på en ansigtsløs, dæmoniseret anden – underboen, immigrantfamilien der bor i en tilstødende bygning, de unge på gaden overfor, som 'tager stoffer' eller er involveret i gadesvindleri, eller beboerne ovre i den anden blok som man mistænker for illegalt at være på understøttelse. Dvs. det stigmatiserede kvarter fornedrer og degraderer dem der bor der symbolsk og de degraderer det symbolsk tilbage gennem diskurser og reelt ved at flytte så snart muligheden byder sig (jf. også Bourdieu et al. 1999:129). For det andet, i forhold til *de politiske foranstaltninger*, så er det nemt for myndighederne – så snart et sted offentligt er stemplet som en "zone uden lov og ret", som et sted udenfor de fælles normer – at retfærdiggøre særlige tiltag, som afviger fra både tradition og lov, for "til særlige problemer kræves ekstraordinære løsninger". Dette kan få den effekt, at beboerne destabiliseres og yderligere marginaliseres, gøres usynlige eller drives ud af et eftertragtet sted. Samlet set så peger Wacquant på, at når disse territorier er, eller truer med at blive, permanente fikspunkter i det urbane landskab, dvs. når stigmaet 'sætter sig', så formerer og sammenklumper diskurser om forfald og lovløshed sig om dem, 'nedefra' i dagliglivets almindelige interaktioner så vel som 'ovenfra' i de journalistiske, politiske og bureaukratiske (ja selv videnskabelige) felter. Med Goffman viser

han således stigmaet og dets konsekvenser for ødelæggelse af den sociale identitet, hvad angår både stedet og beboerne; med Bourdieu tager han dette et skridt videre og analyserer dette, at beboerne så at sige betragter sig selv og deres sted (eller *rum*) med de domineredes øjne, som en symbolsk *vold*, dvs. ”en stille, umærkelig vold, usynlig selv for dens ofre, og som hovedsageligt udøves ad de rent symbolske veje for kommunikationen og erkendelsen, eller mere præcist, for miskendelsen, anerkendelsen, eller i sidste instans for følelserne” (Bourdieu 1999: 8), ”en form for vold, der udfolder sig på baggrund af et samspil og en indforståethed hos det individ eller den gruppe, der bliver udsat for den” (Bourdieu & Wacquant 1996: 151).

En af de noget oversete implikationer, som Wacquant her gør opmærksom på er, at den territoriale stigmatisering – i et post-Keynesiansk, post-Fordistisk samfund præget af dereguleret økonomi i toppen og prekariseret lønarbejde i bunden – også bevirker et tab af symbolsk magt. Heterogeniteten i de forsømte områder gør således, at områderne har svært ved at forene de tilstedeværende kategorier og skabe følelsen af fælles betingelser og formål, dvs. betingelserne for den *symbolske magt, der kan skabe og mobilisere området* som et kollektivt forenet sted. Den avancerede marginaliserings konsekvenser i bunden af hierarkiet af bymæssige steder, adskiller sig altså fra tidligere former for urban fattigdom ved at dens kontekst er *klassedekomposition*, ikke *klassekonsolidering*. Beboerne i de stigmatiserede territorier – fanget i et lavtlønnet arbejde med usikre ansættelsesvilkår eller i social- eller straffesystemets institutioner – er berøvede et *sprog*, et repertoire af fælles billeder og tegn gennem hvilket de kollektivt kan undfange deres skæbne og projekttere mulige alternative fremtider, og de står således uden de traditionelle instrumenter (symboler, talsmænd, organisationer, jf. Bourdieu 1991), der kan konstituere, mobilisere og repræsentere gruppen som gruppe (eller klasse). *Prekariatet* forbliver altså ”en dødfødt gruppe, hvis spredte oprindelse og indbyggede spaltningstendenser kontinuerligt obstruerer dens adgang til en organiseret form for kollektiv eksistens og kollektive handlemuligheder” (Wacquant 2013a: 250; 2014a).

Hermed har vi altså præsenteret, hvordan staten er placeret centralt i forklaringen af den avancerede mar-

ginaliserings territorielt stigmatiserede (hyper)ghetto. Den sidste analytiske begrebsætning, vi vil præsentere, er Wacquants kobling af stat, klasse, etnicitet, sted og straf, som kondenseres i begrebet om *den dødelige symbiose*.

Den dødelige symbiose

Som begreberne om hyperghetto og anti-ghetto peger på, så er der en central bestræbelse i Wacquants arbejde på at præcisere den *sociologiske* forståelse af *ghettoen*. I *En etnorracialt lukket institution med et Janusansigt: en sociologisk specifikation af ghettoen* går han således tilbage i tid og på tværs af kontinenter for at udskille ghettoens konstituerende elementer (Wacquant 2012b). Her fremhæver han fire konstituerende elementer: stigma, tvang, fysisk indkapsling og organisatorisk parallelitet og isolation. Ifølge Wacquant har ghettoen modsatrettede funktioner for de to kollektiver, som den sammenbinder i en relation af asymmetrisk afhængighed: for den dominerende kategori er dens rationale at indespærre og kontrollere den dominerede kategori, dvs. den socialt og symbolsk ’plettede’ og derfor urørlige kategori, der dog tjener væsentlige økonomiske funktioner. Men denne *påtvungne isolation* fører til forstærkelse af social udveksling og kulturel sammenhæng indenfor ghettoens grænser, hvorfor den for den dominerede kategori er en integrativ og beskyttende anordning: den befrier de stigmatiserede fra ubehaget ved at være placeret i en konstant underlegen kontaktration og den afføder fællesskab og fællesskabsfølelse indenfor den afgrænsede livssfære, som den skaber.

Denne præcisering af ghettoen gør det muligt, at få øje på betydningen af en *femte* analytisk begrebsdannelse i Wacquants værk, nemlig relationen mellem (hyper)ghettoen og fængslet i USA, som han diagnosticerer som en *dødelig symbiose* (særligt Wacquant 2001a). Dette udtryk bruger Wacquant for at indfange, at de forandringer, der har påvirket og omdannet *the black belt*⁸ også har medført en gensidig tilpasning således, at ghettoen er blevet mere som fængslet, mens fængslet

8 ’The black belt’, det sorte bælte, er Wacquants begrebsliggørelse af den sorte amerikanske ghetto, der i *Byens Udstødte* gennemgribende sammenlignes med ’the red belt’, det røde bælte, der omvendt er Wacquants udtryk for de tidligere arbejderklassekvarterer i den Parisiske periferi (Wacquant 2013a). Se også Wacquant 2008d for en kompakt fremstilling heraf.

er blevet mere som ghettoen – visse steder kalder han i tråd hermed fængslet for en 'surrogatghetto' (Wacquant 2000).

Det fører for vidt at gå i dybden med det her, men vi vil kort fremdrage følgende pointer:

1. Fængslet og ghettoen er funktionelt ækvivalente, strukturelt homologe og kulturelt fusionerede.

Ifølge Wacquant er fængslet og ghettoen nært forbundne og sammenflettede i og med de begge er institutioner til påtvungen indespærring. De omslutter en stigmatiseret befolkningsgruppe for at neutralisere den materielle og/eller symbolske trussel, som den udgør for det bredere samfund, fra hvilket den er udstødt. Ghettoen virker på den ene side som et etnoracialt fængsel: den burer en vanæret kategori inde og indskrænker dens medlemmers livschancer, mens fængslet på den anden side virker som en retslig ghetto: det er et afgrænset rum, som tjener til ved magt at indespærre en lovmæssigt nedgjort population, som herindenfor udvikler egne distinktive institutioner, kultur og identitet.

2. Den historiske udvikling – der afvikler ghettoen og producerer hyperghettoen, og som placerer fængslet (og straffesystemet i al dens udstrækning generelt) centralt i form af (særligt den amerikanske) hyperindespærring – betyder ydermere, at fængslet bliver mere som ghettoen og ghettoen bliver mere som fængslet.

For at forstå relationen mellem hyperghetto og fængsel må man ifølge Wacquant gå tilbage i historien og studere den række af 'pekuliære institutioner', der i USA successivt har håndteret definitionen, indespærringen og kontrollen af afroamerikanere. Den første af disse race-skabende institutioner var slaveriet og den ufrie arbejdskraft knyttet til plantagerne (1619-1865), den næste det såkaldte Jim Crow-regime (1865-1965), der i sydstatene håndterede de nyligt frigjorte slavers status af formelt frie arbejdere ved gennem lovgivning og tradition at fastholde de tidligere 'farvede' skel og segregeringspraksisser. Den tredje institution var ghettoen (1914-1968), som i nordstaterne 'tog imod' de afroamerikanere, der flygtede fra sydstaternes vigende bomuldsøkonomi og racediskrimination (og vold) mod de nordlige byers voksende fabrikker. Ghettoen blev således det spatiale instrument, som de hvide benyttede

til at 'indelukke' de sorte – der blev betragtet gennem en lang række stigmatiserende kategorier – på en måde, der gjorde det muligt på en og samme tid at udnytte deres arbejdskraft og udelukke dem fra andre samfundsmæssige sammenhænge og institutioner.

Men som tidligere nævnt forandrer ghettoen sig også – af tre grunde: 1) de økonomiske forandringer, der flytter arbejdet fra fremstilling til service, fra storbyen til forstaden og fra 'rustbæltet' (industribyerne) til 'solbæltet' (it-byerne i vest) og lande med lav arbejdsløn, 2) de hvides udflytning fra byen, og 3) de sortes protester og i kølvandet på disse også den sorte middelklasses udflytning. Hyperghettoen blev resultatet og udgør sammen med fængslet den fjerde pekuliære institution.

Wacquant argumenterer for, at netop som ghettoen brød sammen genrejste fængslet sig: "As the ghetto lost its economic function of labor extraction and proved unable to ensure ethnoracial closure, the prison was called on to help contain a dishonored population widely viewed as deviant, destitute, and dangerous" (Wacquant 2010b: 81). Fra 1970'erne – netop som de førende kriminologer (Foucault, Garland, m.fl.) forudså fængslets endeligt – finder der en hidtil uset og eksplosiv ekspansion af fængselssystemet sted, der gør fængselsindustrien til den tredjestørste arbejdsgiver i USA i dag. I 1975 var der i USA 380.000 fængslede, i 2000 var det tal steget til 2 millioner og i 2010 til 2,4 millioner. Denne stigning handler ikke så meget om forlængede straffe som om den øgede brug af fængsling som straf, om en horisontal spredning af straffesystemets 'fangarme' i form af en stigning af prøveløsladte og betingede domme, og om en stigning i midler og personale. Trods den decentrale styring af det amerikanske straffesystem, er denne bevægelse landsdækkende (Wacquant 2010b: 75-77).

Men ifølge Wacquant er fængslets 'opblomstring' ikke et svar på en tilsvarende stigning i kriminaliteten. Som tidligere nævnt er staten afgørende i hans forklaringsmodel og det stigende antal fængselsindsatte⁹

9 Wacquant argumenterer for, at den straffende vending er global, men at den slår igennem med forskellig styrke i forskellige lande. Som illustration var der i Danmark i 1999 65 indsatte per 100.000 indbyggere, hvilket steg til 73 i 2013. Frankrig havde en lignende stigning (om end med et 'større' udgangspunkt): 90 indsatte per 100.000 borgere i 1999 mod 98 i 2013. USA steg fra 680 til 716

betragtes derfor ikke som en naturlig udvikling (et 'behørigt svar' på kriminalitetsstigningen), men som resultatet af en omgørelse af staten, der kriminaliserer fattigdom og fremsætter usikkert lønarbejde som en ny norm for medborgerskab på bunden af klassestrukturen (Wacquant 2009a; 2010b). Hans studier viser således, at hvis man statistisk holder kriminaliteten konstant, så stiger fængslingsraterne i en markant eksplosiv kurve fra midten af 1970'erne. Det er altså ikke kriminaliteten som sådan, der har ændret sig, men synet herpå: "In short it is less crime that has changed in recent years than the gaze that politicians and journalists, as spokespersons for dominant interests, train on street delinquency and on the populations that are supposed to feed it..." (Wacquant 2009a:274).¹⁰ Desuden er det ikke en stigning, der rammer 'bredt', som begrebet om masseindespærring (fx Garland 2001) indikerer: fængslet selekterer efter klasse, race og sted og er præcist rettet mod en (mandlig, urban) befolkningsgruppe, fra de lavest placerede klasser og afroamerikanere, mens andre befolkningskategorier går stort set uberørt forbi (til trods for at de 'hvides' andel af kriminaliteten stiger). Fængslet er med andre ord en institution, der er fint indstillet på "lower-class African American men trapped in the crumbling ghetto" (Wacquant 2010b: 78), det er en måde at håndtere den fattigdom og sociale usikkerhed, der opstår i de nederste regioner af klassestrukturen, som følge af dereguleringen af økonomien og tilbage-trækningen af velfærdsstaten.

Ligesom ghettoen forandres og bliver til en hyperghetto, der ikke tjener nogen positiv, økonomisk funktion i forhold til at rekruttere og disciplinere arbejdskraften, omdannes i samme periode også fængslet. Wacquant (2001a) argumenterer således for, at fængslet med straffestatens opkomst går fra at være et *Big House* til et *Warehouse*, at fængslets rollebesætning omdannes i lyset af etnicitet som ny stratifikationslinje, der om ikke opløser så overskrider den tidligere modstilling mellem indsat og ansat og gør 'din' afsoning til 'bandens' afsoning, og at fængslets tidligere rehabili-

teringsideologi erstattes af en opbevaringsideologi, der holder neutralisering som højeste mål. Som hyperghettoen tjener fængslet i straffestaten således blot til at opbevare mændene fra de prekariære og deproletariserede fraktioner af den sorte arbejderklasse (mens deres kvindelige modparter placeres i *workfare*programmer).

3. Hyperghettoen og straffestatens hyperindespærring producerer nye identitetskategorier.

Denne mere materielt orienterede analyse af den fjerde pekuliære institutions forbindelse med den neoliberale straffestats opkomst og udvikling går hånd i hånd med en mere symbolsk orienteret analyse af de opfattelses- og vurderingskategorier, der hermed produceres om og påføres forskellige befolkningsgrupper. Her er Wacquant særligt optaget af, hvordan staten ikke blot er en motor for fabrikationen af social stratifikation og urban forandring, men også for kulturel demarkation.

I 1997-artiklen om "spørgsmålet vedrørende race-mæssig dominans" (oversat til dansk i *Social Kritik* i 2013) gjorde Wacquant opmærksom på, at "historien om racemæssig dominans er indskrevet i vores discipliners videnskabeligt ubevidste" (2013c:42). I denne artikel ligger ansatserne til en analytik, der ligesom med ghetto-begrebet angriber de *folkelige* udgavers indmarch i de *analytiske* for at specificere et egentligt socialvidenskabeligt forskningsprogram, der går på tværs af både tid og sted. Dette er aldrig kommet til fuld udfoldelse i Wacquants værk, men har et markant udtryk i studiet af både stat og fængsel. Således giver Wacquant betydelig opmærksomhed til politiske og journalistiske konstruktioner af kategorier, som fx begrebet om "underklassen" bidrager til en dæmonisering af hyperghettoens (sorte) prekariat som både "passiv og farlig" – med de to symbolske hovedfigurer, "bandemedlemmet" og "teenagemoderen" – hvilket bidrager til at legitimere workfare- og prisonfare-politikker (Wacquant 2004c: 109-110) (og til at bekræfte statsledernes autoritet og fjerne fokus fra årsagerne til den sociale usikkerhed (Wacquant 2008c; 2012c)). På lignende måde bidrager fængslet og retssystemet mere generelt til en polarisering af Amerika som forestillet fællesskab: den glorificerede, arbejdende familie i den ene pol, der implicit forbindes med "hvid, værdig og forstad"; den foragtelige, "underklasse" af kriminelle, dagdrivere og velfærdsigler, der forbindes

i samme periode. (I parentes bemærket bevægede Grønland sig fra 140 fængslede per 100.000 indbyggere i 1999 til 301 i 2013). (Walmsley 2000; 2013).

10 Hvordan produktion og cirkulation af denne straffepolitik finder sted analyserer Wacquant i *Fattigdommens fængsler* og i *Punishing the Poor* (særligt del 1).

med ”sort, uværdig og urban” (Wacquant 2001a: 120).¹¹

Allerede i starten af 1990'erne argumenterede Wacquant (fx 1999a+b [1993]) for, at staten trak sig tilbage, abdicerede, og dermed bidrog til en egentlig afcivilisering – dvs. en omvendning eller tilbagegørelse af arbejdsdelingen og forlængelsen af interdependens-kæderne, en privatisering af kroppen og en nedgang i omfanget og styrken af den interpersonelle vold, en rationalisering af adfærden og automatisering af selv- og affektkontrol og en transformation af vidensformerne, hvilket samlet er knyttet til udviklingen af de moderne stater og deres monopol på udøvelse af fysisk vold – af områderne nederst i det stedlige og klasse-mæssige hierarki, hvis dagligliv blev depacificeret, dets sociale relationer dedifferentierede og dets økonomi informeliseret samtidig med at den urbane økonomi transformeredes og de statslige hjælpeinstitutioner kollapsede eller trak sig ud (Wacquant 2004c). Wacquant er ikke helt tydelig på, hvorfor symbiosen mellem fængsel og hyperghetto er dødelig, men i egentlig fysisk forstand kan forklaringen måske findes i hans redegørelse for, at sandsynligheden for en voldelig død i en ung alder for sorte mænd i hyperghettoerne er den samme som for amerikanske soldater da Vietnamkrigens væbnede sammenstød var størst (Wacquant 2004c; 1999a). Men symbiosen kan også være dødelig fordi fængslet og hyperghettoen kan sammenlignes med en form for social død effektueret via udelukkelsen af dømt og fængslede fra at akkumulere kulturel kapital i form af uddannelse, fra sociale hjælpeforanstaltninger (som almene boliger, sundhedsordninger, madkuponer, mv.) og ikke mindst fra politisk deltagelse gennem tab af stemmeret (Wacquant 2001a; 2005a): ”Just as bondage effected the ‘social death’ of imported African captives and their descendants on American soil ..., *mass incarceration also induces the civic death* of those it ensnares by extruding them from the social compact” (Wacquant 2001a: 119).

Om arven fra Bourdieu

Vi har flere gange bemærket, at Wacquants tænkning først og fremmest ligger i forlængelse af læremesteren på det europæiske kontinent – Pierre Bourdieu – men

hvad er det mere præcist Wacquant tager med sig (og videreudvikler med inspiration) fra Bourdieu?¹²

For det første findes i Wacquants arbejder en grundlæggende praktisering af ontologiske og epistemologiske principper, som er kendetegnende for Bourdieusk sociologi. I forskellige Bourdieu-introducerende tekster fremhæver Wacquant selv, at Bourdieus tænkning om menneskelig praksis er kendetegnet ved at være anti-dualistisk, syntetiserende, relationel, antagonistisk, refleksiv og kritisk (f.eks. Hansen & Wacquant 2012), og at han står på skuldrene af den videnskabshistoriske filosofi, Broady (1991) kalder historisk epistemologi, og som fremhæver skellet mellem hverdagslige og videnskabelige begreber og *konstruktionen* af det videnskabelige objekt som vigtigste principper for videnskabelig erkendelse (se f.eks. Wacquant 2013d; 1998d og Wacquant & Bourdieu 1996; se evt også Bourdieu 2004:1, 31).

Denne mere implicitte tilstedeværelse af bourdieusk sociologi gør, at tænkemåden så at sige konstant er på arbejde, også selv om eksplicite referencer ofte er spartanske og indforståede og rituelt-retoriske erklæringer sjældne.¹³ Dette er på forskellig vis tydeligt i Wacquants værk. Det anti-dualistiske og syntetiserende element er f.eks. markeret i Wacquants diskussion af den nødvendige sammentænkning af Marx og Durkheim, af materialitet og symbolik, i forhold til den sociologiske forståelse af kriminalitet og straf og af den neoliberale stat (Wacquant 2009a; 2010c). De relationelle og antagonistiske elementer træder f.eks. frem i måden Wacquant viderefører dels Bourdieus tese om korrespondens mellem fysisk rum og socialt rum, dels Bourdieus opmærksomhed på de symbolske forholds betydning i analyser af klasse og kamp, som Wacquant

12 Foruden Bourdieu – og den franske sociologi, der fødes med Durkheim og går over Mauss – trækker Wacquant oftest på klassikere som Marx, Weber og Goffman i de konkrete analytiske konstruktioner, mens han mere empirisk og i forhold til den bysociologiske interesse for urban marginalisering trækker på en markant arv fra Chicago-sociologen William Julius Wilson, der var hans læremester i den tidlige periode (se Wacquant 2009b og 2009c).

13 Som Wacquant også selv gør opmærksom på i *Habitus som genstand og redskab*, så blev *Body and Soul* læst som ateoretisk til trods for, at den præsenterer en radikal testning af Bourdieus dispositionelle handlingsteori kondenseret i habitusbegrebet. Om teoriens rolle i Bourdieus sociologi, se Bourdieu & Wacquant 1996: 142-151.

11 Se også Wacquant (1999c; 2005b) for en parallel til immigranterne i Europas fængsler.

sammenvæver i studiet af de konfliktuelle relationer mellem klasse, race og sted i *Byens udstødte* (2013), ikke mindst i forhold til den symbolske vold, som de forsømte områders beboere udsættes for og den symbolske magt, som den territorielle stigmatisering udvirker i en socioøkonomisk situation, hvor lønarbejdet fragmenteres.¹⁴ De refleksive og kritiske elementer er måske mest synlige i Wacquants *hensynsløse kritik af alt bestående* – en reference til Marx, som Wacquant bruger i en artikel, i hvilken han taler for nødvendigheden af kritik af ikke blot dominans- og undertrykelsesrelationer (som hos Marx), men også af opfattelses- og forståelseskategorier (med henvisning til Kant) (se Wacquant 2004b). Denne konstante *epistemiske refleksivitet* gælder meget direkte og eksplicit termen *ghetto*, men også begreber om f.eks. 'underklasse', 'racisme' og den nye 'lov-og-orden'-fornufts skolastiske myter (se hhv. Wacquant 2004c; 2008b; 2009a, kap. 8; 2013c;), samt akademiske konceptualiseringer, der ubevidst sniger sig ind i (især amerikansk) urban sociologi (se særligt Wacquant 2002).¹⁵

Foruden denne praktisering af bourdieusk teori – eller måske rettere: af det sociologiske håndværk, som Bourdieu, Chamboredon & Passeron (1991) døbte det – vil vi i det følgende argumentere for, at Wacquant eksplicit og originalt viderefører og nytænker Bourdieus refleksive sociologi på tre måder.

For det første er studiet af den sociale produktion af bokserne en radikal praktisering af Bourdieus habitusbegreb,¹⁶ som vi allerede har været inde på. Men med habitus placeret som hjørnesten foretager Wacquant en egentlig metodisk-teoretisk videreudvikling i form af det, han selv kalder en *enaktiv etnografi* og en *kødelig sociologi*. Principperne i dette standpunkt er måske nok indeholdt i habitusbegrebet, som Bourdieu (over tid) formulerede det, men de er præciserede og ekspliciterede på en måde og i et omfang, som ikke er til stede hos Bourdieu.

For det andet benytter og udvikler Wacquant Bourdieus model af det bureaukratiske felt til at indfange betydningen af statens omorganisering i forbindelse med håndteringen af de befolkningsgrupper, der er placeret nederst i det sociale (og symbolske og geografiske) rum. Den forklaringsmodel af de makrosociologiske dynamikker, der producerer den avancerede marginalisering og dens effekter, og som er placeret noget implicit i *Byens udstødte*, håndteres i studierne af sammensmeltningen mellem straffe- og socialpolitik i den neoliberale tidsalder mere eksplicit med brug af Bourdieus feltbegreb. Wacquant peger selv på dette begreb som nøglen til at bryde med doxa indenfor (fx) straffeforskningen (der, i Wacquants udlægning, har været præget af et fokus på 'forbrydelse og straf' som én homogen enhed) og præciserer begrebet om bureaukratisk felt således:

Staten er derimod et rum af kræfter og kampe om grænserne for de offentlige myndigheder, deres særlige rettigheder og prioriteringer, og specielt om hvilke 'sociale problemer', der har krav på statens opmærksomhed, og hvordan de skal håndteres (Wacquant 2012a: xx, da. xx).

Wacquant anvender netop begrebet om det bureaukratiske felt til at indkredse 'antagonistiske samarbejdsrelationer' (eller hvad Bourdieu kalder 'modstridende interesser') i staten for empirisk at vise de pågående kampe om statens funktionsmåde – det være sig mellem forskellige forvaltningsniveauer eller internt i for-

14 Bemærk i øvrigt, at Wacquant (2009c) placerer sine studier af Chicagos *black belt* og Paris' *red belt* i forlængelse af Bourdieus studier af det franske kolonistyrers brutale sociale, kulturelle og geografiske fordrivelse af den algeriske befolkning (se tillige Bourdieu 2013). For så vidt at de lejre, som det franske kolonistyre skabte til den algeriske befolkning, er etnoraialt lukkede institutioner, så kan man her se en klar indholdsmæssig parallel mellem Bourdieus etnografiske studier i Algeriet og Wacquants i Chicago.

15 Kritik, der rettes både mod mediernes hurtige meningsmagere, politikere og andre forskere – ofte i en stil, der falder amerikansk akademia for brystet – er et distinkt, eksplicit og gennemgående element i Wacquants værk, som vil være for omfattende, at redegøre udtømmende for her. Kritikken rettes ofte mod 'doxosoffer' fra de forskellige grupperinger, der ofte alene medvirker til at forstærke den gældende diskurs og mod videnskabelige positioner, der ikke bryder med common sense-forståelser og 'folk concepts', der konsekvent modstilles 'analytical concepts', som det også ses i Bourdieus arbejder (se Wacquant 2002). Dette er også én af hovedårsagerne til de begrebsmæssige nytænkninger og konstruktioner, som fx begreber som *anti-* og *hyperghetto*, *prisonfare*.

16 Bokseanalyserne trækker desuden massivt på Durkheims religionssociologi, hvilket markerer Wacquants slægtskab med den franske linje i sociologien – fra Durkheim og Mauss over Bourdieu – snarere end med *Chicagoskolen*.

skellige statslige institutioner, fx ministerier (se hertil Bourdieu 2010 og temanummeret af *Praktiske Grunde* (nr. 1-2, 2010) om Bourdieu og staten). Det er også i denne forbindelse, at Wacquant demonstrerer styrken i Bourdieus innovative præcisering af spændingen mellem repræsentanter for statens højre og statens venstre hånd (som dynamisk alternativ til at se 'staten' som én enhed). Men han videreudvikler yderligere Bourdieus model "ved at indsætte politi, retsvæsen og fængsler som integrerede dele af statens højre hånd ved siden af finans- og økonomiministerier" (Wacquant 2014c).¹⁷

For det tredje viderefører Wacquant politiske, videnssociologiske aspekter af Bourdieus sociologi¹⁸ i det han betegner en *civic sociology*.

Som Bourdieu taler Wacquant også for det nødvendige i at forsvare 'venstrehændernes autonomi' (de udførende velfærdsprofessioner, men også repræsentanter herfor i styrelser og ministerier):

These occupations must demand the budgetary and human resources needed to fulfill their mission and nothing but their mission, which is to say they must refuse to become an extension of the police and an annex of judicial administration under cover of better coordination between public services and bureaucratic efficiency (Wacquant 2009a: 285).

Det videnskabelige arbejde må løsrive sig fra, bryde med, de folkelige og politiske kategorier for at producere egentlig videnskabelig sandhed i overensstemmelse med fagets principper. Men videnskaben – og ikke mindst socialvidenskaben – har en forpligtelse til at

deltage i den offentlige debat. Wacquant præciserer det således:

I hold that good social science is necessarily critical inasmuch as it points to the historical arbitrariness of existing social arrangements (things could be otherwise), and thus to forgone opportunities and lateral alternatives; that the most effective critique has a Kantian and a Marxian moment (it dissects categories no less than institutions); that it is a civic obligation of social scientists to reinvest into public debate the results of their research, not only to provide answers to urgent questions, but also, more urgently still, to reframe those very questions... (Wacquant 2011a: 445).

På denne måde ligger Wacquants videnskabelige modus operandi i slipstrømmen på Bourdieus ideal om arbejdet for den 'kollektive intellektuelle' og det udvikles altså til det Wacquant benævner 'civic sociology': "... an effort to deploy the tools of social science to engage in, and bear upon, a current public debate of front-line societal significance" (Wacquant 2009d: 161), og som *ikke* er det samme som den meget hypede 'public sociology'. Hele arbejdet med *Fattigdommens fængsler* betegnes af Wacquant som en 'øvelse i praktiseringen af civic sociology' (for kritik af 'public sociology' se Wacquant (2011: 440-441), samt det nye efterskrift til *Prisons of Poverty*).

At arbejde med og mod Wacquant i dansk kontekst: øjenåbner og diskussionspartner

Internationalt set har Wacquants arbejder givet anledning til store debatter, symposier og temanumre af to-neangivende tidsskrifter indenfor en række forskellige fagområder. For at nævne blot et udpluk: *Body and Soul* har været anledning til et temanummer af *Qualitative Sociology* (vol. 20, no. 3, sommer 2005); *Urban Outcast* til tre symposier i tre forskellige tidsskrifter, *City* (December 2007 og April 2008), *Urban Geography* (Februar 2010), og *International Journal of Urban and Regional Research* (September 2009); *Punishing the Poor* og herunder særligt arbejdet med udviklingen af en sociologisk teori om neoliberalismen, der tager udgangspunkt i sidste kapitel i bogen, har affødt tema-

17 Som Wacquant gør opmærksom på i særligt *Marginalisering, etnicitet og straf* er anvendelsen af politisk og bureaukratisk felt også en måde at få bragt de symbolske kampe om kollektiv eksistens i fokus, hvilket yderligere indikeres af Wacquants referencer til *Language and Symbolic Power* (Bourdieu 1991). Den analytik, som Wacquant lancerer for både *prekariatet* og for de forskellige former for *racemæssig dominans* trækker netop på Bourdieus gentænkning af spørgsmålet om klassers og grupper – eller alle samfundsmæssige kollektivers – eksistens, som et egentligt politisk arbejde i en symbolsk kamp om de dominerende principper for anskuelse og opdeling af samfundet.

18 For en synliggørelse af både konstanter og forandringer i Bourdieus politiske engagement, se Bourdieu (2008).

numre af *Theoretical Criminology* (February 2010), *British Journal of Criminology* (vol. 50, May 2010), og *Criminology & Criminal Justice* (vol. 10, no. 4, November 2010). Det rækker langt ud over denne introduktions rammer at give bare et tilnærmelsesvist overblik over de omfattende og vidtforgrene debatter, der kontinuerligt følger i kølvandet på Wacquants udgivelser. Den store aktivitet og kritiske interesse vidner om, at Wacquants arbejde både inspirerer til nytænkning (og medtænkning), provokerer, sætter spørgsmålstejn ved doxaer og mere generelt ofte fungerer som vektor for centrale debatter i en lang række fagtraditioner. I det følgende vil vi først kort komme omkring og kommentere nogle af de læsninger og kritikker, der særligt er rejst i en dansk (sociologisk) kontekst og dernæst kort omtale nogle af de studier, der i de senere år har fundet inspiration hos Wacquant.

Et hovedpunkt i de mere kritiske diskussioner handler om forskellene mellem USA/Frankrig og skandinaviske velfærdsstater. Anja Jørgensen (2010) diskuterer fx Wacquant imod Ove Sernhede's studier af svenske forstæder og særligt hans markering af beboernes stærke tilhørsfølelse til stedet. Til forskel fra Wacquants analyse af den territorielle stigmatisering ønsker beboerne her ikke, at flytte så snart de har muligheden for det. Hun skriver bl.a., at

When we see these two areas through the lenses of Wacquant and Sernhede, we find that they are actually both right, in the sense that we found both an example of an area where the residents have a strong sense of belonging and an area where the residents have no sense of belonging. How to explain this? I think that the only meaningful theoretical way of capturing this difference is to distinguish between a ghetto and a zone in transition – just as Burgess did – when we want to understand so-called socially deprived areas. In the ghetto, social relations are intimate and the sense of belonging strong, whereas in the zone in transition social relations are loose and the sense of belonging absent (Jørgensen 2010: 18).

Hun kritiserer således Wacquant for at mangle mere sensitive perspektiver på social og geografisk mobilitet

og lancerer efterfølgende en forklaringsmodel hentet fra humanøkologien eller Chicagoskolens første generation. Jørgensen baserer sin kritik på en enkelt af Wacquants tidlige (1996) artikler, hvilket kan forekomme noget spinkelt – ikke mindst i betragtning af, at Jørgensen givetvis ville kunne finde svar på sin kritik i nogle af de senere arbejder, ikke mindst diskussionen af "Wirth's error" (se fx artiklen om "en etnoracial institution med et Janusansigt", der er oversat i dette nummer af *Praktiske Grunde*). Men Jørgensen peger ganske vigtigt på, at der er væsentlige forskelle mellem USA, Frankrig og Skandinavien og at Wacquants indholdsmæssige 'fund' derfor ikke kan importeres direkte.

Ann-Dorthe Christensen og Sune Qvotrup Jensen følger i samme spor når de (kritisk) lader sig inspirere af særligt Wacquants begreb om territorielt stigma i deres studie af Aalborg Øst (Christensen & Jensen 2012a; 2012b; se også Delica 2013: 87-90). Christensen & Jensen er grundlæggende skeptiske overfor Wacquants tese om, at beboere i udsatte boligområder internaliserer omverdenens nedværdigende blik på dem og 'deres område', hvilket skulle afstedkomme, at de også kommer til at ringeagte deres nabolag og ikke er i stand til at knytte sig positivt til det. Igennem det empirisk veludbyggede studie af Aalborg Øst påpeger forfatterne flere ting med relevans for applikationen af teorien om territorielt stigma i en dansk sammenhæng. De finder et ret tydeligt medieskabt territorielt stigma, men de mener ikke, man kan tale om, at beboerne direkte internaliserer et stedsbestemt stigma – til tider nærmest tvært om:

Det er tydeligt, at det territorielle stigma hos en række informanter resulterer i frustrationer, men der er meget få tegn på, at informanterne syntes, at de bor et dårligt sted. Snarere end at overtage omgivelsernes dømmende blik på bydelen, ser det ud til, at de fleste beboere udvikler en langt mere ambivalent oplevelse af bydelen; en oplevelse der også kan indebære, at man bliver tilbøjelig til at undvige det territorielle stigma ved at markere interne skillelinjer. (...) Nogle beboere ser endda ud til at udvikle en form for trodsighed, hvor glæden ved at bo i bydelen accentueres i opposition til det territorielle stigma (Christensen & Jensen 2012a:101).

De registrerer altså både beboernes aktive afstandtagen netop i forhold til dette stigma og åbner for muligheden af, at beboerne *også* producerer modmagtsstrategier og praksisser (se fx Christensen & Jensen 2012a:91ff og Jensen & Christensen 2012b:90ff).

Man kan diskutere om Aalborg Øst som område, der unægtelig er mindre 'udsat' eller marginaliseret end fx Mjølnerparken eller Gellerupparken, er et velvalgt sted til at 'teste' Wacquants teoridannelse omkring begrebet territorielt stigma, men det er rigtigt, at der i Wacquants arbejde ikke levnes meget plads til 'modsvær fra neden', 'empowerment' eller kollektive organiserings mulige kritiske respons på fx territorielt stigma. I *Urban Outcast* er Wacquant kortfattet inde på betydningen af borgernære aktiviteter – aktiviteter vi i Danmark ofte vil se organiseret under det boligsociale arbejde – men han er stærkt kritisk overfor den langsigtede effekt heraf og påpeger endvidere markante forskelle mellem USA og Europa i denne sammenhæng: "Selvfølgelig er disse forbedringer af husfacaderne og det udendørs rum – ligesom så mange andre af de aktiviteter, byen har sponsoreret som en del af en indsats for at give nyt liv til kvartererne (computerværksteder, mødelokaler for kvindegrupper, musikforeninger, fritidsaktiviteter, størreordninger til unge immigranter osv.) – ikke meget andet end plastre på gabende sociale sår, i og med at det ikke lykkes dem at gribe fat om rødderne til alle de ondt, som beboerne i *Les Quatre mille* lider under: Kronisk arbejdsløshed og underbeskæftigelse samt en tiltagende social usikkerhed, der forpurrer arbejderklassens evne til at reproducere sig selv. Men ud over at have fortjenesten af at holde den sociale marginaliseringsproces i skak blandt nogle af beboerne, så bærer disse tiltag vidne om en kollektiv vilje og form for politisk ansvarlighed, der står i diametral modsætning til den attitude af 'velvillig forsømmelighed' som de amerikanske myndigheder anvender" (Wacquant 2013:162-163). Måske er det alene et spørgsmål om skala og (hoved)fokus? Wacquants teoribygning er måske først og fremmest skarp på det (makro)strukturelle niveau og det er *der* han mener kampene om fordelingen af ressourcer står og følgelig er indsatserne på områdeniveauet mindre væsentlige, men læser man tilbage i forfatterskabet – til bokseartiklerne, artiklen om "the hustler" – så findes der også detaljerede analyser af de *strategier*, som beboerne anlægger i deres daglige kam-

pe. Men som også Bourdieu gjorde opmærksom på i *Weight of the World* (et al. 1999: 181), så skal i hvert fald ikke alle forklaringsprincipper for det, der kan observeres i kvarterne, findes, der hvor interaktionerne observeres. Et sådan standpunkt åbner, som vi ser det, for en mere principiel epistemologisk forskel mellem Christensen & Jensen og Wacquant, nemlig spørgsmålet om hvordan man håndterer (dvs. forstår og forklarer) interviewudsagn. Hvordan kan og skal man fx forstå udsagn fra beboere i Aalborg Øst om, at de "føler sig hjemme", at de "ikke kan forestille sig at flytte", at "det er et dejligt sted at bo" og at man "mærker det faktisk ikke" (Christensen & Jensen 2012c: 36-37)? Jensen & Christensen vil "tage det sagte substantielt alvorligt" og vil derfor ikke forklare udsagnene som udtryk for 'undertrykkelse'; en tolkning inspireret af Wacquant ville givet replicere, at den symbolske dominans' subtile virkemåde netop er, at få de dominerede til at acceptere situationen som acceptabel eller endog naturlig – fx tog nogle af de tidligere amerikanske slaver tilbage efter borgerkrigen for at leve videre med og takke deres tidligere *masters*. Som Christensen & Jensen (2012c: 40n10) gør opmærksom på, er problemet med denne tolkning modsat, at det bliver "umuligt for beboerne at sige noget, som vil få forskeren til at konkludere, at de reelt er tilfredse med det sted de bor". Omvendt (igen) er det næppe tilfredsstillende om socialvidenskabens stiller sig tilfreds med, at interviewpersoner selv (i sidste instans!) 'har den endelige sandhed om sin egen situation og sig selv'.

I Schultz Larsens afhandling (2009) og i efterfølgende arbejder (2011 & 2014a,b) udgør Wacquants arbejde, særligt dissekeringen af den omstridte ghetto-betegnelse, en hovedinspirationskilde til en kritisk diskussion af kategoriseringen af ghettoer og såkaldt udsatte boligområder i Danmark. Gennem et større både kvantitativt og kvalitativt datamateriale viser Schultz Larsen for det første, at der ikke findes ghettoer i den oprindelige betydning af ordet i Danmark (og slet ikke hyperghettoer efter amerikanske forhold) og for det andet vigtigheden af at skelne mellem årsager og afledte effekter for at kunne forklare de store interne forskelle i det Schultz Larsen benævner "forsømte områder" i Danmark. På denne baggrund giver det ikke meget mening at benytte begrebet fx 'udsatte boligområder', hvilket som oftest gøres i det bureaukratiske og politi-

ske felt såvel som i mediebaserede repræsentationer, da begrebet netop ser på effekterne og ikke de underliggende politiske, økonomiske og historiske dynamikker. Man kan sige, at Schultz Larsen, i Wacquants ånd, bidrager med en tiltrængt sociologisk specificering af den meget anvendte kategori 'udsatte boligområder' (2009 & 2011). I senere arbejder, og via historiserende analyse, stilles skarpt på den politiske produktion af disse forsømte områder og Schultz Larsen undersøger, med klar inspiration fra Wacquant og Bourdieu, hvordan gik det vil, at en række af de store almenyttige boligområder på den københavnske vestegn netop endte som velfærdstatens 'tabte paradis' og forsømte boligområder trods alle de gode intentioner? (Schultz Larsen 2014a).

Wacquants udvikling af en teori om et nyt fattigdomsregime – der formes under samlebetegnelsen 'avanceret marginalisering' – og særligt tydeliggørelsen af dette regimes spatiale komponent (der bl.a. kommer til syne som en territorial stigmatisering), har været én af hovedinspirationerne for Delicas studie af medborgercentre i udsatte boligområder i Danmark (Delica 2013). Konkret medvirker Wacquants arbejde til at aktivere en strukturelt funderet tidsdiagnose, der bidrager til at synliggøre markante, strukturelle dynamikker bag oplevelsen af den mere positionsspecifikke 'elendighed' ('la petite misère'). Præciseringen af disse dynamikker udgør konteksten for de biblioteksbaserede medborgercentre og det praktiske, daglige arbejde, der udføres i denne ramme.

I Delicas studier bidrager Wacquants værk også til at minde om, at de processer, der fremanalyseres som værende helt centrale for produktionen af urban marginalisering, er historisk skabte fænomener og netop derfor står til at ændre – Wacquant åbner, trods sin dystre diagnose, med andre ord for, at der kan gøres noget ved tingenes tilstand (Wacquant 2008a:259). Han er dog noget sparsom med at give bud på, hvad der mere substantielt kan gøres. Mulige interventioner og deres udformning har aldrig været centralt for Wacquants videnskabelige modus operandi, der mere, og tro mod inspirationen fra Bourdieu, centrerer om opgaven at afdække, undersøge og kritisere etablerede sandheder og dominansforhold – dette åbner i Delicas studier for inddragelse af andre teoretiske inspirationer (Delica 2011b).

Den model af det bureaukratiske felt, som Wacquant

viderefører fra Bourdieu, har været inspirationsgrundlag for Hansens (2011) studie af, hvordan det sociale arbejde med marginaliserede børn og unge har forandret sig fra efterkrigstiden og fremefter. Modellen gør det muligt at vise, hvordan den statslige *organisering* af dette arbejde forandrer sig: den sociale stat lagde vægt på central styring af og ansvar for det institutionelle udbud af pladser, forbedrede institutionernes økonomi, intensiverede uddannelsesmulighederne og understøttede og udbredte en behandlingsideologi, der betragtede børnene og de unge i deres biologiske, psykologiske og *sociale* sammenhæng. Til forskel herfra arbejder den neoliberale straffestat i retning af en markedsstyring af institutionerne, der decentraliserer styringen, gen-privatiserer institutionerne og gør socialarbejderne til *entreprenører*, og en straffelogisk behaviorisme, der medfører en eksplosiv stigning i antallet af unge anbragt i sikrede institutioner, en individualisering af støtteordningerne (i form af dårligt betalte mentorer, SSP-medarbejdere, støttepersoner, ungdomskontrakter, og lign.) og en symbolsk udskrivning af de kriminelle unge fra statens 'pædagogiske rækkevidde'.

Med afsæt i (bl.a.) Wacquants opmærksomhed på de symbolske kampe om principperne for anskuelse og opdeling arbejder en forskningsgruppe på afdeling for pædagogik på Københavns Universitet med spørgsmål om hvordan 'immigranten' som symbolsk figur blev produceret – identificeret, civiliseret, disciplineret – i statslige-professionelle pædagogiske sammenhænge og institutioner fra 1970'erne og fremefter (se fx Trine Ølands hjemmeside på mef.ku.dk).

Wacquant arbejder i sine analyser af både ghetto, fængsel, stat og 'race' konsekvent historiserende, men ofte med syntetiserende brug af sekundærkilder og/eller analyser. I stil med at hans udvikling af habitusbegrebet til en enaktiv etnografi¹⁹ åbner en dør for videre pædagogisk-sociologiske undersøgelser af hvordan *krop, arbejde og fællesskab* produceres, således kan den 'nutidige' sensitivitet med fordel også føres tilbage i tid og bruges i historiske etnografier. Dette lanceres fx af Hansen (under udarbejdelse) i forbindelse med et studie af hvordan et konkret københavnsk arbejderklassekvarter blev produceret og forandrede over en godt

19 Se interviewet *For en sociologi af kød og blod* i dette temanummer for en uddybning af, hvad Wacquant lægger i termen 'enaktiv etnografi'.

100-årig periode og gennem både eksplicite og implicite pædagogiske institutioner og arbejder skabte både krop og sted i sociale og symbolske kampe om både livsstil og position.

Afrunding

Man kan betegne Wacquant som 'generisk' (social)videnskabsmand – som en forsker, der via historisk og socio-spatialt funderet sociologisk viden, formår at koble sammensatte sammenhænge, og på denne baggrund bidrager med alternativer til både vanetænkning i etableret forskning og ikke mindst til mediernes 'snap shot-historier' (se Delica 2011a). Den mere praktiske betydning af dette får man fornemmelsen af ved læsning af den syntetiserende "Marginalitet, etnicitet og straf i den neoliberale by", der indleder rækken af oversatte tekster i dette temanummer af *Praktiske Grunde*. Heri skriver Wacquant – i vanlig uimponeret stil, at han og hans arbejder kan fungere som et "menneskeligt omstillingsbord" i bestræbelserne på at sætte en tiltrængt parentes om (for) snævre fagtraditioners læggen beslag på forskningstemaer. Han opfordrer simpelthen til, at kriminologer, velfærdsstats-, etnicitets- og byforskere begynder at tale sammen. Flere af Wacquants bøger viser netop styrkerne i denne konsekvente, historisk funderede generiske tværvideenskabelighed og udgør samlet set et eksemplarisk vidnesbyrd om, hvorfor man selvfølgelig skal se stort på monofaglig vanetænkning, bryde med både hverdagslige, politiske og akademiske traditioner og forhåndsantagelser – om at straf og kriminalitet hænger sammen, at ghettoer er det samme som fattige områder, at neoliberalisme er lig med 'small government' osv. – og sætte sin faglighed i spil med andre. Når dette udsigts- og udgangspunkt parres med et en videnskabelig etos, der fordrer en såkaldt 'civic sociology', har man et kompakt signalement af hvad der driver én af tidens mest markante stemmer indenfor socialvidenskaberne.

Om teksterne i dette temanummer

Til dette temanummer har vi valgt en række tekster, der omfavner forfatterskabet i bredden under hensyn til, hvad der ellers har været udgivet på dansk. Den første tekst, "Marginalisering, etnicitet og straf i den neoliberale by", er en overblikstekst, i hvilken Wacquant går på tværs af sit forfatterskab og opridser en analytisk

kartografi over sammenhængen i sit arbejde.

De tre næste tekster omhandler den sociale krop og særligt måden Wacquant arbejder med habitusbegrebet på, dvs. de går tilbage til det etnografiske udgangspunkt i boksensalen i Chicago, men er samtidigt og i højere grad teoretisk-rekonstruerende end de oprindelige etnografiske analyser af boksens. ²⁰ De tre tekster er delvist overlappende, men skrider fremad som en treleddet argumentation: "Habitus som genstand og redskab" starter ud med dele af den biografiske 'rejse' ind i ghettoen og rekonstruerer hvordan habitus både blev genstanden og redskabet i analysen af den sociale produktion af boksens i Woodlawn. ²¹ "Homines in Extremis" fører denne rekonstruktion videre i en mere opklarende form, der direkte angriber en række misforståelser af habitusbegrebets muligheder og begrænsninger. Til sidst taler "For en sociologi af kød og blod" meget eksplicit for en egentligt *enaktiv etnografi* og *kødelig sociologi*, der investerer og eksplicit placerer socialforskerens krop, som en del af undersøgelsesdesignet.

Herfra går vi til *ghettoen*. Teksten "En etnoracialt lukket institution med et Janusansigt" supplerer bogen *Byens udstødte* og det kortere interview, som blev udgivet på dansk i *Praktiske Grunde* i 2008, "Ghettoer og Anti-Ghettoer" (og i øvrigt også den tidlige artikel om "Marginalitet i storbyerne", der blev udgivet i *Social Kritik* i 1997, og den senere artikel om "Territorial stigmatisering", der blev publiceret i *Social Kritik* i 2013) med en teoretisk, historisk-sociologisk, kondenseret redegørelse for og analyse af ghettoen, der er rettet mod en sociologisk præcisering af dette politisk betændte begreb.

De sidste to tekster adresserer den neoliberale straf-festat og supplerer artiklen "Straf som neoliberal fattig-politik" fra *Praktiske Grunde* 2010 og "Den nyliberale stats opbygning" fra *Social Kritik* 2009, som henholdsvis er et kortere interview om og det teoretiske coda fra bogen *Punishing the Poor* (Wacquant 2009). De to tekster vinkler bogen på to nye måder: "Tre trin til en

20 Ønsker man et nærmere indblik i det empiriske materiale og arbejde og de hertil knyttede analyser anbefales bogen *Body and Soul* (2004a), eller i kortest mulige form: *The Prizefighters Three Bodies* (1998a).

21 Denne tekst kan suppleres med "The Body, the Ghetto, and the Penal State" (2009b) for udvidet information om de biografiske elementer, og med Wacquant (2004d) for en kort leksikalsk læsning af habitusbegrebet.

historisk antropologi om den reelt eksisterende neoliberalisme” bringer Bourdieus model af det bureaukratiske felt på banen for at håndtere problematikken om den neoliberale straffestat som *forskningsprogram* i fremadrettet forstand, mens (den noget overlappende) ”Foucault, Bourdieu og straffestaten i den neoliberale æra” ekspliciterer forskellen mellem denne tilgang og Foucaults (og Foucaultinspirerede) analyser, som kan være af interesse for læsere af *Praktiske Grunde*.

Dette udvalg betyder også, at vi ikke har medtaget analyserne af fængslet og de racemæssige dominansformer, der i sig selv kunne fortjene en gennemgang. Her vil vi henvise til bogen *Fattigdommens fængsler*, som findes i både dansk og svensk oversættelse (om end den engelske nu findes i en anbefalelsesværdig udvidet udgave) og til artiklen ”Spørgsmålet om ’race’: argumenter for en analytik vedrørende racemæssig dominans”, der er oversat i *Social Kritik* i 2013 (nr. 136). På engelsk kan ”Class, Race and Hyperincarceration in Revanchist America” (*Daedalus*, nr. 139, 3, s. 74-90, 2010) anbefales som en præcis og kondenseret argumentation for sammenhængen mellem fængsel, klasse, race og stat i USA.

At oversætte Wacquant er ikke nogen nem sag, hvilket Carsten Sestoft beskriver i en oversætternote i slutningen af temaet. Vi har ikke tilstræbt nogen stringent redaktionel harmonisering af oversættelserne, men ladet dem stå i deres særegenhed. Vi vil i den forbindelse rette stor tak til både Anders Mathiesen og Carsten Sestoft for at indvilge i at oversætte.

Wacquant forelæser på RUC

Referencer

- Bourdieu, P. 1988. Vive La Crise. For Heterodoxy in Social Science. *Theory and Society* 17: 773-787.
- Bourdieu, P. 1991. *Language and Symbolic Power*. Cambridge (MA): Harvard University Press.
- Bourdieu, P. 1998. *Acts of Resistance. Against the Tyranny of the Market*. New York: The New Press.
- Bourdieu, P. 1999. *Den maskuline dominans*. København: Tiderne Skifter [1998].
- Bourdieu, P. 2008. *Political Interventions. Social Science and Political Action*. Texts selected and introduced by Franck Poupeau & Thierry Discepolo. London & New York: Verso.
- Bourdieu, P. 2010. Modstridende interesser i staten. *Praktiske Grunde* 1-2: 121-134.
- Bourdieu, P. 2013. *Algerian Sketches*. Texts edited and presented by Tassadit Yacine. Cambridge & Malden: Polity Press [2008].
- Bourdieu, P., J-C Chamboredon & J-C Passeron 1991. *The Craft of Sociology. Epistemological Preliminaries*. Berlin & New York: Walter de Gruyter [1968].
- Bourdieu, P. & L. Wacquant 1996. *Refleksiv sociologi, mål og midler*. København: Hans Reitzels forlag.
- Bourdieu, P. et al. 1999. *The Weight of the World. Social Suffering in Contemporary Society*. Cambridge & Oxford: Polity Press [1993].
- Broady, D. 1991. *Sociologi och epistemologi*. Stockholm: HLS Förlag.
- Castel, R. 2003. *From Manual Workers to Wage Laborers. Transformation of the Social Question*. New Brunswick & London: Transaction Publishers [1995].
- Christensen, A.-D. & S. Q. Jensen 2012a. Stemmer fra en bydel. Etnicitet, køn og klasse i Aalborg Øst. Aalborg Universitetsforlag.
- Christensen, A.-D. & S. Q. Jensen 2012b. Territorial Stigmatization and Local Belonging. *City* 16, 1-2: 74-92.
- Christensen, A.-D. & S. Q. Jensen 2012c. Territorial stigmatisering og lokal autonomi. *Social Kritik* 130: 31-41.
- Delica, K.N. 2008. Wacquant og habitusteorien i praksis: Omtale af ”Body and Soul: Notebooks of an Apprentice Boxer”. *Praktiske Grunde* 2: 56-64.
- Delica, K. N. 2011. Sociologisk refleksivitet og feltanalytisk anvendelse af etnografi – om Loïc Wacquants blik på urban marginalisering. *Dansk Sociologi* 22, 1: 27-46.
- Delica, K.N. 2011b: ’Social innovation og områdebaserede indsatser – mod en kritisk socialvidenskab

- om innovation.' I Voxted, Søren & Christensen, Catharina Juul (red.): *Innovation og entreprenørskab*. Hans Reitzels Forlag, København
- Delica, K. N. 2013. *Biblioteksbaseerede medborgercentre i udsatte boligområder – om praksisformer, strategier og social innovation i arbejdet med avanceret marginalitet*. Ph.d. afhandling, ENSPAC, RUC.
- Delica, K. N. forthcoming. *Responses to territorial stigmatization – urban planning, policies and cultural institutions in a Danish context* (Working title). Paper, præsenteres på forskningsseminar i Leuven juni 2014
- Esping Andersen, G. 1991. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- García, R. S. & D. C. Spencer 2013. *Fighting Scholars. Habitus and Ethnographies of Martial Arts and Combat Sports*. Anthem Press.
- Garland, D. 2001. *Mass Imprisonment: Social Causes and Consequences*. London: Sage.
- Goffman, E. 1963. *Stigma. Notes on the Management of Spoiled Identity*. New York: Simon & Schuster.
- Hansen, C. S. 2011. *At gøre en forskel. Socialt arbejde, socialarbejdere og marginaliserede børn og unge, 1945–*. Ph.d.-afhandling, afdeling for pædagogik, Københavns Universitet.
- Hansen, C. S. under udarbejdelse. *Mellem stat og sted. Pædagogik og fremtidsstrategier i arbejderklassekvarteret, 1930–*.
- Hansen, C. S. & L. Wacquant 2012. Bourdieus hjerte. *Social Kritik* 130: 26-30.
- Hilgers, M. 2009. Habitus, Freedom and Reflexivity. *Theory and Psychology* 19, 6: 728-755.
- Jessop, B. 1994. Post-Fordism and the State. In *Post-Fordism: A Reader*, A. Amin (red.). Oxford: Basil Blackwell.
- Jørgensen, A. 2010. The Sense of Belonging in New Urban Zones of Transition. *Current Sociology* 58, 1: 3-23.
- Peck, J. 2001. *Workfare States*. New York: The Guilford Press.
- Schultz Larsen, T. 2009. *De forsømte. Skitse til en socialvidenskabelig analyse om relationerne mellem produktionen af forsømte boligområder, de sociale kampe om det boligsociale integrationsarbejde og den boligsociale integration*. Ph.d. afhandling, Institut for Samfund og Globalisering, Roskilde Universitet, Roskilde.
- Schultz Larsen, T. 2011. Med Wacquant i det ghettopolitiske felt. *Dansk Sociologi*, 22, 1: 47-68.
- Schultz Larsen, T. 2014a. Copenhagens West End – a Paradise Lost? On the Political Production of Territorial Stigma. *Environment and Planning A* forthcoming
- Schultz Larsen, T. 2014b. Scrutinizing the Reflexive Ethnography of Urban Outcast. Forthcoming
- Schultz Larsen, T., K. N. Delica & A. Mathiesen 2013. Med Wacquant i byen – en kort skitse af Wacquants sociologiske projekt og dets implikationer i en dansk kontekst. In *Byens udstødte*, L. Wacquant, i-xix. Frederiksberg: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Villadsen, K. & M. Dean 2012. State-Phobia, Civil Society and a Certain Vitalism. *Constellations* 19, 3: 401-420
- Visti Hansen, J. 2008. *Bypolitik og velfærdsstat – politikker over for "belastede" byområder i Danmark og Frankrig*. Ph.d. afhandling, Institut for Samfund og Globalisering, Roskilde Universitet, Roskilde.
- Wacquant, L. 1995a. Pugs at Work: Bodily Capital and Bodily Labor among Professional Boxers. *Body and Society* 1: 65-94.
- Wacquant, L. 1995b. The Pugilistic Point of View: How Boxers Think and Feel About Their Trade. *Theory and Society* 24: 489-535.
- Wacquant, L. 1996a. The Rise of Advanced Marginality: Notes on its Nature and Implications. *Acta Sociologica* 2(39): 121-139.
- Wacquant, L. 1996b. Struktur og logik i Bourdieus forfatterskab. In *Refleksiv sociologi. Mål og midler*, P. Bourdieu & L. Wacquant. København: Hans Reitzels Forlag.
- Wacquant, L. 1997a. Three Pernicious Premises in the Study of the American Ghetto. *International Journal of Urban and Regional Research* 21, no. 2: 341-353.
- Wacquant, L. 1997b. Marginalitet i storbyerne i det kommende årtusinde. *Social Kritik* 52-53: 40-49.
- Wacquant, L. 1998a. The Prizefighters Three Bodies. *Ethnos: Journal of Anthropology* 63: 325-52.
- Wacquant, L. 1998b. A Fleshpeddler at Work: Power, Pain and Profit in the Prizefighting Economy. *Theory and Society* 27: 1-42.

- Wacquant, L. 1998c. Sacrifice. In *Body Language: Graywolf Forum Two*, red. G. Early, 47-59. Saint Paul, Minnesota: Graywolf Press.
- Wacquant, L. 1998d. Pierre Bourdieu. In *Key Sociological Thinkers*, red. R. Stones, 261-277. 2. Udgave. London & New York: Palgrave Macmillan.
- Wacquant, L. 1999a. America as Social Dystopia. In *The Weight of the World World*, P. Bourdieu et al., 130-139. Cambridge, UK: Polity Press [1993].
- Wacquant, L. 1999b. Inside the Zone: The Social Art of the Hustler in the Black American Ghetto. In *The Weight of the World World*, P. Bourdieu et al., 140-167. Cambridge, UK: Polity Press [1993]. Også i *Theory, Culture & Society* 15/2, 1998: 1-36 [1992].
- Wacquant, L. 1999c. 'Suitable enemies': Foreigners and immigrants in the Prisons of Europe. *Punishment and Society* 1 (2): 215-222.
- Wacquant, L. 2000. The New 'Peculiar Institution: On the Prison as Surrogate Ghetto. *Theoretical Criminology* 4/3: 377-389.
- Wacquant, L. 2001a. Deadly Symbiosis: When Ghetto and Prison Meet and Mesh. *Punishment & Society* 3, no. 1: 95-133.
- Wacquant, L. 2001b. Whores, Slaves and Stallions: Languages of Exploitation and Accommodation among Professional Fighters. *Body and Society* 7: 181-94.
- Wacquant, L. 2002. Scrutinizing the Street: Poverty, Morality and the Pitfalls of Urban Ethnography. *American Journal of Sociology* 107, 6: 1468-532.
- Wacquant, L. 2004a. *Body and Soul: Notebooks of an Apprentice Boxer*. Oxford: Oxford University Press.
- Wacquant, L. 2004b. Critical Thought as Solvent of Doxa. *Constellations* 11, 1: 97-101. Dansk oversættelse: 'Hensynsløs kritik af alt bestående': En artikel om kritisk tænkning. *Social Kritik* 17, 2005: 4-9.
- Wacquant, L. 2004c. Decivilizing and Demonizing: The Social and Symbolic Remaking of the Black Ghetto and Elias in the Dark Ghetto. In *The Sociology of Norbert Elias*, red. S. Loyal & S. Quilley, 95-121. Cambridge: Cambridge University Press [1992/1996].
- Wacquant, L. 2004d. Habitus. In *International Encyclopedia of Economic Sociology*, red. J. Beckert & M. Zafirovski, 315-19. London: Routledge.
- Wacquant, L. 2005a. Race as Civic Felony. *International Social Science Journal* 181: 127-142.
- Wacquant, L. 2005b. 'Enemies of the Wholesome Part of the Nation': Postcolonial Migrants in the Prisons of Europe. *Sociologie* (Amsterdam) 1, no. 1: 31-51.
- Wacquant, L. 2008a. *Urban Outcasts: A Comparative Sociology of Advanced Marginality*. Cambridge: Polity Press.
- Wacquant, L. 2008b. *Fattigdommens fængsler*. København: Socialpolitisk Forlag. Revideret og udvidet engelsk udgave: *Prisons of Poverty* (2009). Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Wacquant, L. 2008c. Ordering Insecurity: Social Polarization and the Punitive Upsurge. *Radical Philosophy Review* 11, 1: 9-27.
- Wacquant, L. 2008d. Ghettoer og anti-ghettoer: en diagnostik af den nye urbane fattigdom. *Praktiske Grunde* 2: 65-71.
- Wacquant, L. 2009a. *Punishing the Poor: The Neoliberal Government of Social Insecurity*. Durham: Duke University Press.
- Wacquant, L. 2009b. The Body, the Ghetto and the Penal State. *Qualitative Sociology*. 32, no. 1: 101-129.
- Wacquant, L. 2009c. Habitus as a Topic and Tool. Reflections on becoming a prizefighter. In *Ethnographies Revisited*, red. W. Shaffir, A. Puddephatt & S. W. Kleinknecht. New York: Routledge. Dansk oversættelse: Habitus som genstand og redskab: refleksioner over at blive titelkampskæmper. *Praktiske Grunde* 1-2, 2014.
- Wacquant, L. 2009d. Afterword: A Civic Sociology of Neoliberal Penalty. In *Prisons of Poverty*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Wacquant, L. 2010a. Designing Urban Seclusion in the 21st Century. *Perspecta: The Yale Architectural Journal* 43: 165-178.
- Wacquant, L. 2010b. Class, Race and Hyperincarceration in Revanchist America. *Daedalus* 139, no. 3: 74-90.
- Wacquant, L. 2010c. Crafting the Neoliberal State: Workfare, Prisonfare and Social Insecurity. *Sociological Forum* 25, no. 2 (June): 197-220. Dansk oversættelse af en tidlig udgave: Den nyliberale stats opbygning. *Social Kritik* 119, 2009: 5-20.
- Wacquant, L. 2011. From 'public criminology' to the reflexive sociology of criminological production

- and consumption. *British Journal of Criminology* 51 (2): 438-448.
- Wacquant, L. 2012a. Three Steps to a Historical Anthropology of Actually Existing Neoliberalism. *Social Anthropology* 20, no. 1: 66-79. Dansk oversættelse: Tre trin til en historisk antropologi om den reelt eksisterende neoliberalisme. *Praktiske Grunde* 1-2, 2014.
- Wacquant, L. 2012b. A Janus-Faced Institution of Ethnoracial Closure: A Sociological Specification of the Ghetto. In *The Ghetto: Contemporary Global Issues and Controversies*, red. R. Hutchison & B. Haynes, 1-31. Boulder: Westview Press. Dansk oversættelse: En etnoracialt lukket institution med et Janusansigt. *Praktiske Grunde* 1-2, 2014.
- Wacquant, L. 2012c. The Wedding of Workfare and Prisonfare Revisited. *Social Justice* 38/1-2: 203-221.
- Wacquant, L. 2013a. *Byens udstødte. En komparativ sociologi om avanceret marginalisering*. Frederiksberg: Nyt fra Samfundsvidenskaber [2008].
- Wacquant, L. 2013b. Territoriel stigmatisering i den avancerede marginalitets tidsalder. *Social Kritik* 135: 10-18 [2007].
- Wacquant, L. 2013c. Spørgsmålet om 'race' – argumenter for en analytik vedrørende racemæssig dominans. *Social Kritik* 136: 40-52 [1997].
- Wacquant, L. 2013d. Gensyn med byens udstødte: Forord til den danske udgave. In *Byens udstødte. En komparativ sociologi om avanceret marginalisering*, xxiii-xxxv. Frederiksberg: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Wacquant, L. 2014a. Symbolsk magt og gruppe-dannelse. Om Pierre Bourdieus gentænkning af klasse. In *Socialt rum, symbolsk magt. Bourdieuske perspektiver på klasse*, red. C. S. Hansen. København: Forlaget Hexis.
- Wacquant, L. 2014b. Marginalisering, etnicitet og straf i den neoliberale by: en analytisk kartografi. *Praktiske Grunde* 1-2.
- Wacquant, L. 2014c. Foucault, Bourdieu og straffestatens i den neoliberale æra. *Praktiske Grunde* 1-2.

Marginalisering, etnicitet og straf i den neoliberale by: En analytisk kartografi

Loïc Wacquant

Jeg vil gerne starte med varmt at takke deltagerne ved denne konference – det er bedre at gøre sådan ved begyndelsen, eftersom vi sandsynligvis er stærkt uenige i slutningen. Det er et paradoks, men en af de mange forhindringer, der vinder frem indenfor socialvidenskabene nu om dage, befinder sig i den sociale og temporale organisering af forskningen i form af den ukontrollerede invasion af tidsplaner, af arbejdsmæssige overbelastninger og af mangedoblingen af opgaver, der finder sted uden en udvidelse af de ressourcer, der er nødvendige for at udføre dem. Det forklarer, at vi stort set ikke har de konkrete tilskyndelser eller simpelthen tiden til at sætte os ned og nærlæse andre forskeres arbejde, heller ikke de arbejder, som vi behøver for at fordøje og for at følge med indenfor vores egne specialiseringsområder. Og vi har endda færre muligheder for at møde en gruppe kollegaer, der kommer fra en bred palet af områder, som har gjort sig ulejligheden at dissekere en mængde arbejder for at engagere sig i en fokuseret diskussion om disse, som kan forpligte dem på at hjælpe hinanden videre ad hans eller hendes egen forskningsvej. Det er en sjælden anledning af denne slags, som vi har i dag takket være den energi og det talent, som Mathieu Hilgers har lagt bag scenen, for at organisere dette møde. Jeg er ham taknemmelig, som jeg også er det for de sociologer, geografer, kriminologer og antropologer, som deltager i disse diskussioner, og for det store publikum, som er kommet for at lytte og endnu bedre, håber jeg, for gennem levende/direkte spørgsmål og reaktioner at bidrage til vores debatter.

Det, jeg kunne tænke mig at gøre i dag, er præcist at tjene som et menneskeligt omstillingsbord, der aktiverer kommunikation – blandt forskere, der sædvanligvis ikke møder og derfor ikke taler med hinanden, eller kun sjældent gør det og da på distancen – om tre emner, der forankrer denne studiedags tre tematikker. I det første hjørne har vi mennesker, der studerer *klassefragmenten*

i byen i kølvandet på den traditionelle, Fordistiske-Keynesianske æras arbejderklassens sammensmuldning (dvs. groft sagt det lange århundrede fra 1880 til 1980) under pres fra afindustrialisering, stigningen i massearbejdsløshed og udbredelsen af et arbejdsprekariat i skæringen af hvad Robert Castel (1996) samler under begrebet om 'erosionen af det lønarbejdende samfund' og hvad Manuel Castells (2000) kalder 'de sorte huller' i den urbane udvikling i 'informationstidsalderen'. Disse forskere er optaget af beskæftigelse og arbejdsmarkedstendenser og med disse forholds polariserende og forgrenende indvirkninger på de sociale og spatiale strukturer – som i bunden af klassestigen i særdeleshed fører til den ufærdige genese af det postindustrielle prekariat i den urbane periferi i begyndelsen af det 21. århundrede.

Etniske inddelinger, der er grundede i etno-rationale klassifikationer i USA (dvs. i institutionaliseringen af 'race' som en fornægtet etnicitet), i etno-rationale klassifikationer i EU (i betydningen af kløften mellem 'de nationale og de fremmede') og i varierende blandinger af disse to i Latinamerika og i en stor del af Afrika, og (re)aktiveret af immigration og af de kulturelle forskelle, som migration kan bære, er ikke desto mindre afgørende for at begribe formationen og deformationen af klasser. Og omvendt: hvordan kan man undlade at se, at dem som over hele Europa er udpegede – faktisk bagvaskede – som 'indvandrere' er fremmede af postkolonial oprindelse og udtræk af de lavere klasser, mens dem fra de øvre klasser er 'udstationerede', som alle ønsker at tiltrække og ikke fordrive? Og hvordan kan man ignorere, at den kollektive opfattelse af dem, deres inkorporationsmåder, deres kapacitet for kollektiv handling, alt i alt deres skæbne, i det store hele afhænger af deres sociale position og livsbane, og derfor af skift i den klassestruktur, de anbringes i? Dette undersøgelsesområde, som oplever et boom uden fortilfælde

over hele Europa og som er drevet af frygten for immigration og af den politiske og mediemæssige dille over 'diversitet', er i det store hele vokset uafhængigt (fremskyndet af uddannelser i *ethnic studies* i amerikansk stil) og i stigende grad fjernt fra – endda i modsætning til – klasseanalyse. Således er et kunstigt alternativ udkrystalliseret, som befaler os at foretage et adskillende valg mellem klasse og etnicitet for at tilegne analytisk fortrinsret og politisk prioritet til enten 'det sociale spørgsmål' eller 'det racemæssige spørgsmål' – i det franske tilfælde tænker jeg her på Pap Ndiayes eklatante studie *La Condition noire* (2008), som aspirerer til at indstifte 'sorte studier à la Frankrig', som fra mit perspektiv er en dobbelt fejltagelse (teoretisk og praktisk), og på bogen *De la question sociale à la question raciale?* (2006), som blev redigeret af brødrene Fassin og som side op og side ned taler om afdriften i tidens progressive 'common sense'. Det er rigeligt indlysende, som Max Weber betonedes for et århundrede siden ([1922] 1978), at disse to 'sociale luknings'-måder (*Schließung*), der respektive er baserede på fordelingen af materielle og symbolske kræfter, er dybt indfildrede og nødvendigvis må tænkes sammen.¹

Endelig har vi i det tredje hjørne, omhyggeligt isolerede fra de to andre, en gruppe, der er godt repræsenteret i dag: kriminologer og diverse specialister i *strafferetslige* spørgsmål. Med ildhu graver de en rende/grøft rundt om 'kriminalitet og straf'-duetten, som er historisk konstituerende for deres disciplin og som kontinuerligt forstærkes af politisk og bureaukratisk efterspørgsel. Derfor er de på den ene side stort set ikke opmærksomme på (i hvert fald ikke nok efter min smag) skift i klassestrukturen og -formationen, på udvidelsen af uligheder og på den brede omlægning af urban fattigdom, og på den anden side er de heller ikke opmærksomme på etniske inddelingers dynamiske og historisk varierende indvirkninger (på nær under den snævre og begrænsede rubrik, der typisk sammenblandes, nemlig

'diskrimination og ulighed'). Ved at gøre dette afskærer de sig fra midlerne til at begribe den nutidige udvikling af straffepolitikker, eftersom disse politikker – siden opfindelsen af fængslet og opkomsten af moderne stater i Vesten i slutningen af det 16. århundrede – mindre har været orienterede mod at reducere kriminalitet end mod at dæmpe urban marginalisering, som Bronislaw Geremek ([1978] 1987) viste det i sit mesterværk *La Potence ou la pitié*. Endnu bedre er straffepolitik og socialpolitik blot to flanker af den samme fattigdomspolitik i byen – i den dobbelte betydning af magtkamp og offentlig handling. Endelig rammer den straffende vektor altid og over alt fortrinsvis kategorier, der er situerede i bunden af klassernes orden og af den sociale æres trappe. Det er derfor afgørende at forbinde strafferet med marginalisering i dennes *dobbelte dimension, materiel og symbolsk*, såvel som med andre statslige planer, der giver sig ud for at regulere 'problem'-befolkninger og -territorier.

Jeg håber, at min tilstedeværelse her kan hjælpe os med at overkomme – hvis blot i løbet af dette møde – isolationen af og endda den gensidige uvidenhed om hinanden, som disse tre tematiske områders forskere opretholder, således at vi kan igangsætte en dialog blandt dem, der studerer urban relegering som et produkt af omstruktureringen af klasserne, af etnicitetens følgevirkninger og af transformationerne af staten i de af dens forskellige komponenter, der er målrettede forarmede og vanærede befolkningsgrupper – som blandt disse først og fremmest er statens straffende arm (politiet, domstolene, arresten, fængslet, ungdomsinstitutioner og deres forlængelser). Hvis der er et nøgleargument, som jeg vil fremføre i dag gennem mine svar om hver enkelt af bøgerne, som er i fokus i vores tre sessioner, såvel som i min konkluderende tale ved slutningen af dagen, så er det, at vi snarest må sammenkæde disse tre undersøgelsesområder og få de korresponderende discipliner til at arbejde sammen: bysociologi og økonomisk analyse, antropologien og statsvidenskaben om etnicitet, og kriminologi og socialarbejde, med diagonale input fra geografi for at hjælpe os med at indfange den rumlige dimension i disciplinernes overlap, samt til sidst med figuren om en 'Kentaurostat', der er liberal i toppen og straffende i bunden, som lader hånt om demokratiske idealer ved såvel dens anatomi som dens *modus operandi* [virkemåde].

1 Jeg argumenterede for dette for lang tid siden (Wacquant 1989) i forbindelse med en genfortolkning af den politiske og videnskabelige kontrovers, der i USA blev opvakt af min Chicago-mentors mesterværk, William Julius Wilson ([1978] 1980) *The Declining Significance of Race*, såvel som i forbindelse med en artikel, der efterspurgtte en udarbejdelse af en 'analytik vedrørende racemæssig dominans' der undslipper retsagens logik og som konstruerer racialisering som en blandt mange kæmpende måder at fabrikere kollektiver på (Wacquant 1997a).

I

Som forord til og ramme for vores debatter foreslår jeg at skitsere en grov analytisk kartografi af det forskningsprogram, jeg har forfulgt over de sidste to årtier i krydsfeltet mellem disse tre tematikker; et program som mine bøger *Byens udstødte*, *Punishing the Poor* og *Deadly Symbiosis* er både produkt og sammenfatning af. Disse bøger former en trilogi, der kulegraver den urbane transformations triangel med klasse, etnicitet og stat som vinkelspidser og som baner vej for en egentlig sociologisk (re)konceptualisering af neoliberalismen. Så meget for at sige, at de vinder ved at blive læst sammen, i forlængelse af eller sideløbende med hinanden, for så vidt som de komplementerer og styrker hinanden i skitseringen af en model *in fine* af rekonfigurationen af neksusset mellem stat, marked og medborgerskab ved århundredets start og en model, som man kan håbe på at generalisere ved hjælp af fornuftsgjorte transpositioner på tværs af grænser. Dette genbesøg er en anledning til at optegne en provisorisk og kompakt statusopgørelse over disse undersøgelser og til at specificere deres indsatser, men også til at give et fingerpeg om hvordan jeg tilpassede begreber fra Pierre Bourdieu (socialt rum, bureaukratisk felt, symbolsk magt) for at afklare slørede kategorier (som f.eks. ghetto) og til at smede nye begreber, som kunne dissekere opkomsten af det urbane prekariat og den straffende måde, som den neoliberale Leviathan håndterer det på.

Hvert enkelt bind i denne trilogi kaster lys på en side af 'klasse-race-stat'-triangel² og sonder indvirkningen af den tredje vinkelspids på relationen mellem de to andre. Og hver bog bygger på de andre som både empirisk baggrund og teoretisk trædesten.

1. *Byens udstødte* diagnosticerer stigningen i den avancerede marginalisering i byen i kølvandet på kollapset af den sorte ghetto på den amerikanske side og opløsningen af arbejderklasseterritorier i

Vesteuropa langs 'klasse-race'-aksen som denne er skråtstillet af statslige strukturer og politikker [as angled by].

2. *Punishing the Poor* kortlægger opfindelsen og iværksættelsen af straffende opbevaring som en teknik til at styre problemområder og –befolkningsgrupper langs 'klasse-stats'-aksen, der er mærket af etnoraciale og etnonationale inddelelser.
3. *Deadly Symbiosis* udreder den reciproke overlaps-relation mellem *straffeliggørelse* og *racemæssiggørelse* som *beslægtede former for vanære* og afslører hvordan klasseulighed krydser med og modulerer 'stat-etnicitets'-aksen.

Hver af disse bøger bearbejder sin egen problematik og kan derfor læses for sig selv. Men argumenterne, der kæder dem sammen, rækker udover hver enkelt og har et bredere bidrag, for det første til en *komparativ sociologi om reguleringen af fattigdom og (de)formeringen af det postindustrielle prekariat*, og for det andet til en *historisk antropologi over den neoliberale Leviathan* (Wacquant 2012). De tilbyder en måde at gentænke neoliberalismen som et transnationalt politisk projekt, en veritabel 'revolution fra oven', der ikke kan reduceres til markedets nøgne imperium (som både dets modstandere og fortalere vil have det), men som nødvendigvis indeholder de institutionelle midler, der er nødvendige for at give liv til dette imperium: disciplinerende socialpolitik (indkapslet af forestillingen om workfare) og den flittige udvidelse af straffesystemet (som jeg har døbt *prisonfare*) i særdeleshed, uden at glemme tropen om *individuel ansvarlighed*, der tjener som det kulturelle lim, der binder disse tre førnævnte komponenter sammen (Wacquant 2010a). Jeg opsummerer kort nøgleargumenterne fra hver enkelt bog før jeg fremhæver deres fælles teoretiske fundament og deres sammenkoblede implikationer.

1 – Den politiske produktion af avanceret marginalisering

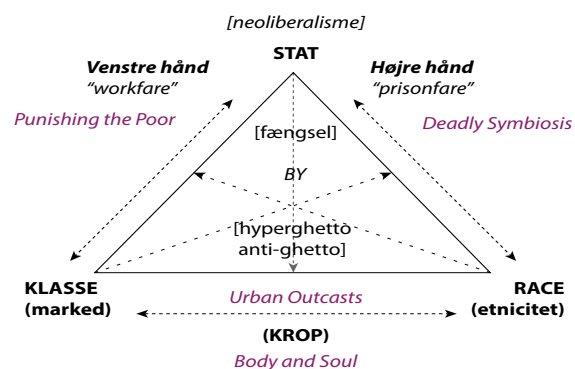
Den første bog, *Byens Udstødte*, belyser neksusset mellem klasse og race i den postindustrielle storbyes fordrevne distrikter eller slumkvarterer i en fase af social-rumlige polarisering (Wacquant 2008a). Jeg beskriver den sorte amerikanske ghettos pludselige kollaps efter borgerrettighedsbevægelsens højdepunkt og forkla-

2 Jeg bruger termen 'race' i betydningen *fornægtet etnicitet*: et stratifikations- og klassifikationsprincip, der fastlægger en æresmæssig gradsforskel (afpasset efter herkomst, fænotype eller et eller andet sociokulturelt karakteristika mobiliseret til formål for social lukning, jf. Wacquant 1997a), der påstås at være baseret i naturen; og ellers en paradoksal variation af etnicitet, der hævder *ikke* at være etnisk – en påstand, som sociologer desværre tilslutter sig hver gang de uforsigtigt påberåber sig 'race og etnicitetsduetten', der i engelsktalende lande fastsætter den etnoraciale sunde fornuft.

rer det med lokale og føderale politikkers kovending i midt-1970erne – et flersidet skifte som David Harvey (1989) indfanger ganske godt som en bevægelse 'fra managementbyen til entreprenørbyen', men et skifte som antog en særligt fjendtlighedsindet form i USA, eftersom det også deltog i et voldsomt racemæssigt tilbageslag. Denne politiske kovending accelererede den historiske transition fra den *fælles ghetto*, der indesparerede alle sorte i et afgrænset rum, der både indfangede og beskyttede dem, til *hyperghettoen*, der er et trøsteløst territorium, der nu kun rummer de ustabile fraktioner af den afrikansk-amerikanske arbejderklasse, som er udsat for alle mulige slags usikkerhed (økonomisk, social, kriminel, sanitær, bolig-mæssig, etc.) forårsaget af det optrævlede net af parallelinstitutioner, der karakteriserede ghettoen i dens fuldt udarbejdede form (Wacquant 2005a).

Jeg kontrasterer derefter dette pludselige sammenstyrt med den langsomme nedbrydning af arbejderklasses territorier i den Europæiske Union i løbet af af-industrialiseringens æra. Jeg viser, at urban relegering følger forskellige logikker på de to kontinenter: i USA er den bestemt af etnicitet, moduleret af klasseposition efter 1960'erne og forværret af staten; i Frankrig og dets nabolande er den rodfæstet i klasseulighed, moduleret af etnicitet (læs postkolonial immigration) og delvist pareret af offentlige indsatser. Heraf følger, at langt fra at bevæge sig mod ghettoen som socialrumlig type, der er et instrument til etnisk lukning (Wacquant 2011a) bevæger de forsømte områder i de europæiske byer sig væk fra ghettoen i alle dens dimensioner i en sådan grad, at vi kan karakterisere dem som *anti-ghettoer*.³

3 Den knibe, som de postkoloniale immigranter fra de lavere klasser over hele Europa befinder sig i, er, at de lider af den symbolske inficering, som er spredt af den paniske diskurs om 'ghettoisering', som åbenlyst betegner dem som en trussel mod den nationale sammenhængskraft uden at fremhæve de 'paradoksale fordele' ved en egentlig ghettoisering (Wacquant 2010f), blandt hvilke er den primitive akkumulering af social, økonomisk og kulturel kapital i en adskilt livs-sfære, der kan give dem en fælles, kollektiv identitet og en forøget kapacitet for kollektiv handling i særligt det politiske felt.

Figur 1: Det urbane prekariats 'fatale triangel'

Jeg gendriver således den fashionable antagelse om en transatlantisk *konvergens* af forsømte områder efter den afrikansk-amerikanske ghettos mønster og peger i stedet på *fremkomsten*, på begge sider af Atlanten, af et nyt bymæssigt fattigdomsregime, der er drevet af fragmenteringen af lønarbejdet, tilbagetrækningen af sociale sikringsordninger og territorial stigmatisering. Jeg konkluderer, at staten spiller en afgørende rolle i den sociale såvel som den rumlige produktion og distribution af urban marginalisering: det postindustrielle prekariats skæbne viser sig at være økonomisk underbestemt og politisk overbestemt, hvilket ikke er mindre sandt i USA end i Europa – endnu et hak i det historikeren og juristen Michael Novak (2008) så fint har kaldt 'myten om den "slappe" amerikanske stat'. Så meget for at sige, at vi må snarest genanbringe styrings-strukturer og -politikker i hjertet af bysociologien (hvor Max Weber [1921, 1958] retmæssigt havde placeret dem), hvor de hænger i og er bærer af det dyadiske forhold mellem klasse og etnicitet ved foden af den rumlige struktur, som vist i figur ovenfor.

2 – Strafhåndteringen af fattigdom som en komponent i neoliberalismen

Hvordan vil staten reagere på og håndtere denne *avancerede marginalisering* som den paradoksalt har fostret og befæstet til et punkt hvor økonomiske dereguleringspolitikker og besparelser i den sociale beskyttelse løber sammen? Og hvordan vil normaliseringen og intensiveringen af social usikkerhed i territorier præget af urban forsømmelse på sin side bidrage til at flytte den offentlige autoritets (jeg bruger med vilje dette udtryk) perimenter, planer og prioriteter? Den gensidige relation mellem klasses transformation og statslig omarbejdelse i dens sociale og straffemæssige målsætninger er emnet

for den anden bog, *Punishing the Poor: The Neoliberal Government of Social Insecurity* (Wacquant 2009a), som dækker den venstre side af den 'dødelige triangel' der bestemmer det urbane prekariats skæbne.

Statsforvaltere kunne have 'socialiseret' denne fremkommende form for fattigdom ved at undersøge de mekanismer, der skaber den, eller de kunne have 'medikaliseret' dens individuelle symptomer; de valgte i stedet en anden vej, nemlig straffegørelsens. Således blev der i USA opfundet en ny politik for at håndtere den urbane marginalisering, der sammensmædede en restriktiv socialpolitik – gennem afløsningen af en beskyttende *welfare* med en lovpligtig *workfare*, hvorved hjælp bliver betinget af, at man orienterer sig mod fornedrende beskæftigelser – og en ekspansiv straffepolitik, der intensiveres af den virksomme straffefilosofis sideløbende glidning fra rehabilitering til neutralisering, og som målrettes mod forfaldende og forsømte byområder (den amerikanske hyperghetto, forsømte arbejderklassebanlieues i Frankrig, *sink estates* i England, *krottenwijk* i Holland, etc.), der efterlades til offentlig fordømmelse af territorielt stigmatiserende diskurser i stadigt mere opdelt metropol. Denne indretning af politikken spreder sig og muterer på tværs af nationale grænser gennem en 'forræderisk oversættelse' og i overensstemmelse med hvert enkelt lands specifikke sammensætning og udformning af det sociale rum og det politisk-administrative felt.⁴

Punishing the Poor effektuerer tre brud for at folde tre større argumenter ud. Det første brud består i

at afkoble kriminalitet fra straf for at etablere, at den straffende stats indtrængen, og således fængslets store comeback (fængslet, som omkring 1975 blev erklæret for døende og dømt til hurtigt at forsvinde⁵), snarere end på kriminel usikkerhed er et svar på en social usikkerhed, der er affødt af det faste lønarbejdes omdannelse til usikre og midlertidige løsarbejderstillinger, og på en etnisk angst, der er genereret af destabiliseringen af etablerede æreshierarkier (som er indbyrdes relateret til kollapset af den sorte ghetto i USA og til bosætningen af immigrantgrupper og fremrykningen af supranational integration i den Europæiske Union). Det andet brud foretager jeg for i en og samme model, at kunne omfatte straffepolitikens kovending og socialpolitikens omplacering; to forhold, som sædvanligvis holdes adskilt i både regeringsmæssige og forskningsmæssige perspektiver. For disse to politikker er gensidigt indfiltrede: de er rettet mod de samme befolkningsgrupper, der er fanget i den polariserede socio-spatiale strukturs sprækker og grøfter; de iværksætter samme teknikker (registrering af sagsakter, overvågning, nedrakning og graduerede sanktioner) og de adlyder samme behavioristisk-individualistiske moralfilosofi; og straffepolitikens panoptiske og disciplinerende målsætninger har en tendens til at kontaminere socialpolitikken. For at effektuere denne integration bruger jeg Bourdieus (1993) begreb om 'bureaukratisk felt', som fører mig til at revidere Piven & Clowards klasse-tese ([1971] 1993) om 'velfærdens fattigregulering': fremover slutter statens venstre og højre hånd sig sammen for at effektuere

4 Dem som tvivler på, at det amerikanske workfare-regime er gældende i ikke-angelsaksiske lande bør læse Lødemel & Trickeys bog (2001), som nydeligt har titlen '*An Offer You Can't Refuse: Workfare in International Perspective*'. For allerede et årti siden dokumenterede den det generelle skifte i socialpolitikkerne fra modtagernes ret til deres pligt, mangedoblingerne af begrænsninger på adgangen, kontraktliggørelsen af hjælpen såvel som introduktionen af lovpligtige arbejdsprogrammer i seks lande i den Europæiske Union. I sin omhyggelige gennemgang af to årtiers 'social velfærds aktiverings'-programmer advarer Barbier (2009: 30) mod hurtige generaliseringer og betonere inter-nationale såvel som intra-nationale variationer i arkitektur og udfald, men han medgiver, at bortset fra at fjerne 'dyr indespærring', medvirker disse programmer også til en 'dyb ideologisk transformation', der alle vegne har fostret 'en ny "moralisk og politisk logik", der artikuleres som en moraliserende diskurs om "ret og pligt"'. Se Peck (2001) for en bredere diskussion af de økonomisk-politiske rødder og varianter af 'workfare staten'.

5 Da Michel Foucault (1975) udgav *Surveiller et punir* (oversat to år senere som *Discipline and Punish* [på engelsk og som *Overvågning og straff* på norsk]) var den internationale konsensus blandt analytikere af straf, at fængslet var en forældet og miskrediteret institution. Indespærring blev enstemmigt betragtet som et levn fra en svunden straffende tidsalder, der ville svinde for at blive erstattet af alternative og mellemliggende sanktioner i 'samfundet' (dette var højdepunktet af den såkaldt 'anti-institutionelle' bevægelse indenfor psykiatrien' og af mobiliseringen af fortalere for 'fængselsalternativer' inden for studiet af straf). Foucault (1977: 354, 359) betonedes selv, at 'fængslets specificitet og dets rolle som en forsegling er ved at miste sit *raison d'être*' med spredningen af straffende discipliner 'til hele den sociale krop' og med den hastige vækst af agenturer, der får betroet opgaven med at 'udøve en normaliserende magt'. Siden da er indespærringsraten mod alle forventninger blomstret praktisk taget alle steder: den er femdoblet i USA og fordoblet i Frankrig, Italien og England; den er firedoblet i Holland og Portugal og seksdoblet i Spanien.

den 'dobbelt straffende regulering' af de ustabile fraktioner af det postindustrielle proletariat.

Det tredje brud består i at afslutte den sterile konfrontation mellem advokaterne for økonomiske tilgange inspireret af Marx og Engels, som konstruerer strafferetten som et *klassetvangsinstrument*, der anlægges i sammenkædet relation med udsving i arbejdsmarkedet, og kulturalistiske tilgange afledt af Émile Durkheim ifølge hvem straf er et *sprog*, der bidrager til at tegne grænser, genopliver social solidaritet og som udtrykker de fælles følelser, som funderer et civilt *fællesskab*. Takket være begrebet om bureaukratisk felt rækker det, at sammenbringe de materielle og symbolske momenter ved enhver offentlig politik for at blive klar over at straf udmærket kan opfylde både kontrol- og kommunikationsfunktioner enten simultant eller successivt, og at de således samvirker i de udtryksmæssige og instrumentelle registre. Et af de distinktive træk ved den neoliberale straffelov er i særdeleshed dens teratologiske accentuering af dens målsætning om figurativt at udrydde fare og forurening fra den sociale krop, endda på bekostning af en rationel kriminalitetskontrol, som det kan illustreres af de fleste avancerede samfunds hysteriske modernisering af afsonings- og overvågningsforholdene når det kommer til seksualforbrydere.

Jeg afslutter *Punishing the Poor* med at kontrastere min model af straffiggørelse som en politisk teknik til at håndtere urban marginalisering med Michel Foucaults (1975) karakteristik af det 'disciplinerende samfund', med David Garlands (2001) tese om opkomsten af 'kontrolkulturen' og med den neoliberale politiks vision, som den er fremsat af David Harvey (2005). Ved at gøre dette demonstrerer jeg, at ekspansionen og forherligelsen af statens straffende arm (centreret om fængslet i USA og anført af politiet i EU) ikke er en anomal afvigelse fra eller en korruption af neoliberalismen, men at den tværtimod er en dens kernekonstituerende komponenter. Ligesom den spirende moderne stat ved slutningen af det 16. århundrede på samme tid opfandt fattighjælp og straffende indespærring for at dæmme op for den tilstrømning af vagabonder og tiggere, der på det tidspunkt invaderede Nordeuropas handelsbyer (Lis & Soly 1979, Rusche & Kirchmeier [1939] 2003), således er det også ved slutningen af det 20. århundrede den neoliberale stat, der styrker og omgrupperer sine politimæssige, juridiske og indespærrende apparaturer

for at dæmme op for de former for uorden, der forårsages af spredningen af social usikkerhed på bunden af klasse- og stedshierarkiet, og som iscenesætter et prangende skue i form af en *lov-og-orden pornografi*, der skal genbekræfte autoriteten hos en statsmagt, der er i legitimitetsunderskud, fordi den har forladt og svigtet sine almindeligt fastsatte pligter til at yde social og økonomisk beskyttelse.

3 – Den transformerende synergi mellem racemæssiggørelse og straffiggørelse

Den avancerede marginaliserings crescendo og bevægelsen mod dens straffende indespærring er begge kraftigt stimuleret og moduleret af etniske opdelinger, i USA rodfastet i 'sort-hvid'-modstillingen og i Vesteuropa af 'national-postkolonial fremmed'-skismaet (hvor bestemte kategorier, som fx Romaer, endda behandles som kvasi-fremmede i selv deres egne hjemlande). Denne modulering virker indirekte gennem tvedelingen af 'klasse-race-stat'-vinklen som vist i figur 2 (og behandlet i kapitel 7 i *Punishing the Poor*, 'The Prison as Surrogate Ghetto'), men også direkte gennem den gensidige relation mellem race-skabelse og stats-udformning. Dette forhold er afbilledet af triangelens højre side og afdækket i den tredje bog, *Deadly Symbiosis. Race and the Rise of the Penal State* (Wacquant, forthcoming).

Af flere grunde er den synergistiske sammenkobling af etnoracial spaltning og udviklingen af den straffende stat det sværeste spørgsmål både at stille og at løse i dette forskningsprogram.⁶ For det første er studiet af racemæssig dominans et begrebsmæssigt hængedynd og en socialvidenskabelig sektor, hvor politiske holdninger og moralsk skvalder alt for ofte tager over for analytisk strenghed og det empiriske materiales kvalitet (Wacquant 1997a). Dernæst er sandsynlighe-

6 Begrebet om synergi (der kommer fra det græske *syn* (med, sammen) og *ergon* (arbejde, samvirkende kræfter)) overbringer fint ideen, at racemæssiggørelse og straffiggørelse virker unison for at producere statslige afskum i den betydning, at to symbolske organer samarbejder for at udvirke en funktion i den sociale krop. Da Émile Littré indsatte ordet i sin *Dictionnaire de langue française* [Ordbog over det franske sprog] sporede han begrebet til fysiologien og definerede det som 'samvirkende handling eller bestræbelse mellem forskellige organer, forskellige muskler. Forbindelsen/samarbejdet mellem forskellige organer for at opnå en funktion'.

den for at glide ind i retssagens logik, den sociologiske fornufts svorne fjende, som er en sandsynlighed der allerede er meget stor når man skal håndtere det glatte og betydningsmættede begreb 'racisme', og en sandsynlighed, der forstærkes i den forhåndenværende sag eftersom vi har at gøre med en institution, strafferetten, hvis officielle mål præcist er at afsige skyldsmæssige domme. For det tredje må man, for at forstå den nutidige sammenhæng mellem race og offentlig magt, gå fire århundreder tilbage til etableringen af den amerikanske koloni, der skulle blive USA, uden af den grund at falde i den fælde, hvor nutiden gøres til ubevægelig og uundgåelig 'arv' fra en skamfuld fortid, der til stadighed skal bødes for. Endelig er etnoraciale opdelinger ikke stivnede og konstante, eftersom de ikke er ting men aktivitet (og en symbolsk aktivitet, en objektiveret og kropsliggjort relation); de udvikles stødvist gennem historien, præcis som en funktion af statens virkemåde som altafgørende symbolsk magt. Disse udfordringer forklarer, hvorfor jeg to gange har tilbagekaldt bogen fra min forlægger for at revidere den fra start til slut (og hvorfor I derfor nu selv kun kan bedømme den gennem de artikler, der udgør de foreløbige og præliminære udkast til de vigtigste kapitler).

Deadly Symbiosis viser hvordan etnoraciale kløfter smører og intensiverer straffliggørelsen og hvordan den straffende stats fremgang til gengæld former race som en klassifikations- og stratifikationsmåde ved at knytte sorthed med afvigende farlighed og ved at splitte den afrikansk-amerikanske befolkningsgruppe langs en retslig gradient (Wacquant 2005b). Bevisførelsen skridder frem i tre stadier, der tager os til tre kontinenter. I første stadiet genkonstituerer jeg den historiske kæde af de fire 'ejendommelige institutioner', som successivt har arbejdet for at definere og indespærre sorte gennem USA's historie⁷: slaveriet fra 1619 til 1865, Sydens

racemæssige terrorregime kendt som 'Jim Crow' fra 1890erne til 1965, Nordens Fordistiske storbyes ghetto fra 1915 til 1968 og endeligt hybridkonstellationen, der er født af hyperghettoens og det hypertrofiske fængselssystems fælles gennemtrængning. Jeg slår fast, at den enorme inflation i indespærringen af sorte fra de *lavere klasser* siden 1973 (det sorte bourgeoisie har både *støttet og nydt godt af* den samme straffemæssige ekspansion, hvilket er tilstrækkeligt til at modbevise den modsat-evangeliske tese om opkomsten af et nyt 'Jim Crow'), der var resultatet af kollapset af ghettoen som en etnisk beholder og den efterfølgende indsættelse af det straffende net i og omkring dens efterkommere. Dette fængselsnet blev forstærket af to konvergerende serier af forandringer som på den ene side har 'fængselsgjort' ghettoen og på den anden side har 'ghettoriseret' fængslet således, at et treledet forhold bestående af funktionelt surrogat, strukturel homologi og kulturel synkretisme er vokset sammen mellem dem (Wacquant 2001). Symbiosen mellem hyperghettoen og fængslet sikrer den vedvarende socioøkonomiske marginalisering og symbolske forurening af det sorte urbane subproletariat; og den ombygger betydningen af 'race' og omformer medborgerskabet ved at udskille en race-mæssiggjort offentlig kultur bestående af nedrakning af kriminelle.

Jeg udvider herefter denne model til at omfatte den massive over-indspærring af postkoloniale indvandre- re i EU, som viser sig at være mere ublu i de fleste medlemslande end overindspærringen af sorte amerikanere på den anden side af Atlanterhavet – en afslørende men lidet kendt sandhed, der enten overses eller benægtes af kontinentale kriminologer (Wacquant 2005c). Det direkte angreb på og den fortrinsvise indespærring af fremmede, der er udstedt fra Vestens tidligere imperier, tager to komplementære former i form af intern og ekstern 'transportering', fængselsmæssig udrensning og geografisk udvisning (dramatiseret af den bureaukratisk-journalistiske ceremoni over 'velfærdsturismen' [the 'charter flights']). Disse er komplementerede af den hastige udvikling af vidstrakte netværk af interneringslejre, der er reserverede til uregelmæssige migranter og af de aggressive sporings- og eksklusionspolitikker, der ansporer til uformalitet blandt disse migranter og som normaliserer 'lovens misregimente' henover kontinentet såvel som eksporterer det til afsendelses-

7 Man skal genkalde sig, at den sociale og lovmæssige overdragelse af kategorien 'sort' i USA hviler på en genalogisk arv fra en slave importeret fra Afrika og *ikke* på fysisk fremtoning, og at den på magisk vis 'udvisker' etnoraciale blandinger (som angår størstedelen af personer, der anses for at være sorte) ved nøje at anvende princippet om automatisk at tilskrive børn af blandede par til den kategori, der betragtes som mindreværdig. Denne symbolske konfiguration, som går forud for den ekstreme rumlige og sociale isolation af afrikanske-amerikanere i deres samfund, er praktisk talt unik i verden (Davis 1991).

landene gennem 'udlicitering' af immigrations- og asylkontrolprogrammer (Broeders & Engbersen 2007, Ryan & Mitsilegas 2010). Alle disse foranstaltninger er rettede mod at proklamere autoriteternes mod og styrke og mod at genbekræfte grænsen mellem 'dem' og et europæisk 'os', der smertefuldt udkrystalliseres.⁸ *Strafliggørelsen, racemæssiggørelsen og afpoliticeringen af bymæssige turbulenser*, der er associeret med avanceret marginalisering fortsætter således med stormskridt og forstærker gensidigt hinanden i et cirkulært neksus på både det europæiske kontinent og i USA.

Den samme logik virker i Latinamerika, som er det sted jeg i sidste ombæring tager læseren hen for at undersøge militærliggørelsen af fattigdommen i den brasilianske storby som et afslørende eksempel på straffelligørelsens dybe logik (Wacquant 2008b). I en kontekst hvor ekstreme uligheder og voldsom gadevold har opbakning fra en patrimonial stat, der tolererer en rutinemæssig retslig diskrimination med hensyn til både klasse og farve og en uhindret politibrutalitet, for at påføre en straffende indespærring på beboerne i de forfaldende *favelas* og nedværdigede *conjuntos*, og i betragtning af de forfærdelige indespærringsbetingelser, så er dette det samme som at behandle disse beboere som *nationens fjender*. Og det vil med garanti give næring til re-

spektløshed for loven og til den rutinemæssige misbrug såvel som til den løbske ekspansion af straffemagten, som man, som et svar til den forbundne stigning i ulighed og marginalisering, så sandelig kan observere på tværs af Sydamerika (Müller 2012). Denne brasilianske ekskurs bekræfter, at straffens vektor altid er højt selektivt rettet og at den med strukturel prioritet rammer de kategorier som er dobbelt underlagte den materielle klasseorden og det symbolske æreshierarki.

II

Jeg kommer nu til mit arbejdes teoretiske inspiration, som ikke altid er klart opfattet af mine læsere (eller kun svært eller ufuldstændigt), selv om den giver nøglen til den overordnede forståelse af nogle undersøgelser, der uden den kan synes ganske spredte eller endda frakoblede. For at udrede den triangulære sammenhæng mellem klasserestrukturering, etnoracial opdeling og statsbygning i en æra med triumferende nyliberalisme har jeg adapteret flere begreber, der blev udviklet af Pierre Bourdieu (1997) og som jeg har sat på arbejde på nye fronter – marginalisering, etnicitet, straf – fra hverdagslivets individuelle aspirationer og interpersonelle relationer på mikroniveau til sociale strategier og urbane konstellationer på mesoniveau til statsformer på det makrosociologiske niveau (se figur 2 nedenfor).

- *Symbolsk magt* er 'magten til at konstituere det givne ved at udtale det, til at få folk til at se og tro, til at bekræfte eller omdanne synet på verden og derved handle på verden, og således verden selv' (Bourdieu 1991: 170). Det forstår marginalisering som social liminalitet (der oversættes skiftevis som borgerretslig usynlighed eller hypersynlighed), straf som statslig fornedrelse og racemæssiggørelse som kognitivt baseret vold. Bredere endnu afdækker det hvordan offentlige politikker bidrager til at producere den urbane virkelighed gennem officielle klassifikations- og kategoriseringsaktiviteter (et eksempel fra Frankrig er opfindelse af begrebet om 'sensitive områder' og de forbryderiske effekter det har forårsaget ikke bare i forhold til statsbureaukraters, mediers og firmaers adfærd, men også blandt beboerne i disse områder, der således blev nedgjorte, såvel som blandt naboerne til disse områder).

- *Bureaukratisk felt* henviser til koncentrationen af fysisk magt, økonomisk kapital, kulturel kapital og symbolsk kapital (hvilket særligt medfører monopo-

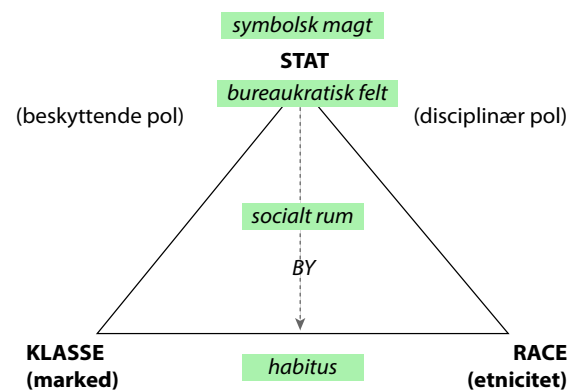
8 På overdreven såvel som mærkelig vis illustrerer den berøgtede tale, som Nicolas Sarkozy leverede i Grenoble i juli 2007, denne symbolske segmenterings- og bagvaskelseslogik gennem straf. Den franske præsident, der med 2012-præsidentvalget for øje var optaget af at genoprette sin forsvundne troværdighed angående spørgsmålet om offentlig sikkerhed, erklærede officielt 'krig mod traffickers og gerningsmænd' og annoncerede udnævnelsen af en hård politichef til posten som lokal præfekt. Indirekte sammenkædede han uønskede fremmede med kriminalitet (på trods af at den hændelse, der afstedkom hans tale, kun involverede franske borgere). Han udpegede dem for statens fulde vrede og foreskrev udvidede og synligt diskriminerende sanktioner for retssystemet (ved i tillæg til lovpligtig minimumsstraffe at foreslå, at 'fransk-mænd naturaliseret i mindre end ti år' fik frataget deres statsborgerskab hvis de blev dømt for vold mod politiet – et tiltag, der direkte krænker den franske forfatning og europæiske konventioner). Og han igangsatte en politikampagne for at afmontere 'illegale Roma-lejre' og for at udvise deres beboere *en masse*, hvilket var målrettet at presse antallet af arrestationer og tilvejebringe videooptagelse til aftenyhederne på tv. Denne fremvisning af *lov-og-orden pornomani* førte til protester mod Frankrig fra Rumænien og Bulgarien, til officielle bebrejdelser og trusler om sanktioner fra EU og en bred international fordømmelse (fra Vatikanet, FN, etc.).

lisering af juridisk magt), der 'konstituerer staten som indehaver af en slags meta-kapital', der gør den i stand til at indvirke på arkitekturen og virkningen af de forskellige felter, der udgør et differentieret samfund (Bourdieu 1993: 52). Det betegner nettet af administrative agenturer, der både samarbejder for at håndhæve officielle identiteter og konkurrerer for at regulere sociale aktiviteter og handle som offentlig autoritet. Begrebet bureaukratisk felt kaster lys på fordelingen (eller ikke) af offentlige goder og gør os i stand til at kæde socialpolitik og straffepolitik sammen, til at opdage deres forhold som funktionel substitution eller som koloniserende, og således til at rekonstruere deres konvergerende udvikling som produktet af kampe om og indenfor staten, der modstiller dens beskyttende (feminine) pol og dens disciplinerende (maskuline) pol, over definitionen og behandlingen af 'sociale problemer' af hvilke forsømte områder er både smeltedigel og fikseringspunkt.

- *Socialt rum* er den flerdimensionelle 'modstillingsstruktur af sociale positioner', der karakteriseres ved deres 'gensidige udvendighed', relative distance (tæt på eller langt væk) og rangorden (over, under, mellem), der er opstillede langs de to grundlæggende koordinater, der er givet af den kapitalvolumen, agenter besidder i dens forskellige former, og af deres kapitalsammensætning, dvs. 'de mest effektive differentieringsprincippers relative vægt' som udgøres af økonomisk og kulturel kapital (Bourdieu 1994: 20-22). Som 'den usynlige virkelighed', der ikke kan reduceres til observerbare interaktioner, og som 'organiserer agenternes praktikker og repræsentationer', hjælper begrebet socialt rum os med at identificere og kortlægge distributionen af effektive ressourcer (Bourdieu 1994: 25), der bestemmer livschancer på forskellige niveauer i det urbane hierarki og med at undersøge korrespondenser – eller netop adskillelser – mellem symbolske, sociale og fysiske strukturer i byen.

- Og endelig, fører *habitus* – defineret som systemet af socialt konstituerede 'opfattelses-, vurderings- og handlingsskemaer, der gør os i stand til at effektivere den praktiske videns handlinger', der guider os i den sociale verden (Bourdieu 1997: 200) – os til at genintroducere agenternes kropslige erfaringer i analysen – og marginalisering, racemæssiggørelse og indespærring er intet hvis ikke de er *kropslige begrænsninger*,

der mest intenst manifesteres *intus et in cute* [indefra og ud]. Det hjælper os til at blive opmærksomme på 'de psykosomatiske handlinger, der ofte udøves gennem følelser og lidelse', gennem hvilke mennesker internaliserer sociale betingelser og grænser på en sådan måde, at institutionernes vilkårlighed slettes og deres domme accepteres (Bourdieu 1997: 205).⁹ Habitusbegrebet inviterer os til empirisk at efterspore – snarere end blot at postulere – hvordan sociale strukturer genoversættes ind i levede virkeligheder, hvor de bliver sedimenterede ind i socialiserede organismer i form af dispositioner for handling og udtryk. Sådanne dispositioner har det med at bekræfte og gentage eller i modsat fald at udfordre og omforme de institutioner, der producerede dem, alt afhængig af om deres tilpasning er enig med eller divergerer fra det institutionsmønster de møder.

Figur 2: Den underlæggende teoretiske arkitektur

Ydermere løber der en logisk fordringsrelation og en tovejs kausalitetskæde mellem disse forskellige niveauer (figur 2)¹⁰: symbolsk magt præger sig selv ind i det sociale rum ved at tildele autoritet og styre

9 Det er afslørende, at Bourdieu (1997: 205) fremkalder den centrale passage i Franz Kafkas ([1914] 2008) *I straffekolonien* i hvilken den fordømtes dom skæres ind i hans krop ved hjælp af en torturmaskine som en grotesk variant af hvad han kalder de 'ondskabsfulde mnemoteknikker' gennem hvilke grupper naturaliserer den vilkårlighed, der indstifter dem. Denne scene placerer os på et punkt, hvor den straffende stats materielle-og-symbolske spyd møder og gennemborer forbyrderens krop i en radikal officiel skænding, der resulterer i fysisk udslettelse: borgeren skal kun eksistere inden for lovens rammer.

10 For en mere fyldestgørende diskussion af det interne forhold mellem disse forskellige begreber, som betoner de forskellige inkarnationer af den symbolske kapitals barycentriske plads, se Bourdieu & Wacquant (1992).

distributionen af effektive ressourcer til de forskellige relevante kategorier af agenter. Det bureaukratiske felt bekræfter eller omarbejder denne fordeling ved at sætte den fælles 'udvekslingsrate' mellem de forskellige kapitalformer. Med andre ord kan vi ikke forstå de urbane hierarkiers organisering, inklusiv om og hvor magtfuldt de bliver etniciteret, uden at sætte *staten som et stratificerende og klassificerende agentur* ind i vores undersøgelsesligning. Omvendt bliver det sociale rums struktur objektiveret i anlægsbyggeriet (tænk segregerede beboelseskvarterer og den differentielle distribution af bekvemmeligheder på tværs af distrikter) og kropsliggjort i de kognitive, følelsesmæssige og konative kategorier, der styrer agenternes praktiske strategier i hverdagslivet, i deres sociale cirkler, på arbejdsmarkedet, i deres møder med offentlige institutioner (politibetjente, velfærdskontorer, bolig-mæssige og fiskale autoriteter, etc.) og derfor former deres subjektive relation til staten (som er en del af den samme stats objektive virkelighed). Årsagskæden kan derefter spores tilbage fra bunden og op: habitus driver handlingslinjerne, der til gengæld forstærker eller ændrer det sociale rums strukturer og til gengæld forstærker eller udfordrer den kollektive sammenvævning af disse linjer omfanget af, programmerne for og prioriteterne i staten og dens kategoriseringer.

Det er denne begrebsmæssige oprustning, der forbinder bokser-etnografien, der præsenteres i min bog *Body and Soul* (Wacquant [2000] 2004) med den institutionelle sammenligning, der organiserer *Byens udstødte*. I mine øjne er disse bøger to sider af den samme undersøgelse af strukturen og erfaringen af marginalisering (som indikeret i bunden af figur 1), der blot angribes fra to modstillede, men komplementære vinkler: *Body and Soul* leverer en kropslig antropologi over et kropsligt håndværk i ghettoen – et slags fænomenologisk tværsnit af den 'betydningsbærende agents' synspunkt ['signifying agent'], som pragmatikerne har så kært, en antropologi, der er nedsunket i det ordinære dagligdagsliv og ser det indefra og nedefra, mens *Byens udstødte* udstikker en analytik for og en komparativ makrosociologi over ghettoen, konstrueret udefra og ovenfra den levede verden, den indrammer.¹¹

11 En detaljeret undersøgelse af en 'hustler's livsstrategier i den destruktive gadeøkonomi (Wacquant [1992] 1998) og af den normative twist og praktiske udstrækning, som

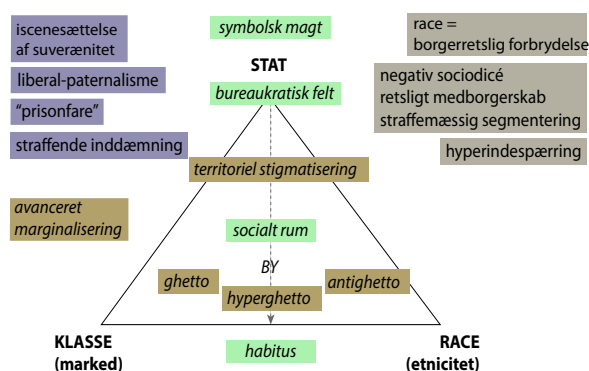
Jeg bruger disse begreber som teoretiske løftestænger til at forarbejde begreber, der hjælper mig til at opdag og påvise nye former for urban marginalisering, til at identificere statslige aktiviteter rettet mod at producere og behandle dem og derefter til at opmåle de opkomne ulighedsvektorer i den delte storby i en tidsalder med udbredt social usikkerhed (se figur 3). Således læner jeg mig i *Byens udstødte* op ad begrebet om socialt rum for at introducere triaden *ghetto/hyperghetto/antighetto* og for at dissekere de socialt-rumlige forandringer, der opbevarer de fordrevne og fornedrede befolkningsgrupper, der er fanget i bunden af det stedlige hierarki der udgør byen (Wacquant 2008a og 2010b). Ved at sammensplejse Bourdieus (1991) teori om symbolsk vold med Goffmans (1964) analyse af behandlingen af 'ødelagte identiteter' danner jeg begrebet *territoriel stigmatisering* for at afsløre, hvordan – gennem de kognitive mekanismers mellemkomst på forskellige sammenviklede niveauer – den rumlige nedrakning af relegerede nabolag påvirker beboernes subjektivitet og sociale bånd såvel som de statslige politikker, der støber dem.¹² I overensstemmelse med Bachelards epistemologis forskrifter udvikler jeg en idealtypisk karakteristik af det nye *avancerede marginaliseringsregime* (som har denne betegnelse fordi det ikke er et restprodukt, cyklisk eller en overgangsfase, men organisk sammenkædet med den nutidige politiske økonomis mest avancerede sektorer, og i særdeleshed med finansieringen af kapital), som danner et præcist analytisk skelet til internationale sammenligninger.

I *Punishing the Poor* og en serie artikler, der kom fra den (Wacquant 2010c, 2010d og 2011b) udviklede jeg

hyperghettoen påfører ægteskab (Wacquant 1996) er to af den flerhed af krydspunkter mellem disse to analyseniveauer og –måder: i begge af disse case-studier var mine nøgleinformanter også bokser. På samme måde blev jeg gennem min involvering i de retslige udfordringer, som min bedste ven og 'boksemakker' i Woodlwan Boys Club i to årtier mødte, forsynet med levende analyser af relationerne mellem marginalisering og straf, som de fandt sted i biografisk tid og på en mikrosociologisk skala.

12 Dette begreb er sidenhen blevet udviklet teoretisk og udvidet empirisk tværs over tre kontinenter, jf. Wacquant (2007, 2010b, 2010f), undersøgelser er blevet udført indenfor rammerne af det internationale og interdisciplinære netværk <advancedurbanmarginality.net> og en selektiv biografi opsamlet af Tom Slater, Virgílio Pereira og Loïc Wacquant til særudgaven af *Environment & Planning E* omhandlende "Territorial Stigmatization in Action" (forthcoming).

begrebet *prisonfare* som en begrebsmæssig analogi til *welfare* for at betegne det politiske rammeværk – heri omfattende kategorier, bureaukratiske agenturer, handlingsprogrammer og retfærdiggørende diskurser – der foregiver, at ville løse urbane sygdomme ved at aktivere statens strafferetslige arm snarere end dens sociale tjenesteydelser. Jeg foreslår, at *straffende indespærring* er en generaliseret teknik til at styre marginaliserede kategorier, der kan tage form som en overdragelse til et forsømt område eller som en endeløs cirkulation gennem straffende kredsløb (politi, retssal, arrest, fængsel og deres organisatoriske fangearme: prøveløsladelse, betingede domme, kriminalretslige databaser, osv.). Jeg beskriver den stigende politik-indretning, der hviler på den dobbelte regulering af de fattige gennem disciplinerende *workfare* og neutraliserende *prisonfare*, som 'liberal-paternalistisk' eftersom den anvender en doktrin om *laissez-faire et laissez-passer* i klassestrukturens top (i forhold til indehaverne af kulturel og økonomisk kapital), men som viser sig at være indtrængende og overvågende i bunden når det handler om at afbøje de sociale turbulenser, der genereres af normaliseringen af den sociale usikkerhed og fordybelsen af ulighederne. Denne anordning er del af rejsningen af en *Kentaurstat*, der fremviser en radikalt anderledes profil i de to ender af klasse- og sted-skalaen, som er i strid med den demokratiske norm, der kræver, at alle borgere skal behandles på samme måde. Dens herskere bruger 'Kampen mod kriminalitet' ['War on crime', la 'guerre au crime'] som et bureaukratisk teater, der er opsat for at genbekræfte deres autoritet og for at *iscenesætte statens suverænitæt* på selv samme tidspunkt, hvor denne suverænitæt bliver gennembrudt af den tøjlesløse kapitalmobilitet og af den juridisk-økonomiske integration i supranationale politiske ensembler.

Figur 3: De vigtigste begreber

I *Deadly Symbiosis* foreslår jeg, at erstatte det forførende, men vildledende begreb 'masseindespærring', som i øjeblikket rammesætter og begrænser civile og videnskabelige debatter om fængsel og samfund i USA (jeg brugte det selv, ganske tankeløst, i mine publikationer før 2006), med det mere raffinerede begreb *hyperindespærring* for at betone *straffeliggørelsens ekstreme selektivitet* i forhold til klasseposition, etnisk tilhørsforhold og civilstatus og boligsted – en selektivitet, der er en konstituerende egenskab (og ikke et tilfældigt træk) ved politikken for den straffende håndtering af fattigdommen (Wacquant 2011b: 218-219). Jeg genkalder, at straf ikke blot er en direkte solidaritetsindikator og en kernepolitisk opgave for staten, som Émile Durkheim fremsatte for over et århundrede siden i *De la division du travail social* ([1893] 2007): straf er også et paradigme for offentlig vanære, der påføres som en sanktion om individaelmoralisk, og derfor civil, 'anmærkning'.

Dette fører mig til at karakterisere straf som en operatør af *negativ sociodicé*: mere gennem dens almindelige funktioner end gennem de skandalemæssige blændværk, som den skiftevis frigiver og formilder (Garapon & Salas 2006), producerer strafferetten en institutionel retfærdiggørelse af prekariatets ulykke på bunden af den sociale skala, en retfærdiggørelse, der er et ekko af den *positive sociodicé* som er de dominerendes lykke, der effektueres af distributionen af eksamensbeviser fra eliteuniversiteter på baggrund af akademiske 'meritter' i toppen af samme skala (Bourdieu 1989).¹³ Straffende sanktioner og den officielle optagelse af disse i retslige filer eller 'straffeattester' (*casier judiciaire* på fransk, *Führungszeugnis* på tysk, *strafblad* på hollandsk, osv.) fungerer som en slags 'omvendt eksamensbevis': de attesterer deres indehaveres uværdighed offentligt og tilskynder den rutinemæssige begrænsning af deres livschancer, som det afsløres af tidligere indsatte amputerede sociale og ægteskabelige bånd, deres bolig- og ansættelsesmuligheder, samt indkomst i stort set alle avancerede samfund. Det rækker derfor, at konstruere

13 Jeg tilpasser her teodicéens dualitet, som den er foreslået af Max Weber ([1915] 1948) i hans 'Verdensreligionernes socialpsykologi', som kontrasterer doktriner, der validerer 'de herskende mænds eksterne og interne interesser' (*Theodizee des Glückes*) med doktriner, der legitimerer og rationaliserer 'de socialt undertrykte stratas' lidelser (*Theodizee des Leidens*).

'race som en borgerretslig forbrydelse' (Wacquant 2005b) for at opdage det dybe slægtskab – som er meget mere end en lighed, selv end en 'valgfri lighed' à la Weber – mellem racemæssiggørelse og straffliggørelse: begge indebærer en amputering af den sociale væren, som bekræftes af den symbolske overautoritet. Race-mæssig kategorisering og retslige sanktioner producerer *statslige udskud*, som er så meget desto mere formindskede som de er tættere konjugerede.

III

Jeg undskylder, hvis jeg har været hentydningsfuld, hvor jeg skulle have været didaktisk, og omvendt, men for at dække mit emne på en kort måde har jeg været nødt til at simplificere mine ræsonnementer og komprimere mine argumenter. Ikke desto mindre håber jeg, at disse anlæg til en analytisk kartografi vil gøre Jer i stand til bedre at forstå og til særligt at sammenkæde de tre bøger, vi skal debattere. Jeg forudser, at jeg nok kommer til at henvise nogle af jeres kritikker af den ene eller den anden bog til at svarene kan findes i en af de andre, eller at spørgsmålet er blevet reformuleret eller måske endda løst af arbejdsdelingen blandt de tre bind. Jeg siger ikke dette for at give mig selv en undskyldning for at undgå spørgsmålet: det er projektets overordnede økonomi, der kræver det for så vidt som helheden er mere end summen af delelementerne, som hver korresponderende gruppe af læsere hælder mod at autonomisere i henhold til deres subfelts fokus.¹⁴ Den udvirkede empiriske fremgang og de begrebsmæssige

nyskabelser, der foreslås i hver bog afhænger direkte af dem, der er lavet i de to andre. Et eksempel: jeg ville ikke have opdaget den underliggende forbindelse mellem straffemæssiggørelse og racemæssiggørelse som beslægtede former for *statsinfamia* hvis jeg ikke først havde teoretiseret territorial stigmatisering som en af den avancerede marginaliserings distinktive egenskaber og derefter skimtede den funktionelle og strukturelle parallelitet mellem hyperghettoen og fængslet.

Jeg bør gøre det klart, som en slags coda og for at forsikre jer om, at jeg satte mig ikke ned tilbage omkring 1990 med det ekstravagante projekt for øje at skrive en trilogi. Det er en ikke-planlagt udfoldelse af mine undersøgelser, de empiriske fremskridt (og gentagne tilbagetrækninger) de tilladte såvel som de teoretiske problemer der heraf opstod (eller forsvandt), der over årene har taget mig fra en spids i klasse-etnicitet-stat-trianglen til den næste og det er uforudsete eksistentielle forbindelser, der har skubbet mig ad siderne, der binder dem til hinanden.¹⁵

Til at starte med var der chokket – uadskilleligt følelsesmæssigt og intellektuelt – som jeg oplevede i mødet med de grusomme urbane og menneskelige spor af ødelæggelse på *South Side* [i Chicago], hvis måneagtige landskab bogstaveligt talt strakte sig fra mit dørtrin da jeg landede i Chicago. Dette chok skubbede mig til at indtræde i boksetræningssalen, som jeg konstruerede som observationspost fra hvilken jeg kunne rejse spørgsmålet om koblingen mellem 'race og klasse' i den amerikanske metropol og hvorfra jeg gik i gang med at rekonstruere ghettobegrebet fra grunden og op til forskel fra den dominerende nationale sociologi om emnet, der betragter det på afstand og fra oven (Wacquant 1997b). Som svar på det pludselige frembrud af den paniske diskurs om den påståede 'ghettoisering' af arbejderklassedistrikter i Frankrig og dens efterfølgende udbredelse i resten af Europa, berigede jeg mit historiske perspektiv ved at tilføje en komparativ akse. Denne komparation fremhæver statens rolle i *produktionen* af marginalisering, en rolle, der er afgørende om end forskellig på hver side af Atlanten. Betaget af bokserens metier udarbejdede jeg derefter mine træningskamme-

14 Det er afslørende, at bidragsyderne til symposierne til-egnet *Byens udstødte* (arrangeret af City i 2008, *International Journal of Urban and Regional Research*, *Revue française de sociologie* og *Pensar* i 2009 og *Urban Geography* i 2010) og *Punishing the Poor* (organiseret af *British Journal of Criminology*, *Theoretical Criminology*, *Punishment & Society*, *Critical Sociology* og *Studies in Law, Politics & Society*, *Criminology & Justice Review*, *The Howard Journal of Criminal Justice*, *Amerikastudien*, *Prohistoria* og *Revista Española Sociología*) reproducerer den etablerede adskillelse mellem discipliner (groft sagt med urban geografi og sociologi på den ene side og kriminologi på den anden, mens socialarbejde og statsvidenskab glimrer ved deres fravær) og udelukkende behandler blot en af disse to bøger og udelader den anden. Den kollektive bog, der er redigeret af Squires & Lea (2012) er sjælden i sit forsøg på at forbinde skematikken over avanceret marginalisering med min analyse af den straffende stat, men med udeladelse af race-straffe-aksen som omkostning.

15 Se Wacquant (2009c) for en mere uddybende diskussion af de analytiske forbindelser og biografiske bånd mellem "Kroppen, Ghettoen og den Straffende Stat", og de civile motivationer, der førte mig til at udrede dem.

raters livshistorier og opdagede, at stort set alle havde været i arresten eller i fængslet: hvis jeg ville kortlægge det rum af muligheder, der var åbent for dem – eller lukket for dem, som det var tilfældet – måtte jeg bringe den straffende institution ind i mit synsfelt.

Det var der, at jeg forstod, at det amerikanske fængselssystems bulimiske vækst siden 1973 er perfekt samstemmende og komplementær med den offentlige hjælps organiserede atrofi og dens disciplinerende omlægning til et afsæt mod usikre ansættelsesforhold. Den historiske genkomst af det 16. århundredes fængselsopfindelse bekræftede efterfølgende det organiske bånd, der har været mellem fattighjælp og straffende indespærring lige siden deres oprindelse, hvilket tilvejebringer en strukturel grund for den empiriske intuition om deres funktionelle komplementaritet. Imens kortlagde jeg i *Fattigdommens fængsler* den omsiggribende spredning af politigørelsesstrategien og 'nul-tolerance'-tropaen, som er spydspids for straffeliggørelsen af fattigdommen i den polariserede by. Jeg viste, at den virker i kølvandet på 'dereguleringen' af ufaglært arbejde og på omdannelsen af *welfare* til *workfare*: alt i alt er den del af opbygningen af det neolibérale Leviathan (Wacquant 1999, 2009b og 2010e).

På hver scene tjener etnoraciale opdelinger som katalysator eller multiplikator: de accentuerer lønarbejdets fragmentering ved at segmentere arbejderne og spille dem ud mod hinanden; de letter velfærdsafviklingen og indsættelsen af straffeapparatet, eftersom det er meget lettere at gøre politikkerne hårde, når de er rettede mod velfærdsmodtagere og kriminelle, der opfattes som civile 'outsidere', der er plettede ved deres fødsel, uhelbredelig og uforbederlig, hvilket i enhver henseende er i modsætning til 'etablerede' borgere (for at bruge en dikotomi, som Elias & Scottson [1965] 1994 har kæret). Men frem for alt viser racemæssig brændemærkning sig at være af samme karakter som fængselsstraf: de er tvillingemanifestationer af *statslig vanære*. Uden at have sat mig det for er jeg således kommet til at praktisere en slags excentrisk (nogle vil sige finurlig) *politisk magtsociologi*, eftersom jeg, når alt kommer til alt, finder mig selv ansigt til ansigt med spørgsmålet om staten som et materielt og symbolsk agentur, og modvilligt draget ind i teoretiske og komparative diskussioner om neoliberalismens natur og straffenes bidrag til dens indførelse.¹⁶

16 En bourdieusk tilgang i form af 'det bureaukratiske felts

Den 'dødelige triangel', der bestemmer det urbane prekariats skæbne, er et *ex post* skema, der opstod efterhånden som mine undersøgelser udvikledes og som jeg har skitseret i hovedtræk i denne artikel. Det forklarer, at de tre bøger der syntetiserer mine undersøgelser, blev udgivet sent (med en gennemsnitlig forsinkelse på næsten et årti fra dataproduktionen fandt sted) og også i forkert rækkefølge: jeg blev nødt til at gentænke og omskrive dem flere gange for bedre at kunne adskille og samle dem på samme tid. Denne analytiske konfiguration giver også mere styrke og vægt til hver af dem – som vores møde i dag forhåbentligt giver mulighed for at demonstrere konkret.

Denne præsentation og min tilstedeværelse her er en *invitation til en generativ og tværgående læsning*, ikke for den æstetiske fornøjelse det er at bryde med akademiske konventioner, men for at vi kollektivt kan optegne de fulde empiriske og teoretiske fordele, der kan høstes ved at forbinde tematikkerne i eftermiddagens tre sessioner. Jeg vil derfor slutte af med denne analytiske *cri du coeur*: I, der studerer urban marginalisering, I, der studerer etnicitet og I, der studerer straf, foren jer. I har ikke andet at tabe end jeres intellektuelle lænker. Og I har en verden af videnskabelige opdagelser at vinde såvel som et væld af praktiske anbefalinger at skyde ind i den offentlige debat.

Tak.

Denne tekst er en komprimeret og præciseret version af min indledende keynote til konferencen 'Marginalité, pénalité et division ethnique dans la ville à l'ère du néolibéralisme triomphant: journée d'études autour de Loïc Wacquant', der blev organiseret på Université Libre de Bruxelles den 15. oktober 2010. Jeg vil gerne takke Laboratoire d'Anthropologie des Mondes Contemporains, Groupe d'Études sur l'Ethnicité, le Racisme et les Migrations, Institut de Gestion de l'Environnement et d'Aménagement du Territoire, og the Faculty of Social and Political Sciences ved ULB for deres vel-

højredrejning' (et felt som selv er fanget i magtfeltets bevægelse mod den økonomiske pol) gør det muligt for mig at kortlægge en *middelvej* mellem de to dominerende og symmetriske lemlæstede modeller af neoliberalisme som hhv. 'markedsstyrer' eller 'governmentality' inspireret af Marx og Foucault respektive (se Wacquant 2012 og de syv svar til denne tese i de efterfølgende udgaver af samme tidsskrift).

komst og deres støtte af dette kollektive foretagende, og Mathieu Hilgers for hans intelligens og vedholdenhed i at hyrde det. Jeg er også Karen George taknemmelig for på kort tid at udarbejde et førsteklases udkast til en engelsk oversættelse af den originale franske tekst; Megan Comfort og Sarah Brothers for deres skarpe redigerende og analytiske forslag; og alle kollegaerne, de studerende og aktivisterne, som gennem årene og gennem deres reaktioner, kritikker og forslag på utallige mødesteder i flere lande har bidraget til denne forskningsdagsordens fremgang.

Oversat af Christian Sandbjerg Hansen efter "Marginality, Ethnicity and Penalty in the Neoliberal City: An Analytic Cartography", *Ethnic and Racial Studies Review*, forthcoming.

Abstract

This article draws an analytic map of the research programme pursued across my three books *Urban Outcasts* (2008), *Punishing the Poor* (2009), and *Deadly Symbiosis: Race and the Rise of the Penal State* (2013). In this trilogy, I disentangle the triangular nexus of class fragmentation, ethnic division, and state-crafting in the polarizing city at century's turn to explain the political production, sociospatial distribution, and punitive management of marginality through the wedding of disciplinary social policy and neutralizing criminal justice. I signpost how I deployed key notions from Pierre Bourdieu (social space, bureaucratic field, symbolic power) to clarify categories left hazy (such as the ghetto) and to forge new concepts (territorial stigmatization and advanced marginality, punitive containment and liberal paternalism, hyperincarceration and negative sociodicy) as tools for the comparative sociology of the unfinished genesis of the post-industrial precariat, the penal regulation of poverty in the age of diffusing social insecurity, and the building of the neo-liberal Leviathan. Bringing the study of the contemporary permutations of class, race and immigration, and the state into a single framework shows how the racialization, penalization, and depoliticization of the urban turbulences associated with advanced marginality reinforce one another in Western Europe as in the United States. It confirms that punishment is not just a key index of social solidarity, as Durkheim proposed, but also a core

capacity and key site for staging the sovereignty of the state as classifying and stratifying agency. And it reveals the deep kinship between race and judicial sanction as kindred forms of official dishonour that converge in the constitution of public outcasts.

Keywords:

marginality, class, ethnicity, ghetto, prison, racialization, workfare, criminal justice, dishonor, state, symbolic power, Bourdieu

Referencer

- Barbier, J-C 2009. Le workfare et l'activation de la protection sociale, vingt ans après: beaucoup de bruit pour rien? Contribution à un bilan qui reste à faire. *Lien social et Politiques* 61: 23-36.
- Bourdieu, P. 1989. *La Noblesse d'État. Grandes écoles et esprit de corps*. Paris: Minuit. Engelsk oversættelse: *The State Nobility: Elite Schools in the Field of Power*. Cambridge, UK: Polity Press, 1998.
- Bourdieu, P. 1991. *Language and Symbolic Power*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Bourdieu, P. 1993. "Esprits d'État. Genèse et structure du champ bureaucratique." *Actes de la recherche en sciences sociales* 96-97: 49-62. English tr. 1994. "Rethinking the State: On the Genesis and Structure of the Bureaucratic Field." *Sociological Theory* 12 (March): 1-19.
- Bourdieu, P. 1994. *Raisons pratiques. Sur la théorie de l'action*. Paris: Seuil. Engelsk oversættelse: *Practical Reasons. On the Theory of Action*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Bourdieu, P. 1997. *Méditations pascaliennes*. Paris: Seuil. Engelsk oversættelse: *Pascalian Meditations*. Cambridge, UK: Polity Press, 1999.
- Bourdieu, P. & L. Wacquant 1992. *An Invitation to Reflexive Sociology*. Chicago: University of Chicago Press.
- Broeders, D. & G. Engbersen. 2007. The Fight Against Illegal Migration: Identification Policies and Immigrants' Counterstrategies. *American Behavioral Scientist* 50, no. 12: 1592-1609.
- Castel, R. 1996. *Les Métamorphoses de la question sociale. Une chronique du salariat*. Paris: Fayard.
- Castells, M. 2000. *End of Millennium: The Information Age: Economy, Society, and Culture*, Volume 3. Oxford: Basil Blackwell.
- Davis, J.F. 1991. *Who Is Black? One Nation's Definition*. University Park, PA: Pennsylvania State Uni-

- versity Press.
- Durkheim, É. 2007. *De la division du travail social*. Paris: PUF, [1893]. Engelsk oversættelse: *The Division of Labor in Society*. London: Macmillan, 1984.
- Elias, N. & J.L. Scotson. 1994. *The Established and the Outsiders*. London: Sage, [1965].
- Fassin, D. & É. Fassin. 2006. *De la question sociale à la question raciale? Représenter la société française*. Paris: La Découverte.
- Foucault, M. 1975. *Surveiller et punir: Naissance de la prison*. Paris: Gallimard. Engelsk oversættelse: *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. New York: Vintage, 1977.
- Garapon, A. & D. Salas. 2006. *Les Nouvelles sorcières de Salem. Leçons d'Outreau*. Paris: Seuil.
- Garland, D. 2001. *The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society*. Chicago: University of Chicago Press.
- Geremek, B. 1987. *La Potence ou la pitié. L'Europe et les pauvres du Moyen Âge à nos jours*. Paris: Gallimard, [1978]. Engelsk oversættelse: *Poverty: A History*. Oxford: Basil Blackwell, 1994.
- Goffman, E. 1964. *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Harvey, D. 1989. From Managerialism to Entrepreneurialism: The Transformation in Urban Governance in Late Capitalism. *Geografiska Annaler* 71, no. 1: 3–17.
- Harvey, D. 2005. *A Brief History of Neoliberalism*. New York: Oxford University Press.
- Kafka, F. 2008. I straffekolonien. In *Fortællinger*. Gylendal, [1914].
- Lis, C. & H. Soly. 1979. *Poverty and Capitalism in Pre-industrial Europe*. London: Harvester Press.
- Littré, É. 1877. *Dictionnaire de la langue française*. Paris: Hachette.
- Lødemel, I. & H. Trickey. 2001. "An Offer You Can't Refuse": *Workfare in International Perspective*. Bristol: Policy Press.
- Müller, M.M. 2012. The Rise of the Penal State in Latin America. *Contemporary Justice Review* 15, no. 1 (March): 57-76.
- Ndiaye, P. 2008. *La Condition noire. Essai sur une minorité française*. Paris: Calmann-Lévy.
- Novak, M.J. 2008. The Myth of the 'Weak' American State. *The American Historical Review* 113, no. 3 (June): 752-772.
- Peck, J. 2001. *Workfare States*. New York: The Guilford Press.
- Piven, F.F. & R.A. Cloward 1993. *Regulating the Poor: The Functions of Public Welfare*. New York: Vintage, [1971].
- Rusche, G. & O. Kirchheimer. 2003. *Punishment and Social Structure*. Revised edition, with an introduction by Dario Melossi. New Brunswick: Transaction Publishers, [1939].
- Ryan, B. & V. Mitsilegas. 2010. *Extraterritorial Immigration Control*. The Hague: Martinus Nijhoff Publishers.
- Slater, T., V. Pereira & L. Wacquant. Forthcoming. Territorial Stigmatization in Action. *Environment & Planning E*.
- Squires, P. & J. Lea. 2012. *Criminalisation and Advanced Marginality: Critically Exploring the Work of Loïc Wacquant*. Bristol: Policy Press.
- Wacquant, L. 1989. The Puzzle of Race and Class in American Society and Social Science. *Benjamin E. Mays Monograph Series* 2, no. 1 (Fall): 7-20.
- Wacquant, L. 1996. Un mariage dans le ghetto. *Actes de la recherche en sciences sociales* 113 (June): 63-84.
- Wacquant, L. 1997a. For an Analytic of Racial Domination. *Political Power and Social Theory* 11, no. 1: 221-234. Dansk oversættelse: Spørgsmålet om 'race' – argumenter for en analytik vedrørende race-mæssig dominans. *Social Kritik* 136, 2013: 40-52.
- Wacquant, L. 1997b. Three Pernicious Premises in the Study of the American Ghetto. *International Journal of Urban and Regional Research* 21, no. 2 (June): 341-353.
- Wacquant, L. 1998. Inside the Zone: The Social Art of the Hustler in the Black American Ghetto. *Theory, Culture & Society* 15, no. 2 (May): 1-36, [1992]. Genoptrykt i *The Weight of the World*, Pierre Bourdieu et al., 140-167. Cambridge, UK: Polity Press, 1999).
- Wacquant, L. 1999. *Les Prisons de la misère*. Paris: Raisons d'agir Éditions. Dansk oversættelse: *Fattigdommens fængsler*. Socialpolitisk Forlag, 2008.
- Wacquant, L. 2001. Deadly Symbiosis: When Ghetto and Prison Meet and Mesh. *Punishment & Society* 3, no. 1 (Winter): 95-133.
- Wacquant, L. 2004. *Body and Soul: Notebooks of an Apprentice Boxer*. New York: Oxford University Press, [2000].
- Wacquant, L. 2005a. Les deux visages du ghetto: construire un concept sociologique. *Actes de la re-*

- cherche en sciences sociales* 160 (December): 4-21.
- Wacquant, L. 2005b. Race as Civic Felony. *International Social Science Journal* 181 (Spring): 127-142.
- Wacquant, L. 2005c. 'Enemies of the Wholesome Part of the Nation': Postcolonial Migrants in the Prisons of Europe. *Sociologie* (Amsterdam) 1, no. 1 (Spring): 31-51.
- Wacquant, L. 2007. Territorial Stigmatization in the Age of Advanced Marginality. *Thesis Eleven* 91 (November): 66-77. Dansk oversættelse: Territoriel stigmatisering i den avancerede marginalitets tidsalder. *Social Kritik* 135, 2013: 10-18.
- Wacquant, L. 2008a. *Urban Outcasts: A Comparative Sociology of Advanced Marginality*. Cambridge, UK: Polity Press. Dansk oversættelse: *Byens udstødte. En komparativ sociologi om avanceret marginalisering*. Frederiksberg: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Wacquant, L. 2008b. The Militarization of Urban Marginality: Lessons from the Brazilian Metropolis. *International Political Sociology* 2, no. 1: 56-74.
- Wacquant, L. 2008c. Ghettos and Anti-Ghettos: An Anatomy of the New Urban Poverty. *Thesis Eleven* 94: 113-118. Dansk oversættelse: Ghettoer og anti-ghettoer: en diagnostik af den nye urbane fattigdom. *Praktiske Grunde* 2, 2008: 65-71.
- Wacquant, L. 2009a. *Punishing the Poor: The Neoliberal Government of Social Insecurity*. Durham and London: Duke University Press.
- Wacquant, L. 2009b. *Prisons of Poverty* (revised and enlarged edition). Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Wacquant, L. 2009c. The Body, the Ghetto and the Penal State. *Qualitative Sociology* 32, no. 1 (March): 101-129.
- Wacquant, L. 2010a. Crafting the Neoliberal State: Workfare, Prisonfare and Social Insecurity. *Sociological Forum* 25, no. 2 (June): 197-220. Dansk oversættelse af en tidlig udgave: Den nyliberale stats opbygning. *Social Kritik* 119, 2009: 5-20.
- Wacquant, L. 2010b. Urban Desolation and Symbolic Denigration in the Hyperghetto. *Social Psychology Quarterly* 20, no. 3 (Summer): 1-5.
- Wacquant, L. 2010c. Class, Race and Hyperincarceration in Revanchist America. *Daedalus* 139, no. 3 (Summer): 74-90.
- Wacquant, L. 2010d. Prisoner Reentry as Myth and Ceremony. *Dialectical Anthropology* 34, no. 4 (December): 604-620.
- Wacquant, L. 2010e. La tornade sécuritaire mondiale: néolibéralisme et châtement à l'aube du vingt-et-unième siècle. *Contretemps* 63 (July): 138-154.
- Wacquant, L. 2010f. Designing Urban Seclusion in the 21st Century. *Perspecta: The Yale Architectural Journal* 43: 165-178.
- Wacquant, L. 2011a. A Janus-Faced Institution of Ethnoracial Closure: A Sociological Specification of the Ghetto. In *The Ghetto: Contemporary Global Issues and Controversies*, red. R. Hutchison & B. Haynes, 1-31. Boulder: Westview Press. Dansk oversættelse: En etnoracialt lukket institution med et Janusansigt. *Praktiske Grunde* 1-2, 2014.
- Wacquant, L. 2011b. The Wedding of Workfare and Prisonfare Revisited. *Social Justice* 38, no. 1-2 (Spring): 203-221. Forkortet udgave i dansk oversættelse: Straf som neoliberal fattigdomspolitik. *Praktiske Grunde* 1-2, 2010: 155-163.
- Wacquant, L. 2012. Three Steps to a Historical Anthropology of Actually Existing Neoliberalism. *Social Anthropology* 20, no. 1 (January): 66-79. Dansk oversættelse: Tre trin til en historisk antropologi om den reelt eksisterende neoliberalisme. *Praktiske Grunde* 1-2, 2014.
- Wacquant, L. Forthcoming. *Deadly Symbiosis: Race and the Rise of the Penal State*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Weber, M. 1946. "Social Psychology of the World Religions," in *From Max Weber: Essays in Sociology*, red. H.H. Gerth & C. Wright Mills, 267-301. New York: Oxford University Press, [1915].
- Weber, M. 1958. *The City*. New York: The Free Press, [1921].
- Weber, M. 1978. *Economy and Society*. Berkeley: University of California Press, [1922].
- Wilson, W.J. 1980. *The Declining Significance of Race: Blacks and Changing American Institutions*. Chicago: University of Chicago Press, 2nd edition, [1978].

Habitus som genstand og redskab: Refleksioner over at blive titelkampskæmper

Loïc Wacquant

I dette essay genfortæller jeg, hvordan jeg begyndte på det etnografiske håndværk; faldt over den Chicagiske boksehal, som er hovedscenen og karakteren i min etnografi om professionel boksning i den sorte amerikanske ghetto; og designede bogen *Body and Soul*, som rapporterer sine fund på en måde som både metodologisk udfolder og empirisk udvikler Pierre Bourdieus fremragende/fremtrædende begreb om habitus (Wacquant 2004a). Jeg optegner nogle af de biografiske, intellektuelle og analytiske sammenhænge mellem dette forskningsprojekt om plebejisk kropshåndværk, det teoretiske skelet som informerer det, og den makro-komparative undersøgelse af urban marginalitet, som det var en ikke-planlagt udløber af. Jeg skitserer, hvordan feltarbejds praktikaliteter førte mig *fra* ghettoen som virkeliggørelsen af etnoral dominans *til* kropsliggørelse som et problem og en ressource i socialvidenskabelig forskning. Gennem denne refleksion over at blive en professionel bokser argumenterer jeg for, at feltarbejde kan bruges som et teoretisk konstruktionsinstrument, jeg argumenterer for det potente i kropslig viden og for imperativet om epistemisk refleksivitet, ligesom jeg betoner behovet for at ekspandere etnografiens tekstlige genrer og stilarter for bedre at indfange de sociale handlingers frembragte og levede *Sturm und Drang*.

Habitusbegrebet forsynede på en gang den etnografiske rejse, der er sammenfattet i *Body and Soul*, med anker, kompas og kurs. Habitus er undersøgelsens *genstand*: bogen analyserer sammensmedningen af de kropslige og mentale dispositioner, som udgør den kompetente bokser i træningssalens smeltedigel. Men habitus er også undersøgelsens *redskab*: analytikerens praktiske tilegnelse af disse kategorier tjener som teknisk hjul for bedre at penetrere deres sociale produktion og sammensætning. Med andre ord er sociologens lærlingetid et metodologisk spejl på den lærlingetid,

som studiets empiriske subjekter undergår; den første er indstillet til at grave dybere ind i den anden og afdække dens indre logik og underliggende egenskaber; og begge tester skiftevist det robuste og frugtbare ved habitus som guide til sondering af den sociale adfærds udspring. I modsætning til den almindelige opfattelse af, at habitus er et uklart begreb, som mekanisk gentager sociale strukturer, udsletter historien og virker som en 'sort boks', der undviger observation og ødelægger forklaring (se Jenkins 1991 for en standard tilbagevisning af disse patentløsninger), fremgår det, at Bourdieus sociologiske revidering af dette klassiske filosofiske begreb er et kraftfuldt redskab til at styre socialforskning og til at efterspore virkende sociale mekanismer. Brugt ordentligt afdækker habitus ikke kun de sociale handlingers brogede logikker, det grunder også de distinkte dyder ved den dybe nedsænkning i og kropslige sammenfiltrering med den etnografiske undersøgelses objekt.

Fra det sydlige Stillehav til Chicagos sydside

Eftersom begrebet om habitus foreslår, at menneskelige aktører er historiske dyr, som i deres krop bærer tilegnede følelser og kategorier, som er sedimenterede produkter af deres histories sociale erfaringer, er det brugbart at begynde med, hvordan jeg kom til at udføre etnografisk forskning og hvilke intellektuelle interesser og forventninger, jeg bragte med mig til Chicagos *South Side*. Min feltarbejdsinitiering går forud for min indtræden i *graduate school* ved University of Chicago i 1985. For at opfylde mine militære forpligtigelser (som enhver fransk mand måtte opfylde dengang) var jeg ved et rent held sat til at gøre civil tjeneste i det sydlige Stillehav som sociolog på forskningscenteret ORSTOM, som var Frankrigs tidligere 'kontor for kolonial forskning'. Så jeg brugte to år i Ny Kaledonien, en fransk ø nordøst for New Zealand, i et lille forsk-

ningsteam – vi var kun tre – på samme tid som de oprindelige melanesieres (kanakernes) opstand i november 1984. Dette betød, at jeg levede og arbejdede i et meget brutalt og arkaisk kolonialt samfund, fordi Ny Kaledonien i 1980'erne var en slags 1900'ers-koloni, som havde overlevet praktisk talt intakt indtil slutningen af det tyvende århundrede (se Bensa 1995 for en rapport). For en sociologilærling var det en ekstraordinær social oplevelse at udføre forskning i skolesystemet, urbanisering og social forandring i konteksten af en opstandelse, i en nødstilstand, og at observere kampene mellem kolonisterne og uafhængighedsstyrkerne mens de stod på, og på en meget konkret måde at blive nødt til at reflektere over socialvidenskabernes samfundsmæssige forpligtelse. Jeg var for eksempel så privilegeret, at jeg kunne deltage i Kanak Socialisternes Nationale Befrielses Fronts lukkede kongres i Canala på det tidspunkt, hvor sammenstødet var på deres højdepunkt, og jeg rejste også hele vejen rundt om "Grande Terre" (hovedøen) og foretog flere afstikkere til Lifou-øerne og var hjemme hos venner, som var erfarne kanakmilitante, på et tidspunkt hvor praktisk talt ingen bevægede sig rundt i territoriet.

Den Ny Kaledonske smeltedigel gjorde mig opmærksom på etnoral ulighed og rumlig konsignation¹ som vektorer for social kontrol – kanakkerne var i det store hele forvist til isolerede rurale reservater og hypersegregerede nabolag i hovedstaden Nouméa. Den beredte mig også på de brogede virkemåder som rigide farve- og æreshierarkiers har i hverdagslivet og på kroppens afgørende placering som et mål, beholder og kilde for asymmetriske magtrelationer. Og det udsatte mig for ekstreme former for nedsættende racemæssige billedsprog: de indfødte melanesere var typisk afbilledet som 'super-primitive' og blottede for kultur og historie, selv da de rejste sig for at gribe deres historiske skæbne (Bourdieu & Bensa 1985). Senere skulle alt dette vise sig enormt brugbart, nemlig på Chicagos sydside, hvor en lignende behandling af afroamerikanere var almindeligt udbredt. Det var i Ny Kaledonien, at jeg læste etnologiens klassikere, Mauss, Mead, Malinowski, Radcliffe-Brown, Bateson, etc. (særligt arbejder om det sydlige Stillehav: Trobriand Øerne var

tæt på), og skrev min første feltnotesbog. Den første var nedskrevet blandt Luecilla-stammen i Wé-bugten i julen 1983, omkring et år før uafhængighedsbevægelsens opstandelse (dens højdepunkt var en sektion om at tage på flagermusjagt og om at skulle spise det grillede bytte til aftensmad). Således fandt feltnotater vej ind i mine første publikationer om uddannelsesmæssig ulighed, kolonial konflikt og transformation af melanesiske samfund under pres fra kapitalistisk ekspansion og fransk styre.

Netop som mit kaledonske ophold skulle slutte modtog jeg et fireårigt stipendium til at lave min ph.d.-afhandling ved University of Chicago, amerikansk sociologisk krybbe og hjem for den urbane etnografis vægtigste tradition. Da jeg landede i Upton Sinclairs² by, var min intention at udarbejde en historisk antropologi om kolonial dominans i Ny Kaledonien, men uventet blev jeg afsporet og ført ad omveje ind i Amerikas mørke ghetto. På den ene side var dørene i Ny Kaledonien brat blevet lukkede, efter jeg indgav en klage over den middelmådige bureaukrat, der var min vejleder i Nouméa og som havde tvunget sit navn på som medforfatter til en monografi om skolesystemet, som jeg egenhændigt havde udført (Wacquant 1985). Lederne af Institutet i Paris skyndte sig at dække over snydepelsen og bandlyste mig effektivt fra øen. På den anden side fandt jeg mig dagligt konfronteret med ghettoens grusomme virkelighed i Chicago. Jeg havde fået tildelt den sidste ledige studenterbolig på campus, den som ingen ville have, og jeg boede derfor på 61st Street, på kanten af det fattige sorte kvarter, Woodlawn. Det var med en konstant gysen og forundring, at jeg neden for mit vindue havde dette måneagtige urbane landskab med dets ubegribelige forfald, elendighed og vold, som var understøttet af en totalt hermetisk adskillelse af den hvide, velstående og privilegerede universitetsverden og det forladte afroamerikanske nabolag. Eftersom jeg kom fra Vesteuropa, hvor sådanne grader af urban ødelæggelse, materiel nød og etnisk segregation er ukendte, udfordrede dette mig dybt på et hverdagsagtigt niveau, intellektuelt og politisk. Det er på dette tidspunkt, at det andet afgørende møde i mit intellektuelle

1 Konsignation, af latin *consignatio*, af *consignare* 'besegle, sætte segl på', af *kon-* og *signum* 'tegn, segl'.

2 Upton Sinclair (1878-1968) var en amerikansk forfatter, bl.a. til bogen "The Jungle" fra 1906, hvor han beskrev de udfordringer og dårlige vilkår som mødte Chicagos fattige immigranter i byens industri og fattigkvarterer.

liv fandt sted, nemlig det med William Julius Wilson (det første var med Pierre Bourdieu fem år tidligere, da jeg besluttede at konvertere fra økonomi til sociologi efter at have hørt en offentlig forelæsning med ham, se Wacquant 2002a).

Wilson er anden halvdel af det tyvende århundredes mest fremragende afroamerikanske sociolog og den førende ekspert i hvordan race og klasse sammenbindes i USA – hans analyse af ”Sorte og Amerikanske Institutioner” i *The Declining Significance of Race* (Wilson 1978) satte dagsorden for det socialvidenskabelige subfelt i 1978. Han var en af de forskere, der i begyndelsen havde tiltrukket mig ved Chicago, og da han spurgte mig om jeg ville arbejde med ham på det store forskningsprojekt om urban fattigdom, som han netop havde startet (groft sagt den dagsorden, der er sat med hans bog *The Truly Disadvantaged*, Wilson 1987), tog jeg chancen og jeg blev hurtigt hans tætte samarbejdspartner og medforfatter. Wilson gav mig mulighed for at gå lige til emnets kerne og også for at få et nærbillede af, hvordan denne videnskabelige og politiske debat fungerede på højeste niveau, særligt i de filantropiske foreninger og tænketanke, der formede genopstandelsen af den indre bys race-, klasse- og fattigdomsproblematikker. Det var sådan, først som akolyt og derefter på egen hånd, at jeg påbegyndte mine undersøgelser af den mørke ghetto transformations efter 1960ernes optøjer, ved at stræbe efter at bryde med den patologiserende anskuelse, der gennemstrømmede og fordrejede forskningen på dette område.

Jeg skylder en stor personlig og intellektuel gæld til Bill Wilson, der var en både krævende og gavmild mentor: han stimulerede og støttede mig, og han gav mig også friheden til at divergere fra og til tider gå i en diametralt modsat retning af hans egne analyser. Ved sit eksempel lærte han mig intellektuelt *courage*: at forfølge det store billede, at dykke dybt ned i detaljerne, at stille de svære spørgsmål, selv når dette indebærer, at der hen ad vejen pjuskes et par sociale og akademiske fjer. Han inviterede også Pierre Bourdieu til at tale til hans forskningsgruppe om dennes algeriske forskning i de tidlige 1960eres urbanisering og proletarisering (Bourdieu et al. 1963). Det viste sig, at Bourdieu havde forsøgt at få *The Declining Significance of Race* oversat til fransk få år tidligere. Dette møde og de følgende diskussioner forstærkede min fornemmelse af, at jeg kun-

ne lave et link mellem Bourdieus tidlige antropologiske udforskning af det algeriske subproletariats livsbaner og den samtidige forlegenhed hos beboerne i Chicagos sorte ghetto, som optog Wilson. Men jeg vidste endnu ikke hvordan.

På to områder spillede etnografi en central rolle på det tidspunkt. På den ene side tog jeg flere antropologiske sociologikurser, fordi sociologiinstituttet på University of Chicago var meget kedeligt intellektuelt og fordi jeg var helt fysisk forpligtet på en forestilling om en udelt samfundsvidenskab, som jeg havde arvet fra min franske skoling. Kurserne, arbejderne og opmuntringerne af og fra John og Jean Comaroff, Marshall Sahlins, Bernhard Cohn og Raymond Smith skubbede mig mod feltarbejde. På den anden side ville jeg gerne hurtigt finde en direkte observationspost i ghettoen, fordi den eksisterende litteratur om emnet var produktet af et ”distanceret blik”, som forekom mig fundamentalt forudindtaget om ikke blindt (Wacquant 1997). Litteraturen var domineret af statistiske tilgange udfoldet fra oven af forskere, som for det meste ikke havde noget førstehånds eller ikke engang andenhånds viden om, hvad der skaber den ordinære virkelighed, der udgør det sorte bæltets forsømte nabolag, og som fyldte dette hul med stereotyper hentet fra enten den journalistiske eller akademisk hverdagsfornuft. Jeg ville rekonstruere spørgsmålet om ghettoen fra grunden og op, baseret på en præcis observation af de hverdagslige aktiviteter og relationer mellem beboerne i dette *terra non grata* og af netop denne grund *incognita* (se Wacquant 1992/1998a for et tidligt forsøg).

Jeg vurderede, at det var epistemologisk og moralsk umuligt at lave forskning i ghettoen uden at erhverve et omfattende førstehåndskendskab til den, fordi den var lige der, helt bogstaveligt ved mit dørttrin (om sommeren kunne man høre skyderi om natten på den anden side af vejen), og fordi de etablerede forskningsarbejder forekom mig fuld af usandsynlige og skadelige akademiske begreber, startende med den skolastiske myte om ’underklassen’, som var en veritabel intellektuel *cotton industry* dengang (se Katz 1993 og Gans 1995 for kritiske redegørelser og Wacquant 1996 for en begrebslig dissekering). Mine formative sociale og intellektuelle erfaringer som en hvid franskmand gjorde mig til en komplet fremmed i dette miljø og intensiverede min følelse af at erhverve mig en praktisk bekendthed med

det. Efter nogle få afbrudte forsøg fandt jeg ved et tilfælde en boksehal i Woodlawn omkring tre blokke fra min lejlighed og jeg meldte mig ind med den begrundelse, at jeg ville lære at bokse ganske enkelt fordi, der ikke var andet at gøre i den kontekst. I virkeligheden var jeg hverken nysgerrig på eller interesseret i bokserens og nævekæmpernes verden som sådan (men jeg ville gerne have god motion). Træningssalen skulle bare være en platform for observation af ghettoen, et sted hvor jeg kunne møde potentielle informanter.

Habitus kommer til træningssalen

Men ret hurtigt viste træningssalen sig at være ikke bare et fantastisk vindue til dagliglivet blandt kvarterets unge mænd, men også et selvstændigt og komplekst mikrokosmos med en historie, en kultur og et meget intenst og rigt socialt, æstetisk, følelsesmæssigt og moralsk liv. I løbet af nogle måneder dannede jeg meget stærke, kropslige bånd med klubbens faste medlemmer og med den gamle træner, DeeDee Armour, som blev en slags adoptivfar for mig. Gradvist fandt jeg mig selv tiltrukket af magnetismen i *the Sweet Science* til et punkt, hvor jeg brugte det meste af min tid i og omkring træningssalen. Efter omkring et år voksede en ide på mig: at kaste mig over endnu et forskningsprojekt, nemlig om den sociale logik i et kropsligt håndværk. Hvad er det, der begejstrer bokserne? Hvorfor giver de sig hen til dette det hårdeste og mest destruktive af alle fag? Hvordan tilegner de sig de drivkræfter og færdigheder, der er nødvendige for at blive i det? Hvad er træningssalens rolle, gadens, den omgivende volds og den racemæssige foragts? Hvad er i alt dette egenlyst og tilfredsstillelsens rolle, og den kollektive tro på personlig transcendens? Hvordan opbygger man en social kompetence, der er en kropsliggjort kompetence, overført gennem en stille pædagogik af organismer i handling? Kort sagt, hvordan fremstilles og hvordan agerer den pugilistiske habitus? På den måde kom jeg til at arbejde på to forbundne projekter samtidig – to tilsyneladende meget forskellige, men i virkeligheden tæt sammenkædede projekter: en kropslig mikrosociologi om lærlingetiden i bokserens verden som et subproletariats kropslige håndværk i ghettoen, en mikrosociologi, som tilbyder et bestemt 'stykke' af dette univers fra neden og fra indersiden (Wacquant 2004a); og en historisk og teoretisk makrosociologi om ghettoen som et in-

strument for racial lukning og social dominans, en makrosociologi, der tilbyder et generaliserende perspektiv ovenfra og udefra (Wacquant 2008).

Jeg havde påbegyndt en feltdagbog efter hver træningssession fra min første aften i træningssalen, til at starte med for at overkomme den overvældende følelse af på så mange niveauer at være misplaceret på bokser-scenen og uden helt at vide, hvad jeg skulle med de noter. Nu gik jeg over til at tage systematiske noter og til at udforske de forskellige facetter af *the Sweet Science*. Begrebet om habitus blev straks et begrebsmæssigt redskab, der kunne skabe fornuft i mine personlige erfaringer som bokserlærling, og et stillads, der kunne organisere mine igangværende observationer af bokserens pædagogik. Jeg havde læst Bourdieus antropologiske værker fra ende til anden i løbet af mine kaledonske år. Så jeg var fuldt bekendt med hans videreudvikling af habitusbegrebet, som ville overkomme antinomien mellem objektivismen, der reducerer praksis til strukturelle nødvendigheders mekaniske bundfald, og subjektivismen, der forveksler aktørers personlige vilje og intentioner med kilden til hendes handlinger (Bourdieu 1980/1990, se Wacquant 2004b for en begrebsgenealogi og -eksegese). Forfatteren til *Outline of a Theory of Practice* havde gendraget habitus fra en lang linje af filosoffer, fra Aristoteles til Aquinas til Husserl, for at udvikle en dispositionel handlingsteori, der anerkender, at sociale agenter ikke er passive væsner, der trækkes og skubbes rundt af eksterne kræfter, men dygtige [skillful] skabninger, som aktivt konstruerer den sociale virkelighed gennem 'kategorier for opfattelse, vurdering og handling'. Men, til forskel fra fænomenologien, insisterer Bourdieu på, at selvom de er varige og delte, så er kategorierne ikke universelle (eller transcendentale for at tale med kantiansk filosofi), og på, at den generative matrix, som de udgør, ikke er uforanderlig. Som de kropsliggjorte aflejringer af individuel og kollektiv historie er disse kategorier i stedet selv socialt konstruerede.

Habitus'en er et produkt af historien og producerer som sådan individuelle og kollektive praksisser, det vil sige historie, i overensstemmelse med de skemaer, historien har frembragt. Den sikrer den aktive tilstedeværelse af fortidige erfaringer, der, for så vidt som de er indfældet

i enhver organisme i form af oplevelses-, tænkings- og handlingsskemaer, har en tendens til at garantere praksissernes forenelighed og deres konstans gennem tiden – og dét mere sikkert end alle formelle regler og udtrykkelige normer (Bourdieu [1980] 2007: 94).

Fire egenskaber ved habitusbegrebet gjorde det direkte relevant for afdækningen af den sociale skabelse af titelkæmpere. For det første er habitus et sæt tilegnede dispositioner. Ingen er født som bokser (sidst af alle mig!): træningen af kæmpere består præcist i fysiske rutiner, asketiske leveregler (som omhandler håndteringen af mad, tid, følelser og seksuelt begær), og sociale spil, der er gearret mod at bibringe dem de nye færdigheder, kategorier og begær, der er specifikke for boksningens kosmos (Wacquant 1998b). For det andet fastholder habitus, at det praktiske mesterskab virker under bevidsthedens og diskursernes niveau, hvilket passer perfekt med et afgørende kendetegn ved den pugilistiske erfaring og læring, hvor intellektuel forståelse ikke er til megen hjælp (og endda kan være en seriøs hindring i ringen), så længe man ikke har fattet boksningsteknikkerne med kroppen (Wacquant 1995a). For det tredje indikerer habitus, at dispositionerne varierer med social placering og livsbane: individer med forskellige livserfaringer vil have tilegnet sig forskelligartede måder at tænke, føle og handle på; deres primære dispositioner vil være mere eller mindre på afstand fra dem tilegnet ved *the Sweet Science*, og således vil de være mere eller mindre i stand til at blive investeret i og mestre håndværket. Dette stemte bestemt sammen med mine personlige oplevelser af og med mine optegnelser over mine træningskammeraters ulige adfærd over tid, som de kæmpede med henholdsvis gadens og træningssalens konkurrerende tiltrækningsformer, og som de tilpassede sig vores træners autoritet og forsøgte at genskabe sig selv i overensstemmelse med fagets strenge krav. For det fjerde er de socialt konstituerede konative og kognitive strukturer, som habitus udgøres af, påvirkelige og overførbare, eftersom de er resultatet af pædagogisk arbejde. Hvis du vil stikke snuden i habitus, så studer de organiserede indprentningspraksisser gennem hvilke den er lagdelt (Wacquant 1995b).

Feltarbejdets 'magiske øjeblik', som krystalliserede denne teoretiske fornemmelse og gjorde det, der til

at starte med var en sideaktivitet, til en fuldt udviklet undersøgelse af legemliggørelsens sociale logikker, var lidet glørværdig: det skete, da jeg fik min næse brækket i forbindelse med en sparring i maj 1989, omkring ni måneder inde i min læretid. Denne skade tvang mig til at tage en lang 'time out' fra ringen. I denne periode opfordrede Bourdieu mig til at skrive en feltrapport om min initiering til et temanummer af *Actes de la recherche en sciences sociales*, som var under forberedelse med titlen "L'espace des sports". Resultatet var en lang artikel, der bekræftede mig i, at det var både gennemførligt og frugtbart at konvertere handlingsteorien sammenfattet i begrebet habitus til et empirisk eksperiment om den praktiske produktion af titelkæmpere i træningssalen i Woodlawn (Wacquant 1989, 2002a). Denne artikel blev hurtigt forøget med et mere direkte engagement med habitus på den teoretiske front.

Mens jeg udførte mine undersøgelser af boksning og af ghettoen, var jeg i vedvarende kontakt med Pierre Bourdieu, som opmuntrede og guidede mig. Da han fandt ud af, at jeg havde meldt mig ind i bokseklubben *Woodlawn Boys Club*, skrev han en besked til mig, der grundlæggende sagde: "Hold ud, du vil lære mere om ghettoen i denne træningssal, end du vil fra alle surveys i hele verden". (Senere, da jeg kom dybere ind, blev han en smule bange og forsøgte at få mig til at trække mig tilbage. Da jeg meldte mig til at kæmpe i "Chicago Golden Gloves", truede han først med at afskrive mig, eftersom han frygtede, at jeg ville komme til skade, men han forstod så, at der ikke var grund til panik: jeg var godt forberedt på denne ilddåb). Bourdieu kom til Chicago flere gange, besøgte træningssalen og mødte DeeDee og mine boksevenner (jeg introducerede ham som 'sociologiens Mike Tyson'). I forbindelse med et af disse besøg udklækkede vi et bogprojekt, der skulle forklare hans arbejdes teoretiske kerne med henblik på en angloamerikansk læserskare, eftersom det var på denne front, at der var de stærkeste forvridninger af og forhindringer for et frugtbart greb om hans modeller. Vi afsatte tre år til at skrive denne bog henover Atlanten (via fax, breve og møder med nogle måneders mellemrum) med titlen *An Invitation to Reflexive Sociology* (Bourdieu & Wacquant 1992). I den bog udreder vi forbindelserne mellem habitus, kapital og felt. I løbet af disse år levede jeg en slags Jekyll-og-Hyde tilværelse. Jeg boksede om dagen og skrev social teori om natten.

Om eftermiddagen gik jeg til træningssalen, trænede, hang ud med mine kammerater og 'konverserede' til sidst med vores træner DeeDee, inden jeg ved lukketid kørte ham hjem. Og senere om aftenen, efter at have renskrevet mine feltnoter, vendte jeg mig til bogmanuskriptet med Bourdieu. Det var skiftevist berusende, styrkende og udmattende. Men sessionerne om dagen som bokselærling tilbød både et pusterum fra teoretisk tænkning og et kraftfuldt stimuli for i ganske jordbundne empiriske termer at gennemtænke de abstrakte emner, som behandles i bogen. Sociologien om ghettoen (som jeg havde udvidet til at omfatte en sammenligning med den postindustrielle transformation af den franske urbane periferi), den kropslige etnografi om den trænedes krop, og det teoretiske arbejde med Bourdieu, alle disse tråde blev bearbejdet sammen og på samme tid og de er alle sammenvævede.

Bokseprojektet er en klassisk etnografi i forhold til dets parametre, et slags landsbystudie, som dem britiske antropologer udførte i 1940'erne med den forskel, at min landsby er træningssalen, og dens udstrækninger, og min stamme er kæmperne og deres omgivelser. Jeg bibeholdt denne strukturelle og funktionelle enhed, fordi den indhegner bokserne og udskærer en bestemt tidslig, relationel, mental, følelsesmæssig og æstetisk horisont, som gør pugilisten særlig, skubber ham mod at "heroisere" sin livsverden, og løfter ham derved over sine ordinære omgivelser (Wacquant 1995c). Først af alt ville jeg dissekere den 'symbiotiske modstillings' spaltede relation mellem ghettoen og træningssalen, gaden og ringen. Dernæst ville jeg vise hvordan træningssalens sociale og symbolske struktur styrer overførslen af den 'mandige kunsts' teknikker og produktionen af kollektiv tro på den pugilistiske illusio. Og til sidst ønskede jeg gennem lang lærlingetid i 'første person', at gennemtrænge den korporlige praksis' praktiske logik, som virker i selve praksissens grænser. Gennem tre år gled jeg ind i det lokale landskab og blev fanget af spillet. Jeg lærte at bokse og deltog i alle faser af pugilistens forberedelse, hele vejen til at kæmpe i den store amatørturnering *Golden Gloves*. Jeg fulgte mine træningskammerater i deres personlige og professionelle rejser. Og jeg håndterede på daglig basis trænere, managere, promotorer, osv., som får boksningsplanet til at dreje og som deler rovet fra denne 'blodige show-business' (Wacquant 1998c). Ved at gøre dette

blev jeg suget ind i pugilismens sanselige og moralske spind til et punkt, hvor jeg seriøst forestillede mig at afbryde min akademiske bane og blive professionel.

Men som det foregående skulle have gjort klart, så var målet og metoden med denne undersøgelse ikke klassisk. *Body and Soul* tilbyder en empirisk og metodisk radikaliserende af Bourdieus teori om habitus. På den ene side åbner jeg pugilistens habitus' sorte boks gennem afdækningen af produktionen og sammensætningen af de kognitive kategorier, kropslige færdigheder og begær, som sammen definerer bokserens specifikke kompetencer og tilbøjeligheder. På den anden side anvender jeg habitus som et metodologisk redskab, dvs. at jeg placerer mig selv i de lokale handlingers malstrøm for gennem praksis i realtid at tilegne mig bokserens dispositioner med det mål at belyse magnetismen i det pugilistiske kosmos. Dette muliggjorde en afdækning af den kraftfulde tiltrækning ved kombinationen af håndværk, sanselighed og moralitet, som både binder bokseren til sit fag og som præger de kropslige ideer om risiko og forløsning, som gør ham i stand til at overkomme den uklare følelse af at være superudnyttet (Wacquant 2001). Denne metode tester således handlingsteorien, som informerer analysen i overensstemmelse med et rekursivt og refleksivt forskningsdesign.

Min ledsagende ide var at presse logikken i deltagerobservation til det punkt, hvor den spejlvendes og bliver til observerende deltagelse. Når studerende i den angloamerikanske tradition først går i felten, bliver de advaret: *don't go native!* I den franske tradition er 'nedsænkning' berettiget (tænk på Jeanne Favret-Saadas *Deadly Words* (1980/1978)), men kun på betingelse af, at den bliver parret med en subjektivistisk epistemologi, som fører os vild i det antropologiske subjekts indre dybder. Modsat hertil er min position at sige: *go native, but go native armed*, dvs. gør det udstyret med dine teoretiske og metodiske værktøjer, med det fulde arsenal af problematikker, som du har arvet fra din disciplin, med din kapacitet for refleksivitet og analyse, og vejledt af en konstant bestræbelse på – så snart du har passeret din initierende prøvelse – at objektivere denne erfaring og konstruere objektet i stedet for at tillade dig selv at blive naivt omfavnet og konstrueret af dit objekt. Gør det bare, *go native*, bliv som indfødt, men kom tilbage som sociolog! I mit tilfælde tjente habitusbegrebet

både som en bro til at indtræde i den pugilistiske ekspertises fabrik og metodisk analysere teksten i pugilistens arbejde og arbejdende verden og som et skjold mod tillokkelsen ved den subjektivistiske omvæltning af socialanalyse til narcissistisk historie-fortælling.

Fra kød til tekst

Nogle af mine kritikere sammenblandede bogens narrative form med dens analytiske indhold og betragtede fejlagtigt mit arbejde som en forlængelse af 'professionsstudier' i stil med den anden Chicagoskole (Hughes 1994). De bemærkede ikke engang den dobbeltrolle, som habitusbegrebet spillede i undersøgelsen og de beklagede endda fraværet af teori i bogen (Wacquant 2005b). I virkeligheden er teori og metode fusionerede i selve det empiriske objekt, hvis udarbejdelse de muliggør.

Body and Soul er en eksperimentel etnografi i den oprindelige betydning af termen, i og med forskeren er en af de socialiserede kroppe, der er kastet ind boksehallsens sociomoralske og sanselige kolbe, forskeren er en af de kroppe-i-aktion, hvis forvandling følges for at gennemtrænge alkymien, gennem hvilken bokseres fabrikeres. Lærlingeuddannelse er her en af måderne at erhverve sig et praktisk mesterskab, en fysisk viden om universet der undersøges, en måde at belyse de undersøgte agents praksis, som Erving Goffman (1989) anbefalede i en berømt tale om feltarbejde – og ikke et middel til at indtræde i forskerens subjektivitet. Det er absolut ikke et fald ned i subjektivismens bundløse brønd, i hvilken 'auto-etnografier' så gladelig kaster sig selv (Reed-Danahay 1997). Faktisk lige modsat: den hviler på den mest intime erfaring, nemlig den begærende og lidende krop, for *in vivo* at begribe den kollektive bearbejdning af boksernes skemata for opfattelse, vurdering og handling, som i varierende grad er fælles for alle bokseres uanset deres oprindelse, livsbane og placering i sportens hierarki (Wacquant 2005a). Historiens centrale karakter er hverken 'Busy' Louie eller denne eller hin bokser, og ikke engang DeeDee, den gamle træner, til trods for hans centrale position som 'dirigent': det er træningssalen som en social og moralsk smedje.

Med dette projekt, som jeg udførte på en eksplicit, metodisk og frem for alt ekstrem måde, gjorde jeg faktisk det, som enhver god etnograf gør, nemlig giver sig

selv et praktisk, tavst, sanseligt greb om den prosaiske virkelighed, hun studerer, for at kaste lys på de kategorier og relationer, der organiserer hendes subjekters ordinære adfærd og følelser. Med den forskel, at dette sædvanligvis gøres uden at tale om det, eller uden at tematisere den rolle, 'sam-tilstedeværelsen' med det undersøgte fænomen spiller, eller ved at lade (hende selv og andre) tro, at dette er en mental proces og ikke en kropslig og sanselig lærlingetid, som foregår på et underbevidst niveau, før den medieres af sproget. Ved sit eksempel demonstrerer *Body and Soul* en kødelig sociologisk distinktive muligheder og dyder, som fuldt ud beretter det faktum, at den sociale aktør er et lidende dyr, et væsen af kød og blod, nerver og indvolde, beboet af lidenskaber og udrustet med legemliggjorte kundskaber og færdigheder – i modsætning til den neokantianske traditions symbolske dyr, som blev fornyet af Clifford Geertz (1973) og tilhængerne af den fortolkende antropologi på den ene side, og af Herbert Blumer (1969) og de symbolske interaktionister på den anden – og det er lige så sandt og gældende for sociologen også. Dette implicerer, at vi må bringe sociologens krop tilbage i spil og behandle hendes intelligente organisme som en vektor for viden om den sociale verden og ikke som en forhindring for forståelse og forklaring, sådan som det fremstilles af den intellektualisme, der er sammenvævet med vores folkelige forståelse af intellektuelt arbejde.

Body and Soul er ikke en øvelse i reflektiv antropologi i den forstand, som den såkaldte 'poststrukturalisme' eller 'postmoderne' antropologi mener. For disse er det analytiske blik tilbagevendende rettet mod enten det vidende subjekt i hendes personlige intimitet eller mod teksten, hun leverer til sine fagfæller, og de magt-viden kredsløb som den rejser gennem i en selvmodsigende og selvdestruktiv omfavelse af relativisme (Hastrup 1995; Marcus 1998). Disse former for refleksivitet, narcissistisk og diskursiv, er temmelig overfladiske; de konstituerer bestemt et brugbart moment i en forskningsundersøgelse og med de hjælper til at bremse de groveste bias (som er rodfæstede i ens identitet og livsbane, følelser, retoriske effekter, osv.). Men de stopper kritikken på netop det sted, hvor den skulle starte, nemlig som en konstant undersøgelse af den sociologiske analyses kategorier og teknikker og af forholdet til den verden, de forudsætter. Det er denne tilbagevendende

til objektkonstruktionens instrumenter, i modsætning til det objektiverende subjekt, som er adelsmærket for det, vi kan kalde epistemisk refleksivitet (Bourdieu & Wacquant 1992:36-46; Bourdieu 2002). Og her er en anden forskel til den subjektivistiske antropologis 'ego-logiske' eller tekstuelle refleksivitet: epistemisk refleksivitet udfoldes ikke i slutningen af et projekt, eksempelvis, når man skal skrive den afsluttende forskningsrapport, men *durante*, ved hvert et skift i undersøgelsen. Målet er de mest rutinemæssige forskningsoperationers totalitet – fra valg af sted og rekruttering af informanter til valg af de spørgsmål, der stilles eller undlades, så vel som brugen af teoretiske skema, metodologiske værktøjer og fremstillingsteknikker – i momentet, hvor de tages i anvendelse.

Så *Body and Soul* er en refleksiv bog i den betydning, at selve undersøgelsens design tvang mig til konstant og helt til slut at reflektere over undersøgelsesmidlernes egnethed, over forskellen mellem praksis' praktiske og teoretiske mesterskab, over kløften mellem sanselig forgæbelse og analytisk forståelse, over lakunen mellem det legemlige og det intellektuelle, boksningens såvel som sociologiens etos og logos. Ligeledes med *Urban Outcast* (Wacquant 2008), der er den medfølgende makrosociologiske bog, som sammenligner strukturen af og erfaringen med urban degradering i den sorte amerikanske ghetto og den franske urbane periferi. Den er et arbejde med refleksiv urban sociologi, fordi den for at tænke de nye bymæssige marginalitetskonfigurationer uophørligt forholder selve kategorierne, den spørger med og sætter i spil – 'underklasse', 'indre by', *banlieues*, hyperghetto, anti-ghetto, prekariat. Og fordi den hviler på en klar afgrænsning mellem hverdagslige kategorier og analytiske kategorier, hvilket for mig er selve refleksivitetens fundament.

Epistemisk refleksivitet er endnu mere nødvendigt for etnografer, fordi alt konspirerer til at invitere dem til at underlægge sig den sunde fornufts prækonstruktioner, lægmands eller videnskabelige. Ved metodologisk pligt må de være opmærksomme på de agenter, de studerer, og tage deres 'syns-punkt' seriøst. Hvis de gør deres job godt, finder de også sig selv bundne til disse agenter ved følelsesmæssige bånd, der opmuntrer til identifikation og transferens (se Manning 2005 for en dreven analyse af brugen af transferens i *Body and Soul*). Endelig sammenligner det offentlige billede af

etnografi (desværre også inkluderende andre socialvidenskabsfolk) det med historie-fortælling, *story-telling*, med at skrive dagbog, hvis ikke med epik. Så meget for at sige, at antropologen eller sociologen, som baserer sig på feltarbejde, må fordoble dosen af refleksivitet. Det er det, jeg forsøgte at demonstrere i artiklen 'Scrutinizing the Street', som handler om nylige tendenser og svagheder i amerikansk urban etnografi (Wacquant 2002b). Det tilsigtede mål for min kritik i den artikel er ikke de tre bøger om race og urban fattigdom, som jeg underkaster en omhyggelig analytisk dissektion (og endnu mindre bøgernes forfattere, som her bare er punkter i akademisk rum, eller deres politiske positioner, som jeg er komplet ligeglad med), men en bestemt epistemologisk positur, der ureflekteret underkaster sig folkelige apperceptioner³, den almindelige moralisme, de officielle tankers forførelse og de etablerede regler for akademisk sømmelighed. Denne positur er udspringet for alvorlige videnskabelige fejl, eftersom disse fejl er systematiske og har både almindelig og videnskabelig *common sense* på deres side.

For at gøre det muligt for læseren at opleve bokselærlingens spændinger, og for at gøre både feltarbejdets logik og dets slutprodukt håndgribeligt, var det nødvendigt at anvende en kvasiteatralisk skrivemåde. Hvordan kan man gå fra maven til intellektet, fra kødets forståelse til tekstens viden? Her er et virkeligt, konkret epistemologisk problem, som vi ikke har reflekteret tilstrækkeligt over, og som for en lang tid forekom mig næsten uløseligt (trods antropologernes forskellige forsøg på og diskussioner af formal innovation og poetisk konstruktion). For at gendanne den almindelige eksistens' kødelige dimension og den praktiske kundskabs kropslige forankring, der konstituerer pugilisme – men også al praksis, selv dem, der forekommer mindst 'kropslige', herunder sociologisk analyse – kræver det et grundigt eftersyn af vores måde at skrive socialvidenskab på. I mit tilfælde blev jeg nødt til at finde en stil – der brød med den klassiske forsknings monologiske, monokromatiske, lineære skrivemåde, i hvilken etnografen er tilbagetrukket, og udarbejder en multifacetteret skrivning – som blandede stilarter og genrer for

3 Apperception; af latin *ad* 'til' + *percipere* 'perception, opfatte, tilegne sig'. Den mentale proces gennem hvilken en person skaber mening i en ide ved at assimilere den til en samling ideer han eller hun allerede kender.

at indfange og formidle 'handlingens smag og smerte' (Wacquant 2004a: vii-xii).

Body and Soul er skrevet imod subjektivismen, imod narcissismen og irrationalismen, der understøtter såkaldt 'postmoderne' litteraturteori, men det betyder ikke, at vi skal frarøve os selv den dramatiske fremstillingstraditions litterære teknikker og instrumenter. Det er derfor, at bogen blander tre skrivemåder, som er vikledede ind i hinanden, men som hver især er tildelt forrang i den ene af bogens tre dele, således at læseren glider fra begreb til opfattelse, fra analyse til oplevelse. Den første del forankrer en klassisk sociologisk stil i en analysemåde, der fra start identificerer strukturer og mekanismer for således at give læseren de nødvendige redskaber til at forklare og forstå, hvad det er, der finder sted. Tonen i den anden del er anslået ved en etnografisk skrivemåde i streng forstand, dvs. en tæt skildring af de måder at være, tænke, føle og handle på, der er passende i det miljø, der undersøges, hvor man igen møder disse mekanismer, men i aktion, gennem de effekter, de producerer. Det oplevelsesmæssige øjeblik kommer i den tredje del i form af en 'sociologisk novelle', der udgøres af de følte handlinger, de levede erfaringer fra et subjekt, som også tilfældigvis er analytikeren.

Den afvejede kombination af disse tre skrivemåder – den sociologiske, den etnografiske og den litterære – i proportioner, der bliver gradvist omvendt, som bogen skrider frem, sigter efter at gøre læseren i stand til følelsesmæssigt at mærke og rationelt at forstå boksehandlingernes udspring og afbræk. For at gøre dette, for at give læseren en chance for at 'røre' boksehandlingens pulseren 'med egne øjne', sammenvæver teksten et analytisk tremmestykke, stykker af nøje redigerede feltnoter, kontrapunkter komponeret af portrætter af nøglepersonerne og interviewuddrag så vel som af fotografier, hvis rolle er at fostre et syntetisk greb om det dynamiske samspil af faktorer og former, som er optegnet i analysen. Alting hænger her igen sammen: teorien om habitus, brugen af lærlingeuddannelse som undersøgelsesteknik, pladsen, der er tilegnet den følgende krop som vektor for viden, og den særlige skrivemåde. Der er i virkeligheden ingen grund til at udføre en kødelig sociologi, der er bakket op af praktisk initiering, hvis det, som herved afsløres om den sensomotoriske magnetisme ved det undersøgte univers, senere forsvinder i skrivningen under dække af, at man må overholde de

tekstuelle kanoner dikteret af humane positivisme eller neokantiansk kognitivism.

Mange socialforskere anskuer teori som et sæt abstrakte begreber, som enten svæver højt op i ideernes rene skyer, afkoblet fra undersøgelseshandlingers kendsgerninger, eller konstituerer svar på de empiriske spørgsmål, som det sidstnævnte rejser og som bliver opdaget i den virkelige verden, som det sker i den tilgang, der benævnes *grounded theory*. Dette er en misforståelse af forholdet mellem teori og forskning, og af etnografi i særdeleshed. Uanset om forskeren er klar over det eller ej, så er teorien altid det, der driver feltundersøgelsen, fordi 'sandhedens vektor går fra det rationelle til det virkelige', som Gaston Bachelard (1971) lærte os, og ikke den anden vej rundt. Og den må af nødvendighed iværksætte observation for at vende sig selv om til udsagn om en empirisk eksisterende enhed. Dette gælder for habitus, der, som alle begreber, ikke er et svar på et forskningsspørgsmål, men en organiseret måde at stille spørgsmål om den sociale verden på – og i det tilfælde, der er gengivet her, er det en metodisk plan for at vivisekere den sociale fremstilling af bokse- re i deres hverdagslige miljø.

Oversat af Christian Sandbjerg Hansen efter "Habitus as topic and tool: reflections on becoming a prizefighter," *Qualitative Research in Psychology* 8 (2011): 81-92.

Abstract:

This article recounts how I took up the ethnographic craft; stumbled upon the Chicago boxing gym that is the central scene and character of my field study of prizefighting in the black American ghetto; and designed the book *Body and Soul* so as to both deploy methodologically and elaborate empirically Pierre Bourdieu's signal concept of habitus. Habitus is the topic of investigation: the book dissects the forging of the corporeal and mental dispositions that make up the competent pugilist in the crucible of the gym. It is also the tool of investigation: the practical acquisition of those dispositions by the analyst serves as technical vehicle for better penetrating their social production and assembly. The apprenticeship of the sociologist is a methodological mirror of the apprenticeship undergone by the empirical subjects of the study; the former is mined

to dig deeper into the latter and unearth its inner logic and subterranean properties; and both in turn test the robustness and fruitfulness of habitus as guide for probing the springs of social conduct. Properly used, habitus not only illuminates the variegated logics of social action but also grounds the distinctive virtues of deep immersion in, and carnal entanglement with, the object of ethnographic inquiry.

Keywords

apprenticeship; carnal sociology; ethnography; habitus; social action; subjectivity; theory

Referencer

- Bachelard, G. 1971. *Epistémologie*, Paris: Presses Universitaires de France.
- Bensa, A. 1995. *Chroniques Kanak. L'ethnologie en marche*, Paris: Ethnies.
- Blumer, H. 1969. *Symbolic Interaction*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Bourdieu, P. 2007. *Dens praktiske sans*. København: Hans Reitzels forlag [1980].
- Bourdieu, P. 2002. Participant Objectivation: the Huxley Medal lecture. *Journal of the Royal Anthropological Institute* 9: 281–94.
- Bourdieu, P. & Bensa, A. 1985. Quand les Canaques prennent la parole. *Actes de la recherche en sciences sociales* 56: 69–85.
- Bourdieu, P., Darbel, A., Rivet, J., & Seibel, C. 1963: *Travail et travailleurs en Algérie*. Paris & The Hague: Mouton.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. 1992. *An Invitation to Reflexive Sociology*, Chicago: University of Chicago Press and Cambridge: Polity Press.
- Favret-Saada, J. 1980. *Deadly Words: witchcraft in the bocage*. Cambridge: Cambridge University Press [1978].
- Gans, H. 1995. *The War Against the Poor*. New York: Pantheon.
- Geertz, C. 1973. *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books.
- Goffman, E. 1989. On Fieldwork. *Journal of Contemporary Ethnography* 18: 123–32.
- Hastrup, K. 1995. *A Passage to Anthropology: between experience and theory*. London: Routledge.
- Hughes, E. C. 1994. *On Work, Race, and the Sociological Imagination*. Chicago: University of Chicago Press.
- Jenkins, R. 1991. *Pierre Bourdieu*. London: Routledge.
- Katz, M. B. 1993. *The "Underclass" Debate: views from history*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Manning, P. 2005. *Freud and American Sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Marcus, G. 1998. *Ethnography through Thick and Thin*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Reed-Danahay, D. 1997. *Auto/Ethnography: rewriting the self and the social*. New York: Berg.
- Wacquant, L. 1985. *L'École inégale. Éléments de sociologie de l'enseignement en Nouvelle-Calédonie*. Paris & Nouméa: Editions de l'ORSTOM & le Institut Culturel Mélanésien.
- 1989. Corps et âme: notes ethnographiques d'un apprenti-boxeur. *Actes de la recherche en sciences sociales* 80: 33–67.
- 1995a. The Pugilistic Point of View: how boxers think and feel about their trade. *Theory and Society* 24: 489–535.
- 1995b. Pugs at Work: bodily capital and bodily labor among professional boxers. *Body and Society* 1: 65–94.
- 1995c. Protection, discipline et honneur: une salle de boxe dans le ghetto américain. *Sociologie et sociétés* 27: 75–89.
- 1996. L'underclass' urbaine dans l'imaginaire social et scientifique américain. In *L'Exclusion: l'état des saviors*, red. S. Paugam, 248–62. Paris: Editions La Découverte.
- 1997. Three Pernicious Premises in the Study of the American Ghetto. *International Journal of Urban and Regional Research* 21: 341–53.
- 1998a Inside the Zone: the social art of the hustler in the black American ghetto. *Theory, Culture and Society* 15: 1–36 [1992].
- 1998b. The Prizefighter's Three Bodies. *Ethnos: Journal of Anthropology* 63: 325–52.
- 1998c. A Fleshpeddler at Work: power, pain, and profit in the prizefighting economy. *Theory and Society* 27: 1–42.
- 2001. Whores, Slaves, and Stallions: languages of exploitation and accommodation among professional fighters. *Body and Society* 7: 181–94.

- 2002a. Taking Bourdieu into the Field. *Berkeley Journal of Sociology* 46: 180–86.
- 2002b. Scrutinizing the Street: poverty, morality, and the pitfalls of urban ethnography. *American Journal of Sociology* 107: 1468–532.
- 2004a. *Body and Soul: notebooks of an apprentice boxer*. New York & Oxford: Oxford University Press [2000].
- 2004b. Habitus. In *International Encyclopedia of Economic Sociology*, red. J. Beckert & M. Zafirovski, 315–19. London: Routledge.
- 2005a. Carnal Connections: on embodiment, membership and apprenticeship. *Qualitative Sociology* 28: 445–71 (response to the special issue on “Body and Soul,” 28, no. 3).
- 2005b. Shadowboxing with Ethnographic Ghosts: a rejoinder. *Symbolic Interaction* 28: 441–47 (response to the symposium on “Body and Soul”).
- 2008. *Urban Outcasts: a comparative sociology of advanced marginality*. Cambridge: Polity Press. Dansk oversættelse: *Byens udstødte: En komparativ sociologi om den avancerede marginalisering*. Frederiksberg: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Wilson, W. J. 1978. *The Declining Significance of Race: blacks and changing American institutions*. Chicago: University of Chicago Press.
- 1987. *The Truly Disadvantaged: the inner city, the underclass, and public policy*. Chicago: University of Chicago Press.

Homines in extremis:

Hvad 'kæmpende forskere' lærer os om habitus

Loïc Wacquant

Habitusbegrebets funktion er præcist, at give agenten en generativ og forenende kraft tilbage, konstruerende og klassificerende virkningsstyrke, mens det på samme tid minder os om, at denne evne til at konstruere den sociale virkelighed selv er socialt konstrueret, at den ikke tilhører et transcendentalt subjekt, men en socialiseret krop, som i praksis engagerer organiserende principper, der er socialt konstruerede og tilegnede i løbet af en social erfaring, der både er situeret og dateret. Pierre Bourdieu, *Pascalian Meditations*

I bogen *Fighting Scholars* samler Raul Sánchez og Dale Spencer (2013) en rig interdisciplinær og international pakke af feltstudier om kampkunst og kampsport af forskere som selv lærte og praktiserede det kropslige håndværk, som de dissekerede. Den i design og fokus usædvanlige samling – den dækker *boksning, kung fu, tae kwon do, brasiliansk jiu-jitsu, sydindisk kalari-rippayattu, den afroamerikanske 52 håndblokeringer, aikido og muay thai-boksning* – var inspireret af *Body and Soul*, min *kropslige etnografi* om titelkampsboksning i Chicagos ghetto (Wacquant 2004a).¹ Bogen er rammet ind af et genoptryk af mit essay "Habitus som genstand og redskab" (Wacquant 2009 og i denne udgave af *Praktiske Grunde*), som ekspliciterer hvordan

jeg i løbet af en treårig rejse, som førte til en egentlig omvendelse, var dybt nedsunket blandt udøvere af *the Sweet Science* og både empirisk og teoretisk anvendte og udvidede Bourdieus begreb om habitus. Habitus er for det første min undersøgelses *genstand: Body and Soul* dokumenterer fremstillingen af "skemataerne for opfattelse, vurdering og handling" (for at genkalde Bourdieus (1990: 14) rammende definition), der udgør den kompetente bokser i træningssalens smeltedigel. Men projektets særegenhed er, at habitus for det andet også er undersøgelsens *redskab*: analytikerens praktiske tilegnelse af disse skemata tjener som teknisk middel for bedre at kunne penetrere deres sociale produktion og sammensætning. Sociologens lærlingetid er en metodologisk model for og spejl af den lærlingetid, som studiets empiriske subjekter gennemgår; den første er udvundet for at grave dybere ind i den sidste og for at udgrave dens indre logik og underliggende egenskaber; og begge tester omvendt habitus' robusthed som guide for at sondere den sociale adfærds sammensætning.

Jeg glæder mig over, at *Body and Soul* har tjent som stimuli for de studier, der er samlede i *Fighting Scholars*, eftersom det altid var min intention at bane vej for og tiltrække andre til den *inkarnerede undersøgelse af inkarnation* – ved praktisk eksempel snarere end ved teoretisk bebrejdelse eller metodologisk bøn, som blot ville have modsagt selve opgaven. Jeg er dobbelt glad for, at bidragsyderne har udvidet min bogs rækkevidde og forfinet dens argumenter i mange nye retninger og forbundet dem med teoretiske perspektiver og empiriske dagsordner ud over den, jeg forfulgte i mit studie af det sociale udspring og levede magnetisme ved boksningen som en plebejisk kropslig virksomhed. *Fighting Scholars* samler frodigt materiale og præcise analyser, som ikke kun er af interesse for sociologer, der studerer praksis og kropsliggørelse inden for sportens snævre yderområde, men også for studerende med mere ge-

1 Jeg karakteriserer denne tilgang andetsteds som: "En kropslig sociologi, der ikke søger at situere sig selv udenfor eller over praksis, men som dets 'produktionspunkt', kræver, at vi nedsænker os selv så dybt og varigt som muligt i det kosmos, vi eksaminerer; at vi underlægger os selv til dens specifikke tidsligheder og kontingenter; at vi tilegner os de kropslige dispositioner, den kræver og plejer, for at vi kan gribe den via den forbevidste forståelse, som definerer oprindelsesrelationen til den verden – ikke som en verden blandt mange, men som 'hjem'" (Wacquant 2005: 466).

nerel interesse for disciplin, vold, køn, religion, følelser, refleksivitet og feltarbejds metodologi og sociale epistemologi eftersom undersøgelser af kampkunst og kampsport, der bruger lærlingetid som middel, uomgængeligt rejser disse spørgsmål.² Den demonstrerer også det frugtbare i at anvende habitus som både empirisk objekt (*explanandum*) og undersøgelsesmetode (*modus cognitionis*). I denne artikel uddrager jeg fem forslag fra det kropslige studie af kropslige håndværk, som understøttes af *Fighting Scholars* og som tilsammen styrker og beriger Bourdieus dispositionelle handlingsteori ved at opklare sejlivede misforståelser af habitusbegrebet.

1. Det er fuldt ud muligt at undersøge habitus empirisk

På overbevisende måde modbeviser *Fighting Scholars* den ofte gentagede men sjældent uddybede kritik, at habitus er en 'sort boks', som forplumrer analysen af sociale handlinger, udvisker historien og fastfryser praksis i en endeløs gentagelse af struktur. Denne klage er som en remse blevet reciteret over tre årtier af forskere, der ikke synes at have bemærket tre genstridigt modsigende fakta (for et udvalg: Connell 1983: 151; Elster 1983: 106; Boudon 1998: 176; King 2000; Liechty 2002: 22; Boltanski 2003; Mouzelis 2004: 109; Harris 2007: 237; Akram 2013: 57-59). For det første var det i sine tidlige tvær-mediterrane etnografier om ære, slægtskab og magt i Algeriet og Béarn, at Bourdieu introducerede habitus – ikke for at redegøre for kulturel kongruens og social reproduktion, men derimod for kulturelle kløfter og sociale transformationer (Wacquant 2004b). For det andet er det ikke habitus alene, der producerer en bestemt praksis: det kræver en konjunktion mellem disposition og position, subjektiv kapacitet og objektiv mulighed, habitus og socialt rum

(eller felt) at producere en given opførsel eller et givent udtryk.³ Og dette møde mellem øvet agent og prægnant verden spænder over en skala, der går fra det lyksalige til det anspændte, fra det glatte til det ru, fra det fertile til det futile. For det tredje og dertil relaterede udviser agenternes dispositioner forskellige grader af indre integration, fordi de er tilegnede over tid i forskellige sammenhænge, som kan føre til udvidede og afbrudte rejser på tværs af det sociale rum, og fordi de møder et kosmos, som selv kan gennemgå hurtige og omfattende forandringer så vel som underkaste dem heterogene pres og muligheder (som det koloniale samfund, der var ødelagt af en nationalistisk uafhængighedskrig i hvilken Bourdieu udklækkede sin handlingsmodel). Dette er grunden til, at Bourdieu ([1997] 2000: 160, 162) insisterer på at "habitus hverken er nødvendigt tilpasset [til situationen] eller nødvendigt kohærent"; den kan være "spaltet af indre modsætninger og skel"; og "den kan have sine skavanker, kritiske øjeblikke af rådvildhed og uoverensstemmelse" når den producerer uforudsete og ikke-konforme praksisser. Alt dette indebærer, at habitus må studeres i dens faktiske formation og eksisterende manifestationer og ikke bestemmes ved analytisk befaling.

Habitusbegrebet er langt fra en "teoretisk *deus ex machina*" (DiMaggio 1979: 1464), som holder os fanget i begrebsmæssig mørke, men i særdeleshed en stående invitation til at udforske *aktørens sociale beskaffenhed*. Det er ikke et svar på gåden om handling – som på det seneste er genfremsat ved at påkalde den ligeså gådefulde kategori om 'agency' – men et spørgsmål eller endnu bedre en *empirisk tilskyndelse*: en pil der peger i retning af behovet for metodisk at *historisere den konkrete aktør*, der er indlejret i en konkret situation ved at rekonstituere det sæt af varige og overførbare dispositioner, der former og styrer hendes tanker, følelser og handlinger.

Der er tre måder at påvise arkitektur i det strati-

2 Et bevis for dette er, at den samme liste af temaer er tacklet, frontalt eller sidevejs, af den mere diskursivistiske tekstsamling lavet af Farrer og Whalen-Bridge (2012) omhandlende *kampkunst som kropsliggjort viden* og af artiklerne der er samlet i temanummeret af *Actes de la recherche en sciences sociales* omhandlende "kampsportspraksis" (nr. 179, september 2009) og som indeholder artikler om varegørelsen af *cage fighting*, tilpasningen af brasiliansk *vale tudo* i Bolivia, kodificeringen af duel-sportsgrene på tværs af Asien, de kønslige effekter af kvinders boksning og de sociale brugs måder af *pencak silat* i det indonesiske militær.

3 Dispositioner fører ikke på en determineret måde til en determineret handling: de afslører og udfører kun sig selv i passende omstændigheder og i relation til en situation. De kan "forblive i en virtuel tilstand" eller "manifestere sig i forskellige, ja selv modsatrettede, praksisser afhængigt af situationen". For "handlingsprincippet" residerer "hverken i et subjekt... eller i et 'miljø'" men "i den ontologiske medskyldighed mellem to tilstande af det sociale, kropsliggjort historie og tingsliggjort historie" (Bourdieu [1997] 2000: 149).

ficerede system af skemata, der tilsammen udgør habitus. Den første er, synkronisk og induktiv, at spore forbindelser mellem mønstre af præferencer, udtryk og sociale strategier inden for og på tværs af aktivitetsområder for at udlede deres fælles matrix. Det er den tilgang, Bourdieu f.eks. fulgte i sine tidlige studier af "Æresfølelsen" blandt Kabylernerne (Bourdieu 1966) og i sine senere undersøgelser af den herskende klasse indre sammensætning i *The State Nobility* (Bourdieu [1989] 1996). Den anden er, diakronisk og deduktiv, at kortlægge aktørernes sociale livsbaner for at genskabe rækkefølgen i og den tidsmæssige aflejring af dispositionernes lag. Her er det paradigmatisk tilfælde småborgerskabets sociografi i *Distinktionen* (Bourdieu [1979] 1984: 318-371). Den tredje er eksperimentel og taget op i *Body and Soul* og af bidragsyderne til *Fighting Scholars*: den består i at studere de dedikerede institutioner og fokuserede pædagogiske programmer, som former en bestemt habitus ved i første person at tilslutte sig disse institutioner og programmer.⁴

2. Primær og sekundær habitus

De "kæmpende forskere" opklarer en anden almindelig misforståelse: at habitus er rigid, fastfrosset, uforanderet og uforanderlig. Ved bevidst at tilegne sig specialiserede dispositioner de ikke havde, dispositioner der er konstitutive for en kropslig beskæftigelse og filosofi, sætter de lys på habitus' *formbarhed*, i overensstemmelse med Bourdieus ([1997] 2000: 161) sene specificering af begrebet:

Habitus forandrer sig konstant som en funktion af nye erfaringer. Dispositioner er udsat for en slags permanent revision, men en som aldrig er radikal, givet at den opererer på baggrund af forudsætninger institueret i den foregående til-

stand. De er karakteriserede ved en kombination af konstans og variation, som fluktuerer i overensstemmelse med individet og hendes grad af rigiditet og fleksibilitet.

Dette peger på behovet for at vende tilbage til og uddybe Bourdieus distinktion mellem *primær* og *sekundær* habitus, som blev introduceret i hans arbejde om uddannelse og som lå under hans analyse af sammenhængen mellem klasse og smag i *Distinktionen*. Den primære habitus er det sæt af dispositioner, man tilegner sig i den tidlige barndom, langsomt og umærkeligt, gennem familiær osmose og nedsænkning i det velkendte; den er formet af tavst og diffust "pædagogisk arbejde uden fortilfælde"; den konstituerer udgangspunktet for vores sociale personlighed så vel som "grundlaget for den videre konstituering af enhver anden habitus" (Bourdieu & Passeron [1970] 1977: 42-46). Den sekundære habitus er ethvert system af overførbare skemata, der efterfølgende bliver transplanteret gennem specialiseret pædagogisk arbejde, som typisk er af kortere varighed, accelereret i tempo og eksplicit organiseret. Denne skelnen er som et ekko af den kontrast, som Bourdieu etablerede mellem "de to måder for tilegnelse af kultur", den familiære og den akademiske, den erfaringsmæssige og den didaktiske, som uudsletteligt mærker ens relation til kultur og karakteren af ens kulturelle kapital, af hvilken habitus er den kropsliggjorte form (Bourdieu [1979] 1984: 65-68): den første yngler lethed og sorgløsheden, som definerer excellence; den anden bærer mærket af den anstrengelse og anspændthed, som fødes af askese.

Enhver aktør har en primær (generisk) habitus, som både er springbræt og matrix for den efterfølgende tilegnelse af en mangfoldighed af (specifikke) habitus. I tilfældet med de "kæmpende forskere" er deres kampmæssige eller sportslige habitus en *tertiær formation*, der er grundet i deres primære (kønlige, nationale, klassemæssige, osv.) habitus og medieret af deres skolelastiske habitus – hvilket konstituerer både en motiveerende ressource og en indbygget forhindring for at opnå det praktiske mesterskab af et kropsligt håndværk, for så vidt som det inklinerer lærlingen til en refleksiv indstilling. Dannelsen af en sekundær (tertiær, kvarternær, etc.) habitus vil således blive bøjet af den afstand, der adskiller den fra dispositionssystemet, der tjener som

4 Se Desmond (2007) om skovbrandmænd og Mears (2012) om modeller for to metodologisk vedkommende studier af produktionen af de stereotype former for maskulin og feminin kropslig kapital respektive (nemlig, fysisk tapetthed og seksualiseret udstilling). To varianter mere af observationstilgangen er at studere habitusformende pædagogikker i aktion gennem nærgående interviews som i Herzfeld (2003)s redegørelse for småbyshåndværkere på Kreta, og gennem arkivarisk dokumentation som Charles Suaud (1978) gør i sin historiske rekonstruktion af produktionen af den præstelige habitus i det landlige Bretagne.

stillads for dens konstruktion, eftersom det går forud for den. Jo større afstanden er, jo sværere er lærlingetiden, jo større er hullerne og gnidninger mellem de successive lag af skemata, og jo mindre integreret er den resulterende dispositionelle formation sandsynligvis. Vi kan skimte denne prismatiske og kompositionelle logik på arbejde i de differentierede måder, på hvilke de forskellige forfattere til *Fighting Scholars*, afhængigt af deres klasse og akademiske inklinationer, responderer på udfordringerne i at mestre en kampsport og i den grad de føler sig "hjemme" i den, i den eksistentielle følelse af at være ét med det sociale og symbolske mikrokosmos, der forankrer den (Jackson 1995).

3. Habitus' kognitive, konative og affektive komponenter

Ved at grave dybt på tværs af kampkunsttyper foreslår feltstudierne, der er samlede i bogen, at man analytisk kan differentiere og empirisk dokumentere tre 'komponenter' til habitus. Den første er *kognitiv*: den består af de opfattelseskategorier, gennem hvilke aktører opdeler verden, udfærdiger dens konstituent, og giver dem mønster og mening. Som ordsproget lyder blandt bokserne: du bliver ikke nogen titelkampskæmper, hvis du ikke kan "skelne en fiskekrog fra et venstre hook", dvs. uden at mestre det klassifikationssystem, der både separerer og relaterer ting, personer og aktiviteter til et distinktivt semantisk billedtæppe.

Men habitus er ikke blot konstitueret af "kognitive strukturer", som Bourdieus egne formuleringer nogle gange synes at antyde. En anden, afgørende komponent, som belyses af studierne af indtræden i kropslige håndværk, er *konativ*: den består af proprioceptive kapaciteter, sensomotoriske færdigheder og kinæstetiske færdigheder, som er skærpede i og for målrettede handlinger. Fordi de er drevet frem af førstepersonslæring af de praktiske kompetencer, som konstituerer boksning, taekwondo, capoeira, aikido, etc., i den tid og i de rum, hvor disse faktisk er kultiverede, afdækker de bidrag, der udgør *Fighting Scholars*, den "habituerede krop" (Merleau-Ponty [1948] 2004) afgørende rolle som plads for trænede færdigheder og udspring for intentionel adfærd i verden.

Men for at vokse til et fuldgældigt medlem af et givent mikrokosmos er det stadig ikke nok at være i stand til at fortolke det og til at handle i det på konform vis;

man må også stræbe efter at være i det og af det; man må være motiveret eller bevæget af det over tid. Habitus' tredje komponent er *affektiv* eller mere generelt 'cathectic' (i Talcott Parsons idiom) eller 'libidinal' (i Sigmund Freuds vokabular). Det indebærer at investere ens livsenergi i formålene, foretagenderne og agenterne, der befolker den relevante verden. At skabe en dygtig pugilist (pianist, politiker eller professor) indebærer med andre ord en praktisk tilegnelse af de distinkte kognitive konstruktioner og behændige bevægelser så vel som en udvikling af den passende appetit for indsatserne i det korrespondere sociale spil.⁵ Ved at dokumentere denne lystfulde dimension ved formationen af habitus fremhæver *Fighting Scholars* den uomgængelige kendsgerning, som blev understreget af Marx ([1927] 1988), men som har været omhyggeligt undertrykt af socialvidenskaben lige siden, nemlig at den inkarnerede sociale agent er et *lidende og begærende dyr*.

4. Kødelighed er ikke et problem men en ressource i sociologiske undersøgelser

Dette forslag gælder for socialforskeren, som i sin sociologiske forskning iværksætter kategorier, færdigheder og begær – kort sagt, hendes sociologiske habitus som et sekundært (specifikt) system af dispositioner, der er monteret på hendes primære (generiske) habitus. Som alle andre mennesker er hun følelses og begærende, som kender verden *per krop i praksis*, som praksis omfatter, men som ikke er begrænset til den bevidste diskursive anvendelse af objektiveringsinstrumenter i overensstemmelse med standarderne inden for hendes disciplin. Dette betyder, at hun kan uddybe og udvi-

5 I *Pascalien Meditations* foreslår Bourdieu ([1997] 2000: 164), at det at producere de dispositioner som et givent felt (i betydningen *champ*) kræver, indebærer et "specifikt socialiseringsarbejde [som] har det med at fostre transformationen af den oprindelige libido, dvs. de socialiserede følelser, der er konstituerede i den hjemlige sfære" gennem "overførslen af denne libido på de aktører og institutioner, der tilhører det felt". I hans syrlige kritik af Sartres projektion af hans intellektuelle ubevidste på hans berømte fænomenologiske vignet om cafetjeneren understreger Bourdieu ([1997] 2000: 153-155), at man "indtræder ikke ind i tjenerens persona som en skuespiller der spiller en rolle, men snarere som et barn der identificerer sig med sin far". Han foreslår at konverteringen af en generisk (narcisstisk, seksuel) libido til specifikke *libidines* foregår via omdirigeringen af begær mod og stræben efter anerkendelse fra personer udenfor den familiære cirkel.

de sit antropologiske greb ved at vende sin opmærksomhed mod sin egen kødelige forståelse og sansende fatteevne, og sigte dem igennem sine analytiske filtre i stedet for at ignorere dem eller nægte dem deres frugtbarhed. Endnu bedre kan sociologen bruge initieringens nedsænkning i og praktiske sammenfiltrering med den verden, der studeres, sammen med den samfundsvidenskabelige metodes værktøjer, for at omvende sin intelligente organisme til et flådekøretøj for social opdagelse og analyse.

Det er, hvad de ”kæmpende forskere” opnår, når de tilegner sig og dissekerer det praktiske mesterskab, som kæmpere opnår med deres kunst for at transformere sig selv og aktualisere de potentialer det praktiske mesterskab rummer. De gør det i en spiral og i en selvdrivende bevægelse: tilegner sig for at dissekere, dissekere for at tilegne sig, og så fremdeles. I processen demonstrerer de den metodologiske levedygtighed, teoretiske frugtbarhed og empiriske produktivitet ved *kødelig sociologi* som en særlig undersøgelsesmåde i handling og ikke bare på papir. Kort sagt tager denne tilgang alvorligt, at sociale aktører er bevægelige, sanselige og lidende væsener af kød, blod, nerver og sener, der er dømt til døden, som kender og skaber deres verden gennem og med deres erfarende og udsatte ”opmærksomme kroppe” (Scheper-Hughes & Lock 1987). Og den insisterer på, at dette forslag er lige så gældende for sociologen som for de mennesker, hun studerer, hvad enten det er muay thai boksere, drejebænkoperatører, skolelærere eller firmaadvokater.

Kødelig sociologi er baseret på et væddemål (eller en udfordring): at vi kan *vende kødelighed fra problem til ressource* i forbindelse med produktionen af sociologisk viden. Den efterspørger, at vi ophæver det dominerende dualistiske paradigme om kropslighed, som blev kanoniseret af Descartes ved begyndelsen af den rationalistiske revolution⁶ og som løb ned gennem en flæthed af slægt-

skabslinjer for nu at gennemtrænge de fleste grene af de sociale tænkemåder, fra utilitarisme og strukturalisme til kritisk teori og hermeneutik, som alle deler ”dogmet om spøgelse i maskinen” (Ryle [1949] 2000). Ved at lave en Bourdieu på Bourdieu foreslår den kødelige sociologi, at vi bruger habitus som en metodologisk vej, gennem læringskabet som teknik, til at stikke næsen i måderne, hvorpå habitus dannes og fungerer som udspring for social handlen. Målet er her at forme en sociologi *fra kroppen*, som yder retfærdighed til *kropslighedens aktive side* og som indfanger behændige og sanselige organismer, ikke bare som socialt konstruerede, men som socialt konstruerende. Dette er ikke et forslag om, at vi skal kaste os selv i subjektivitetens afgrund (som den upålidelige genre ”auto-entografi” gør), men modsat et krav om, at vi øger objektiviteten ved at anerkende, at kropslig viden og kompetence er den sociale virkeligheds produktive konstituent. For kødelig sociologi er det, at opnå et legemligt greb om den sociale verdens *vis viva*, ikke en bortledning fra eller en afvisning af den durkheimianske agenda om sociologisk fornuft, men et uundværligt middel til dens virkeliggørelse (Wacquant 2009: 121-122).

5. Vi er alle kampkunstnere

Vi kommer nu til det mest kritiske om end mest kildne af alle spørgsmål: har dette betydning uden for kampkunsten og kampsporten, som trods symbolsk rigdom dog er socialt marginale aktiviteter? Udover det afgrænsede område for atletiske eller præstationsmæssige beskæftigelser, heriblandt ikke kun musik, teater og dans, men også prædiken og politik? Den største udfordring, som de ’kæmpende forskere’ efterlader uløst i deres kollektive bog, er at udvide læren af deres kødelige undersøgelser af kropslige beskæftigelser til praksis generelt. Er en sådan udvidelse berettiget og er den i givet fald mulig? Titlen på denne artikel er ment som en indikation på, at det er både muligt og berettiget, ja endda nødvendigt, hvis vi skal producere farverige beretninger om det sociale liv, der formidler ”smagen og smerten ved handling” i stedet for at udviske den, som den konventionelle socialvidenskab rutinemæssigt gør (Wacquant 2004a: vi-xii): sociologer og antropologer, der slider i det for at lære en konfliktfyldt kropslig kunst for derved at afsløre dens indre arbejder, er sociale væsener, i flertal, kollektivt involverede (*homines*) i kropsliggjorte aktiviteter,

6 Cartesisk dualisme præsenterer sig selv som den uomgængelige konsekvens af anvendelsen af rationalisme i social undersøgelse. Men dette krav er tilbagevist af fremkomsten, ud af den samme intellektuelle bevægelse der spænder over det 17ende århundrede, af Spinozas monisme og Leibniz’ pluralisme (Phemister 2006). Både Spinoza og Leibniz er sammen med Ernst Cassirer i særdeleshed markante kilder til Bourdieus filosofiske antropologi og sociale epistemologi (mere end Pascal vil jeg påstå, til trods for Bourdieus eget selv-bekendte tilhørsforhold).

der er iscenesatte i cirkler af fælles forpligtelser, der gør dem til ekstreme tilfælde (*in extremis*), af det alle sociale aktører er og gør, når de navigerer i verden.

Jeg bringer dette forslag op, fordi det i første omgang drev mig til at studere boksere: jeg var ikke motiveret for at tilbringe tre år i en boksetræningssal bare for at plumpe ud med de idiosynkratiske egenskaber ved 'the Manly Art'. Bortset fra den rene nydelse ved at være indhyllet i et gribende sanseligt og moralsk univers pløjede jeg af sted i min rejse blandt boksere, fordi jeg holdt på, og stadig holder på, at bokseringen tilbyder en særlig gunstig ramme til at vise, hvordan social kompetence fabrikeres og medlemskab tildeles (Wacquant 2005). Jeg er ganske opmærksom på den indvending, at praksisser varierer i deres 'fysikalitet' eller i deres tillid til diskursiv fornuft på en sådan måde, at en titelkæmper tilsyneladende adskiller sig radikalt fra f.eks. en filosofiprofessor. For denne indvending blev rejst kraftfuldt og ganske intimiderende af ingen andre end John Searle, efter at jeg præsenterede de teoretiske implikationer af *Body and Soul* på hans workshop om Social Ontologi på Berkeley i april 2010. Mens Searle er enig i, at et begreb som habitus, som han kalder "baggrunden", er nødvendigt for at gøre rede for social handlen,⁷ mener han, at der er en "dramatisk forskel" (hans ord) mellem en atletisk og en intellektuel beskæftigelse, som gør det risikabelt for ikke at sige ugyldigt, at overføre viden vundet om den ene beskæftigelse til den. Han gav i stedet det råd, at studere "mellemliggende tilfælde" som soldater (i sit svar til min præsentation trak han på sin søns erfaringer som tankvognsofficer i en bataljon fra den amerikanske hær, der var udstationeret i Tyskland).⁸

Jeg er ikke overbevist. Jeg betragter forskellen mellem pugilister og filosoffer som en *grads- og ikke en*

artsforskell. Den generiske, helt almindelige agents eksistentielle situation er ikke ontologisk forskellig fra bokserens og fra de 'kæmpende forskere': i kraft af sin legemliggørelse i en skrøbelig organisme er hun som dem et sansende væsen af kød og blod, bundet til et bestemt punkt i fysisk rum og til et givent moment i tid. Denne porøse, dødelige organisme udsætter hende for verden og således for risiko for smerte (følelsesmæssig såvel som fysisk) og skade (symbolsk såvel som materiel); men den driver hende også op på det sociale livs scene, hvor hun i praksis udvikler den kropslige ekspertise og de prædiskursive færdigheder, som former de sociale kompetencers fundament. Selv om kødelig sociologi er særligt egnet til at studere sociale ekstreme, gælder dens principper og teknikker på tværs af alle sociale institutioner, for kødelighed er ikke blot et specifikt praksisdømmene, men en fundamental konstituent i de menneskelige betingelser og således en nødvendig ingrediens i al handlen.⁹ Af denne grund, og indtil denne metodologiske strategi er praktisk ugyldiggjort, vil jeg, med al respekt for Searle, tilskynde socialanalytikere til at udgå fra den antagelse, at vi alle er kampkunstnere af en eller anden slags.

Busy Louie, træningssession i Woodlawn, februar 1990

7 "Tesen om Baggrunden er simpelthen denne: intentionelle fænomener som meninger, forståelser, fortolkninger, tro, begær og erfaringer fungerer kun indenfor en samling af Baggrundskapaciteter som ikke selv er intentionelle" (Searle 1992: 175). Få sider senere noterer Searle (1992: 177), at Baggrunden er "tæt relateret" til Bourdieus habitusbegreb.

8 Dette peger mod en dybere forskel inden for filosofisk antropologi: for Searle (2009) er mennesker først og fremmest "sprog-talende dyr" og sprog er den store skaber af sociale institutioner og på tværs af historien de menneskelige civilisationers lim. Jeg anskuer mennesker som legemlige skabninger drevet frem af socialiserede drifter og begær, for hvem sproget leverer en anden-ordens måde for social konstruktion.

9 Academics live under the comforting illusion that "physicality" is a property of a restricted class of practices that does not concern them because the specificity of *scholarly embodiment* resides in the radical effacement of the body proper from the phenomenological foreground: the scholastic condition as withdrawal from practical urgency intensifies the modal experience of "bodily absence" (Leder 1990). But the most "mental" of actors, such as the mathematician or the philosopher, are incarnate beings; and thinking itself is a deeply corporeal activity, as the "embodied cognition" movement is now showing from within cognitive science (Shapiro 2011).

Oversat af Christian Sandbjerg Hansen efter “*Homines in extremis*: What Fighting Scholars Teach Us About Habitus”. Epilogue in Raúl Sánchez García & Dale C. Spencer (eds.) (2013): *Fighting Scholars. Habitus and Ethnographies of Martial Arts and Combat Sports*. Anthem Press. Også i: *Body and Society*, published ahead of print Oct. 9 2013.

Keywords:

habitus, Bourdieu, body, martial arts, combat sports, categories, desire, skills, carnal sociology

Abstract:

I use the collection of “carnal ethnographies” of martial arts and combat sports assembled by Raul Sanchez and Dale Spencer under the title *Fighting Scholars* to spotlight the fruitfulness of deploying habitus as both empirical object (*explanandum*) and method of inquiry (*modus cognitionis*). The incarnate study of incarnation supports five propositions that clear up tenacious misconceptions about habitus and bolster Bourdieu’s dispositional theory of action: (1) far from being a “black box,” habitus is fully amenable to empirical inquiry; (2) the distinction between primary (generic) and secondary (specific) habitus enables us to capture the malleability of dispositions; (3) habitus is composed of cognitive, conative and affective elements: categories, skills, and desires; (4) habitus allows us to turn carnality from problem to resource for the production of sociological knowledge, and (5) thus to realize that all social agents are, like martial artists, suffering beings collectively engaged in embodied activities staged inside circles of shared commitments.

Referencer

- Akram, S. 2013. Fully unconscious and prone to habit: the characteristics of agency in the structure and agency dialectic” *Journal for the Theory of Social Behaviour* 43, 1: 45-65.
- Boltanski, L. 2003. Usages faibles, usages forts de l’habitus. In *Travailler avec Bourdieu*, red. P. Encrevé & R-M Lagrave, 153-161. Paris: Flammarion.
- Boudon, R. 1998. Social mechanisms without black boxes. In *Social mechanisms: An analytical approach to social theory*, red. P. Hedström & R. Swedberg, 172-203. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. 1966. The sentiment of honour in Kabyle society. In *Honour and Shame*, red. J. Peristiany, 193-24. Chicago: University of Chicago Press.
- Genoptrykt i *Algeria 1960*. Cambridge: Cambridge University Press, 1979.
- Bourdieu, P. 1984. *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, [1979].
- Bourdieu, P. 1996. *The state nobility: Elite schools in the field of power*. Cambridge, UK: Polity Press, [1989].
- Bourdieu, P. 2000. *Pascalian meditations*. Cambridge, UK: Polity Press, [1997].
- Bourdieu, P. & J-C Passeron. 1977. *Reproduction in education, society and culture*. London: Sage, [1970].
- Connell, R.W. 1983. *Which way is up? Essays on sex, class and culture*. Sydney: George Allen & Unwin.
- Desmond, M. 2007. *On the fireline: Living and dying with wildland firefighters*. Chicago: University of Chicago Press.
- DiMaggio, P. 1979. “Review Essay: On Pierre Bourdieu,” *American Journal of Sociology* 84, 6: 1460-1474.
- Elster, J. 1983. *Sour grapes: Studies in the subversion of rationality*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Farrer, D.S. & J. Whalen-Bridge. 2012. *Martial arts as embodied knowledge: Asian traditions in a transnational world*. Albany, NY: State University of New York Press.
- Harris, M. 2007 *Ways of knowing: Anthropological approaches to crafting experience and knowledge*. New York: Berghahn.
- Herzfeld, M. 2003. *The body impolitic: artisans and artifice in the global hierarchy of value*. Chicago: University of Chicago Press.
- Jackson, M. 1995. *At home in the world*. Durham: Duke University Press.
- King, A. 2000. Thinking with Bourdieu against Bourdieu: A ‘practical’ critique of the habitus. *Sociological Theory* 18, 3: 417-433.
- Leder, D. 1990. *The absent body*. University of Chicago Press.
- Liechty, M. 2002. *Suitably modern: Making middle-class culture in a new consumer society*. Princeton: Princeton University Press.
- Marx, K. 1988. *Economic and Philosophic Manuscript of 1844*. New York: Prometheus Books, [1927].

- Mears, A. 2001. *Pricing beauty: The making of a fashion model*. Berkeley: University of California Press.
- Merleau-Ponty, M. 2004. *The world of perception*. London: Routledge, [1948].
- Mouzelis, N. 2004. *Sociological theory: what went wrong? Diagnosis and remedies*. London: Routledge.
- Phemister, P. 2006. *The rationalists: Descartes, Spinoza and Leibniz*. Cambridge, UK: Polity.
- Ryle, G. 2000. *The concept of mind*. Chicago: University of Chicago Press, [1949].
- Searle, J.R. 1992. *The rediscovery of the mind*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Sanchez, R. & D. Spencer 2013. *Fighting Scholars: Carnal Ethnographies of Martial Arts and Combat Sports*. London and New York: Anthem Press.
- Searle, J. 2009. *Making the social world: The structure of human civilization*. New York: Oxford University Press.
- Shapiro, L. 2011. *Embodied cognition*. New York: Routledge.
- Scheper-Hughes, N. & M. M. Lock 1987. "The mindful body: a prolegomenon to future work in medical anthropology." *Medical Anthropology Quarterly* 1, 1: 6-41.
- Suaud, C. 1978. *La vocation. Conversion et reconversion des prêtres ruraux*. Paris: Minuit.
- Wacquant, L. 2004a. *Body and soul: Notebooks of an apprentice boxer*. New York: Oxford University Press, 2004a.
- Wacquant, L. 2004b. Following Pierre Bourdieu into the Field. *Ethnography* 5, 4: 387-414. Dansk oversættelse: At følge Bourdieu i felten. In *Socialt rum, symbolsk magt. Bourdieuske perspektiver på klasse*, red. C.S. Hansen. København: Forlaget Hexis, 2014.
- Wacquant, L. 2005. Carnal connections: On embodiment, apprenticeship, and membership. *Qualitative Sociology* 28, 4: 445-474.
- Wacquant, L. 2009. The body, the ghetto and the penal state. *Qualitative sociology* 32, 1: 101-129.
- Wacquant, L. 2011. Habitus as topic and tool: reflections on becoming a prizefighter. *Qualitative Research in Psychology* 8: 81-92. Dansk oversættelse: Habitus som genstand og redskab: refleksioner over at blive titelkamps kæmper. *Praktiske Grunde* 1-2, 2014.

For en sociologi af kød og blod

Loïc Wacquant

Denne artikel er en udvidet version af en tekst, der oprindeligt var skrevet som svar på spørgsmål, som Frank Adloff (sociolog ved Friedrich-Alexander-Universität i Nürnberg og the European University Institute i Firenze) og hans kollegaer spurgte mig om i forbindelse med udgivelsen af en bog, der udforsker relationen mellem ”kropslighed og forklaring” i socialanalyse (Adloff et al. 2014). Jeg bruger disse spørgsmål som afsæt til at afklare problematikker, der er rejst i en række debatter om Bourdieus dispositionelle handlingsteori, som jeg de sidste ti år har været involveret i (både på konferencer og i skrift) i kølvandet på min kropslige undersøgelse af boksning som et plebejisk kropsligt håndværk (se særligt særudgaven af *Qualitative Sociology* om *Body and Soul*, 2005, og symposiet ”Habitue in *Body and Soul*”, *Theory & Psychology*, 2009, og om ”Homines in Extremis”, *Body & Society*, 2014, så vel som Wacquant 2009).

Jeg kritiserer først begreberne om den (dualistiske) agent, den (externalistiske) struktur og den (mentalistiske) viden, som er fremherskende i nutidens socialvidenskab, og jeg skitserer en alternativ begrebssætning af det sociale dyr. Jeg foreslår, at sidstnævnte ikke bare karakteriseres som en neokantiansk symbolskaber og -udøver – som hos Ernst Cassirer, George Herbert Mead og John Searle (2009: ix), for hvem mennesker er ”tænksomme, rationelle, tale-handle-performere, fri-vilje-indehavere, sociale og politiske væsner” – men som en følelsesmæssigt, lidende, kompetent, sedimenteret og situeret legemlig skabning. Jeg kaster lys over den forrang, der tildeles den kropslige praktiske viden, der opstår ud af og som kontinuerligt er indviklet i handlingssammenhænge, ud af hvilke et diskursivt mesterskab podes. Jeg ser derefter på hvilke undersøgelsesmåder, der er velegnede til at udfolde og udvinde denne legemliggjorte begrebssætning af det menneskelige dyr. Jeg argumenterer for, at *enaktiv*

etnografi, et slags nedsænket feltarbejde, der er baseret på en ”udøvelse af fænomenet”, er en frugtbar vej mod afdækning af de kognitive, konative og katetiske skemata (dvs. habitus), der genererer praksisserne og som ligger under det kosmos, der undersøges. Men det kræver socialt mod og vedholdenhed at dykke ned i en velegnet position for ”observant deltagelse” og høste dens frugter. En specifikation af den kødelige sociologiske sociale ontologi og metodologi får mig til at vende tilbage til Bourdieus dialog med Pascal for at overveje de særlige vanskeligheder og alvorligheder, der er knyttet til at indfange den ”skarpsindighedsånd”, der animerer social dygtighed, men som udviskes af de almindelige socialvidenskabelige redegørelser.

Hvorfor er det efter din mening vigtigt at fokusere på de sociale interaktioners mere implicite dimensioner (tavs viden, know-how, sens pratique, osv.)?

Det er altafgørende, hvis vi skal overkomme tre mangeårige skavanker, der begrænser socialvidenskaberne og forhindrer os i at udvikle levende, farverige analyser af samfund og historie: et dualistisk og kropsløst perspektiv på *agenten*, der hermed konstitueres med et aktivt hoved placeret på en fraværende, inaktiv krop; et fladtrykt og negativt *struktur*begreb, der betragtes som en samling eksterne begrænsninger; og en mentalistisk forståelse af *viden* som sammensat af informationsbidder og repræsentationslagre. Disse tre forståelser forstærker gensidigt hinanden og samvirker for bogstaveligt talt at suge livet ud af det sociale liv, hvilket efterlader os med et ufuldstændigt og inadækvat greb om det sociale som et flydende om end struktureret konativt domæne.

Prøv kort at tænke over hvert enkelt af disse elementer. På tværs af socialvidenskaberne er forståelser af agenten polariserede af en modstilling mellem *homo economicus*, den rationelle regnemaskine, der mak-

simerer individuel nytteværdi, som nedstammer fra Bentham og er udviklet af neoklassiske økonomer, og *homo culturalis*, det symbolmanipulerende individ, der motiveret af moralske normer, som er arvet fra Kant og feteret af kulturanthropologien. Og med sociologien på klodset måde udstrakt på tværs af disse to poler. Disse to styrende modeller, ”det rationelle menneske” og ”det plastiske menneske”, som Martin Hollis (1977) engang karakteriserede dem, er lige lemlæstede og lemlæstende. Hvad er det, de er fælles om under og på den anden side af deres frontale sammenstød? Begge er ulegemlige og udvisker kød, begær og lidenskab som sociale eksistensmåder fra analysen. Det er disse handlingsingredienser, som William James tumlede med og som Sigmund Freuds dybdepsykologi forsøgte at begribe, men kun på et ontogenetisk niveau. De kropsfokuserede og fokuserende dele af den nutidige kognitivvidenskab, som skærer på tværs af psykologi, neurobiologi, lingvistik og filosofi, er med hastige skridt i gang med at genopdage dem på et fylogenetisk niveau (Clark 1999, Lakoff & Johnson 1999, Chemero 2013, Shapiro 2014). Men de er fortsat censureret, ignoreret eller bænket i de almindelige socialvidenskabelige analyser.

Hvor ”polytetisk og polymorfisk” begrebet end må være ifølge Merton (1976), så lokaliserer den dominerende forståelse af sociale strukturer dem helt og holdent uden for agenten, forklædt som et hegn eller en tragt, og dette er ligeledes mangelfuldt og begrænsende. For strukturer eksisterer ikke blot som durkheimianske fakta, som individet møder i sit eksisterende miljø i form af usynlige relationer, objektive fordelinger af ressourcer eller muligheder, der presser eller begrænser det udefra. De er også dynamiske net af kræfter, der er indskrevet på og indlagt dybt i kroppen som opfattelsesprincipper, sensomotoriske kapaciteter, følelsesmæssige tilbøjeligheder og absolut også som begær. Strukturer er fjedre og propeller lige så meget som de er eksterne beholdere, bjælker eller gitre. De er smidige og levende, ikke inaktive og ubevægelige.

Endeligt arbejder socialvidenskaberne med en overordentlig cerebral og passiv forståelse af viden. Det er udsagnslogisk information båret af sprog og lokaliseret i hovedet, som vi tilegner status af viden. Vi overser proceduremæssig og praktisk viden, der er tilegnet og manifesteret i konkrete gøremål (*pragmaticos* i det gamle Grækenland betød aktiv, behændig i forretning

ger eller offentlige anliggender). Vi må undgå denne *top-down* forståelse for at overkomme det, Elisabeth Anscombe (1957) så rigtigt diagnosticerede som den ”uforbæderligt kontemplative forståelse af viden”, som vi har arvet fra den rationalistiske revolution, og derfra bryde med det dermed forbundne mentalistiske (eller diskursivistiske) kulturbegreb. Vi må erkende den *kødelige ekspertises* virkelighed og kraft, det *bottom-up*, legemlige greb om den sociale verden – i begge betydninger, intellektuel forståelse og behændig håndtering – som vi tilegner os gennem handling i og på denne sociale verden.

Hvilke egenskaber ved den sociale agent skal vi belyse for at indfange denne kropsliggjorte praktiske viden?

Ernst Cassirer (1944) havde ret i sin karakteristik af ”mennesket” som et ”symbolsk dyr” og i at se de vigtigste symbolske systemer, som mennesket har opfundet for at tumle med og forme deres miljø, i sproget, myten, kunsten, religionen og videnskaben. Men alene skaber dette ikke en levende filosofisk antropologi. Jeg vil tilføje fem egenskaber:

I tillæg til at være en symboludøver er mennesket et sansende, lidende, behændigt, sedimenteret og situeret dyr. *Sansende*: agenten er ikke bare udrustet med exteroceptive, proprioceptive og interoceptive sanser; hun danner også mening i og af det hendes sensorium opfanger. Hun er både i stand til at føle og bevidst om disse følelser; og kroppen er det syntetiserende medium for denne følelsesbevidsthed, som neurobiologen Antonio Damasio viser i *The Feeling of What Happens* (1999). *Lidende*: agenten er eksponeret for den naturlige og sociale verdens trusler og slag; hun har behov, længsler og begær, der ikke opfyldes; hun er konstant underlagt andres opfattelse og bedømmelse og hun ser dødens uundgåelige kommen i øjnene. Som sådan lever hun med kvaler, i angst og i smerte og alligevel holder hun ud. *Behændig*: den sociale agent kan ”gøre en forskel” (den oprindelige betydning af det oldnordiske *skil* er at skelne og vurdere), fordi gennem erfaring og træning tilegner hun sig evnen til at handle og færdigheden til at gøre det kompetent. *Sedimenteret*: alle disse elementer – vores sanser, lidelser og færdigheder – gives ikke ved fødslen, generisk, og konstitueres ej heller i en solipsistisk relation til selvet. De er snarere planterede, kultiverede og anvendt over tid gennem

vores forbindelse til og engagement i verden, og de deponeres gradvist i vores krop som vores forskellige individuelle og kollektive historiers lagdelte produkt. (Merleau-Ponty (1945), der byggede på Husserl, kalder helt korrekt den ”habituelle viden om verden”, som er indlejret i kroppen for en ”implicit eller sedimenteret videnskab”). *Situeret*: denne sedimentering formes af vores unikke placering og usikkerhedsmomenter i fysisk og socialt rum, præcist fordi vi både er beskyttet af og låst i den skrøbelige fysiske indpakning som er vores dødelige organisme, som ikke kan være to steder på en gang, men som integrerer sporene fra de mange steder, vi har indtaget over tid.

Sidst er alle disse seks elementer samlet *strukturet* og flydende så vel som voksende gennem *tid*. Vores forståelse af agenten, struktur og viden må alle radikalt temporaliseres, som Bourdieu (1980/1990: 98-111) for lang tid siden opfordrede til i ”The Work of Time”. Så snart vi anerkender, at erkendelse er en situeret aktivitet, der vokser ud af en sammenfiltret dans mellem krop, sind, aktivitet og verden, kan vi begynde at udtrække den tavse viden, der er indhyllet i kulturelle og sociale praksisser, og derved berige vores beskrivelser og uddybe vores forklaringer af disse. Sæt disse tre ombyggede ingredienser sammen – et kropsligt væsen, der anlægger praktisk *know-how*, alt imens hun navigerer aktive og mobile konfigurationer af følelser, handlinger og kræfter – og du har byggestenene for en *kødelig og blodfyldt sociologi*, som er i stand til at producere flerdimensionelle, mangefarvede analyser af det sociale liv, og som griber livet som det faktisk udfolder sig, i stedet for de boldfattige sort-hvid-rapporter som vi nu læser i akademiske tidsskrifter.

Hvilke forskningsmetoder vil du anbefale i forhold til denne afdækning af handlingers, strukturers og vidensformers usynlige dimensioner?

I princippet kan socialvidenskabens fire grundlæggende metoder – etnografi, hermeneutik (omfattende interview og tekstanalyse), historie og statistik – alle tackle ethvert objekt. Men det er klart, at de er ulige udstyret til at opspore de af praksis komponenter, der ikke er artikulerede, symboliserede og objektiverede som sådanne: doxiske kategorier, phronetiske evner og almindelige måder at være, føle og agere på. En metode er kongevejen til de sociale handlinger og kognitioners

tavse tekstur: *close-up* observation foretaget med den pragmatiske involvering i den undersøgte aktivitet som middel.

Etnografi – den særlige teknik til dataproduktion og – analyse, der hviler på observatørens behændige og følelsesfulde organisme som vigtigste undersøgelsesredskab – er helt unikt velegnet til at hjælpe os med at *gen-inkarnere samfundet* ved at genoprette den sociale eksistens prakseologiske dimensioner. Men for at gøre dette må vi for det første nå til en mere klar forståelse af de særpræg og dyder (så vel som de hertil relaterede begrænsninger), som er indeholdt i etnografien forstået som en *indlejret og legemliggjort social undersøgelse* baseret på fysisk sameksistens med og i fænomenet i real tid og rum. For det andet må vi forbedre vores praktisering af etnografi på to komplementære og tilsyneladende modsætningsfyldte måder. På den ene side må vi *knytte etnografi mere stramt til teori* – imod de epistemologiske illusioner indeholdt i Geertziansk *thick description*, imod Chicago-stilens filosofiske naivitet og imod den postmoderne *story-telling's* glamourøse forførelse. På den anden side har vi behov for at fremme lang-tids, *intensive, selv initierende, former* for etnografisk involvering, der kan gøre det muligt for forskeren selv at mestre, *intus et in cute*, de prædiskursive skemata, der former det behændige, flittige og tilbøjelige medlem af det univers, der udforskes.

For at få mest muligt ud af etnografi må feltsociologen metodisk tematisere den sandhed, at som enhver anden social agent, lærer han sit objekt at kende *per krop*; og han kan udnytte kropslig forståelse ved at fordybe sin sociale og symbolske indsættelse i det univers, han studerer. Det betyder, at vi i vores feltarbejdspraksis kan og skal arbejde for at blive ”sårbare observatører” – og ikke på papir ved at ”skrive sårbart” ved at indføre store doser ”subjektivitet i etnografi”, som Ruth Behar (1996: 16 og 6) foreslår. Den metodologiske stipulation er her at dykke ned i handlingsstrømmen til det dybest mulige, snarere end at betragte den fra kanten; men at dykke med metode og formål og ikke med et hovedløst afkald, der vil forårsage druknedød i subjektivismens bundløse malstrøm.

I din bog Body and Soul (Wacquant [2000] 2004, ny udvidet udgave 2014) og i de relaterede artikler, har du forsøgt at udvikle det, du kalder en ”kødelig socio-

logi”: hvad adskiller denne fra fx mere fænomenologiskinspireret etnografi?

Kort og godt er kropslig sociologi en sociologi, som ikke er om kroppen som et sociokulturelt objekt, men *fra* kroppen som en kilde af social intelligens og sociologisk kløgt. Den begynder med den hårde kendsgerning, at agenten er et sansende og lidende væsen af kød og blod. (Kød henviser her til den levende krops synlige overflade, mens blod peger mod det indre kredsløb, som livet pulserer gennem i legemets dybder, som i Leders (1990) revision af Merleau-Ponty. Jeg samtykker her med den karakteristik af ”hvem vi er”, som foreslået af George Lakoff og Mark Johnson (1999: 3-4 og passim), for hvem ”sindet er kropligt, tanken er for det meste ubevidst” og fornuften er ”i det store hele metaforisk og fantasifuld” så vel som ”følelsesmæssigt engageret”). Den placerer sig *ikke over eller ved siden af de sociale handlinger, men i deres produktionspunkter*. Kropslig sociologi stræber mod at undgå det betragtnings synspunkt og at gribe handlinger-som-de-gøres, ikke allerede-gennemførte-handlinger. Den sigter mod at opspore og dokumentere anvendelsen af de praktiske skemata, der former praksis: de kognitive, konative og affektive byggesten, der udgør habitus, hvis lag og aktiviteter er helt åbne for empirisk udforskning (2014a+b). Den afviger fra ”sansende etnografi” – det feltstudie af sanserne, som er kendetegnet af en slægtslinje, der løber fra Simmel, Mauss og Lucien Febvre til Elias og Arnold Gehlens og Helmut Plessners *Lebensphilosophie* til de nutidige retninger indenfor medicinsk og fænomenologisk antropologi – i og med, at den ikke tager ”sansemæssige formationer” som studieobjekt (som Howes 2003 gør det), men som studiemiddel.

Kropslig sociologi kan anvendes på alle objekter og kan bruge en række metoder, så længe at disse behandler den sociale agent som kropslig og indlejret. For eksempel kommer udøvere af *Alltagsgeschichte*, mikrohistorie og den nylige sansehistoriografi ofte ind på dens område, selv om de ikke er bevidste om det. Når Carlo Ginsburg (1976) i *Osten og ormene* rekonstruerer det levede 1500-tals-kosmos, som mølleren Menocchio befandt sig i, inden denne blev brændt på bålet for at være mistænkt for kætteri; når Alf Lüdtke (1993) opsporer de sociale rødder for og effekter af *Eigen-Sinn*, den genstridige ”selv-vilje”, der fostrer genstridige

strategier midtvejs mellem accept af og modstand mod statsmagten blandt tyske arbejdere i første halvdel af 1900tallet; når Alain Corbin kortlægger de foranderlige sensoriske og epistemiske kulturer, der forandrede kysten fra at være et frygtsomt objekt til at være et attraktivt sted for fordybelse, og som skabte en ny (krops) holdning til ”naturen”; når disse forskere gør dette, så udfører de kropslig historisk sociologi.

Hvad nutidige objekter angår, så er den bedste metode det, jeg kalder *enaktiv etnografi* [enactive ethnography], dvs. fordybende feltarbejde gennem hvilket forskeren *udfører (elementer af) fænomenet* for på den måde at skrælle lagene af dets usynlige egenskaber og for at prøve dets operative mekanismer. Jeg låner termen *enaktiv* fra min Berkeley-kollega, filosofen Alva Noë, som i sin bog *Action in Perception* (2004: 2) foreslår, at opfattelse (perception) er ”noget vi gør”, ”en behændigt udøvet aktivitet”, der ikke kun foretages i hjernen men ”af hele dyret”, hvilket jeg ser som en meget rammende karakteristik af den arbejdende etnograf (Noë låner selv adjektivet fra den indflydelsesrige teori om ”kropslige tanker” fremført af Francisco Varela, Evan Thompson og Eleanor Rosch 1991). Den kropsliggjorte undersøgelses første bud er således at *indtræde i handlingernes teater* og om muligt komme i lære som de undersøgte personer – hvad enten de er pugilister, professorer eller politikere – for at opnå en legemlig opfattelse af deres univers som et materiale og springbræt for dets analytiske rekonstruktion.

Men hvad med de situationer i hvilke du af praktiske, legale eller moralske grunde ikke kan gøre dig selv til fænomenet?

Selvfølgeligt er det ikke altid let og ligetil at få adgang til og handle på den sociale scene: at blive et aktivt medlem tager ofte tid, har særlige kvaliteter eller at opnå certificering. Du kan måske bare ikke besidde den koldblodighed, der er nødvendig for at blive politimand, eller den smidighed det kræver at blive ballerina, du kan ikke forvente at blive en dommer på kort tid, og du bliver forhåbentligt ikke autoriseret til at udføre hjernekirurgi på et hospital for den sociologiske forståelses skyld. Men du kan godt blive rekvisitør ved balletten, skrive dig op som praktikant ved domhuset [”pretrial services”] og arbejde som opsynsmand på operationsafdelingen. Der er altid flere døre til enhver

scene ”hvor *action* finder sted” – for nu at påberåbe Goffmans (1967) klassiske essay med den titel – og dette giver mange muligheder for at erfare og derved eksperimentere med fænomenets komponenter ved at lære rollen og indtage positionen som en eller anden protagonist i det forhåndenværende sociale drama, selv om det er en mindre en af slagsen.

Alt for ofte kommer sociologer ikke ind ad døren, fordi de undlader at banke på for at se, hvor langt ind de kan inviteres. Et eksempel: der er dusiner af feltmonografier om hjemløshed, nogle af dem er ganske beundringsværdige – forskellige stil anbefaler jeg Snow og Andersons (1993) *Down on their Luck*, Bourgois og Schoenbergs (2009) *Righteous Dopefiend* og Gowans (2010) *Hobos, Hustlers and Backsliders*. Alligevel brugte ingen af disse forfattere længere tid på at sove på gaden eller booke sig ind på SRO-hoteller eller herberg – for ikke at nævne cirkulation blandt disse tre institutioner, der sammen med den lokale arrest og det offentlige hospital udgør det sammenhængende net af institutioner, der effektivt håndterer hjemløse, når deres status bliver problematisk. (Du skal hele vejen tilbage til Sutherland & Lockes WPA-inspirerede studie, *Twenty Thousand Homeless Men* [1936], for at finde en monografi i hvilken overnatning i shelters er et af forskningsdesignets kerneelementer). De typiske studier af hjemløse forlader scenen, når mørket falder på, netop som de afgørende praktiske og centrale eksistentielle problemer stilles og løses: hvor skal jeg sove i nat? Men der er meget at lære ved at prøve, nat efter nat, de forskellige teknikker, der udvikles for at skabe sig en ”seng” på gaden, at håndtere de heri indeholdte skrøbelige relationer, at sikre sig en minimal sikkerhed, at tæmme smerterne og følelserne, at indsnuse lugtene, at ændre sin tidsopfattelse osv. Så mange facetter af fænomenet, der bedst kan afdækkes med kroppen, i selve udlevelsen af hjemløshed – også villet og midlertidig som i forskerens tilfælde – fordi de er indvævede i selve de *påtrængende og alligevel banale handlingers struktur* og således bliver delvist ufattelige og ubeskrivelige for dem, som er mest hærdede imod dem.

Det kræver en smule mod og en masse vedholdenhed at investere sin krop i en undersøgelse. Bortset fra at de overser den kropslige natur ved handling, viden og struktur, så er en afgørende grund til, at de fleste

etnografier falder tilbage til et tekstligt eller hermeneutisk syn på den sociale verden, der fodres af en *kontemplativ positur* (per definition umulig for dem som praktiserer ”observant deltagelse”), at forfatterne simpelthen ikke holder ud i deres bestræbelser på at opnå adgang og fordyber deres forankring. De bakker hurtigt ud eller trækker ud i stedet for at presse på og ved hver eneste indgangsmulighed forsøge indtrængen i handlingernes arena. Men vedholdenhed betaler sig: Joan Cassell (1991) blev oprindeligt nægtet adgang til en kirurgisk afdeling og rådet til at studere de kvindelige hjælpere i stedet, men i kraft af stædighed endte hun med at observere overkirurger på et dusin hospitaler, to sundhedsorganisationer og en offentlig klinik, der udførte omkring 200 operationer. Cassell havde planlagt sit feltarbejde til 18 måneder, men hun endte med at bruge 33 måneder i felten og havde ved afslutningen lov til at ”skrubbe” patienter før operation og håndtere sårhager sammen med turnuslægerne. På lignende måde brugte Gretchen Purser (2012) næsten tre år på at lade sig udleje af vikarbureauer i Oakland og Baltimore for at generere en kropslig redegørelse for marginale løsarbejderses sociale strategier og erfaringer i skæringen mellem det deregulerede arbejdsmarked, den blotlagte hyperghetto og det forvoksede fængselssystem. Hvor sandsynligt er det, at en *petite*, bebrillet, hvid, kvindelig veganer kan klare det blandt gigantiske, sorte tidligere fanger i den daglige kamp for ”billetter” ud af en *body shop* for at udføre de mest degraderede slags gøremål. Alligevel holdt hun ud og kom ud på den anden side af dette sociale eksperiment med en glødende afdækning af den kød-og-blod-virkelighed, som ”*flexploitation*” udgør i den amerikanske økonomis opsvulmede underliv.

Kropslig sociologi har en syllogisme og en udfordring som præmis. Syllogismen er følgende: hvis det er sandt, at kroppen ikke bare er socialt konstrueret, men også er en socialt konstruerende vektor for viden, praksis og magt, så gælder dette også for den undersøgende sociologs krop. Udfordringen er at overkomme to årtusinders ”kropsforagt” (for nu at citere Nietzsche), der har ført os til at konstruere den sansende organisme som en forhindring for viden. Vi må derfor indse, at kroppen kan gøres til en rig socialvidenskabelig forskningsressource.

Er "enaktiv etnografi" en ny måde at praktisere håndværket på?

Jeg fristes til at sige tværtimod, altså at det er en gammel og hæderkronet variant, der går tilbage til etnografiens rødder og guldalder, som betonedede "learning by doing" gennem en langvarig og intim kontakt med "de indfødte" – i hans *Poetics* minder Aristoteles os om, at mennesket tilegner sig deres første viden gennem mimesis. Enaktiv etnografi gør mere end at eksplicite og intensivere de to distinkte egenskaber, som er kendetegnende for enhver etnografi, der er sit navn værdigt: at forskeren med krop og sjæl har indlejret sig i den sociale og symbolske struktur, der undersøges. En anden måde at karakterisere den på er at sige, at den bruger habitus som både analyseobjekt og analysemetode (Wacquant 2011). I den henseende går den imod de nuværende antropologiske strømninger, der er så optagede af troper, "positionalitet", etik, steders mangfoldighed og åbenhed (eller "para-steder" ["para-sites"] indlejret i "vores tids kompleksiteter", det er ikke en vittighed), og dårskab skabt på grund af professionalisering, at de ved meta-analyse har nået en etnografisk paralysetilstand (Faubion & Marcus 2009).

Jeg har tidligere foreslået, at så snart den praktiske konfiguration tillader det, så kan og skal vi gå "native", men vi skal gøre det *bevæbnede*, og vi skal vende tilbage (Wacquant 2009: 119). Jeg vil her gerne ændre den formulering, fordi "at gå native" er et flertydigt slogan, der får os ud på et forkert erkendelsesmæssigt grundlag. For hvad er "den indfødtes synspunkt", som Malinowski (1922) kanoniserede som etnografiens standpunkt i *The Argonauts of the Western Pacific*? Hvis synspunkt er det og på hvilket tidspunkt tages det? Selv i et mindre, slægtskabsbaseret samfund, der kommer tæt på Durkheims mekaniske solidaritet, som fx Trobrianderne, der er der social differentiering og hierarkier. Faktisk betoner Malinowski rang- og magtmæssige distinktioner mellem distrikter, stammer og totemklaner. Helt åbenlyst er landsbyhøvdingens synspunkt et andet end den almindelige landsbyboer; perspektivet og dispositionerne, som findes hos en ældre enkemand fra en højtrangerende slægt, er ikke de samme som hos en ung ugift pige fra en lavere placeret totemklan. I ethvert handlingssystem er der en arbejdsdeling, der gør, at der findes indfødte *synspunkter*, i flertal, forstået som syn taget fra den objektive strukturs punkter i det

lokale sociale rum. Ydermere er der til hver tid kamp om at bestemme hvilke egenskaber og positioner, der gælder som indfødte. Som jeg viser i *The Prizefighter's Three Bodies*, er ethvert enkeltstående synspunkt, som fx det pugilistiske, altid en selektiv syntetisk konstruktion foretaget af analytikeren, der indfanger et moment i denne dynamiske strid mellem situerede perspektiver, ikke en ubearbejdet empirisk induktion fra etnografisk observation (Wacquant, forthcoming).

I Pascalian Meditations (1997/2000) uddyber Bourdieu teorien om implicit viden gennem en slags skyggedialog med Pascal ([1670] 1976). Hvordan skal vi forstå denne tilslutning eller erklæring?

Denne forbindelse har overrasket mange fordi Pascal er en obskur og enigmatisk tænk, som – bortset fra hans bidrag til geometri og sandsynlighedsteori – er bedst kendt som en kristen apologist, den eksistentielle afgrunds tænk, og en mesterlig stylist. Det er kun få socialvidenskabsfolk, der har mødt ham i deres intellektuelle prøvelser, og Bourdieu nævnte ham sjældent direkte i sine skrifter. Men forbindelse findes på flere forbundne niveauer. Den er for det første en profylaktisk reference, der var beregnet til at afværge falske genealogier (som de McCarthyistiske anklager om at Bourdieu skulle være en krypto-marxist), og dårlige læsninger (som at Bourdieu skulle være en fortaler for et strategisk syn på handling i stil med teorier om "rational choice", som han netop utrætteligt opponerede mod). Dernæst er Pascal-forbindelsen et ironisk vink til subjektfilosofiens "frie bevidsthed", en filosofisk retning som løber fra Descartes til Sartre via Husserl (og dennes *Kartesianske Meditationer*, hvis titel Bourdieu spiller på), og som Bourdieu krydsede klinger med i godt fyrré år. Med Leibniz og særligt Spinoza (en anden af Bourdieus større inspirationskilder, som også advokerer for en monistisk forståelse af menneskelig aktivitet), repræsenterer Pascal den rationalistiske revolutions ikke-kartesianske afdeling, som Bourdieu forsøgte at forstærke og udvide.

Men der er mest af alt en dyb affinitet på det niveau, der angår filosofisk antropologi og social ontologi: det menneskelige dyr er et lidende væsen, fanget i og af verden, i en tilstand "mellem uendelighed og intethed", som gennem viden og handlen udriver sig selv fra denne tilstands totale absurditet, på trods af at denne vi-

den aldrig kan grundfæstnes. Denne væren og denne verden er æltet sammen af antinomier, hierarkiske par, som er tilbøjelige til at blive vent pludseligt på hovedet: mennesket er både ”engel og udyr”, underlagt universets determinanter og alligevel i stand til at undslippe dem, fordi hun kan lære dem at kende og dermed kende sig selv; institutioner fremstiller sig selv som grundet i naturen, mens de i virkeligheden ikke er andet end ”vaner” (”denne anden natur, som ødelægger den første”); den sociale orden synes nødvendig, selv om den grundlæggende er kontingent.

Hierarkiernes tilfældighed og magtformernes usammenlignelighed (”kroppenes orden, tankernes orden, godhedens orden”), det symbolskes centrale placering, bedragets og troens rolle (i betydningen *fides*, troen på at ting er som de ser ud til at være: ”at benægte, at tro og at tvivle, det er for menneskene hvad galop er for heste”), som handlingers udspring og som det kollektive livs lim: det er ikke et system Pascal tilbyder Bourdieu (forfatteren til *Les Provinciales* producerede aldrig et), men grundpiller og løftestænger til at ”konfrontere sandheden om fiktionen og fetischismens gåde” (Bourdieu 1997/2000: 6), som er samfundets basis og således at foretage en treleddet historisering – af social væren, af den sociale verden som skaber ham, og som han skaber, og af den viden man kan producere om den.

Kan man trække på Pascal for at uddybe vores forståelse af de mange forskellige måder, som tavs viden virker i vores hverdag? Kan han hjælpe os med at udvikle sociologisk viden om det implicitte?

”Menneskets følsomhed overfor små ting og hans ufølsomhed overfor store ting, udtrykker en mærkelig omvendelse”, skriver Pascal ([1670] 1976), og alligevel ”er det menneskets betingelse”. Mest af alt ruller Bourdieu den jansenistiske filosof ud for at udvikle sin egen tænkning om symbolsk magt, dens modaliteter og effekter, og for at gentænke anerkendelse som den sociale eksistens kommutator. Dette fører ham til at udforme den begrebsmæssige triade om *erkendelse, anerkendelse og miserkendelse* (i hverdagslivet så vel som i forhold til institutionelle funktionsmåder), og til at placere den i hans sociale ontologis epicenter. Man kan tage et skridt mere og anvende Pascals omdiskuterede sætning ”hjertet har sine grunde, som fornuften ikke kender” for at tage profane trosforestillinger seriøst og udvikle en politisk

mikrosociologi, der fusionerer rationalitet og følelse. Med begrebet ”*divertissement*” [underholdning] og den tilhørende idé om at ”det er jagten, ikke fangsten”, som mennesker søger i alle typer aktivitet, åbner Pascal på samme måde dørene vidt op for en sociologi om passion som en modalitet af vores relation til verden, som indebærer kærlighed, begær og lidelse, hvilket kan antage uendelige variationsformer (filosofiske, politiske, pugilistiske, amorøse osv.).

Endeligt bringer Pascal i begyndelsen af *Pensées* en subtil, men strålende distinktion på banen mellem ”*esprit de géométrie*” og ”*esprit de finesse*”, to fornuftsmåder som socialforskere gør klogt i at reflektere over (se Force 2003 for pejlemærker og Pascal [1657/1985] for udførelser). Vores geometriske tankesæt går frem efter et lille antal principper til at klippe verden op med, logisk deduktion og klar konklusion; som kontrast næres intellektuel finesse af en lang række implicite principper, der er indlejrede i erfaring, og som baseres på lokal intuition og følt analogi. Den første er abstrakt og kunstig, født af tankernes specialiserede træning; den sidste er konkret og naturlig, syntetisk født af livets *flow*. Pascal sammenligner den geometriske ånd med blikket og finessens ånd med håndens palpering. Denne modstilling kan hjælpe os med at adskille socialvidenskabernes specifikke dilemma, som studiet af det implicite skærper: almindelig videnskab kører på geometriens ånd mens det sociale liv kører med finessens ånd. Opgaven for en inkarneret socialvidenskab må derfor være at forsone og forene disse to fornuftsformer. ”Vi er ligeså meget automater som tanker”, pointerer Pascal, og af denne grund må vi bestræbe os på at undgå ”to overdrivelser: at udelukke fornuften, at tillade intet andet end fornuften”. Det er ikke et dårligt aksiom for en sociologi af kød og blod.

Tak til Frank Adloff, Javier Auyero, Sarah Brothers, Megan Comfort, Magnus Hörnqvist og Nazli Ökten for deres hurtige reaktioner på og skarpe forslag til dette essay.

Oversat af Christan Sandbjerg Hansen efter ”For a Sociology of Flesh and Blood”, som kommer i *Qualitative Sociology*, fall 2014, og i en kortere version i Frank Adloff, Katharina Gerund og David Kaldewey (eds.), *Revealing Tacit Knowledge: Embodiment and Explication* (Berlin, Transcript Verlag, 2014).

Abstract

This article elaborates the social ontology and methodology of carnal sociology as a distinctive mode of social inquiry eschewing the spectatorial posture to grasp action-in-the-making, in the wake of debates triggered by my apprenticeship-based study of boxing as a plebeian bodily craft. First I critique the notions of (dualist) agent, (externalist) structure, and (mentalist) knowledge prevalent in the contemporary social sciences and sketch an alternative conception of the social animal, not just as wielder of symbols, but as sensate, suffering, skilled, sedimented, and situated creature of flesh and blood. I spotlight the primacy of embodied practical knowledge arising out of and continuously enmeshed in webs of action and consider what modes of inquiry are suited to deploying and mining this incarnate conception of the agent. I argue that *enactive ethnography*, the brand of immersive fieldwork based on “performing the phenomenon,” is a fruitful path toward disclosing the cognitive, conative, and cathectic schemata (*habitus*) that generate the practices and underlie the cosmos under investigation. But it takes social spunk and persistence to reap the rewards of “observant participation” and achieve social competency (as distinct from empirical saturation). In closing, I return to Bourdieu’s dialogue with Pascal to consider the special difficulty and urgency of capturing the “spirit of acuteness” that animates such competency but vanishes from normal sociological accounts.

Keywords

agent, structure, knowledge, body, incarnation, *habitus*, social ontology, observant participation, enactive ethnography, Bourdieu, Pascal

Referencer

- Adloff, F., K. Gerund & D. Kaldewey. 2014. *Revealing Tacit Knowledge: Embodiment and Explication*. Berlin, Transcript Verlag.
- Anscombe, G.E.M. 1957. *Intention*. Cambridge: Harvard University Press (ny udgave 2000).
- Auyero, J. 2005. Special Issue of *Qualitative Sociology* on *Body and Soul*. *Qualitative Sociology* 28, no. 2:141-211.
- Behar, R. 1996. *The Vulnerable Observer: Anthropology that Breaks your Heart*. Boston: Beacon Press.
- Bourdieu, Pierre. 1990. *The Logic of Practice*. Cambridge, UK: Polity Press, [1980].
- Bourdieu, Pierre. 2000. *Pascalian Meditations*. Cambridge, UK: Polity Press, [1997].
- Bourgois, P. & J. Schonberg. 2009. *Righteous Dopefiend*. Berkeley: University of California Press.
- Cassell, J. 1991. *Expected Miracles: Surgeons at Work*. Philadelphia: Temple University Press.
- Cassirer, E. 1944. *An Essay on Man*. New Haven: Yale University Press. Dansk oversættelse: *Et essay om mennesket*. Munksgaard, 1965.
- Chemero, A. 2013. Radical Embodied Cognitive Science. *Review of General Psychology* 17, no. 2: 145-150.
- Clark, A. 1999. An Embodied Cognitive Science? *Trends in Cognitive Sciences*. 3, no. 9: 345-351.
- Corbin, A. 1988. *Le territoire du vide: L'Occident et le désir du rivage, 1750-1840*. Paris: Aubier.
- Damasio, A.R. 1999. *The Feeling of what Happens: Body and Emotion in the Making of Consciousness*. New York: Harcourt Brace.
- Faubion, J.D. & G.E. Marcus. 2009. *Fieldwork is Not what it Used to be: Learning Anthropology's Method in a Time of Transition*. Ithaca: Cornell University Press.
- Force, P. 2003. Géométrie, finesse, et premiers principes chez Pascal. *Romance Quarterly* 50 no. 2: 121-130.
- Geertz, C. 1974. 'From the Native's Point of View': On the Nature of Anthropological Understanding. *Bulletin of the American Academy of Arts & Sciences*: 26-45 (genoptrykt i *Local Knowledge: Further Essays in the Interpretation of Cultures*, 55-71. New York, Basic Books,).
- Ginzburg, C. 1976. *Il formaggio e i vermi*. Torino: Einaudi. Dansk oversættelse: *Osten og ormene: kosmos ifølge en 1500-tals møller*. Klim, 2006.
- Goffman, E. 1967. *Interaction Ritual: Essays on Face-to-Face Behavior*. New York: Anchor.
- Gowan, T. 2010. *Hobos, Hustlers, and Backsliders: Homeless in San Francisco*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Howes, D. 2003. *Sensual Relations: Engaging the Senses in Culture and Social Theory*. Ann Arbor, MI: University of Michigan Press.
- Hollis, M. 1977. *Models of Man: Philosophical*

- Thoughts on Social Action*. New York: Cambridge University Press.
- Lakoff, G. & M. Johnson. 1999. *Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and its Challenge to Western Thought*. New York: Basic books.
- Leder, D. 1990. Flesh and Blood: A Proposed Supplement to Merleau-Ponty. *Human Studies* 13, no. 3: 209-19.
- Lüdtke, A. 1993. *Eigen-Sinn: Fabrikalltag, Arbeitererfahrungen und Politik vom Kaiserreich bis in den Faschismus*. Hamburg: Ergebnisse.
- Malinowski, B. 1922. *Argonauts Of The Western Pacific. An Account of Native Enterprise and Adventure in the Archipelagoes of Melanesian New Guinea*. London: Routledge, ny udgave 2014.
- Merleau-Ponty, M. 1962. *Phenomenology of Perception*. New York: Humanities Press, [1945].
- Merton, R. 1976. Structural Analysis in Sociology. In *Approaches to the Study of Social Structure*, red. P. Blau, 21-52. London: Open Books.
- Noë, A. 2004. *Action in Perception*. Cambridge: MIT Press.
- Pascal, Blaise. 1985. *De l'Esprit géométrique*. Paris: Garnier-Flammarion, [1657].
- Pascal, Blaise. 1976. *Pensées*. Paris: Garnier-Flammarion [1670]. Dansk oversættelse: *Tanker: forsvar for den kristne religion*, Nyt Nordisk Forlag, 1986.
- Purser, G. 2012. 'Still Doin' Time': Clamoring for Work in the Day Labor Industry. *Working USA: The Journal of Labor & Society* 15, no. 3: 397-415.
- Searle, J. 2009. *Making the Social World. The Structure of Human Civilization*. New York: Oxford University Press.
- Shapiro, Lawrence (ed.). 2014. *The Routledge Handbook of Embodied Cognition*. London: Routledge
- Snow, D.A., & L. Anderson. 1993. *Down on their Luck: A Study of Homeless Street People*. Berkeley: University of California Press.
- Stam, H.J. 2009. Special Section on Habitus in the Work of Loïc Wacquant. *Theory & Psychology* 19, no. 6 (December): 707-777.
- Sutherland, E. & H.J. Locke. 1936. *Twenty Thousand Homeless Men: A Study of Unemployed Men in the Chicago Shelter*. Chicago: Lippincott (reprint New York, Arno Press, 1971).
- Varela, F., E. Thompson & E. Rosch. 1991. *The Embodied Mind: Cognitive Science and Human Experience*. MIT press, 1993.
- Wacquant, L. 2004. *Body and Soul: Notebooks of an Apprentice Boxer*. New York: Oxford University Press, [2000].
- Wacquant, L. 2002. Scrutinizing the Street: Poverty, Morality, and the Pitfalls of Urban Ethnography. *American Journal of Sociology* 107, no. 6: 1468-1532.
- Wacquant, L. 2009c. The Body, the Ghetto and the Penal State. *Qualitative Sociology* 32, no. 1: 101-129.
- Wacquant, L. 2011. Habitus as Topic and Tool: Reflections on Becoming a Prizefighter. *Qualitative Research in Psychology* 8, no. 1: 81-92.
- Wacquant, L. 2014. *Homines in extremis: What Fighting Scholars Teach us about Habitus. Body & Society*: in press.
- Wacquant, L. 2014. Putting Habitus in its Place: A Response to the Symposium. *Body & Society*: in press.
- Wacquant, L. Forthcoming. *The Prizefighter's Three Bodies: Steps to a Carnal Sociology*. New York: Oxford University Press.

En etnoracialt lukket institution med et Janusansigt: En sociologisk specifikation af ghettoen

Loïc Wacquant

”Den videnskabelige tanke må forme sig selv ved kontinuerligt at omforme sig selv” (Gaston Bachelard, *Psychanalyse d l’esprit scientifique*, 1938).

Det er et paradoks, at alt imens socialvidenskaberne ekstensivt har gjort brug af ”ghetto” som en *beskrivende term*, så har de undladt at formulere et robust *analytisk begreb* om selvsamme. I historiografien over den jødiske diaspora i det tidlige Europa og under Nazismen, i sociologien om de sorte amerikaneres erfaringer i det tyvende århundredes metropol, og i antropologien om etniske udstødte i det østlige Asien og i Afrika – som er dens tre traditionelle anvendelsesområder – denoterer termen *ghetto* i varierende grad et afgrænset bydistrikt, et net af gruppespecifikke institutioner, og en kulturel og kognitiv konstellation (værdier, tænkemåder eller mentaliteter), der indebærer den sociomoralske isolering af en stigmatiseret kategori så vel som den systematiske afskæring af dens medlemmers livsrum og livschancer. Men ingen af disse forskningsgrene har gjort sig den ulejlighed at specificere, hvad det er, der udgør og skaber en ghetto *qua* social form, hvilke af dets egenskaber, der er konstituerende og hvilke, der er afledte, eftersom de ved hver epoke har taget de *hverdagsebegreber*, der var bevaret i det undersøgte samfund, for givet og i brug.

Dette forklarer at begrebet, der fremstår selvindlysende, ikke figurerer i de fleste socialvidenskabelige opslagsværker.¹ Det er også derfor, at sociologer – selv

efter at have brugt ordet i årtier – forbliver vage, inkonsistente og modsætningsfyldte, når det angår begrebets betydning, omfanget af dets empiriske relevans og teoretiske vigtighed. Det nylige ”Symposium on the Ghetto”, der blev organiseret af *City & Community* i kølvandet på Mario Smalls kritik af de centrale teser i min bog *Byens udstødte* dokumenterer alt rigeligt den myriade af observationsbaserede anomalier og analytiske problemer, som affødes af socialvidenskabens ureflekterede afledning af hverdagsmæssige konstruktioner (Haynes & Hutchinson 2008). Disse problemer er ikke løst, men fordoblede når det sammensatte amerikanske billedsprog om den (sorte) ghetto (efter dens kollaps) transporteres til Vesteuropa og Latinamerika, og de bliver tredoblede, når forskere forsøger sig med tværnationale sammenligninger af mønstrene i den urbane marginalitet og/eller den etnoraciale ulighed, som er baseret på den nationale *common sense* i deres hjemland, hvad angår betydningen af ”ghettoen”.² Denne debat demonstrerer levende, at ghettoen ikke så meget er et *omstridt begreb* à la Gallie (1956), som det er et *forvirret begreb*, der kommer til kort både hvad angår analytisk bestemmelse, sammenhæng og sparsommelighed, der som minimum må afkræves et videnskabeligt begreb.

Dette kapitel afklarer denne forvirring ved at konstruere et stringent sociologisk begreb om ghettoen som en spatialt baseret gennemførsel af etnoracial lukning. Efter jeg har belyst begrebets glidninger og semantiske ustabilitet i amerikansk kultur og forskning, destillerer jeg de strukturelle og funktionelle ligheder, der præsenterer

1 Bemærkelsesværdigt nok findes der intet *ghetto*-opslag i det 19 bind store udgave af *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*, der blev udgivet i USA netop som landet blev rystet i sin grundvold af en bølge af ghettotoptøjer (Sills & Merton 1968). Selv specialiserede opslagsbøger inden for studier af race og etnicitet tildeler kun sparsom plads: Definitioner er typisk korte og begrænsede til bemærkninger om etnisk segregation og til beskrivende betegnelser af bestemte ghettoer

(hørende til de jødiske og sorte diaspora).

2 Et udvidet argument til fordel for det epistemologiske brud som den eneste levedygtige løsning på ”demarkationsproblemet” i den comparative sociologi om urban marginalisering findes i Wacquant (2008a: 7-12, 135-162, 233-245, 272-276).

teres af den jødiske ghetto i den europæiske renæssance, den sorte amerikanske ghetto i *Fordismens* USA, og Burakuminernes afgrænsede distrikter i Japan i tiden efter Tokugawa [efter 1867]. Imod de trindelte begrebsliggørelser, der er baserede på rater (af etnisk forskellighed, rumlig koncentration, fattigdom, osv.), og som viser sig promiskuøse og tilbøjelige til metaforisk forblødning, udvikler jeg et gennemgribende relationelt begreb om ghettoen som en socio-spatial institution, der sigter mod at isolere og udnytte en vanæret kategori. Så meget for at sige, at ghettoen ikke er resultatet af økologiske dynamikker, men af den runlige indskrivning af en materiel og symbolsk *magtasymmetri*, som det afsløres af den tilbagevendende rolle som den kollektive vold spiller i etableringen såvel som i udfordringen af etnoracial indespærring. Dernæst dekrypterer jeg forbindelserne mellem ghettoisering, segregation og fattigdom, og jeg artikulere en idealtypisk modstilling mellem ghetto og etnisk klynge [cluster] med hvilken der kan udføres afmålte sammenligninger af den skæbne, som venter forskellige stigmatiserede befolkninger og steder i forskellige byer, samfund og epoker. Dette peger på ghettoens rolle som organisatorisk skjold og kulturel smeltedigel i forhold til produktionen af en forenet men plettet identitet, der fremmer modstand og til sidst opstand mod afsondretheden. Jeg konkluderer med at foreslå, at ghettoens analogi ikke er forsømte områder (hvormed etnoracial afsondring forveksles med uvedkommende forhold som klasse, deprivation og afvig). Ghettoen betragtes bedst som analog med andre anordninger for den påtvungne indespærring af plettede kategorier, som fængslet, reservatet og lejren.

Et fuzzy og stadigt skiftende begreb

En kort gengivelse af "ghettoens" mærkelige karriere i det amerikanske samfund og i socialvidenskaberne, som både kvantitativt og tematisk har domineret undersøgelserne af emnet, er nok til at illustrere dets semantiske ustabilitet og dets afhængighed af byplanlæggernes luner og bekymringer. I løbet af dets sidste århundrede har rækkevidden og indholdet i termen successivt ekspanderet og skrumpet sig sammen i takt med måden, de politiske og intellektuelle eliter har betragtet den omstridte neksus af etnicitet og fattigdom i byen (Ward 1989).

Til at starte med, i det nittende århundredes afslut-

tende årtier, betegnede "ghettoen" europæiske jøders boligmæssige koncentrationer i havnebyerne ved Atlanterhavet og de blev klart adskilt fra "slumkvarterne" som ødelagte boligbyggerier og sociale patologier (Lubove 1963). Begrebet udvidedes i løbet af den progressive æra [1890'erne – 1920'erne] så det indbefattede alle distrikter i den indre by, hvori eksotiske nyankomne samledes – nemlig immigranter fra de lavere klasser fra de sydøstlige regioner af Europa og afroamerikanere, der flygtede fra Jim Crow-regimets race-mæssige terrorisme i Amerikas sydstater. Som udtryk for overklassebekymringer om, hvorvidt disse grupper kunne eller skulle assimileres ind i landets fremherskende angelsaksiske mønster, refererede begrebet til mødet mellem det etniske nabolag og slummen, hvor segregation blev betragtet som en kombination af fysisk forfald og overbefolkning, der forværede urbane sygdomme som kriminalitet, nedbrudte familier og forarmelse og modarbejdede deltagelse i det nationale liv. Denne forestilling fik videnskabelig autoritet af det økologiske paradigme, der blev fremsat af den spirende Chicago School of Urban Sociology. I sin klassiske bog, *The Ghetto*, ligestiller Louis Wirth (1928: 6) den jødiske ghetto i middelalderens Europa med "vores storbyers *Little Sicilies*, *Little Polands*, *Chinatowns*, og *Black Belts*" med "de moralsk fordærvede områder", hvor afvigende typer som vagabonder, bohemer og prostituerede boede. Alle disse blev kaldt "naturlige områder", der var født af de forskellige gruppers universelle begær efter at "bevare deres særlige kulturelle former" og hver enkelte udfyldte en specialiseret "funktion" i den bredere urbane organisme.³ Dette er, hvad man kan kalde for *Wirths fejl*: En sammenblanding af de socio-spatiale afsondringsmekanismer, der hjemsøger afroamerikanere og europæiske immigranter ved at ligestille to urbane former med antinomiske arkitekturer og effekter, ghettoen og den etniske klynge. Denne grundlæggende fejl gjorde det muligt for det økologiske paradigme at trives, endda selv om urbaniseringen af afroamerikanere åbenlyst modsagde dets centrale udsagn (Wacquant 1998). Dette paradigme skulle cyklisk gentages i årtier og vedholdende tilslø-

3 En brugbar analytisk survey af Chicagoskolens arbejder på denne front er Hannerz (1969); en bidende kritik af Parks, Burgess' og Wirths biotiske naturalisme findes i Logan & Molotch (1987: kap. 1).

re ghettoiseringens specificitet som en særlig form for indespærring.

Efter Anden Verdenskrig sammentrækkedes begrebet hurtigt under pres fra borgerrettighedsbevægelsen og betegnede hovedsageligt kompakte og overbelastede enklaver i hvilke afroamerikanere med magt blev forvist til, efterhånden som de migrerede til Nordstatsbyernes industrielle centre. Væksten af en "Sort Metropol i den hvide bys livmoder" i hvilken "Negere" udviklede distinkte og parallelle institutioner for at kompensere for og beskytte sig selv mod de hvides ubøjeelige eksklusion (Drake & Cayton 1945/1993) blev skarpt kontrasteret til den smidige bolig-mæssige spredning af euroamerikanere af udenlandsk oprindelse. Og den indfattede politiske mobilisering af sorte mod fortsat kaste-baseret underkastelse gjorde deres afgrænsede territorium til et centralt sted og indsats i de sociopolitiske kampe i byen så vel som til et afsæt for kollektiv kamp mod de hvides styre. Kenneth Clark (1965: 11), der skrev på højdepunktet af 1960'ernes sorte opstandelser, placerede dette mellem etnoraciale underkastelsesforhold i epicentret af sin dissektion af den *Mørke Ghetto* og dens problemer: "Til ghettobegrebet har Amerika bidraget med personers begrænsning til særlige områder og deres valgfrihed baseret på disse personers hudfarve. Den mørke ghettos usynlige mure er rejst af det hvide samfund, af dem som har magt". Denne diagnose blev bekræftet af Kerner Kommissionen (1968/1989: 2), som var en tværpolitisk *task force* nedsat af Præsident Johnson og hvis officielle rapport om de "civile uordenligheder", som rystede den amerikanske storby, på en berømmet måde advarede om, at Amerika, på grund af de hvides racemæssige uforsonlighed, "bevægede sig mod to samfund, et sort, et hvidt – adskilte og ulige".⁴

4 Denne formular var tænkt som et omvendt ekko af Højesteretsbeslutningen *Plessy vs. Ferguson* (1896), som proklamerede, at racemæssig segregering er kongruent med landets forfatning, leverede de dobbelte institutionelle spor, som således blev døbt "separat men lige" (hvilket de aldrig var, hvilket er overraskende eftersom den samme domstol omhyggeligt undlod at specificere nogle lighedskriterier eller midler til at udføre dette). Denne dom udgjorde den juridiske grund for etableringen af seks årtiers lovlig segregering i USA indtil 1954-beslutningen *Brown vs. Board of Education* fandt, at racebaseret adskillelse i sig selv implicerer en ulighed, der gør vold på konstitutionelle principper. Den dom peger på statens afgørende rolle, når det kommer til (om)dannelsen af den sorte ghet-

Men i de to efterfølgende årtier kollapsede den mørke ghetto og overgik til at være et goldt territorium af frygt og opløsning, på grund af afindustrialisering og statslige politikker, kendetegnede ved velfærdsreduktioner og bymæssige nedskæringer. Efterhånden som den racemæssige dominans voksede sig mere diffus og blev afbøjet af klasse som prisme, blev kategorien omplaceret af den duet, der formes af den geografiske eufemisme om "indre by" og neologismen om "underklassen", defineret som det substratum af ghettobeboere, der plages af omfattende arbejdsløshed, social isolation og antisocial adfærd (Wilson 1987). I 1990'erne kulminerede neutraliseringen af "ghettoen" i den policy-orienterede forskning gennem en egentlig udrensning af de anstødelige udtryk om race og magt og redefinerede ordet som enhver kanal for ekstrem fattigdom ("som indeholder over 40 % af beboere, der levede under den føderale fattigdomsgrænse") uanset den befolkningsmæssige og institutionelle sammensætning, hvilket faktisk opløste begrebet tilbage til slummen og rehabiliterede det tidlige tyvende århundredes folkebegreb (Jargowsky 1997).⁵ Denne paradoksale "afacialisering" af et begreb, der oprindeligt blev skabt til, og indtil da var iværksat for, at indfange etnoraciale skillelinjer i byen, var et resultat af kombinationen af den historiske forkrøbling af den industrielle tidsalders mørke ghetto og den korrelative politiske censurering af policy-orienteret forskning i kølvandet på borgerrettighedsbevægelsen. Denne ekstrahering af ghettoen (Wacquant 2002) blev herefter ført et skridt videre af de ubesindige forslag om at forlade begrebet, i stedet for at afklare det, på grundlag af, at det ikke kan indfange de "fattige sorte kvarterers" kompleksitet, heterogenitet og flydeevne i USA (Small 2009) – som om ghettoise-

to og af etnoracial dominans mere generelt.

5 På samme tid havde den afacialiserede begrebsliggørelse af ghettoen (som et kvarter med udbredt armod) helt og holdent fokus på det afroamerikanske (sub)proletariat ved at optage den bureaukratiske kategorisering af optællingsprincippet som 40 % under fattigdomsgrænsen som sit operationelle grænsepunkt, hvilket tilfældigvis sikrede dets *empiriske overlap* med resterne af det historiske *Black Belt*. Denne begrebsmæssige bevægelse validerer – på samme måde som kategorien "underklasse" et årti senere – de særlige bekymringer, som statseliterne har omkring håndteringen af sort marginalisering i den indre by samtidig med, at sidstnævntes rødder i etnoraciale dominansforhold og regressive statspolitikker udelades.

ring var et fladt og statisk synonym for forarmelse, som kun fandt sted i USA og ikke kunne omfatte eller være del af en flydende og differentieret urban formation.

I mellemtiden blev termen udvidet til studiet af distinktive socio-kulturelle mønstre, som blev udviklet af homoseksuelle i de udviklede samfunds byer "som svar på både stigma og bøssefrigørelse" efter Stonewall-optøjerne (Levine 1979: 31). Den har også fået en spektakulær genkomst på tværs af Vesteuropa i ophedede intellektuelle og politiske debatter om sammenhængene mellem postkolonial indvandring, post-industriell økonomisk omstrukturering og stedlig for-dobling i takt med, at frygten for "Amerikanisering" af storbyerne fejede hen over kontinentet (Musterd, Murie & Kesteloot 2006; Schierup, Hansen & Castles 2006). At europæiske socialforskere påberåbte sig "ghettoen" for at betone den stigende styrke og specificitet af etno-raciale opdelinger i deres lande, på samme tid som deres amerikanske kollegaer havde travlt med at uddyde race fra selvsamme begreb er en ironi, der blot ser ud til yderligere at forplumre dets betydning. Alligevel kan man af denne forskelligartede litteratur udtrække fælles tråde og tilbagevendende egenskaber for at *konstruere et relationelt begreb* om ghettoen som et *instrument for lukning og kontrol*, som opklarer det mest af den forvirring, som omkranser det, og gøre det til et kraftfuldt værktøj for den sociale analyse af etnoracial dominans og urban ulighed. For at gøre dette, er det tilstrækkeligt at vende tilbage til den historiske fremkomst af ordet og det fænomen, som det betegnede i Renæssancetidens Venedig.

En etnisk luknings- og kontrolinstitution med et Janusansigt

Formet som en afledning af det italienske ord *giudecca*, *borghetto* eller *gietto* (eller fra det tyske ord *gitter* eller talmud-hebraisk *get* – etymologien er omdiskuteret) henviste ordet *ghetto* oprindeligt til den tvungne hendsending af jøder til særlige distrikter af byens politiske og religiøse autoriteter. I middelalderens Europa blev jøder almindeligvis anvist kvarterer, hvori de boede, administrerede deres egne affærer og fulgte deres sæder og vaner. Sådanne kvarterer blev tildelt eller solgt som et privilegium for at tiltrække dem ind til byerne og fyrstendømmerne, for hvilke de udfyldte nøgleroller som pengeudlånere, skatteinddragere eller langdistance

handelsmænd. Men mellem det trettende og sekstende århundrede, i kølvandet på de omvæltninger, som kors-togene forårsagede, blev velviljen langsomt forvandlet til tvang (Stow 1992). I 1516 beordrede senatet i Venedig alle jøder drevet sammen og anbragt i *Ghetto Nuovo*, et forladt støberi, der lå på en isoleret ø og som var omsluttet af to høje mure, hvis ydre vinduer og døre var forsegledede, alt imens vægtere stod vagt på øens to broer og med båd patruljerede de tilstødende kanaler (Curiel & Cooperman 1990). Det var nu tilladt jøderne, at komme ud om dagen for at udføre deres erhverv, men de skulle være iført et bestemt antræk, der gjorde dem umiddelbart genkendelige, og under trusler om alvorlig straf skulle de vende tilbage til byen bag murene inden solnedgang. Disse foranstaltninger var designede som et alternativ til udvisning for at gøre det muligt for bystaten at høste de økonomiske fordele, som jødernes tilstedeværelse medførte (herunder renter, særlige skatter og påtvungne afgifter), alt imens de beskyttede byens kristne beboere fra den kontaminerende kontakt med kroppe, der blev opfattede som urene og farligt sensuelle, som bærere af syfilis og vektorer for kætteri, i tillæg til at bære den plet som kom med at lave penge på ågervirksomhed, hvilket den katolske kirke satte lig med prostitution (Sennett 1994: 224).

Som denne venetianske model spredtes i byer over hele Europa og rundt om den mediterranske kant (Johnson 1987: 235-245),⁶ førte territorial fiksering og afsondring til overbefolkning, forværring af boligerne og fattigdom, så vel som oversygelighed og overdødelighed på den ene side, og til institutionel opblomstring og kulturel konsolidering på den anden side, eftersom jøderne i byerne responderede på de mange borgerretslige og beskæftigelsesmæssige restriktioner med en sammenknytning af tætte net af gruppespecifikke organisationer, der tjente som instrumenter for kollektiv undsætning og solidaritet, lige fra markeds- og forretningsvirksomheder til velgørenheds- og gensidige forsikringsforeninger, til religiøse og uddannelsesmæssige steder. Europas største ghetto i det attende århundrede, Prags *Judenstadt*, havde endda sit eget rådhus,

6 En funktionel variant opkom med Roms ghetto, som var grundlagt i 1555 på Tiberens breder og afskaffet i 1870. Den foregav at fostre jødernes religiøse konvertering og kulturelle opløsning, men endte med at have de modsatte effekter og den spredte sig ikke geografisk (Stow 2001).

Rathaus, som emblem på dens indbyggers relative autonomi fællesskabsstyrke, og dens synagoger var betroet ikke bare med spirituelle vejledningsopgaver, men også med det administrative og retslige opsyn med dens befolkning. Det sociale liv i den jødiske ghetto var indadvendt og afgrænset ”af overorganisering” (Wirth 1928), således at det både forstærkede integration inde fra og isolation udefra.

I dette konstituerende øjeblik kan man opdage fire af ghettos konstituerende elementer, nemlig (i) *stigma*, (ii) *tvang*, (iii) *spatial indespærring*, og (iv) *institutionel parallelisme*. Ghettoen er et socialt organiseret redskab, der bruger rum til at forene to modsatte funktioner: (1) til at maksimere de materielle profitter der uddrages af en kategori, der er besmittede og besmittende, og (2) til at minimere den intime kontakt med dens medlemmer for at afværge truslen fra den symbolske ætsning og afsmitning, de forestilles at bære. Hvis ikke den befolkningsgruppe, som er ghettos målgruppe, tjente en væsentlig økonomisk funktion, kunne den være holdt ude af byen eller udstødt fra den – som jøderne var blevet periodisk gennem middelalderen. Hvis ikke den samme gruppe var uopretteligt skæmmet, kunne den ganske enkelt bare blive udnyttet og tilladt at blande sig med resten af befolkningen i byen i overensstemmelse med dens position i arbejdsdelingen. Det er den konfliktfyldte kombination af økonomisk værdi og symbolsk fare, der gjorde håndteringen af jøderne problematisk og som ansporede opfindelsen af ghettoen.

De samme fire byggesten og det samme dobbelte rationale om økonomisk udvinding og social forvisning styrede genesen, strukturen og funktionsmåden af den afroamerikanske ghetto i Ford-æraens metropol i løbet af det halve århundrede efter Første Verdenskrig. Sorte blev aktivt rekrutteret til de nordlige byer i USA med Første Verdenskrigs udbrud, fordi deres ufaglærte arbejdskraft var uundværlige for de industrier, der formede rygraden i den fabriksbaserede økonomi, der blev fodret af den blomstrende militære produktion, men som manglede hænder på grund af pausen i den europæiske migration (Marks 1989). Alligevel var det ikke et spørgsmål, at de skulle blande sig og omgås med de hvide, som anså dem som afskyelige per natur, ringere per fødsel og uden etnisk ære på grund af pletten

fra deres slavebaggrund.⁷ Efterhånden som sorte i millioner flyttede til fra Syden, steg de hvides fjendtlighed og diskriminations- og segregationsmønstre, der hidtil havde været uformelle og inkonsistente forhærdedes i boliger, skoler og offentlige indkvarteringer og blev udvidet til økonomien og politikken (Spear 1968; Osofsky 1971). Afroamerikanere blev med magt kanaliserede ind i afgrænsede distrikter, der hurtigt blev homogent sorte, som de ekspanderede og konsolideredes. De havde intet andet valg end at søge tilflugt inden for det Sorte Bæltets afgrænsede perimeter og at bestrebe sig på at udvikle det til et adskilt institutionsnetværk for at skaffe de mest basale nødvendigheder i de udstødte samfund/fællesskab. Således opstod den dupliserede by, der var forankret i sorte kirker og aviser, sorte *block clubs* og hytter, sorte skoler og forretninger, og sorte politiske og borgerretslige foreninger, og som var indlejrede i kernen af den hvide by og alligevel forseglet fra den af et uigennemtrængeligt og uoverkommeligt hegn af vaner, retslige overtalelser, økonomisk diskrimination (udøvet af ejendomsmæglere, bankerne og staten) og vold, som den manifesteredes i de overfald, brandbombninger og opstandelser, der kontrollerede dem som vovede at strejfe over farvelinjen.

Det er denne påtvungne institutionelle parallelisme baseret på omsluttende og ubøjelig spatial afsondring – ikke ekstrem fattigdom, ødelagte boliger, kulturelle forskelle eller ren boligsmæssig adskillelse – som har adskilt afroamerikanere fra enhver anden gruppe i den amerikanske historie, som det er bemærket af førende forskere i de sortes urbane erfaringer, fra W.E.B. Du Bois og E. Franklin Frazer til Drake og Cayton, til Kenneth Clark og Oliver Cox (Wacquant 1998). Den karakteriserer også burakuminernes livsbane i den japanske by efter afslutningen på Tokugawa-æraen (Hane 1982). Burakuminerne, som nedstammede direkte fra *eta* og *hinin*, to kategorier der var udelukket fra det feudale

7 Den følgende afhandling om ”negerens karakter”, som blev udgivet i regi af *Hyde Park Property Owner’s Association* (citeret i Spear 1968: 220) indfanger tonen i de hvide Chicago-beboeres syn på afroamerikanerne i slutningen af Den Store Krig: ”Der er intet i negerens personlighed, hverken fysisk eller mentalt, der skulle tilskynde nogen til at byde ham velkommen som nabo. De bedste af dem er uhygiejniske... Ikke andet end ruin følger deres spor. De er stolte som påfugle, men de besidder intet af påfuglens skønhed... Niggere er uønskværdige naboer og fuldstændigt uansvarlige og onde”.

Japans firedelte boligorden (som var sammensat af krigere, bønder, kunstnere og købmænd), var urørlige i Buddhisternes og Shintoisternes øjne.⁸ Som et resultat heraf var de i århundreder udsat for voldsomme fordomme, diskrimination, segregation og vold, der holdt dem afsondrede i socialt og fysisk rum. Ved det nittende århundrede var de retligt indespærret fra solnedgang til solopgang i landsbyer (*buraku*), der var gemt af vejen og udeladt fra de officielle landkort. De var tvunget til at bære en gul jakke og gå barfodet, det forventedes at de faldt på hænder og knæ, når de talt almindelige mennesker og de dræbes uden nogen egentlig sanktion. Helt afgørende var burakuminerne afskåret fra at gå ind i hellige steder og templer og de var begrænset til kun at gifte sig med sine egne, hvilket var baseret på en tro på, at snavset fra deres forfædre var uudsletteligt og videreført ved blodlinjerne. Selvom de gennem deres fremtoning ikke kan skilles fra andre japanere, så kan de identificeres gennem de ægteskabsregistrarer, der blev etableret og spredt i løbet af Meiji-æraen (1862-1912), så vel som ved deres slægtsnavne og oprindelses- eller beboelsessted.

Burakuminerne blev officielt frigjorte i 1871, men efterhånden som de flyttede ind til byerne, blev de mod deres vilje kanaliseret ind i berygtede nabolag nær affaldspladser, krematorier, fængsler og slagterier, som bredt blev set som arnesteder for kriminalitet og usædelighed. De blev udelukket fra beskæftigelse i industrien og fastlåst i lavtlønnede og beskidte jobs, sendt i særlige skoler og tvunget til i det store og hele at forblive endogame (DeVos & Wagatsuma 1966), hvilket ganske effektivt førte til at de levede begrænsede liv indkapslet i et net af parallelle og underlegne institutioner. Ifølge den Burakuminske Forsvarsliga var der i slutningen af 1970'erne estimeret tre millioner burakuminere, der var fanget i seks tusinde burakudistrikter i omkring tusind byer over hele den japanske hovedø, men med stær-

ke koncentrationer i Kyoto-regionen. Efter et helt årti med energiske positive særbehandlingsprogrammer, der blev søsat i 1969, var en femtedel stadig ansat som slagtere, skomagere og inden for læderhandel, og over halvdelen arbejdede som gadefejere, skraldemænd og offentligt ansatte. Som resultat var deres fattigdoms-, velfærdsydelses- og dødsrater langt over det nationale gennemsnit (Sabouret 1983).

Spredt over tre kontinenter og fem århundreder demonstrerer de jødiske, afroamerikanske og burakuminske *cases* at ghettoen ikke er – med al respekt for Wirth (1928: 284-285) – et ”naturligt område”, der opstår via miljømæssige tilpasninger styret af en biotisk logisk ”af samme slags som det konkurrencemæssige samarbejde, der ligger til grund for planteriget”. Den tidlige Chicagoskoles fejltagelse bestod her i at ”konvertere historie til naturhistorie” og at lade ghettoiseringen passere som ”en af den menneskelige naturs manifestationer” og på den måde praktisk talt sammenfaldende med ”migrationshistorien” (Wirth 1928: 285), når det i højeste grad er en særlig urbaniseringsform, der fordrejes af asymmetriske magtrelationer mellem etnорaciale grupper (baseret på afstamning): en særlig form for *kollektiv vold konkretiseret i det urbane rum*. At ghettoisering *ikke* er en ”ukontrolleret og ikke-planlagt” proces, som Robert E. Park hævdede i sit forord til *The Ghetto* (Wirth 1928: viii), blev særligt tydeligt efter Anden Verdenskrig i USA, da den sorte amerikanske ghetto blev rekonstrueret fra toppen og nedefter, og dens holdbarhed udvidet med endnu et kvart århundrede, gennem statslige boligpolitikker, byfornyelser og en forstadsmæssig økonomisk udvikling, der var beregnet til at styrke den rigide spatiale og sociale adskillelse af sorte fra hvide (Hirsch 1983/1998). Dette er endnu mere iøjenfaldende i de ”kastebaserede byer”, som blev bygget ved kolonial magt for at indskrive den hierarkiske etniske organisering i byrummene i deres oversøiske besiddelser, som fx Rabat, der var underlagt det fransk styre af Marokko, og Cape Town efter apartheidregimets vedtagelse af *the Group Areas Acts* i Sydafrika (Abu-Lughod 1980; Western 1981).⁹

8 *Etaerne* (”evigt snavs”) var permanent og arveligt pariaer, der nedstammede fra de beskæftigelsesmæssige lav, der var smittede per deres håndtering af død, blod, læder og rustninger. *Hininere* (”ikke-menneske”) var midlertidige og ikke-arveligt pariaer, der var smittede per kriminalitetsbetinget straf (typisk forvisning i mellem ti og tyve år). Burakuminernes præcise oprindelse, komposition og udviklingsstatus er genstand for hede debatter i japansk historiografi i relation til samtidige politiske kampe og politiske alternativer (Neary 2003), og emnet vedbliver med at være så svovlholdig som kategorien.

9 Koloniale samfund former et vældigt om end uudforsket domæne for det komparative studie af ghettoiseringens dynamikker og former. Af tre grunde: For det første var de i deres bosættelsesvarianter ”geografiske” sociale formationer, baseret på plyndring af landet, tæt kontrol med

Hvis man anerkender, at ghettoen er et produkt af og instrument for gruppe-magt, bliver det muligt at indse, at den i sin fuldt udviklede form er en *institution med et Janusansigt*: Den spiller modsatrettede roller for de to kollektiver, som den sammenbinder i en asymmetrisk afhængighedsrelation. For den dominerede kategori er dens rationale at *indespærre og kontrollere*, hvilket kan oversættes med det, Max Weber (1920/1978) kalder den "exclusionary closure" af den underlegne kategori. For den sidstnævnte kategori er den på den anden side en *beskyttende og integrerende anordning* så langt som den letter sine medlemmer fra konstant kontakt med de dominerende og fostrer overensstemmelse og fællesskabsbygning indenfor den begrænsede omgangssfære, den skaber. Påtvungen isolation fra omverden fører til intensivering af sociale udvekslinger og kulturelle delinger indenfor. Ghettoer er produktet af en bevægeligt og spændingsfyldt dialektik mellem eksternt fjendtlighed og intern tilhørsforhold, der med ambivalens udtrykker sig selv i den kollektive bevidsthed. Således var de europæiske jøder – selv om de konsekvent protesterede mod nedrykning indenfor deres eget udstødte distrikt – ikke desto mindre dybt knyttet til dem og taknemmelige for den relative sikkerhed, de gav og i særdeleshed for de former for kollektivt liv, som de understøttede: Frankfurts ghetto var i det attende århundrede "ikke bare en scene for indespærring og forfølgelse, men også et sted hvor jøder var fuldstændigt, suverænt, hjemme" (Gay 1992: 67). På samme måde opretholdt de sorte amerikanere en stolthed i at have "rejst et samfund i deres eget billede" selv om de harmedes over det faktum, at de havde gjort det under tvang som et resultat af en benhård hvid eksklusion rettet mod at afværge den "sociale ligheds" spøgelse, dvs. kønslig sammenblanding (Drake & Cayton 1945/1993: 115).

cirkulationen af goder og mennesker, og på den strenge ensretning af området. For det andet var de baseret på skarpe, stive og fremtrædende etnoraciale opdelinger, der blev påført den spatiale organisering af byen. For det sidste var de urbane former grundlæggende hjul i den sociale opbygning og identitetsskabelse i kolonien. For illustrationer henvises til de komplementerende studier af franske besiddelser af Wright (1991) og Çelik (1997).

"Jeg elsker Harlem fordi det tilhører mig"

Følelsen af at være "hjemme" indeni ghettoen, et beskyttet og beskyttende rum, udtrykkes med livfuldhed i fortællingen om Jesse B. Semples daglige kommentarer, eller Simple, som var en karakter skabt af poeten Langston Hughes (1957: 20-21) for at give stemme til de urbane sorte amerikaneres aspirationer i midten af århundredet. Således udbryder han om Harlem:

"Det er så fyldt med negere, at jeg føler mig beskyttet". – "Fra hvad?" – "Fra de hvide," sagde Simple. "Jeg elsker Harlem fordi det tilhører mig... Du kan sige, at husene ikke er mine, men fortovet er – og du skal ikke prøve at skubbe mig væk. Politiet siger ikke en gang, 'Flyt dig,' stort set ikke mere. De har lært noget af Harlem-optøjerne...(1) Folk er venlige i Harlem. Jeg føler, at jeg har verden i en flaske og proppen i min hånd! Så drik en skål for Harlem!"

Noter:

1. I 1935 og 1943 rejste beboerne i Harlem sig mod den race-mæssige eksklusion, der var gjort ubærlig grundet den Store Kri- ses økonomiske kollaps (jf. Greenberg 1991)."

Erkendelse af ghettoens dobbeltsidighed kaster lys på dens rolle som organisatorisk matrix og symbolsk rugemaskine for produktion af "ødelagt identitet" i den betydning, Erving Goffman (1963) giver termen. For ghettoen er ikke bare det konkrete middel til og materialisering af etnoracial dominans gennem den spatiale opdeling af byen; den er også et sted for intens kulturproduktion og en potent *maskine for kollektiv identitet* i egen ret. Den bidrager til at danne en slags skorpe over og uddybe den selvsamme opdeling, som den udtrykker på to komplementære og gensidigt forstærkende måder. For det første skærper ghettoen grænsen mellem udsledskategorien og den omgivende befolkning ved at fordybe den sociokulturelle afgrund mellem dem: Den gør objektivet og subjektivt sine beboere mere ulige de andre byboere ved at underkaste dem ensartede betingelser, således at de kognitions- og adfærdsmønstre de efterspørger har enhver chance for at blive opfattet af udeforstående som singulær, eksotisk, ja selv "afvigende" (Sennett 1994: 244; Wilson 1987: 7-8), hvilket er med til at fostre fordomsfulde forestillinger om dem.

Dernæst er ghettoen en kulturel forbrændingsmotor, som sammensmelter opdelinger blandt den indespærrede befolkning og giver brændstof til dens kollektive stolthed, selv om den befæster det stigma, der svæver over den. Spatial og institutionel indeslutning afbøjer klasseforskelle og korroderer kulturelle distinktioner indenfor den nedvurderede etnoraciale kategori. Såle-

des sammensvejsede kristen ostrakisme ashkenaziske og sefardiske jøder under en overordnet jødisk identitet på en sådan måde, at de udviklede en fælles "social type" og "sindstilstand" på tværs af Europas ghettoer (Wirth 1928: 71-88; 1956/1964). På samme måde fremskyndede Amerikas sorte ghetto den sociosymbolske sammensmeltning af mulatter og negere til en samlet "race" og gjorde racebevidsthed til et massefænomen, der gav brændstof til mobiliseringen af et fælleskab mod den fortsatte kastebaserede eksklusion (Drake & Cayton 1945/1993: 390).

Alligevel kan denne forenede kategori ikke andet end at blive stemplet med ambivalens, eftersom den forbliver smittet af den selvsamme sandhed, at ghettoisering forkynner det, Weber (1918/1978) kalder den "negative æresvurdering" som tilskrives den indespærrede gruppe. Den fostrer derfor hos sine medlemmer følelser som manglende selvtillid og selvhad, tilsløring af sin oprindelse gennem "passering", en ødelæggende frasigelse af sin slægt og endda "fantastiske" identifikationer med de dominerende (Clark 1965: 63-67).¹⁰ Ghettoen er hjem, men den forbliver et underlegent hjem, bygget under tvang, som eksisterer efter ordrer og på tålt ophold af de dominerende. Dens indbyggere ved dette i deres knogler.

Udredning af fattigdom, segregation og etnisk klyngedannelse

Når man artikulerer ghettobegrebet som en socio-spatial mekanisme for etnoracial lukning, bliver det muligt at udrede relationerne mellem ghettoisering, bymæssig fattigdom og segregering, og derfra at opklare de strukturelle og funktionelle forskelle mellem ghettoer og etniske kvarterer. I det efterfølgende tackler jeg hvert enkelt af disse spørgsmål for sig.

1. Fattigdom er et afledt og variabelt karakteristikum ved ghettoer.

Det faktum at mange ghettoer historisk har været steder med endemisk og voldsom elendighed forårsaget af pladsknaphed, beboelsestæthed og de økonomiske re-

striktioner og statusmæssige mishandlinger indebærer ikke, at en ghetto nødvendigvis er et sted for armod, ej heller at dens deprivation er jævnt fordelt. Faktisk er det modsatte tilfældet: Ghettoer har som oftest været vektorer for økonomisk lindring, selv om de påførte beboerne mangeartede begrænsninger. Frankfurts *Ju-dengasse*, der var institueret i 1490 og afskaffet i 1811, gennemgik ikke mindre velstands- end armodspioner og den indeholdt sektorer med ekstraordinær rigdom, efterhånden som retsvæsenets jøder hjalp byen med at blive et levende handels- og finanscenter. Til denne dag kommer en del af denne glans fra at nedstamme fra Rotschilddynastiet (Wirth 1928, kap. 4). At de var tvunget til at opholde sig inden for den muromkransede *mellah* forhindrede ikke jøderne i Marakesh fra at trives økonomisk: Mange af dens forretningsmænd var berømmede over hele Marokko for deres rigdom (Gotreich 2006: 102-105). Hvis vi vender os mod USA, insisterede James Weldon Johnson (1930/1981: 4) på, at 1930'ernes Harlem "ikke var et slum eller et udkantsområde", men det sorte Amerikas "kulturelle hovedstad", et sted hvor "negrenes fordele og muligheder er større end noget andet sted i landet". På lignende måde var Chicagos "Bronzeville" ved midten af det tyvende århundrede ikke blot langt mere velstående end de sorte fællesskaber i Sydstaterne, som dens beboere havde migreret fra, men den husede også det største og mest velhavende bourgeoisi i dens æra (Drake & Cayton 1945/1993).

Ghettoen opstår gennem den *dobbelte henførelse af kategori til territorium og territorium til kategori* og foregiver derfor at indeholde det klassespektrum, der udvikles af den indespærrede gruppe. Heraf følger, at i det omfang denne gruppe oplever en socioøkonomisk spredning, tilbyder denne gruppes afgrænsede område udvidede veje for økonomisk forbedring og opadgående mobilitet i dens interne sociale orden. I det afroamerikanske tilfælde gik ghettoisering, klassesdifferentiering og kollektiv berigelse faktisk med hurtigt fremad: I tillæg til at det gjorde det muligt for bønder at konvertere til industriarbejdere, så fostrede fremkomsten og konsolideringen af ghettoen væksten af en sort middelklasse af forretningsindehavere, folk i liberale erhverv, politikere, lærere og præster, der servicerede et tilfangetaget klientel bestående af folk fra den lavere klasse og af samme etnicitet, som de spredte rurale samfund

10 Fænomenet "passering" blandt Burakuminerne er et eksplosivt spørgsmål indenfor den historiske sociologi og politik om Japans "usynlige race" (Neary 2003). En varig følelse af vanære, som fødes af internaliseringen af stigmaet er et fremtrædende tema i de aktivistiske Burakuminernes selvbiografier (se fx Hane 1982: 163-171).

i Sydstaterne aldrig kunne have opretholdt.¹¹ Om en ghetto er fattig eller ej, og i hvilken grad, afhænger af den overordnede økonomiske placering af den kategori, den indemurer, af dennes fordeling i arbejdsdelingen og af udefrakommende faktorer som demografi, økologi, statspolitikker og den omgivende økonomis tilstand.

Omvendt er det ikke alle ubemidlede og forsømte byområder, der er ghettoer – og hvis de er, så er det ikke på grund af deres grad af deprivation. De forfaldne hvide kvarterer i de afindustrialiserede byer i USA's midtvest og i Englands midte, de nedtrykte landsbyer i det tidligere Østtyskland og sydlige Italien, og de berygtede *villas miserias* i Buenos Aires er ved slutningen af det tyvende århundrede degraderede og nedbrudte arbejderklassekvarterer, ikke etniske containere, der er forbeholdt en udstødt gruppe i et forhold bestemt af afsondrings og underordning (se *casen* Buenos Aires, der er dissekeret af Auyero 2000). De er ikke ghettoer andet end i ren metaforisk forstand, uanset hvor fattige eller hvor isolerede deres beboere end måtte være. Hvis ekstreme og koncentrerede fattigdomsrater, der avler social isolation, var tilstrækkelige til at udgøre en ghetto, som William Julius Wilson (1996) argumenterede for, så ville også Alabamas randområder, nordamerikanske indianerreservater, store dele af det tidligere Sovjetunionen og størstedelen af byerne i den Tredje Verden være gigantiske ghettoer. Og endnu mere besynderligt, med denne definition så ville hverken Venedigs *Ghetto Nuovo* eller Chicagos *Bronzeville* på toppen af deres respektive historiske udvikling være ghettoer.¹²

De brasilianske storbyers *favelas* portrætteres ofte som segregerede huler præget af forfald og desorganisering, som fyldt med stoffer og vold, men ved nærmere

betragtning viser de sig at være brogede arbejderklassesteder med fint stratificerede net af bånd til industrien og til velhaverkvartererne, til hvilke de leverer husligt servicearbejde. De udviser betydelig variation, hvad angår segregeringsniveauer og de "socioøkonomisk sårbarheds"-situationer, de kollektivt står i (Marques & Torres 2005; se også Kowarick 2009). Som i Venezuelas *ranchos* og Chiles *poblaciones* spænder de familier, der bor i disse beboelser, hele farvepaletten og har udvidede genealogiske bånd til hushold med høj indkomst; de er "ikke socialt og kulturelt marginale, men stigmatiserede og ekskluderede fra et lukket classesystem" (Perlman 1976: 195; se også Zaluar & Alvito 1998). I hvert tilfælde vil hverken deres fattigdomsrater eller de mix af funktioner, de udfører i storbyen – fra levedygtige arbejdskraftsreservoirs til opbevaringssteder for dem "den regressive afindustrialiserings" kasserer, gøre dem kvalificerede som ghettoer. Det samme gælder *ciudad perdida* i Mexico, *cantagril* i Uruguay og *pueblo joven* i Peru (Wacquant 2008a: 7-12; 2008b).¹³

Givet at ikke alle ghettoer er fattige og at ikke alle fattige områder er (inden i) ghettoer, kan man ikke lade ghettoiseringsanalysen flyde sammen med studiet af slumområder, forarmede ejendomme og forskellige fordrevne kvarterer i byen. Denne sammenblanding er præcist den fejl, som begås af de europæiske observatører, der konkluderer, som var de smittede af et vagt og følelsesmæssigt syn på den sorte amerikanske ghetto som et urbant territorium præget af opløsning og social rædsel – dvs. på de gølge *rester* af den sorte ghetto *efter dens implosion* i slutningen af 1960'erne – at "ghettoisering" har ramt de lavere klassers zoner i den urbane periferi i Europa som et resultat af den stigende

11 Chicagos ghetto producerede således landets første sorte nationale avis, *The Chicago Defender*, hvis ejer, Robert S. Abbott, også var byens første sorte millionær (Spear 1968: 165-167).

12 En anden anomali, der blev genereret af den indkomstbaserede (om)definition af ghettoen, er den følgende: Det samme kvarter, der husede den samme befolkningsgruppe og de samme institutioner og som udfyldte de samme funktioner i det bymæssige system, ville skiftevis blive en ghetto og ophøre med at være en alt efter variationerne i fattigdomsraten som forårsages af økonomiens cykliske fluktuationer. Denne begrebsliggørelse udelader ikke kun de mest kanoniserede ghettoer, men ved at gøre ghettoisering til en egenskab afledt af den økonomiske ulighed og indkomstdistribution undlader den også fuldstændigt at identificere en distinktiv socio-spatial form.

13 Der er mindst tre store sammenvævede grunde til hvorfor ghettoer ikke opstod i latinamerikanske byer, en sandhed bekræftet af Gilbert (1998; 2012). For det første har lande med betydelige vanærede grupper (slægtninge af afrikanske slaver og indfødte bønder) udviklet graduerede etnoraciale klassifikationssystemer baseret på fænotype og vært af sociokulturelle variable, som forskelligt fra kategoriale systemer baseret på afstamning (som definerede jøderne i Europa og sorte i USA), som resulterede i *fuzzy* og porøse etniske grænser. For det andet og korreleret udviser de lave og inkonsistente bolig-mæssige segregationsmønstre og solid segregation er en nødvendig trædesten for ghettoisering. For det tredje har latinamerikanske lande udvist skarpe asymmetriske konceptioner af (stats)borgerskab, men de har typisk ikke givet lovmæssigt godkendelse til etnoraciale klassifikationer og diskrimination.

arbejdsløshed, immigrantsegregering og betændt ungdomskriminalitet, eller værre endnu, fordi de optager de flygtige indtryk, som beboerne giver af sig selv som "ghetto", eftersom det er sådan, at nedtrykte og berygtede kvarterer offentligt stemples i den offentlige debat.

2. Alle ghettoer er segregerede, men ikke alle segregerede områder er ghettoer

De udvalgte bydele i det vestlige Paris, de eksklusive *upperclass* forstæder i Boston, Bern eller Berlin og de "indhegnede samfund", der har skudt op i de globale byer som Milan, Miami, São Paulo og Cape Town, er ensformige hvad angår velstand, indkomst, beskæftigelse og ofte også etnicitet, men de er ikke af den grund ghettoer. Segregering i dem er helt frivilligt og valgfrit og af den grund hverken altomfattende eller evig. De er befæstede enklaver i luksusudgaven bestående af "sikkerhed, afsondring, social homogenitet, faciliteter og services", der gør det muligt for borgerskabets familier at flygte fra det, de opfatter som "kaoset, snavset og farene ved byen" (Caldeira 2000: 264-265). Disse privilegerede øer tjener til at forbedre, ikke forkorte, livschancerne og beskytte deres beboeres livsstil, og de udstråler en positiv distinktionsaura (Low 2004), ikke en følelse af vanære og angst. I forhold til deres årsagssammenhænge, struktur og funktion er de selve ghettoens antitese. At benævne dem ghetto, som det sker med variationerne af udtrykket "velhaverghetto", inviterer til forvirring og strækker termens semantik til et punkt, hvor det bliver meningsløst.¹⁴

Dette indikerer at beboelsesmæssig segregering er en nødvendig, men ikke tilstrækkelig betingelse for ghettoisering. For at en ghetto kan fremkomme må den spatiale indespærring for det første være *påført og altomfattende*; for det andet må den være overlejret af et distinkt og *overlappende set af institutioner*, der gør det muligt for den således indelukkede befolkning, at reproducere sig indenfor sin tildelte perimeter. Hvis sorte er den eneste etniske kategori, der er "hypersegregeret" i det amerikanske samfund (Massey & Denton 1993),

er det fordi, de er det eneste fællesskab for hvilket ufri-villig segregation, tildeling af et afgrænset territorium, og organisatorisk parallelitet er kombineret for at indfange dem i et eget socialt kosmos, der er adskilt og underdanigt, og som til gengæld styrkede deres beboelsesmæssige isolering så vel som forstærkede deres ekstreme ægteskabelige isolering, som praktisk talt er enestående i verden blandt større etniske grupper (Patterson 1998).

Didier Lapeyronnies (2007) tykke bog om den påståede sammensmeltning af den "urbane ghetto" i Frankrig annoncerer et studie af "segregation, vold og fattigdom", men indeholder ikke en trevl af data og ingen analyse af disse tendenser og deres overlap. I stedet bruges ordet ghetto som et løsagtigt synonym for forfaldne lavereklasse bygninger, der er mærkede som sådanne af journalister og af nogle af beboerne (som selv har lært mærkaten at kende fra medierne). Derefter forvandles begrebet på uforklarlig vis til et subjektivt begreb vedrørende livsstil, selv-beskrivelse og "de fælles følelser af at være forrådt" af de dominerende institutioner:

"Termen ghetto hører til banlieuens hverdagsvokabular. Den bruges til at betegne en svær social og personlig situation, selv en psykologisk situation præget af uorden, fattigdom og nogle gange vold. Den er ikke nødvendigvis forbundet med urban segregation og indespærring i en territorial forstand... Mange beboere kan være af ghettoen uden at leve i ghettoen. De kan leve i den delvist, som en funktion af momenter og interaktioner... Ved at følge denne hverdagsbrug kan vi forstå ghettoen som en dimension af den individuelle og kollektive adfærd... Ghettoen er ikke en situation, den er en handlingskategori i en vifte af sociale relationer... Vi vil søge at undersøge og definere ghettoen som en funktion af sine effekter på selv-konstruktionen effektueret af dens beboere, som en funktion af individernes kapacitet til at navngive sig selv og til at fremsætte et "jeg", til at etablere et positivt forhold til sig selv, eller til ikke at gøre det... Vi vil søge ghettoens sandhed, eller rettere sandheder, i dens beboeres ord og refleksioner.

At karakterisere ghettoen som et spørgsmål om subjektiv orientering, "en psykologisk situation præget af uorden, fattigdom og nogen gange vold", er både inkohærent og inkonsistent i forhold til den etablerede begrebsætning af termen. Med den definition ville hverken den jødiske ghetto i Venedig eller den sorte ghetto i Chicago i deres fulde flor være ghettoer; enhver befolkningsgruppe, der bruger idiomet ghetto er eo ipso ghettoiseret; og som konsekvens er det simple middel mod ghettoisering blot at beboerne i de lavereklassers kvarterer ændrer repræsentationen af sig selv. For ikke at nævne, at franske borgere, der bor uden for landets "udsatte kvarterer" og som føler sig "forrådt" af førende institutioner, ville blive overraskede ved opdagelsen af, at de – ukendt for dem selv – "lever i en ghetto".

Som et ekko af Lapeyronnie (på hvis perspektiv han

¹⁴ Pinçon & Pinçons (2007) dissekering af de tætte net af foreninger, klubber og råd gennem hvilke den øvre del af det franske borgerskab befæster sine afsondrede områder (eksklusive urbane enklaver, parker og slotte, strande og haver) viser, at "velhaverghettoerne" ikke er ghettoer. Denne *catchy* benævnelse er god for markedsføringskopier, men mudrer de sociologiske vande.

....hviler) tilbyder Le Monde-journalisten Luc Bronner i sin sensationsprægede bog med titlen *La Loi du ghetto* (Ghettoens lov) fra 2007 en selektiv beskrivelse af gadekriminaliteten og en lang klagesang over sammenstødene mellem arbejdsløse unge og politiet i nogle få banlieues, som ubesindigt stemples ghettoer på grund af termens chok-værdi, til at beskrive territorier bestående af "social, politisk og økonomisk vold": "Vi må turde bruge denne term som sådan skræmmer Republikken" til at beskrive "vores Gomorra" (Bronner 2007: 249, 23). Når den såkaldte ghetto-lov betyder et aftryk af mindre grader af kriminalitet, en blomstrende undergrundsøkonomi og forskellige uordentligheder i byen, så ved vi, at vi har nået punktet, hvor ordet er blevet tømt for enhver sociologisk mening og nu blot tjener som et almindeligt catagoreme, en term til at anklage og alarmere, som ikke hører til socialvidenskaberne men til den offentlige polemik, som kun har som formål at sælge bøger og bringe brænde til stigmatiseringsspiralen, der klæber til de forarmede kvarterer i den urbane periferi.

At selv tvungen segregering på bunden af den bymæssige orden ikke mekanisk producerer ghettoer demonstreres af den skæbne, der ramte de forfaldne lavere klasse *banlieues* i Frankrig efter midten af 1970'erne. Selv om de i den offentlige diskurs bredt har været beskrevet og bebrejdet som "ghettoer", og selv om deres beboere deler en levende følelse af være fordrevet ind i et "straffet rum" gennemsyret af kedsomhed, smerte og fortvivlelse (Pétonnet 1982) er forvisning til disse nedtrykkede koncentrationer af almennyttig boligbyggeri braklagte i den urbane periferi først og fremmest baseret på klasse og kun sekundært på etnicitet, og den er bemærkelsesværdigt midlertidig. Bevis for dette er at beboerne, som rykker sig op ad klassestrukturen typisk flytter ud af kvarteret – i en sådan grad at den geografiske mobilitetsrate blandt hushold i "udsatte boligområder" overgår det nationale gennemsnit (Observatoire des Zones Urbaines Sensibles 2005). Som et resultat er disse nedværdigede distrikter kulturelt heterogene med en typisk sammensætning af en blanding af indfødte franskmænd og immigranter fra tre til seks dusin nationaliteter. Og deres indbyggere lider ikke af institutionelt overlap og indkapsling, men derimod af mangel på en indgroet organisatorisk struktur, der er i stand til at forsørge dem i fraværet af indtægtsgivende arbejde og tilstrækkelig offentlig velfærd. Som det tyske *problemquartier*, det hollandske *krottenwijk* og de britiske *sink estates* er de franske forsømte *banlieues* i sociologisk forstand *anti-ghettoer* (Wacquant 2008a).

Vesteuropas anti-ghettoer og roma-undtagelsen

Hvis og når et bykvarter forvandles til en ghetto bør det fremvise fem gensidigt forstærkende egenskaber, der resulterer fra den reciproke henførelse mellem kategori og territorium: (1) voksende etnisk homogenitet, (2) forøget omringning af målgruppen, (3) stigende organisatorisk tæthed, (4) produktionen og indoptagelsen af en kollektiv identitet, og (5) uigennemtrængelige grænser. Frankrigs tidligere industrielle banlieues, der husede stigende andele immigranter, har støt flyttet sig væk fra ghettoens mønster på alle fem dimensioner (Wacquant 2008b).

I løbet af de tredive år er disse beskæmmede områder blevet mere forskelligartede i deres etniske sammensætning; andelen af fremmede, der bor i dem, er stagneret eller aftaget (afhængig af geografisk placering og nationalt hjemland); og de har mistet det meste af det tætte organiseringsnetværk, som de havde under det industrielle røde bæltets blomstringsperiode. Trods politiske kampagner, der periodisk fordømmer "multikulturalisme" og mediernes besættelse af "islamisering" er det mest slående, at disse distrikter har mislykkedes i at skabe et kollektivt idiom og perspektiv, der kunne forene beboerne på grundlag af etnicitet, nationalitet, religion eller postkolonial status.¹ Endeligt, familier der oplever en opadgående mobilitet – hvad enten det er gennem uddannelse, beskæftigelse eller entreprenørskab – krydser disse kvarterers grænser i driften opad i kvarternes hierarki og spreder sig i det bymæssige rum. Med nationale variationer og regionale twists passer dette franske mønster (bestående af bevægelser på flere niveauer, der er antitetiske til ghettoisering) med de fleste immigrant-minoriteters livsbaner over hele Europa (Hartog & Zorlu 2009; Musterd & Kempen 2009; Peach 2009).

De franske analytikere, der er fanget af den politiske stemning og fodret med flyvende mediergyter, og som begræder forvandlingen af de forfaldne arbejderklassekvarterer i den urbane periferi til frygtindgydende "indvandrerghettoer", de forener begrebsforvirring med historisk hukommelsestab (se fx Lapeyronnie 2007; Mucchielli & Le Goaziou 2007). For det første sammenblander de forsømte områder (som er mærkede af stigende arbejdsløshed, nedbrydningen af boligmassen og devalueringen af deres offentlige image) med etnisk segmentering, og de forveksler simpel segregering, der er produceret af det sammenvirkende pres fra klasse og etnonational oprindelse, med territorial anvisning og institutionel parallelitet – hvis fravær derefter korrumpes af den slørede og svidende kategori "kommunautarianisme", eller ved aktiveringen af den unøjagtige kategori "muslimske samfund", der kun eksisterer i de udenforståendes bekymrede sind. Dernæst glemmer de ganske bekvemt, at etnisk mærkede befolkningsgrupper fra de tidligere kolonier var betydeligt mere stedligt segregerede (i forhold til sociale bånd, ægteskabsforbindelser og institutionel deltagelse) i 1960'erne og 1970'erne end de er i dag. For et halvt århundrede siden levede disse immigranter adskilte liv tæt indkapslede i det sekundære arbejds-

markeds perifere sektorer og i barakområdene (bidonvilles) parallelle institutioner og afgrænsede boligområder opført af Société Nationale de Construction de Logements pour les Travailleurs (SONACOTRA), det statsagentur der var betroet opgaven at finde boliger til arbejdere, der migrerede fra Mahgrib-regionen i Nordafrika (Sayad & Dupuy 1995; Bernadot 1999). I skarp kontrast til den sorte amerikanske hyperghetto er det faktisk den voksende blanding mellem indfødte og immigrantbefolkninger på bunden af klasse- og stedsstrukturen og den korrelerede lukning af den sociale distance og forskellighed mellem dem i kontekst af dekomponeringen af de traditionelle "arbejderklasseterritorier", der er kilden til de xenofobiske spændinger og konflikter, der stempler disse byzoner (Wacquant 2008a).

Hvis der er en kategori, hvis erfaringer klart afviger fra dette mønster med at dreje væk fra ghettoisering, er det de østeuropæiske romaer. Denne befolkningsgruppe på mellem tre og fem millioner mennesker, der mestendels er spredt ud over Rumænien, Bulgarien, Ungarn, Tjekkiet, Slovakiet og Balkanlandene, har længe været marginaliserede i både monoetniske rurale landsbyer og urbane distrikter i en kombination af disse fire strukturelle komponenter: stigma, tvang, spatial indkapsling og institutionel parallelisme. Efter det sovjetiske imperiums kollaps, har ødelæggelsen af sikkerhedsnettet og den pludselige sociale polarisering, der blev påført af markedøkonomien, reaktiveret anti-roma fordomme (som en kriminel "race"), fjendtligheder og diskriminering, og territorial fiksering er blusset op på ny, efterhånden som romaer faldt ud i arbejdsløshed og armod (Gheorghe 1991). Men der er også modbevægelser: Mange romaer har passeret ubemærket blandt den almindelige befolkning, mens andre har oplevet en opadgående klassemobilitet på baggrund af et fuzzy etnisk hierarki, der håndhæves med varierende strengthed i de forskellige lande. I det store hele viser klasse og land sig som stærkere determinanter for sigøjnernes livsbaner end race og sted (Ladányi & Szelényi 2006). Berlusconi-regeringens kontroversielle vedtagelse af en politik der geninstitutionerer statsstyrede lejre, der indhegner sigøjnere i udkanten af italienske byer og den grufulde kampagne for at destruere "illegale roma-lejre", som daværende præsident Nicolas Sarkozy lancerede i Frankrig i sommeren 2010 for at indynde sig hos vælgerne på den yderste højrefløj, er ikke desto mindre her for at minde os om, at romaerne forbliver primære kandidater for (gen)aktivering af socio-spatial indespærring, selv i Vesteuropa.²

Noter:

1. Identifikation baseret på territorium, der ofte citeres som grundlag for entogenese blandt laverekasse immigrantunge, viser sig at være svag: Den er defensiv, situationel og ustabil; den er tæt bundet til livscyklus; og den fordamper ved den unges indtræden på arbejdsmarkedet eller i forbindelse med fraflytning fra kvarteret (Lepoutre 1997).
2. Den prototypiske roma-"landsby", Castel Romano uden for

Rom, som er hjem for omkring 800 sigøjnere, og som er udgjort af præfabrikerede hytter, der er placerede som et gitter-net og omringet af metalhegn, der patruljeres døgnet rundt af en særlig politigruppe, og det underkastelsesforhold beboerne er placerede i med en særlig optællings- og fingeraftrykspraksis, minder stærkt om den italienske ghetto i den tidligt moderne periode (se Marinaro 2009; Calame 2010).

3. Ghettoer og etniske kvarterer optræder med forskellige strukturer og tjener modsatrettede funktioner

Bevæger vi os bag et trindelt perspektiv for at undersøge den særlige sammensætning, som de sociale relationer i ghettoer udviser så vel som mellem dem og den omgivende by, så skabes en skarp kontrast af forskelle mellem ghettoen og den etniske klynge eller immigrantkvarter, som dem storbyens nytilkommere har formet i utallige lande. De fremmede "kolonier" i mellemkrigstidens Chicago, som Robert Park, Ernest Burgess og Louis Wirth – og efter dem den liberale tradition af assimilationistisk sociologi og historiografi (Miller 1992) – forvekslede med hvide "ghettoer" var spredte og mobile konstellationer, der var født af kulturel affinitet og beskæftigelsesmæssig koncentration mere end fordomme og diskrimination. Segregering i disse var partiel og porøs, et produkt af immigrantmæssig solidaritet og etnisk tiltrækning i stedet for at være strengt påført af vedholdende fjendtlighed fra grupper udenfor. Som en konsekvens hjemsøgte den beboelsesmæssige adskillelse hverken ensartet eller rigtigt disse grupper: I 1930'erne da det helt sorte Bronzeville husede 92 % af byens afroamerikanske indbyggere var Chicagos *Little Ireland* "et etnisk sammensurium" af femogtyve nationaliteter, hvoraf blot en tredjedel var irere, og det indeholdt sølle 3 % af byens beboere med irske aner. De 11 spredte kvarterer der udgjorde *Little Italy* var 46 % italiensk og indeholdt lige under halvdelen af chicagoboere med italiensk oprindelse. Begge disse klynger var således etnisk plurale og monolitisk hvide, og begge indeholdt en minoritet af den befolkningsgruppe, som angiveligt var ghettoiseret i dem (Philpott 1978: 141-145).

Dette mønster var ikke enestående for Chicago, men gentog sig selv i hvert større industrielt centrum i Midtvesten og i det nordsøstlige USA. For eksempel boede den typiske italienske immigrant i Philadelphia i 1930 blandt "14 % andre italienske immigranter, 38

% Italiensk bestand, 23 % alle udenlandsk født personer og 57 % helt udenlandsk bestand” (Herchberg et al. 1981: 200). Med undtagelse af marginale og lokale ejendommeligheder var der ingen hvide ”etniske” kvarterer i de amerikanske storbyer, hvori medlemmer af et europæisk land var nøje isolerede fra indfødte hvide og monopoliserede området og de lokale institutioner i en grad, så byboere af anden national oprindelse var ekskluderede (Warner & Burke 1969). Hvad mere er, så var de distinktive institutioner i de europæiske immigrantenklaver udadvendte: De virkede for at facilitere tilpasningen til de nye omgivelser i den amerikanske metropol. De hverken kopierede hjemlandets organisationer eller forevige social isolering og kulturelle særpræg. Så de aftog som regel efter to generationer, efterhånden som deres brugere fik adgang til deres amerikanske modstykker og klatrede op ad klassestigen og det korresponderende hierarki af steder (Nelli 1970). Alt dette står i skarp kontrast til den uforanderlige raciale eksklusivitet og varige institutionelle andethed, som fandtes i *the Black Belt*. Denne illustration af Chicago dramatiserer det faktum, at immigrankvarteret og ghettoen tjener diametralt modsatte funktioner: Den ene er et springbræt for *assimilation* via kulturel læring og social-og-stedlig mobilitet, og den er en materiel og symbolsk isoleret afdeling rettet mod *dissimilation*. Den første betegnes billedligt bedst som en bro, den anden som en mur.¹⁵

Fra skjold til sværd

Det er derfor frugtbart at tænke *ghettoen og den etniske klynge som to idealtypiske konfigurationer situerede i modsatte ender* af de homologiske kontinua mellem tvang og valg, indeslutning og selvbeskyttelse, eksklusivitet og heterogenitet, omringning og spredning, indadvendt og udadvendt orientering, og fast og flydende, langs hvilke forskellige befolkningsgrupper (i sig selv forskelligt mærkerede) kan være bundet eller rejse blandt over tid afhængigt af den intensitet, med hvilken de sociale kræfter (stigma, tvang, spatial indespærring

og institutionel parallelitet) indvirker på dem og vokser sammen med hinanden. Vi kan derefter skifte analyse fra ghettoen som et topografisk objekt, en statisk tilstand, til *ghettoisering* som en socio-spatial dynamik, en *proces med flere niveauer* som kan specificeres og måles empirisk. En befolkningsgruppe, der har formet mobile klynger bestående af kulturel affinitet og inkonsistent fjendtlighed, kan finde sig selv underlagt stringent forvisning og territorial fiksering på en sådan måde, at den udvikler permanente steder for omfattende afsondring: Sådanne erfaringer gjorde både jøderne i det tidlige moderne Europa og afroamerikanerne i Nordstaternes metropoler på det tidspunkt i den gryende Fordistiske æra, hvor de skiftede fra segregering til ghettoisering.

Omvendt kan ghettoisering svækkes til et punkt, hvor ghettoen – gennem gradvist erosion af og disjunktion mellem dens spatiale, sociale og mentale grænser – afvikles til en valgfri etnisk koncentration, der virker som et springbræt for strukturel integration og/eller kulturel assimilation i den bredere sociale formation. Den proces beskriver på en god måde den livsbane, som USA’s *Chinatowns* gennemgik fra det tidlige til det sene tyvende århundrede (Zhou 1992) og den Miami-cubanske immigrantenklaves status, som udviklede integration gennem bikulturalisme efter Marieludvandringen i 1980 (Stepick 1993). Den karakteriserer også *kimcheebyerne* i hvilke koreanere nærmede sig hinanden i Japans byområder, hvilket udviste en blanding af egenskaber, der gjorde dem til en hybrid mellem en ghetto og en etnisk klynge (DeVos & Chung 1981): De er vanærede steder, der først opstod gennem fjendskab og tvang, men som over årene blev mere etnisk blandede; en beboelsesmæssig sammenblanding, der på sin side gjorde det muligt for koreanerne at socialisere og gifte sig med de japanske naboer så vel som opnå statsborgerskab gennem naturalisering.

Dette analytiske skema gør det muligt at vurdere den grad og på de dimensioner, som en given urban konfiguration nærmer sig en af de rene typer. Således kan den såkaldte bøsseghetto mere passende beskrives som et ”kvasi-etnisk fællesskab” eftersom ”de fleste bøsser kan ’passere’ og ikke af nødvendighed er tvunget til at interagere med deres ’egen slags’” og ingen af dem er tvunget til at bo i de områder, der synligt koncentrerer institutioner baseret på deres seksuelle

15 Se Lieberman (1980), Bodnar, Simon & Weber (1982), Zunz (1986) og Gerstle (2001: særligt kap. 5) for en fuld dokumentation af de skarpe forskelle mellem den sorte ghetto og de ”kolonier”, der blev skabt af de europæiske immigranter (jøder fra østlandene, polakker, italienere, og irere) i første halvdel af det tyvende århundredes USA.

orientering (Murray 1979: 169). Faktisk hverken bor eller bevæger langt de fleste homoseksuelle sig ikke i disse distrikter, som er lokale klynger bestående af forretninger og offentlige rum, der i forhold til socialitet og kulturel forbrug henvender sig til den gruppe. Deres grad af lukning, gensidig orientering og kollektiv organisering er stærkt varierende og ofte omtvistede både uden for og inden for distriktet, som det kan illustreres med *Le Marais* i Paris (Sibalis 2004).

Ghettoens dobbeltsidighed som *sværd* (for de dominerende) og *skjold* (for de dominerede) indebærer, at i det omfang at dens institutionelle fuldstændighed og autonomi forkortes, formindskes dens beskyttende rolle og den risikerer at blive oversvømmet af sin ekskluderende modalitet. I situationer, hvor dens beboere ophører med at være af økonomisk værdi for den kontrollerende gruppe, fordamper udvindingen som så ikke længere udligner forvisningen. Etnoracial indkapsling kan således eskalere til et punkt, hvor ghettoen forvandles til en anordning, der blot opbevarer den ødelagte og overskydende befolkning, som en slags iscenesættelse af dens udvisning, eller som et springbræt for den ultimative udstødselsesform, nemlig fysisk tilintetgørelse.

Det første scenarie passer til udviklingen af Amerikas "Sorte Metropol" efter borgerrettighedsbevægelsens højdepunkt i midten af 1960'erne. Da den mistede sin rolle som et reservoir af ufaglært arbejdskraft, sammenstyrtede ghettoen og blev nedbrudt til en dobbelt socio-spatial struktur, der bestod af (i) *hyperghettoen*, der indfangede de marginale fraktioner af den sorte arbejderklasse i den guldne omkreds af den historiske ghetto; og (ii) *sorte middelklassesatellitter*, der dukkede op i periferien i de områder som blev efterladt af de hvides udflytning, og hvor det voksende afroamerikanske borgerskab opnåede en spatial og social distance til deres lavereklasse brødre (Wacquant 2008a: 51-52, 117-118). Hyperghettoen er en ny socio-spatial konfiguration, dobbelt segregeret af race og klasse, uden økonomisk funktion og således frataget de samfundsmæssige institutioner, der plejede at give lindring til beboerne. Disse institutioner er blevet erstattede af statens sociale kontrolinstitutioner (i stigende grad med ansatte fra den sorte middelklasse) og i særdeleshed det ekspanderende fængselssystem og dets disciplinære fangearme. Efterhånden som autoriteterne vendte sig fra den sociale velfærd mod den straffende regulering

af racialiseret marginalitet i byen blev hyperghettoen dybt penetreret af og symbiotisk kædet til det hypertrofiske straffesystem i USA gennem det treleddede forhold bestående af strukturel homologi, funktionelt surrogat og kulturel fusion (Wacquant *in press*). Det andet og tredje scenarie, i hvilke ghettoen overgår til at være et middel til radikal forvisning, blev implementerede af Nazi-Tyskland, da det genoplivede *Der Juden ghetto* mellem 1939 og 1944, i første omgang for at forarme og koncentrere jøderne med henblik på at omplacere dem, og senere, efter at massedeportation viste sig upraktisk, for at kanalisere dem mod udrydelseslejre som del af "den endelige løsning" (Friedman 1980; Browning 1986).

Den ukontrollerede intensivering af dens ekskluderende træk som ledsagede tabet af dens beskyttende kapacitet foreslår, at ghettoen mest profitabelt kan studeres ikke som analog til bymæssige slumkvarterer, arbejderklassekvarterer og immigrantenklaver, men sammen med reservatet, lejren og fængslet, som tilhørende en bredere slægt af institutioner rettet mod *den påtvungne indespærring af forarmede og vanærede grupper*.¹⁶ Det er ikke et tilfælde, at *Bridewell* i London (1555), *Zuchthaus* i Amsterdam (1654) og *Hospital général* i Paris, der alle var opført for via indespærring at installere arbejdsdisciplin i vagabonder, tiggere og kriminelle, og blev opført på omtrent samme tidspunkt som den jødiske ghetto. Det er ikke et tilfælde, at vore dages sprudlende flygtningelejre i Sierra Leone, Sri Lanka og i de besatte områder i Palæstina og på Gazastriben stadig mere ligner en krydsning mellem det tidlige Europas ghettoer og gigantiske arbejdslejre (*gulag*) (Agier 2008; Rozelier 2007), og at tilbageholdelseslejre for ulovlige immigranter er skudt op over Europa, efterhånden som den Europæiske Union har bevæget sig fra at behandle transnationale vandringer fra den sydlige del af kloden som et spørgsmål om materiel sikkerhed og etnonational status (Le Cour Grandmaison, Lhulier & Valluy 2007).

Et robust analytisk ghettobegreb forstået som en

16 Wacquant (2010) skitserer en analytisk ramme, der i en eneste model sammenbringer socio-spatiale afsondringsformer i toppen (aflukkede fællesskaber, overklassekvarterer) og på bunden (slum, etnisk klynge, ghetto, fængsel), såvel som urbane og rurale former (blandt hvilke vildtparker, reservater og lejre figurerer).

organisatorisk anordning for den rumlige indespærring af og kontrol med en stigmatiseret gruppe tilbyder en udvej af det semantiske morads og den empiriske forvirring, der er skabt af de politiske og intellektuelle eliteres ureflekterede indoptagelse af de skiftende hverdagsforståelser af ghettoen. Det gør det muligt ikke bare at beskrive, differentiere og forklare de forskellige bymæssige former, som udvikles af besmittede befolkninger som de kommer ind i byen, uden at falde i en af de mange fælder, som er sat af de metaforiske og retoriske anvendelser af "ghettoen". Ved at kaste lys på den sammenfiltrede neksus af rum, magt og vanære giver det os også mulighed for at gribe de strukturelle og funktionelle slægtskaber mellem ghettoen, fængslet og lejren, netop som statsledere og -forvaltere i de avancerede lande i stigende grad tyer til grænser, mure og afgrænsede kvarterer som midlerne til at definere, indespærre og kontrollere problemkategorier.

Afsluttende sætning fra artiklen "Deadly Symbiosis" tatoveret på ryggen af amerikansk jurastuderende.

Oversat af Christian Sandbjerg Hansen efter "A Janus-Faced Institution of Ethnoracial Closure: A Sociological Specification of the Ghetto" i *The Ghetto. Contemporary Global Issues and Controversies*, Ray Hutchinson & Bruce D. Haynes (eds.), pp. 1-31. Boulder: Westview Press, 2012.

Referencer

- Abu-Lughod, J. L. 1980. *Rabat: Urban Apartheid in Morocco*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Agier, M. 2008. *Gérer les indésirables. Des camps de réfugiés au gouvernement humanitaire*. Paris: Flammarion. (Udgiver på engelsk som *Managing the Undesirables: Refugee Camps and Humanitarian Government*. London: Polity, 2011.)
- Auyero, J. 2000. *Poor People's Politics: Peronist Survival Networks and the Legacy of Evita*. Durham, N.C.: Duke University Press.
- Bernardot, M. 1999. Chronique d'une institution. la 'Sonacotra' (1956-1976). *Sociétés contemporaines* 33-34: 39-58.
- Bodnar, J., R. Simon & M. P. Weber. 1982. *Lives of Their Own: Blacks, Italians, and Poles in Pittsburgh*. Urbana: University of Illinois Press.
- Bronner, L. 2007. *La Loi du ghetto. Enquête dans les banlieues françaises*. Paris: Calmann-Lévy.
- Browning, C. R. 1986. Nazi Ghettoization Policy in Poland, 1939-1941. *Central European History* 19, no. 4: 343-368.
- Calame, J. 2010. The Roma of Rome: Heirs to the Ghetto System. *The Design Observer* (December). Tilgængelig på <http://places.designobserver.com>.
- Caldeira, T. 2000. *City of Walls: Crime, Segregation, and Citizenship in São Paulo*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Celik, Z. 1997. *Urban Forms and Colonial Confrontations: Algiers Under French Rule*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Clark, K. B. 1965. *Dark Ghetto: Dilemmas of Social Power*. New York: Harper.
- Curiel, R. & B. D. Cooperman. 1990. *The Ghetto of Venice*. New York: Rizzoli.
- DeVos, G. & D. Chung. 1981. Community Life in a Korean Ghetto. In *Koreans in Japan: Ethnic Conflict and Accommodation*, red. C. Lee & G. DeVos. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- DeVos, G. & H. Wagatsuma. 1966. *Japan's Invisible Race: Caste in Culture and Personality*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Drake, St. C. & H. R. Cayton. 1993. *Black Metropolis: A Study of Negro Life in a Northern City*. Chicago:

- University of Chicago Press [1945].
- Friedman, P. 1980. The Jewish Ghettos of the Nazi Era. In *Roads to Extinction: Essays on the Holocaust*, 59-87. New York: Jewish Publication Society of America.
- Gallie, W. B. 1956. Essentially Contested Concepts. *Proceedings of the Aristotelian Society* 56: 167–198.
- Gay, R. 1992. *The Jews of Germany: A Historical Portrait*. New Haven, Conn.: Yale University Press.
- Gerstle, G. 2001. *American Crucible: Race and Nation in the Twentieth Century*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Gheorghe, Nicolae. 1991. Roma-Gypsy Ethnicity in Eastern Europe. *Social Research* 58, no. 4 (Winter): 829–844.
- Gilbert, A. 1998. *The Latin American City*. New York: Monthly Review Press.
- Gilbert, A. 2012. On the Absence of Ghettos in Latin American Cities. In *The Ghetto. Contemporary Global Issues and Controversies*, red. R. Hutchison & B. D. Haynes. Boulder: Westview Press.
- Goffman, E. 1963. *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. New York: Simon & Schuster.
- Gottreich, E. 2006. *The Mellah of Marrakesh: Jewish and Muslim Space in Morocco's Red City*. Bloomington: Indiana University Press.
- Greenberg, C. L. 1991. *Or Does It Explode? Black Harlem in the Great Depression*. New York: Oxford University Press.
- Hane, M. 1982. *Peasants, Rebels, and Outcasts: The Underside of Modern Japan*. New York: Pantheon.
- Hannerz, U. 1969. *Soulside: Inquiries into Ghetto Culture and Community*. New York: Columbia University Press.
- Hartog, J. & A. Zorlu. 2009. Ethnic Segregation in the Netherlands: An Analysis at Neighborhood Level. *International Journal of Manpower* 30, 1–2: 15–25.
- Haynes, B. & R. Hutchison 2008. The Ghetto: Origins, History, Discourse. *City & Community* 7, no. 4: 347–398.
- Herschberg, D. et al. 1981. *Philadelphia: Work, Space, Family, and Group Experience in the Nineteenth Century*. New York: Oxford University Press.
- Hirsch, A. 1998. *Making the Second Ghetto: Race and Housing in Chicago 1940–1970*. Chicago: University of Chicago Press, [1983].
- Hughes, L. 1957. *Simple Stakes a Claim*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Jargowsky, P.A. 1997. *Poverty and Place: Ghettos, Barrios, and the American City*. New York: Russell Sage Foundation.
- Johnson, J. W. 1981. *Black Manhattan*. New York: Da Capo, [1930].
- Johnson, P. 1987. *A History of the Jews*. New York: HarperPerennial.
- Kerner Commission. 1989. *The Kerner Report: The 1968 Report of the National Advisory Commission on Civil Disorders*. New York: Pantheon, [1968].
- Kowarick, L. 2009. *Viver em risco. Sobre a vulnerabilidade socioeconômica e civil*. São Paulo: Editora 34.
- Ladányi, J. & I. Szelényi. 2006. *Patterns of Exclusion: Constructing Gypsy Ethnicity and the Making of an Underclass in Transitional Societies of Europe*. New York: Columbia University Press.
- Lapeyronnie, D. 2007. *Ghetto urbain. Ségrégation, violence, pauvreté en France aujourd'hui*. Paris: Robert Laffont.
- Le Cour Grandmaison, O., G. Lhuillier & J. Valluy 2007. *Le Retour des camps: Sangatte, Lampedusa, Guantanamo*. Paris: Autrement.
- Lepoutre, D. 1997. *Coeur de banlieue. Codes, rites et langages*. Paris: Odile Jacob.
- Levine, M. P. 1979. Gay Ghetto. *Journal of Homosexuality* 4, no. 4: 363–377. Genoptrykt i udvidet udgave som 'YMCA': The Social Organization of Gay Male Life. In *Gay Macho: The Life and Death of the Homosexual Clone*. New York: New York University Press.
- Liebersohn, S. 1980. *A Piece of the Pie: Blacks and White Immigrants Since 1880*. Berkeley & Los Angeles: University of California Press.
- Logan, J. R. & H. L. Molotch. 1987. *Urban Fortunes: The Political Economy of Place*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Low, S. M. 2004. *Behind the Gates: Life, Security, and the Pursuit of Happiness in Fortress America*. New York: Routledge.
- Lubove, R. 1963. *The Progressives and the Slums: Tenement House Reform in New York City, 1890–1917*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.
- Marinano, I. C. 2009. Between Surveillance and Exile:

- Biopolitics and the Roma in Italy. *Bulletin of Italian Politics* 1, no. 2: 265–287.
- Marks, C. 1989. *Farewell—We're Good and Gone: The Great Black Migration*. Bloomington: Indiana University Press.
- Marques, E. & H. Torres. 2005. *São Paulo. segregação, pobreza e desigualdades sociais*. São Paulo: Editora do Senac.
- Massey, D. & N. Denton. 1993. *American Apartheid: Segregation and the Making of the Underclass*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Miller, Z. L. 1992. Pluralism, Chicago School Style: Louis Wirth, the Ghetto, the City, and Integration. *Journal of Urban History* 18, no. 3: 251–279.
- Mucchielli, L. & V. Le Goaziou. 2007. *Quand les banlieues brûlent. Retour sur les émeutes de novembre 2005*. Paris: La Découverte.
- Murray, S. O. 1979. The Institutional Elaboration of a Quasi-Ethnic Community. *International Review of Modern Sociology* 9 (July): 165–177.
- Musterd, S. 2005. Social and Ethnic Segregation in Europe: Levels, Causes, and Effects. *Journal of Urban Affairs* 27, no. 3: 331–348.
- Musterd, S. & R. van Kempen. 2009. Segregation and Housing of Minority Ethnic Groups in Western European Cities. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* 100, no. 4: 559–566.
- Musterd, S. A. Murie & C. Kesteloot 2006. *Neighbourhoods of Poverty: Urban Social Exclusion and Integration in Europe*. London: Palgrave.
- Neary, I. 2003. Burakumin at the End of History. *Social Research* 70, no. 1: 269–294.
- Nelli, H. S. 1970. *Italians in Chicago: A Study in Ethnic Mobility*. New York: Oxford University Press.
- Noiriel, G. 1988. *Le Creuset français*. Paris: Seuil. (Udgivet på engelsk som *The French Melting Pot*, Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1996.)
- Observatoire des Zones Urbaines Sensibles. 2005. *Rapport 2005*. Paris: Délégation interministérielle à la ville.
- Osofsky, G. 1971. *Harlem: The Making of a Ghetto—Negro New York, 1890–1930*. 2. Udgave. New York: Harper & Row.
- Patterson, O. 1998. Broken Bloodlines. In *Rituals of Blood: Consequences of Slavery in Two American Centuries*. New York: Basic/Civitas Books.
- Peach, C. 2009. Slippery Segregation: Discovering or Manufacturing Ghettos? *Journal of Ethnic and Migration Studies* 35 (November): 1381–1395.
- Perlman, J. 1976. *The Myth of Marginality: Urban Poverty and Politics in Rio de Janeiro*. Berkeley & Los Angeles: University of California Press.
- Pétonnet, C. 1982. *Espaces habités. Ethnologie des banlieues*. Paris: Galilée.
- Philpott, D. L. 1978. *The Slum and the Ghetto: Neighborhood Deterioration and Middle-Class Reform, Chicago, 1880–1930*. New York: Oxford University Press.
- Pinçon, M. & M. Pinçon 2007. *Les Ghettos du gotha. Comment la bourgeoisie défend ses espaces*. Paris: Seuil.
- Portes, A. & A. Stepick. 1993. *City on the Edge: The Transformation of Miami*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Rozelier, M. 2007. *Naplouse Palestine. Chroniques du ghetto*. Paris: Presses de la Renaissance.
- Sabouret, J-F. 1983. *L'Autre Japon. les Burakumin*. Paris: Éditions Maspéro.
- Sayad, A. & É. Dupuy 1995. *Un Nanterre algérien, terre de bidonvilles*. Paris: Éditions Autrement.
- Schierup, C-U, P. Hansen & S. Castles. 2006. *Migration, Citizenship, and the European Welfare State: A European Dilemma*. Oxford: Oxford University Press.
- Sennett, R. 1994. Fear of Touching. In *Flesh and Stone: The Body and the City in Western Civilization*. New York: W. W. Norton.
- Sibalis, M. 2004. Urban Space and Homosexuality: The Example of the Marais, Paris's 'Gay Ghetto.' *Urban Studies* 41, no. 9: 1739–1758.
- Sills, D. & R. Merton 1968. *International Encyclopedia of the Social Sciences*. New York: Free Press.
- Small, M. 2009. Four Reasons to Abandon the Idea of 'the Ghetto.' *City & Community* 7, no. 4: 389–398.
- Spear, A. H. 1968. *Black Chicago: The Making of a Negro Ghetto, 1890–1920*. Chicago: University of Chicago Press.
- Stow, K. R. 1992. *Alienated Minority: The Jews of Medieval Latin Europe*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Stow, K. R. 2001. *Theater of Acculturation: The Roman Ghetto in the Sixteenth Century*. Seattle: Uni-

- versity of Washington Press.
- Wacquant, L. 1998. 'A Black City Within the White': Revisiting America's Dark Ghetto. *Black Renaissance* 2, no. 1: 141–151.
- Wacquant, L. 2002. Gutting the Ghetto: Political Censorship and Conceptual Retrenchment in the American Debate on Urban Destitution. In *Globalization and the New City: Migrants, Minorities, and Urban Transformations in Comparative Perspective*, red. M. Cross & R. Moore. Basingstoke, UK: Palgrave.
- Wacquant, L. 2008a. *Urban Outcasts: A Comparative Sociology of Advanced Marginality*. Cambridge: Polity Press. Dansk oversættelse: *Byens udstødte. En komparativ sociologi om avanceret marginalisering*. Frederiksberg: Nyt fra Samfundsvidenskabernes, 2013.
- Wacquant, L. 2008b. Ghettos and Anti-Ghettos: An Anatomy of the New Urban Poverty. *Thesis Eleven* 94 (August): 113–118. Dansk oversættelse: Ghettoer og anti-ghettoer: en diagnostik af den nye urbane fattigdom. *Praktiske Grunde* 2, 2008: 65-71.
- Wacquant, L. 2010. Designing Urban Seclusion in the Twenty-First Century. *Perspecta: The Yale Architectural Journal* 43: 165–178.
- Wacquant, L. In press. *Deadly Symbiosis: Race and the Rise of the Penal State*. Cambridge: Polity Press.
- Ward, D. 1989. *Poverty, Ethnicity, and the American City, 1840–1925*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Warner, S. B. Jr., & C. B. Burke. 1969. Cultural Change and the Ghetto. *Journal of Contemporary History* 4 (October): 173–187.
- Weber, M. 1978. *Economy and Society*, 2 vols., Berkeley and Los Angeles: University of California Press, [1918–1920]
- Western, J. 1981. *Outcast Cape Town*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Wilson, W. J. 1987. *The Truly Disadvantaged: The Inner City, the Underclass, and Public Policy*. Chicago: University of Chicago Press.
- Wilson, W. J. 1996. *When Work Disappears: The World of the New Urban Poor*. New York: Knopf.
- Wirth, L. 1928. *The Ghetto*. Chicago: University of Chicago Press.
- Wilson, W. J. 1964. The Ghetto. In *On Cities and Social Life*, red. Albert J. Reiss Jr. Chicago: University of Chicago Press, [1956].
- Wright, G. 1991. *The Politics of Design in French Urban Colonialism*. Chicago: University of Chicago Press.
- Zaluar, A. & M. Alvito 1998. *Um século de favela*. Rio de Janeiro: Fundação Getúlio Vargas Editora.
- Zhou, M. 1992. *Chinatown: The Socioeconomic Potential of an Urban Enclave*. Philadelphia: Temple University Press.
- Zunz, O. 1986. *The Changing Face of Inequality: Urbanization, Urban Development, and Immigrants in Detroit, 1880–1920*. Chicago: University of Chicago Press.

Tre trin til en historisk antropologi om den reelt eksisterende neoliberalisme

Loïc Wacquant

For ca. 20 år siden gik jeg i gang med en serie felt-baserede undersøgelser af strukturen i, erfaringerne med og den politiske håndtering af den urbane fattigdom i de højtudviklede samfund med fokus på dels situationen i den sorte ghetto i USA efter at borgerrettighedsbevægelsen ebbede ud, og på opløsningen af de vesteuropæiske metropolers arbejderklasseperiferier, eksemplificeret ved forfaldet i *banlieue*'erne, det "røde bælte" i udkanten af de franske storbyer – under presset fra afindustrialiseringen. Jeg lavede etnografiske observationer midt i den værste elendighed i Chicagos historiske *South Side* og i *La Courneuve*'s nedvurderede boligkvarterer i Paris' polariserede forstæder. Og jeg anvendte den analytiske komparations redskaber til at få rede på fremkomsten af et nyt regime for "avanceret marginalisering", der var drevet frem af lønarbejdets fragmentering, socialstatens tilbagetrækning og udbredelsen af territorial stigmatisering. Jeg havde dengang ingen anelse om, at denne udforskning af den vanskelige situation for *Byens Udstødte* i det nye århundrede (Wacquant 2013 [2008]) skulle føre mig fra hyperghettoens gader og helt ind i USA's enorme fængselssystemes indre, og derfra til det omstridte spørgsmål om neoliberalismen og udviklingen af staten på globalt plan (Wacquant 2009a). I denne artikel vil jeg kort efterspore denne intellektuelle rejse fra det postindustrielle prekariats mikro-etnografi¹ til den neoliberale statsmagts (*Leviathan*'s) makrosociologi ved det nye århundredes begyndelse og til at formulere nogle teser til en *historisk antropologi om den reelt eksisterende neoliberalisme*.

Til at udrede udstødelsens determinanter og dens forskellige former i de amerikanske storbyer ved det forrige århundredes slutning måtte jeg finde en måde at overkomme to afgørende epistemologiske udfordringer: den videnskabelige myte om "underklassen", den nye underkategori af fattige sorte der siges at hjemsege den indre by, og den gamle historie om "disorganisering" arvet fra bysociologiens økologiske skole (se Wacquant 1996 og 1997 for udførlige kritiske redegørelser for disse to teoretiske opfattelser). For at komme omkring disse udfordringer gennemførte jeg feltstudier af unge afro-amerikanske mænds livsstrategier i Woodlawn, et udsnit af 'resterne' af Chicago's Bronzeville (Drake and Cayton 1993 [1945]). Som følge af en række omstændigheder, der er redegjort for i anden sammenhæng, blev jeg medlem af den lokale bokseklub, jeg lærte den professionelle boksnings håndværk og anvendte klubben som springbræt til at vove mig ud i nabolaget (Wacquant 2004 [2000]) og rekonstruere mit begreb om ghettoen nedefra og indefra.²

Ved at optegne mine bokseklammeraters livshistorier opdagede jeg ret hurtigt, at de næsten alle sammen var gået igennem arrest-forvaring eller havde tilbragt tid i fængsel, så for at få mening i deres livsløb blev jeg nødt til at forstå 'det store strafmæssige tilbageskridt', der ændrede USA fra at være i spidsen for progressiv straf i 1960'erne til at blive førende i verden med hensyn til indespærring og til global eksportør af aggressive politiske principper for kriminalitetskontrol i 1990'erne (Wacquant 2009b). Ved at kortlægge USA's indespærrings-boom efter 1973 blev det klart, at den accelererende tilbagetrækning af den sociale velfærd, der førte frem til den berygtede "*velfærdsreform*" fra

1 Prekariat er en sammentrækning af prekær og proletariat. Det bruges til at beskrive en ny kategori af arbejdere, hvis hverdag er præget af social usikkerhed på grund af det fragmenterede og økonomisk deregulerede arbejdsmarkeds kortvarige og lavtlønnede ansættelser (se fx Wacquant 2013: xxix-xxxi). O.a.

2 Se Wacquant (2009c) for en retrospektiv udredning af de analytiske sammenhænge og de biografiske brikker mellem "The body, the ghetto og the penal state".

1996, og den eksplosive udvidelse af det strafferetlige område var to konvergerende og komplementære ændringer i retning af den straffende regulering af racerelateret fattigdom; at disciplinerende *workfare* og straffende *prisonfare* kontrollerer de samme berøvede og vanærede befolkningsgrupper, der er slået omkuld ved ophævelsen af den Fordistisk-Keynesianske pagt og koncentreret i den polariserede bys nedvurderede områder; endvidere: ved at underlægge den post-industrielle arbejderklassens marginaliserede fraktioner hårde umyndiggørende foranstaltninger ud fra principper om moraliserende adfærdsregulering (*moral behaviourism*) skabes en førsteklasses scene, hvor de herskende eliter kan demonstrere statens autoritet og rette op på den legitimitet de mister, når de svigter statens hidtidige opgaver som social og økonomisk sikkerhedsnet.

Det blev bekræftet i 1990'erne, hvor den ene venstreorienterede regering efter den anden i Vesteuropa gav bekæmpelse af gadekriminalitet den højeste politiske prioritet i netop de urbane zoner, hvor social usikkerhed og rumlig forfald blev forværret samtidig med at usikker beskæftigelse og fraværet af job blev det normale. Kortlægningen af den internationale udbredelse af 'nul tolerance' politikken og de forskellige straffe-slogans og standardløsninger "made in the USA" (den såkaldte teori om "knuste vinduer", obligatoriske minimumsdomme, opdragelseslejligheder for unge lovovertrædere, strafnedsættelse i tilståelsessager osv.) viste endvidere et markant mønster af sekventiel udbredelse og funktionel forbundethed, hvorved politiske initiativer i form af økonomisk deregulering, kontrollerende *workfare* og straffende kriminalret viser sig at bevæge sig rundt og udfolde sig sammen (Wacquant 2011). Kort sagt: *kriminaliseringen af fattigdom* fremstod som et kerneelement i den hjemlige implementering af det neoliberale projekt og i udbredelsen uden for USA, straffestatens 'jern-næve' parret med markedets 'usynlige hånd' samtidig med at det sociale sikkerhedsnet nedbrydes. Det der begyndte som en undersøgelse af den vanskelige hverdagssituation for det urbane prekariat på gadeplan i Chicagos indre by og udkanten af Paris endte på denne måde ud i det teoretiske spørgsmål om neoliberalismens karakter og bestanddele på globalt plan.

Markedsstyring versus governmentality

Hvordan tilsiger så denne intellektuelle 'tour', at vi

håndterer den glatte, uklare og omstridte kategori: neoliberalisme – nogle af dens fremmeste analytikere kalder det et "skurkagtigt begreb" på jagt efter analytisk specificitet og legitimitet?³ Mens Hilgers (2011) fremstiller neoliberalismens antropologi som organiseret i en treleddet konfiguration baseret på kulturelle, governmentality og systemiske tilgange (se også Hoffman *et al.* [2006] og Richland [2009] for alternative beskrivelser), så ser jeg neoliberalismens antropologi som *polariseret* mellem en hegemonisk økonomisk opfattelse forankret i (neoklassiske og neo-marxistiske) varianter af *markedsstyring* på den ene side og på den anden side en oprørske tilgang med inspiration fra løse afledninger af det foucaultianske begreb om *governmentality*. Disse to opfattelser har givet anledning til omfattende og produktive forskningsprogrammer, men de lider af spejlvendte mangler: den ene er overordentlig snæver uden institutioner og den grænser til det undskyldende, når den tager neoliberalisme diskursen for pålydende; den anden er overdreven bred og uensartet, overfyldt med hastigt knopskydende institutioner, der tilsyneladende alle er inficeret af neoliberal virus, og den orienterer sig i retning af kritisk solipsisme [den opfattelse at ens eget jeg er det eneste eksisterende – O.a.]. For den førstnævnte opfattelse er neoliberalisme den regelrette anerkendelse af neoklassisk økonomisk teori som den ypperste tænkemåde og markedet som den optimale og uforanderlige indretning til at organisere alle former for udvekslinger (fx Jessop 2002; Saad-Filho & Johnston 2005); i den sidstnævnte opfattelse går en fleksibel og foranderlig politisk rationalitet sammen med mange slags regimer og trænger ind i alle livssfærer, der ikke har nogen (uden for denne diskurs) fast grund for at sætte sig til modværge (fx Barry *et al.* 1996; Brown 2005). Underligt nok konvergerer disse to opfattelser om at tilsløre *hvad der er 'neo' ved neoliberalismen*, nemlig *genopbygningen og omdannelsen af staten* som

3 Siden 1980'erne har en forvirrende blanding af overdreven iver og manglende specifikation været en del af neoliberalisme-begrebets problemfyldte succes inden for heterodoks politisk økonomi. Begrebet er på én gang blevet et terminologisk fokuspunkt for diskussioner om post-1980'ernes regulerings-transformationer og et udtryk for de dybe uoverensstemmelser og begrebsforvirringer der karakteriserer disse diskussioner. Følgelig er "neoliberalisme" blevet noget af et *slyngelbegreb* – der breder sig ukritisk, skønt inkonsistent defineret, empirisk upræcist og ofte anfægtet (Brenner *et al.* 2010:183-4).

den centrale instans, der aktivt producerer de subjektive forestillinger, de sociale relationer og de kollektive repræsentationer, der er afpasset til at gøre fiktionen om markedet til virkelighed og følgerigtig.

Dominansen af den økonomiske, eller snarere økonomistiske, opfattelse af neoliberalisme er veletableret (fx Campbell og Pedersen 2001; Edelman og Hauge-rud 2005; Gamble 2001; Cerny 2008). For langt de fleste af såvel fortalere og kritikerne betegner ordet genopblomstringen af 'kapitalens imperium', for nu at minde om titlen på Ellen Meiksins Wood's (2005) historisk-materialistiske rekonstruktion af jordejendomsbaserede, handelsbaserede og kapitalistiske imperialistiske projekter, hvor det kapitalistiske er karakteriseret ved at det forsøger at gennemtvinge markedets imperativer ikke bare for alle geografiske områder, men også inden for alle menneskelige aktiviteter. Dette beherskende synspunkt sætter neoliberalisme lig med ideen om "det selv-regulerende marked" og fremstiller staten som begrænset til en negativ, nul-sums relation til markedet. Logisk og historisk indebærer opkomsten af 'markeds-fundamentalismen' at staten beskæres, dvs. tilbagetrækning eller afvisning af den stat, der fremstilles enten som en hindring for effektivitet eller udelukkende som et middel til at forstærke kapitalens genvundne overherredømme. Ifølge Colin Crouch (1997:358) har den manuelle arbejderklasses tilbagegang, finanskapitalens fremgang, spredningen af nye kommunikationsteknologier og liberaliseringen af pengestrømme over de nationale grænser indvarslet en 'kortfristet, rent-markedsreguleret form for kapitalisme, fri for begrænsninger'. Der tegner sig nogle 'betingelser for den neoliberale konsensus', som inkluderer 'en universel opgivelse af Keynesianske politikker' og som medfører 'en udhuling af staten og privatisering af flere og flere af dens funktioner' (Crouch 1997: 357, 359). Ligeledes opfatter David Harvey, at 'neoliberalisme i første instans er en teori om politisk økonomiske praksisformer, der antager at menneskers velbefindende bedst fremmes ved at liberalisere den frie foretag-somhed inden for institutionelle strukturer, der er karakteriseret ved stærke private ejendomsrettigheder, frie markeder og frihandel. Statens rolle er at skabe og sikre de institutionelle strukturer, der er fornødne for sådanne praksisformer' (2005: 3-4). Overgangen til neoliberalisme medfører den treleddede kombination:

'deregulering, privatisering og statens tilbagetrækning fra mange velfærdsforanstaltninger'. I praksis afviger staterne kun fra doktrinen om *small government*, hvor det tjener til at fremme et business-venligt klima for kapitalistiske bestræbelser for at sikre finansielle institutioner, og til at undertrykke folkelig modstand mod den neoliberale kampagne for 'akkumulation gennem berøvelse'.

Megen antropologi om neoliberalisme går ud på at overføre dette skema til forskellige lande i hele verden, eller det går ud på at karakterisere markedsstyringens kulturelle former og de sociale reaktioner, den fremkalder på de enkelte kontinenter (fx Comaroff & Comaroff 2001; Greenhouse 2009). Latin Amerika er favoritten, efterfulgt af landene i den tidligere Sovjetunion og Afrika. I sin hurtige redegørelse for 'Afrika i den neoliberale verdensorden' karakteriserer James Ferguson typisk neoliberalisme som den simultane tilbagetrækning af staten og udvidelse af markedet: 'I overensstemmelse med "neoliberalismens" økonomiske filosofi, blev det forkyndt at man ved at fjerne statens 'skævvridning' af markedet ville få en masse nye private kapitalinvesteringer' (Ferguson 2006: 11). Her er begrebet synonymt med økonomiske forholdsregler i form af 'strukturel tilpasning', der antages at tilbagerulle den belastende og altdominerende stat og at frisætte et nyt vitalt 'civilsamfund', der både ville være demokratisk og mere økonomisk effektivt' (Ferguson 2006: 38-9). Det er en betegnelse, der dækker over de sociale forandringer, der får deres form af folkelig modstand mod og de daglige tillempninger til programmerne for ressourcebegrænsning og privatisering, der ellers er kendt som 'The Washington Consensus' (Williamson 1993).

I opposition til dette 'pæne' billede af neoliberalisme som en sammenhængende, måske næsten monolitisk enhed, fremsætter governmentality teoretikerne et 'rodet' billede af neoliberalisme som et flydende fleksibelt konglomerat af kalkulative begreber, strategier og teknologier, der tager sigte på at 'forme' populationer og individer.⁴ Gennem denne optik er neoliberalisme

4 Dette billede er afledt fra Foucaults tekster og 1978-1979 forelæsningsrækken ved Collège de France om *The birth of biopolitics* (Foucault 2004), der har inspireret et omfattende forskningsprogram om 'governmentality' som kunsten at 'forme' populationer (subjectation) og at 'forme' selvet (subjectification). Termerne 'postsocial governance', 'advanced liberal' og 'late liberal' anvendes ofte som

ikke en økonomisk ideologi eller en policy-pakke, men en 'generaliseret normativitet', en 'global rationalitet' der 'bidrager til at strukturere og organisere, ikke bare de styrendes handlinger, men også de enkelte styredes adfærd' og tilmed deres selv-forståelse i overensstemmelse med principper for konkurrence, effektivitet og nytte (Dardot & Laval 2007:13). Governmentality-forskere insisterer på, at styringsmekanismerne ikke kun er placeret i staten, men at de cirkulerer i hele samfundet og på tværs af de nationale grænser. Følgelig arbejder governmentality-forskerne tværgående for at spore udbredelsen og sammenkædningen af neoliberale teknikker til 'adfærdsregulering' (*'the conduct of conduct'*) på tværs af mangfoldige områder for selv-produktion, inklusive kroppen, familien, seksualitet, forbrug, uddannelse, professionerne, byrummet osv. (Larner 2000). De ynder også at sætte fokus på kontingens, specificitet, kompleksitet og interaktive kombinationer (som er blevet det helt store nummer med det nye Deleuzeian-ske modeord "sammenstilling" ("assemblages")): der er ikke én Neoliberalisme med stort-N, men et uendeligt antal neoliberalismer med lille-n affødt af den vedvarende hybridisering af neoliberale praksisformer og ideer med lokale former under lokale betingelser. Denne tilgang anvendes til det ekstreme af Aihwa Ong i hendes indflydelsesrige essaysamling *Neoliberalism as exception* (i Øst Asien), hvor hun foreslår at 'studere nyliberalisme ikke som en "kultur" eller en "struktur", men som mobile kalkulative styrings-teknologier, der kan dekontekstualiseres fra deres oprindelige udspring og rekontekstualiseres i forskellige konstellationer af gensidigt konstituerende og kontingente relationer' (Ong 2007: 13).

Den analytiske impuls til at gå ud over staten og til at gå på tværs af institutionelle områder er frugtbar, ligesom forestillingen om at neoliberalisering i højere grad er en produktiv end en substraktiv proces hidrørende fra økonomien. Men at ligestille indførelsen af

de 'bløde' ledelsesteknologier, som konstant 'omorganiseres' og 'muteres' under udbredelsen, med neoliberaliseringsprocessen er problematisk. For det første er det uklart, hvad der gør en ledelsesteknologi neoliberal: bureaukratiske teknikker som revision, præstationsindikatorer og benchmarks (nogle af de foretrukne teknologier inden for den neo-Foucaultianske antropologi om neoliberalisme) kan afgjort anvendes til at støtte og fremhjelpe andre logikker, ligesom aktuar-teknikker kan. Tilsvarende er der ikke noget som helst ved krav om transparens, accountability og effektivitet der nødvendigvis får dem til at forstærke varegørelse: i Kina er de fx blevet anvendt til at fremme nedarvede mål og til at genindføre socialistiske idealer (Kipnis 2008). Vanskeligheden med governmentality-tilgangen er, at dens gennemgående karakterisering af neoliberalisme som 'styring ved kalkulation' (Ong 2007: 4) er så blottet for specificitet med hensyn til at kunne sammenholdes med noget som helst minimalt velfungerende regime eller med den Vestlige modernitets rationaliseringsbestræbelser og individualiseringstræk *in globo*.⁵ Endelig viser det sig, efter som ledelsesteknologier (*technologies of conduct*) 'migrerer' og 'muteres', at neoliberalisme på én gang er overalt og ingen steder. Den er kun proces og uden indhold; den forefindes i flydende form uden substans, fast mønster eller orientering. Når det kommer til stykket giver governmentality-skolen os en opfattelse af neoliberalisme, der er nøjagtig lige så tynd, som den der fremføres af den økonomiske ortodoksi, som governmentality-skolen ønsker at nedgøre.

Neoliberalisme som en markedsorienteret udformning af staten

Jeg vil forsøge at skitsere en *via media* mellem disse to poler, der anerkender at 'neoliberalisme altid har været et projekt i forskellige udgaver, åbent for lokale

synonymer for neoliberal (se Dean [1999] for en oversigt og O'Malley *et al.* [2006] for et paradoksalt forsvar for en teoretisk tilgang, der fralægger sig ansvaret for sig selv som sådan). Der er her ikke plads til at behandle problemerne i Foucaults egne formuleringer om governmentality og neoliberalisme (begyndende med deres idealistiske form) og sammenkædningen af dem, for slet ikke at tale om at vurdere deres afledningers relevans for historiske forandringer, der er foregået efter Foucaults død.

5 Hvis neoliberalisme er en bred vifte af 'kalkulerende teknologier', der udspringer fra økonomi og som trænger ind på andre af det sociale livs områder, så må dens fødsel dateres tilbage til 1494 med opfindelsen af dobbeltbogholderi (Carruthers & Espeland 1991), og neoliberalismens 'grand theorist' er så ikke Ludwig von Mises, Friedrich von Hayek eller Milton Friedman, men Max Weber (1978 [1918-20]: 85-113, 212-26), ifølge hvem den instrumentelle rationalitets herredømme har gjort Vesten anderledes end resten af verden – så meget desto mere efter som Weber i sin komparative religionssociologi tillægger det relaterede begreb om *Lebensführung* stor betydning.

variationer' (Peck 2008: 3), lige siden det intellektuelt blev udklækket fra 'Colloque Lippman' i Paris 1938 og via den transnationale tænketank ('thought collective') forankret i 'Société du Mont-Pélerin' efter 1947 (Denord 2007) til dets forskellige historiske inkarnationer i løbet af det 20. århundredes sidste tiår og dets paradoksale fornyede manifestering efter finanskrisen efteråret 2008, men at det ikke desto mindre har en distinkt og klart genkendelig *institutionel kerne*.⁶ Denne kerne udgøres af en *artikulation af stat, marked og medborgerskab*, der anvender den første [staten] til at påføre aftrykket af den anden [markedet] på den tredje [medborgerskabsinstitutionen]. Så alle de tre institutioner skal indgå i vores analytiske felt. Jeg divergerer fra markeds-baserede opfattelser af neoliberalisme derved, at jeg prioriterer (politiske) midler over (økonomiske) mål; men jeg tager afstand fra governmentality-perspektivet derved, at jeg prioriterer udformning af staten over teknologier og ikke-statslige rationaler, og jeg fokuserer på hvordan staten effektivt nyformulerer medborgerskabets grænser og indhold gennem de markedsorienterede politikker. I overensstemmelse hermed anbefaler jeg, at vi foretager en tredobbelt forandring (af det analytiske perspektiv) for at forankre en antropologi om neoliberalisme, der hverken forstås som en invasiv økonomisk doktrin eller som migrerende ledelsesteknikker, men som en konkret politisk konstellation: fra en 'snæver' ('thin') økonomisk opfattelse centreret omkring markedet til en 'sammensat' ('thick') sociologisk opfattelse centreret omkring staten, en opfattelse der specificerer det institutionelle maskineri, der medvirker til at skabe markedets dominans og dets adfærdsconditionerende indvirkning på aktiv social deltagelse. Jeg argumenterer for, at Bourdieus lidet kendte begreb om *det bureaukratiske felt* (1994 [1993]) giver et fleksibelt og magtfuldt redskab til at forstå genopbygningen af staten som en stratifikations- og klassifikationsmaskine, der driver den neoliberale revolution

frem oppefra. Dette skifte kan formuleres i tre teser.

Tese 1: Neoliberalisme er ikke et økonomisk, men et politisk projekt; det medfører ikke statens afmontering, men en genopbygning af staten

Det er der tre afgørende grunde til. For det første er markeder, og har altid været, politiske konstruktioner: de er pris-baserede udvekslingssystemer, der følger regler som skal fastsættes og kontrolleres af stærke politiske myndigheder og understøttes af omfattende retlige og administrative maskinerier, der i moderne tid er lig med statslige institutioner (Polanyi 1971 [1957]; Fligstein 1996; McMillan 2003). For det andet er det påvist i socialhistorien og uddybet gennem social teori lige fra Emile Durkheim og Marcel Mauss til Karl Polanyi og Marshall Sahlin at økonomiske udvekslinger nødvendigvis må understøttes af sociale relationer og kulturelle konstruktioner, og at folk typisk er irriteret over markedets sanktioner: staten må derfor træde til for at overvinde modstand og begrænse omgørelser. For det tredje præciserer historiografien om den transnationale *Geistkreis*, der udklækkede neoliberalismen, at den lige fra sit udspring i 1930'ernes krise har bestræbt sig på ikke at 'vende tilbage til' liberalismen fra slutningen af det 19. århundrede, men derimod bestræbte sig på at overvinde sidstnævntes mangelfulde opfattelse af staten (Denord 2007; Mirowski & Plehve 2009). Neoliberalisme har sit udspring i en dobbelt modsætning, på den ene side i opposition til kollektive løsninger på økonomiske problemer (først socialistiske og senere Keynesianske), og på den anden side i opposition til den klassiske liberalismes minimalistiske og negative forestilling om 'natvægterstaten'. Neoliberalismen ønsker at re-formere og re-fokusere staten for på den måde aktivt at fremhjælpe og understøtte markedet som en vedvarende politisk konstruktion.⁷

6 Det er en logisk betingelse: forudsætningen for at variationer af lokale arter af neoliberalisme kan opstå gennem 'mutation' må være, at der er en fælles 'slægt', som de alle nedstammer fra. Heraf følger at enhver opfattelse af mangfoldige 'lille-n neoliberalismer' nødvendigvis forudsætter en 'Store-N Neoliberalisme', i det mindste underforstået; og enhver perifer og delvis repræsentation af fænomenet kan kun karakteriseres som en sådan ved, åbent eller 'maskeret', at referere til en mere komplet original kerne.

7 Denne pointe fremhæves af Francois Denord (2007) og af Jamie Peck (2010: 3), der har fundet frem til en meget lidt kendt tidlig tekst af Milton Friedman (kun offentliggjort i Sverige 1951), hvor Chicago-økonomen forklarer: 'Den afgørende fejl i grundlaget for det 19. århundredes liberalisme [var at den] næsten ikke gav staten andre opgaver end at opretholde fred og at overvåge at aftaler blev overholdt. Det var en naiv ideologi. Den var af den opfattelse, at staten kun kunne gøre skade, [og at] laissez-faire skal være reglen.' Over for denne anskuelse argumenterer 'doktrinen for neoliberalisme' for, at 'staten tildeles virkelig positive funktioner', herunder at sikre ejendomsrettigheder, at forhindre monopoler, monetær

Jeg har i en anden sammenhæng karakteriseret denne neoliberale genopbygning som artikulationen af fire institutionelle logikker (Wacquant 2010a):

- i. Varegørelse som en forøgelse af markedet eller markeds-lignende mekanismer, baseret på den opfattelse at sådanne mekanismer er universelt optimale midler til effektiv allokering af ressourcer og udbytter.
- ii. Disciplinerende social politik, med skiftet fra beskyttende velfærd, kategorisk tilsikret som rettigheder, til korrigerende *workfare*, hvor social bistand er betinget af at modtageren underkastes 'løsarbejde', og som medfører specifikke påbud (optræning, arbejdsprøvning, jobsøgning, og arbejde med lønninger under fattigdomsgrænsen, men også graviditetsforbud, krav om lovlighed osv.).
- iii. Ekspansiv og pornografisk straffepolitik, der tager sigte på at dæmpe urolighederne som følge af spredningen af social usikkerhed i de urbane zoner, der er belastet af 'løsarbejde', og på at fremvise statens suverænitæt i det snævert afgrænsede billede af hverdagslivet, som det nu påberåber sig at kontrollere.
- iv. Historien om individuelt ansvar som den motiverende diskurs og det kulturelle kit, der binder de forskellige komponenter i statens aktiviteter sammen.

Denne opfattelse overskrider markedsstyrings-perspektivet, derved at den tildeler staten en dynamisk rolle på alle fire fronter: økonomisk, socialt, straffepolitisk og kulturelt. Ser man på de to første, så er der tale om at staten aktivt *re-regulerer* – snarere end at 'deregulere' – økonomien til fordel for [aktie]selskaberne (Vogel 1996) og iværksætter omfattende 'korrigerende' og 'konstruktive' foranstaltninger for at understøtte og udvide markeder (Levy 2006) for både virksomheder,

produkter og arbejdskraft. På den sociale front påtvinger regeringsprogrammer modtagerne af velfærdsydelse byrdefulde pligter og forsøger at rette op på deres adfærd, ændre deres moral og styre deres livsperspektiv med en blanding kulturel indoktrinering, bureaukratisk overvågning og materielle incitamenter (Hays 2003), idet de ændrer social støtte til et disciplineringsmiddel og retten til personlig udvikling til en forpligtigelse til at påtage sig prekære job (Moreira 2008). Denne sammensatte ('thick') opfattelse af neoliberalisme som organisatorisk firbenet tilvejebringer også 'hårdt' institutionelt indhold til det 'bløde' begreb om 'politisk rationalitet', som Foucaultianerne påberåber sig, ved at specificere de midler staten anvender til at udvide og understøtte varegørelsen over for tavs afstandtagen og kollektiv omgælse eller modstand.

Tese 2: Neoliberalisme er ensbetydende med et højreorienteret angreb på det bureaukratiske felt og fører til en Kentaurostat

Hvis staten ikke 'trækkes tilbage' eller 'udhules', men i virkeligheden snarere bliver genopbygget og genanvendt, hvordan skal vi så forstå denne fornyelse? Det er her Bourdieus begreb om det bureaukratiske felt (1994 [1993]), der er konstrueret som det sæt af organisationer, der formår at monopolisere definitionen og distributionen af de offentlige goder, viser sig at være afgørende.⁸ Det vigtigste fortrin ved dette begreb, der omhyggeligt er konstrueret på grundlag af en historisk analyse af den flere hundrede år lange overgangsperiode fra den dynastiske til den bureaukratiske måde at reproducere herredømmet, og som er forankret i den

stabilitet og (allermest vigtigt) at lindre akut fattigdom og lidelse'. Peck bemærker med rette, at 'neoliberalisme, i dens forskellige former, altid har drejet sig om at erobre og gen-anvende staten til fremme af interesser for at udforme en erhvervsvenlig, frihandels "markedsorden"' (2009: 9), men han afholder sig fra at endogenisere de institutionelle midler hvormed staten til enhver tid tilvejebringer en sådan udformning.

8 Det bureaukratiske felt er et af tre begreber, som Bourdieu skaber til at nytænke lederskab; det må ikke forveksles med det politiske felt (som det har konfliktfyldte relationer til) og magtfeltet (som det indgår i). Se Wacquant (2005: 13-18) for en forklaring af relationerne mellem disse felter og Wacquant (2010a) for en omformulering af begrebet om det bureaukratiske felt afpasset til at specificere den neoliberale stats karakter. I Muges skarpe karakteristik har neoliberalisme tre ansigter: det intellektuelle (en doktrin), det bureaukratiske (statslige politikker for liberalisering, privatisering, afpolitisering og monetarisme), og det politiske (kampe om statsmagten), der alle 'deler en fælles og distinktiv ideologisk kerne: at markedet sættes over alle andre måder at organisere den sociale virkelighed og forestillingerne om den' (2008: 705). Men hun pålægger det politiske felt et uholdbart analytisk ansvar, i stedet for at se det bureaukratiske felt, som det primære område for kampene om mål og midler for de offentlige foranstaltninger.

institutionaliserede kulturelle kapitals voksende betydning (se Bourdieu 2014 [2012]), er at vi bliver mindet om, at staten ikke er en monolit, en unison aktør (der enten opererer autonomt eller som de dominerendes villige hjælper), og heller ikke et fritstående redskab, der er udsat for at blive overtaget af specielle interesser eller bevægelser udsprunget af det civile samfund. Staten er derimod et *rum af kræfter og kampe* om grænserne for de offentlige myndigheder, deres særlige rettigheder og prioriteringer, og specielt om hvilke 'sociale problemer', der har krav på statens opmærksomhed, og hvordan de skal håndteres.

Bourdieu (1998 [1993]) er endvidere af den opfattelse, at den moderne stat er gennemskåret af to *interne* kampe, der er homologe med konflikter overalt i det sociale rum: i den vertikale kamp (mellem dominerende og dominerede) står 'den højere statsadels' policymaker-ere, der er fascinerede af neoliberale opfattelser, og som ønsker at fremme markedsorientering, over for 'den lavere statsadel' bestående af de grupper, der varetager det offentlige bureaukratis beskyttende opgaver; de horisontale kampe (mellem de to slags kapital der kappes om overherredømmet: økonomisk og kulturel) skaber problemer for statens 'højre hånd': den økonomiske fløj der står for skattemæssige påbud og markedsdisciplin, og statens venstre hånd: den sociale fløj der beskytter og understøtter de sociale kategorier der er berøvet økonomisk og kulturel kapital. I *Punishing the Poor* har jeg anvendt dette begreb til – i en samlet analytisk ramme – at samle de straffende ændringer inden for velfærd og de straffepolitikker, der har konvergeret mod at skabe den 'dobbelte regulering' af den avancerede marginalisering i form af overvågende *workfare* og den straffende *prisonfare*. Og jeg tilføjer den kriminalretlige gren – politiet, domstolene, fængslerne og hvad hertil hører: betinget straf, prøveløsladelse, doms-databaser, civile og bureaukratiske forpligtelser knyttet til kriminalretlige sanktioner, osv. – som et kerneelement af statens 'højre hånd', ved siden af finansministeriet og de økonomiske ministerier (Wacquant 2009a: 3-20, 304-13).

Ved at anvende dette skema, kan man optegne neoliberalisme som en systematisk vægtforskydning i statens prioriteter og foranstaltninger fra statens 'venstre hånd' til statens 'højre hånd', dvs. *fra den beskyttende (feminine og socialt integrerende) pol til den*

disciplinerende (maskuline og individualiserende) pol af det bureaukratiske felt. Det foregår på to komplementære, men klart adskilte måder: (i) overflytningen af ressourcer, politiske programmer og målgrupper fra statens socialpolitiske afdelinger til de straffepolitiske enheder (som når psykisk syge patienter bliver 'af-institutionaliseret' som følge af hospitalslukninger og 'gen-institutionaliseret' i arresthuse og fængsler efter at være gået igennem hjemløshed); (ii) koloniseringen af velfærdsydelser, sundhedspleje, daginstitutioner osv. via den 'højre hånds' panoptiske og disciplinerende teknikker og diskurser (som når offentlige hospitaler prioriterer budgethensyn frem for medicinske hensyn i deres interne organisering, og når skoler sætter reduktion af børnenes pjækkeri og voldsom adfærd i klasserne over pædagogik og ansætter sikkerhedsvagter i stedet for psykologer). Denne dobbelte højredrejning i statens struktur og politiske foranstaltninger er afgjort *ikke* et resultat af nogle mystiske systemiske imperativer eller en uimodståelig funktionel nødvendighed; det er et strukturelt konditioneret, men historisk kontingent *resultat af materielle og symbolske kampe*, der pågår i det bureaukratiske felt såvel internt som i relation de andre felter, om de offentlige myndigheders forpligtelser og forskellige måder at varetage disse forpligtelser (Wacquant 2009a: xix-xx, 67-9, 108-9, 312-13). Der af følger at hastigheden, omfanget og virkningerne af denne institutionelle højredrejning vil variere fra land til land afhængigt af det enkelte lands position i den internationale orden, det nationale magtfulds sammen-sætning, konfigurationen af 'det sociale rum' og landets kulturelle opdelinger.

Som et resultat af denne højreorienterede tilpasning ligner den neoliberale Leviathan hverken minimalstaten fra det 19. århundredes liberalisme eller den 'hensygnende' stat, som neoliberalismens økonomiske kritikere og governmentality-kritikerne i samme grad besværer sig over. Den neoliberale stat er derimod en *Kentaur-stat der viser modsatte ansigtstræk i klassestrukturens to ender*: den er opløftende og 'frigørende' i toppen, hvor den fremmer profitabel investering af ressourcer og udvidelse af valgmulighederne for indehaverne af økonomisk og kulturel kapital; men den er straffende og restriktiv i bunden, når det drejer sig om at kontrollere de grupper der er blevet destabiliseret som følge af den voksende ulighed og den tiltagende

udbredelse af usikker ansættelse samt etnisk uro. Den reelt eksisterende neoliberalisme forherliger 'laissez faire et laissez passer' for de dominerende, men den viser sig at være paternalistisk og påtrængende for de underordnede, og især det urbane prekariat, hvis livsrammer den indsnævrer ved hjælp af en kombination af kontrollerende *workfare* og retlig overvågning.

Tese 3: Styrkelsen og glorificeringen af statens straffende arm er en afgørende bestanddel af den neoliberale Leviathan

Grebet af den ideologiske opfattelse, der fremstiller det som begyndelsen til enden på 'big government', har neoliberalismens sociale kritikere overset den forbavsende rehabilitering og enorme udvidelse af statens straffeapparat, der har ledsaget den frembrusende markedsdominans. De nogenlunde sammenfaldende profetier, der mellem 1945 og 1975 blev fremsat af mainstream straf-forskere og -administratorer og radikale straf-teoretikere, om at fængslet var en miskrediteret organisation der var dømt til at sygne hen (Tonry 2004), er gjort til skamme, idet fængslerne har gjort et bemærkelsesværdigt comeback til frontlinjen af statens institutioner i lande både i Vesten og de øvrige industrialiserede dele af verden i løbet af de seneste tre tiår. Med ganske få og delvise undtagelser (Canada, Tyskland, Østrig og dele af Skandinavien) er fængsels-indespærring vældet frem i alle Vestens post-industrialiserede samfund, den er svulmet op i Latin-Amerikas post-autoritære lande, og den er eksploderet i de national-stater, der kom ud af Sovjet-blokkens kollaps i forbindelse med at de overgik fra kommandoøkonomi til markedsøkonomi. Bestanden af indsatte i fængslerne er ikke bare steget i alle tre regioner (Walmsley 2011) samtidig med 'prekariseringen' af arbejdet og velfærdsnedskæringer; og de indespærrede er alle tre steder disproportionalt sammensat af byens fattige, etniske og nationale outsiders, de hjemløse og de psykisk syge overladt til sig selv, og forskellige grupper af udstødte fra arbejdsmarkedet (Wacquant 2009a: 69-75).

Den ubarmhjertige stigning i bestanden af indsatte i fængslerne er tilmed kun en omtrentlig overflade-manifestation af straffestatens ekspansion og øgede betydning i det triumferende markeds tidsalder. Andre indikatorer inkluderer den aggressive anvendelse af politiet i og omkring de forsømte kvarterer, og den øgede inddragelse af domstolene i håndteringen af ure-

gerlig opførsel og mindre lovovertrædelser; udvidelsen af de retlige foranstaltninger i form af alternative sanktioner, kontrol-procedurer for tidligere forvarede og eksponentiel udvikling af digitaliserede doms-databanker; knopskydningen af centre for administrativt 'tilbageholdte' for at kunne indespærre og smide ulovlige indvandrere ud; lovgivernes hyperaktivitet på den kriminalretlige front (de har mangedoblet og skærpet straffe-sanktionerne i et ikke tidligere set tempo) og der er sket et boom inden for mediesektoren, der benytter sig af 'katastrofiske' billeder af kriminelle trusler: kriminalitetsbekæmpelse i gaderne sættes øverst på regeringens handleplan (samtidig med at de større virksomheders lovovertrædelser afkriminaliseres) og utryghed spiller en fremtrædende rolle i valgkampe; den straffebetonede politik drejes i retning af følelsesmæssige og symbolske parametre med åbenlys tilsidesættelse af straffe-forskeres ekspertviden.

Styrkelsen og udvidelsen af det bureaukratiske felts straffende sektor er ikke et svar på kriminalitet, for den er i løbet af seneste to tiår gået ned i de Vestlige lande og varierer generelt uden sammenhæng med niveauet og udviklingstendenser inden for straf (Young og Brown 1993; Lappi-Seppälä 2011). De forøgede straffeforanstaltninger er heller ikke affødt af det opblomstrende 'ekskluderende samfund', af opkomsten af en 'kontrolkultur' eller af den faldende tillid til regeringen og forsvaret i 'risikosamfundet',⁹ og den er endnu mindre skabt af profitsøgende markedsoperatører, som foreslået i den aktivistiske dæmonologi om det 'fængsels-industrielle kompleks' (Wacquant 2010b for en kritik). Straffesystemet er blæst op som *en brik i opbygningen af den neoliberale Leviathan*. Det er derfor det så nøje korrelerer, ikke med 'senmodernitetens' uklare 'ontologiske uro', men med specifikke markeds-understøttende forandringer inden for økonomisk politik og inden for socialpolitikken, som har åbnet op for ulighed mellem klasserne, forværret den urbane marginalisering og fyret op under etnisk vrede samtidig med, at det har eroderet *policy-makernes* legitimitet. På grundlag af en gennemgang af udviklingstendenser

9 Som foreslået af henholdsvis Jock Young (1999), David Garland (2001), John Pratt (2007) og Jonathan Simon (2007), for nu at markere de vigtigste konkurrerende makroteorier om den nyere tids ændrede straffesystem /-politik.

i et dusin højtudviklede samfund fordelt på fire typer politisk økonomi rapporterer Cavadino & Dignan om 'en generel tendens til ændringer i disse landes straffe niveau over tid, som følger samme mønster': 'når et samfund bevæger sig i retning af neoliberalisme, bliver dets straffe hårdere (2006: 450). I en fornyet gennemgang af de samme data ud fra en anden vinkel viser Lacey (2008: 111), på trods af hendes ønske om at imødegå tesen om den straffemæssige konvergens, at den bedste indikator for disse landes indespærrings-rate er økonomiens 'koordinationsgrad', dvs. en omvendt indeks for neoliberalisering. Lappi-Seppälä's (2011: 303) statistiske analyser af 30 europæiske lande bekræfter, at straffemæssig moderation har rødder i en 'konsensusorienteret' og 'korporatistisk' politisk kultur, i en høj grad af social tillid og politisk legitimitet, og i en stærk velfærdsstat' (2011), dvs. i sociopolitiske kendetegn, der er i modsætning til neoliberalisme. Hertil kommer, at den geografiske spredning af strafferegimet og den 'pornografiske' anvendelse af straf [dvs. som en dramatiseret borgerlig moralisering i medierne – O.a.] rundt omkring i verden følger i takt med udbredelsen af politiske strategier for økonomisk deregulering og disciplinerende velfærd (Wacquant 2009b, 2011).

Det er ikke en tilfældighed, at De Forenede Stater blev ekstremt straffende efter midt-1970'erne, netop da store dele af arbejdet blev 'prekariseret', velfærdsforanstaltningerne blev rullet tilbage, den sorte ghetto imploderede og fattigdommen blev forværret i de polariserende metropoler. Det var ikke tilfældigt at Chile blev Latin Amerikas førende med hensyn til fængselsindespærring i de tidlige 1980'ere, og at United Kingdom blev EU's straffepolitiske lokomotiv i slutningen af 1990'erne, da de skiftede fra en klientilistisk-korporativistisk til en neoliberal statsudformning. For der eksisterer en dyb strukturel og funktionel forbindelse mellem markedsstyring og straf efter afslutningen af den Keynesiansk-Fordistiske æra.¹⁰ Straffestaten er

blevet sat igennem i de lande, der er gået den neoliberale vej, fordi neoliberalismen giver løfter om at løse de to dilemmaer, som markedsorienteringen skaber med hensyn til at opretholde den sociale og politiske orden: (i) straffestaten lægger en dæmper på den tiltagende uro som følge af at social usikkerhed bliver det normale i bunden af klassestrukturen og den urbane struktur; og (ii) den restaurerer de regerende elites autoritet ved at forsikre om 'lov og orden', netop hvor denne autoritet er ved at blive undermineret af de hastigt voksende strømme af penge, symboler og mennesker over de nationale grænser, og ved at indsnævre statens handlemuligheder i kraft af overnationale organer og finanskapital. Begrebet om det bureaukratiske felt gør det muligt for os, at få begreb om disse to sammenkoblede opgaver, som straffen har, for så vidt som dette begreb pålægger os at have lige så stor opmærksomhed på de offentlige politikkers symbolske som på deres materielle momenter – det vil her sige, både at være opmærksom på klassesdisciplinerings instrumentelle rolle og den kommunikative opgave med at skabe et billede af suverænitet, som kriminalretten også tjener til at foregive.¹¹ Dette begreb foreslår også, at vi overgår fra en repressiv til en produktiv opfattelse af straf, som lægger vægt på straffens performative kvaliteter (Wacquant 2008b), så vi kan blive opmærksomme på at væksten i budgetter, personel og prioriteringen af politimæssige og retlige foranstaltninger i alle de samfund, der er blevet ændret i overensstemmelse med neoliberalismens økonomiske program, ikke er udtryk for et brud med neoliberalismen eller en anomali, et overgangsfænomen, men at det tværtimod er afgørende komponenter i den neoliberale stat.

For at kunne etablere en historisk antropologi om neoliberalismen som den faktisk udvikler sig i de lande, hvor den har slået rod – i modsætning til, hvordan den fremstiller sig selv (markedsstyrings-modellen) el-

10 Det er her jeg ikke kan følge Bernhard Harcourt (2011), der ser denne forbindelse som begrundet i det 18. århundredes opfindelse af det uadskillelige mytepar om det 'frie marked' og det 'omsorgsfulde' politi: den ekspansive straffestat er et udpræget produkt af *neo-liberalisme*, og det er ikke en arv fra eller en genopblomstring af klassisk liberalisme. Den opstår *efter* den Fordistiske-Keynesianske periode, fordi denne straffestat afgørende har ændret de institutionelle grænser for og de kollektive forventninger om statens opgaver (se uddybende redegørelse i

Wacquant 2009a: 227-8).

11 Heraf følger: for at begrebsliggøre straffestaten korrekt er det ikke kun nødvendigt at 'repatriere' kriminalretten til den politiske antropologis kerne. Vi må også gøre en ende på det gensidige fjendskab mellem (eller bevidste uvidenhed om) de to retninger inden for kriminologi, den marxistiske og den durkheimiske, der isoleret og uafhængig af hinanden har redegjort for straffens materielle og symbolske rationaler, og måske tilmed i opposition til hinanden.

ler hvordan den spreder sig, når den mislykkes med at krystallisere sig i et sammenhængende regime (governmentality-modellen) – må vi anerkende, at neoliberalismen hører til i oversigten over *statsformationer*. Ligesom 'det lange sekstende århundrede' oplevede den moderne Leviathans fødsel i Vest Europa (Ertman 1997), inklusive opfindelsen af fattigdomslindring og fængselsstraf som led i den problemfyldte overgang fra feudalisme til merkantilistisk kapitalisme, har vores eget århundredeskifte i høj grad været vidne til udformningen af en ny type stat, der giver sig ud for at værne om markeder og hylder friheden, men som i virkeligheden forbeholder liberalismen og dens goder for dem i toppen, mens den håndhæver straffende paternalisme over for dem på bunden. I stedet for at anskue politiet, domstolene og fængslerne som tekniske vedhæng til bekæmpelsen af forbrydelser, må vi indse at disse institutioner udgør nogle politiske nøgleressourcer ved hjælp af hvilke Leviathan kontrollerer det fysiske rum, opdeler det sociale rum, dramatiserer symbolske forskelle og demonstrerer suveræniteten. Og derfor må vi sætte disse straffeinstitutioner i centrum for en fornyelse af magtudøvelsens politiske antropologi, der er i stand til at redegøre for hvordan staten afgrænser og kontrollerer problemfyldte territorier og kategorier i sine bestræbelser for at skabe markeder og at 'forme' borgere, som passer til disse markeder, hvad enten de synes om dem eller ej.

Tak til

Dette paper er udsprunget af diskussionen i forlængelse af mit keynote foredrag til "Conference on 'marginalité', pénalité et division ethnique dans la ville à l'ère de néolibéralisme triomphant: journée d'études autour de Loïc Wacquant", ved Université Libre de Bruxelles, Brussels, 15. oktober 2010. Jeg takker Mathieu Hilgers, Laboratoire d'anthropologie des mondes contemporains, Institut de sociologie, og Groupe d'études sur racisme, les migrations et l'exclusion for en dag med livlige diskussioner; en tak til Aaron Benavidez for enestående forsknings- og biblioteksassistance; og til Megan Comfort, Francois Denord, Zach Levenson og Dylan Riley for meget kyndige analytiske og redaktionelle kommentarer.

Oversat af Anders Mathiesen fra "Three Steps to a Hi-

storical Anthropology of Actually Existing Neoliberalism". *Social Anthropology*, 2012, no. 1, s. 66-79.

Abstract

The anthropology of neoliberalism has become polarised between a hegemonic economic model anchored by variants of *market rule* and an insurgent approach fuelled by derivations of the Foucaultian notion of *governmentality*. Both conceptions obscure what is 'neo' about neoliberalism: the reengineering and redeployment of the state as the core agency that sets the rules and fabricates the subjectivities, social relations and collective representations suited to realising markets. Drawing on two decades of field-based inquiries into the structure, experience and political treatment of urban marginality in advanced society, I propose a *via media* between these two approaches that construes neoliberalism as an *articulation of state, market and citizenship* that harnesses the first to impose the stamp of the second onto the third. Bourdieu's concept of bureaucratic field offers a powerful tool for dissecting the revamping of the state as stratification and classification machine driving the neoliberal revolution from above and serves to put forth three theses: (1) neoliberalism is not an economic regime but a political project of state-crafting that puts disciplinary 'workfare', neutralising 'prisonfare' and the trope of individual responsibility at the service of commodification; (2) neoliberalism entails a rightward tilting of the space of bureaucratic agencies that define and distribute public goods and spawns a Centaur-state that practises liberalism at the top of the class structure and punitive paternalism at the bottom; (3) the growth and glorification of the penal wing of the state is an integral component of the neoliberal Leviathan, such that the police, courts and prison need to be brought into the political anthropology of neoliberal rule.

Keywords

neoliberalism, market, governmentality, bureaucratic field, penal state, workfare, prisonfare, urban marginality, Bourdieu

Referencer

Barry, A., T. Osborne & N. Rose 1996. *Foucault and political reason: liberalism, neoliberalism, and rationalities of government*. Chicago: University of Chicago Press.

- Bourdieu, P. 1994. Rethinking the state: on the genesis and structure of the bureaucratic field. *Sociological Theory* 12: 1–19.
- Bourdieu, P. 1998. The abdication of the state. In *The weight of the world: social suffering in contemporary society*, 181–8. Cambridge: Polity Press, [1993].
- Bourdieu, P. 2012. *Sur l'État*. Paris: Seuil & Raisons d'agir Editions.
- Brenner, N., J. Peck & N. Theodore 2010. Variegated neoliberalization: geographies, modalities, pathways. *Global Networks* 10: 182–222.
- Brown, W. 2005. Neoliberalism and the end of liberal democracy. In *Edgework: critical essays on knowledge and politics*, 37–59. Princeton: Princeton University Press.
- Campbell, J. & O.K. Pedersen 2001. *The rise of neoliberalism and institutional analysis*. Princeton: Princeton University Press.
- Carruthers, B. G. & W. Nelson Espeland 1991. Accounting for rationality: double-entry bookkeeping and the rhetoric of economic rationality. *American Journal of Sociology* 97: 31–69.
- Cavadino, & J. Dignan. 2006. Penal Policy and Political Economy. *Criminology and Criminal Justice* 6, no. 4 (November): 435–456.
- Cerny, P. G. 2008. Embedding neoliberalism: the evolution of a hegemonic paradigm. *The Journal of International Trade and Diplomacy* 2: 1–46.
- Comaroff, J. & J. L. Comaroff 2001. *Millennial capitalism and the culture of neoliberalism*. Durham: Duke University Press.
- Crouch, C. 1997. The terms of the neoliberal consensus. *The Political Quarterly* 68: 352–60.
- Dardot, P. & C. Laval 2007. *La Nouvelle raison du monde. Essai sur la société néolibérale*. Paris: La Découverte.
- Dean, M. 1999. *Governmentality: power and rule in modern society*. Sage: London.
- Denord, F. 2007. *Néolibéralisme version française. Histoire d'une idéologie politique*. Paris: Démopolis.
- Drake, St. C. & H. Cayton 1993. *Black metropolis: a study of negro life in a northern city*. Chicago: University of Chicago Press, [1945, 1962, 1969].
- Edelman, M. & A. Haugerud 2005. *The anthropology of development and globalization: from classical political economy to contemporary neoliberalism*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Ertman, T. 1997. *Birth of the Leviathan: building states and regimes in medieval and early modern Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ferguson, J. 2006. *Global shadows: Africa in the neo-liberal world order*. Durham: Duke University Press.
- Fligstein, N. 1996. Markets as politics: a political-cultural approach to market institutions. *American Sociological Review* 61: 656–73.
- Foucault, M. 2004. *Naissance de la biopolitique. Cours au Collège de France, 1978–1979*. Paris: Seuil/Gallimard.
- Garland, D. 2001. *The culture of control: crime and social order in contemporary society*. Chicago: University of Chicago Press.
- Greenhouse, C. J. 2009. *Ethnographies of neoliberalism*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Gamble, A. 2001. Neoliberalism. *Capital & Class* 25: 127–34.
- Harcourt, B. E. 2011. *The illusion of free markets: punishment and the myth of the natural order*. Cambridge MA: Harvard University Press.
- Harvey, D. 2005. *A brief history of neoliberalism*. New York: Oxford University Press.
- Hays, S. 2003. *Flat broke with children: women in the age of welfare reform*. New York: Oxford University Press.
- Hilgers, M. 2011. The three anthropological approaches to neoliberalism. *International Social Science Journal* 61: 351–64.
- Hoffman, L., M. DeHart & S. J. Collier 2006. Notes on the anthropology of neoliberalism. *Anthropology News* 47 (6): 9–10.
- Jessop, R. 2002. Liberalism, neoliberalism, and urban governance: a state-theoretical perspective. *Antipode* 34, no. 3 (July): 452–472.
- Kipnis, A. B. 2008. Audit cultures: neoliberal governmentality, socialist legacy, or technologies of governing? *American Ethnologist* 35: 275–89.
- Lacey, N. 2008. *The prisoners' dilemma: political economy and punishment in contemporary democracies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lappi-Seppälä, T. 2011. Explaining imprisonment in Europe. *European Journal of Criminology* 8: 303–28.
- Larner, W. 2000. Neo-liberalism: policy, ideology, governmentality. *Studies in Political Economy* 63: 5–26.
- Levy, J. D. (ed.) 2006. *The state after statism: new state activities in the age of liberalization*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- McMillan, J. 2003. *Reinventing the bazaar: a natural history of markets*. New York: W.W. Norton.
- Meiksins Wood, E. 2005. *Empire of capital*. London: Ver-

- so.
- Mirowski, P. & D. Plehwe 2009. *The road from Mont Pelerin: the making of the neoliberal thought collective*. Cambridge, MA: Harvard University Press
- Moreira, A. 2008. *The activation dilemma: reconciling the fairness and effectiveness of minimum income schemes in Europe*. London: The Policy Press.
- Mudge, S. L. 2008. State of the art: what is neo-liberalism? *Socioeconomic Review* 6: 703–31.
- O'Malley, P., N. Rose, & M. Valverde 2006. Governmentality. *Annual Review of Law & Social Science* 2: 83–104.
- Ong, A. 2006. *Neoliberalism as exception: mutations in citizenship and sovereignty*. Durham: Duke University Press Books.
- Ong, A. 2007. Neoliberalism as a mobile technology. *Transactions of the Institute of British Geographers* 32: 3–8.
- Peck, J. 2008. Remaking Laissez-faire. *Progress in Human Geography* 32: 3–43.
- Peck, J. 2010. *Constructions of neoliberal reason*. New York: Oxford University Press.
- Polanyi, K. 1971. The economy as instituted process. In *Primitive, Archaic and Modern Economies*, red. G. Dalton, 139–174. Boston: Beacon Press, [1957].
- Pratt, J. 2007. *Penal populism*. London: Routledge.
- Richland, J. B. 2009. On neoliberalism and other social diseases: the 2008 sociocultural anthropology year in review. *American Anthropologist* 111: 170–6.
- Saad-Filho, A. & D. Johnston 2005. *Neoliberalism: a critical reader*. London: Pluto.
- Simon, J. 2007. *Governing through crime: how the war on crime transformed American democracy and created a culture of fear*. New York: Oxford University Press.
- Tonry, M. H. 2004. Has the prison a future? In *The future of imprisonment*, red. M. H. Tonry, 3–25. New York: Oxford University Press.
- Vogel, S. K. 1996. *Freer markets, more rules: regulatory reform in advanced countries*. Ithaca: Cornell University Press.
- Wacquant, L. 1996. L'‘underclass’ urbaine dans l'imaginaire social et scientifique américain. In *l'Éxclusion: l'état des savoirs*, red. S. Paugam, 248–62. Paris: Editions La Découverte.
- Wacquant, L. 1997. Three pernicious premises in the study of the American ghetto. *International Journal of Urban and Regional Research* 21–2: 341–53.
- Wacquant, L. 2004. *Body and soul: notebooks of an apprentice boxer*. New York: Oxford University Press, [2000].
- Wacquant, L. 2005. *Pierre Bourdieu and democratic politics: the mystery of ministry*. Cambridge: Polity Press.
- Wacquant, L. 2008a. *Urban outcasts: a comparative sociology of advanced marginality*. Cambridge: Polity Press. Dansk oversættelse: *Byens udstødte. En komparativ sociologi om avanceret marginalisering*. Frederiksberg: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Wacquant, L. 2008b. Ordering insecurity: social polarization and the punitive upsurge. *Radical Philosophy Review* 11: 9–27.
- Wacquant, L. 2009a. *Punishing the poor: the neoliberal government of social insecurity*. Durham: Duke University Press.
- Wacquant, L. 2009b. *Prisons of poverty*. Revised and expanded edition. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Wacquant, L. 2009c. The body, the ghetto and the penal state. *Qualitative Sociology* 32: 101–29.
- Wacquant, L. 2010a. Crafting the neoliberal state: workfare, prisonfare and social insecurity. *Sociological Forum* 25: 197–220. Dansk oversættelse af en tidlig udgave: Den nyliberale stats opbygning. *Social Kritik* 119, 2009: 5–20.
- Wacquant, L. 2010b. Prisoner reentry as myth and ceremony. *Dialectical Anthropology* 34: 604–20.
- Wacquant, L. 2011. The global firestorm of law and order: on neoliberalism and punishment. *Thesis Eleven* 105: in press. [Followed by a comment by Pat O'Malley and a response.]
- Walmsley, R. 2011. *World prison population list*, 9th edn. London: International Center for Prison Studies.
- Weber, M. 1978. *Economy and society: an outline of interpretive sociology*, 2 vols. Berkeley: University of California Press, [1918–20].
- Williamson, J. 1993. Democracy and the “Washington Consensus”. *World Development* 21: 1329–36.
- Young, W. & M. Brown 1993. Cross-national comparisons of imprisonment. *Crime & Justice: A Review of Research* 17: 1–49.
- Young, J. 1999. *The Exclusive Society: Social Exclusion, Crime and Difference in Late Modernity*. London: Sage.

Foucault, Bourdieu og straffestaten i den neoliberale æra

Loïc Wacquant

Tre analytiske brud har været nødvendige for at diagnosticere opfindelsen af et nyt regime for social utryghed, som forbinder en restriktiv understøttelsespolitik, der sigter mod at sætte i arbejde ("workfare"), med en ekspansiv straffepolitik, der er præget af udbredelsen af fængslet og dets appendikser ("prisonfare"), således som jeg har beskrevet det i min bog *Punishing the Poor*. Dermed kan man gøre rede for den straffende vending i den offentlige politik i USA og andre udviklede lande, der har bevæget sig mod økonomisk deregulering og indskrænkning af social sikring i de sidste årtier af det tyvende århundrede.¹

Det første brud består i at undgå det konventionelle par "forbrydelse og straf", som bliver ved med at lamme den politiske og videnskabelige debat om fængsling, selv om de åbenlyst ikke hænger sammen. Det andet brud kræver, at man sammentænker socialpolitik og straffepolitik, fordi disse to områder for statens behandling af ressourcesvage sociale grupper drives af den samme behavioristiske filosofi, som bruger afskrækkelse, overvågning, stigmatisering og trinvis sanktioner til at gennemføre adfærdsændringer. Forvandlingen af *welfare* til *workfare* og løsrivelsen af

fængslet fra enhver tendens til resocialisering udgør nu en og samme organisatoriske plan for at holde det samme klientel fra den opdelt by sprækker og bagsider i ave. Det tredje brud sigter mod at overvinde den traditionelle modstilling af en materialistisk og en symbolsk tilgang (repræsenteret af de to totemfigurer Karl Marx og Emile Durkheim), således at man i analysen kan erkende og samle straffeapparatets instrumentelle og symbolske funktioner.

Et enkelt begreb har gjort det muligt at iværksætte disse tre brud og at skitsere straffestatens anatomi i den sejrende neoliberalismes æra: begrebet om *bureaukratisk felt*, som det er udarbejdet af Pierre Bourdieu (1997). Det er nyttigt kort at stille vores udledning af Pierre Bourdieus statsteori (1997) op over for Michel Foucaults klassiske teser om afstraffelse i *Overvågning og straf* (2002).² Det tillader os at afklare de analytiske implikationer af vores model for sikringstendensen i de udviklede landes forvaltning af befolkningsgrupper med usikker arbejdsmarkedstilknytning, men også at åbne en dialog mellem Bourdieu og Foucault om fængslet, som kalder på uddybning.

Bourdieu og styrkelsen af statens højre hånd

I *La Misère du monde* og en række artikler, som udspringer af den, har Bourdieu foreslået at staten ikke skal opfattes som en monolitisk og koordineret helhed, men som et "bureaukratisk felt" (Bourdieu 1997), det vil sige et fragmenteret rum af kræfter, der strides om at definere og fordele de offentlige goder. Dette rum er dannet gennem en lang historisk koncentration af de forskellige slags kapital, som er virksomme i en given social formation og i særdeleshed af juridisk kapital

1 Denne tekst er et omskrevet uddrag af den "teoretiske coda" i min bog *Punishing the Poor: The Neoliberal Government of Social Insecurity* (Wacquant 2009a). Bogens centrale argument udfoldes i fire etaper: Første del beskriver den amerikanske socialstats forfald og elendighed og fører over i erstatningen af velfærd med straffende 'workfare' i 1996; anden del skitserer modaliteterne for væksten i og udfoldelsen af straffestaten fra 1973 til idag; tredje del forklarer hvorfor og hvordan denne straffeaktivisme har koncentreret sig om to privilegerede mål, den sorte kriseramte ghetto og fritgående seksualforbrydere; mens den fjerde del følger de seneste varianter af denne nye politik for social usikkerhed i Vesteuropa for dermed at føre frem til en kritik af den sikrende fornuft og levere nogle anbefalinger til, hvordan man undgår sikkerhedsfælden; denne del behandler desuden den neoliberale stats form og formål.

2 Foucault har skrevet meget om fængslet – i alt 28 spredte tekster af forskellig art – men jeg begrænser mig her til analyserne i denne ene bog på grund af dens kanoniske status i studier af kriminalitet og retfærdighed.

som ”en objektiveret og kodificeret form for symbolsk kapital”, der gør det muligt for staten at monopolisere den officielle definition af identiteter sammen med retsforvaltningen (Bourdieu 1997: 115).

I nutiden er det bureaukratiske felt præget af to indre kampe. Den første modstiller den ”højere statsadel”, der beslutsomt fremmer reformer med sigte på at styrke markedslogikken, og den ”lavere statsadel” bestående af offentligt ansatte, som udfører den offentlige forvaltnings traditionelle opgaver. Den anden kamp modstiller det, som Bourdieu kalder statens ”venstre hånd” og dens ”højre hånd”. Den venstre hånd materialiserer sig som Leviathans kvindelige side i de såkaldte forbrugsministerier, der tager sig af de ”sociale områder” – undervisning, sundhed, boliger, social sikring og arbejdsret – med tilbud om beskyttelse og understøttelse til de dele af befolkningen, som mangler økonomisk og kulturel kapital. Den højre hånd har som den mandlige side til opgave at gennemføre den nye økonomiske disciplin ved hjælp af besparelser, økonomiske incitamenter og deregulering.

Denne opdeling har været nyttig i forståelsen af den nuværende overgang fra en social behandling til en straffende forvaltning af urban marginalitet, fordi den i den samme begrebslige ramme indskriver de forskellige sektorer af staten, som har indflydelse på de lavere klassers livsbetingelser og -muligheder, og fordi den gør det synligt, at de forskellige sektorer er indfældet i antagonistiske samarbejdsrelationer i deres forsøg på at opnå forrang inden for det bureaukratiske felt. *Punishing the Poor* udfylder et hul i Bourdieus model ved at indsætte politi, retsvæsen og fængsler som integrerede dele af statens højre hånd ved siden af finans- og økonomiministerier. Straffepolitikken må sættes i centrum for analysen af, hvordan offentlige programmer omstruktureres for at inddæmme den sociale uro, der hænger sammen med stigende fattigdom og social ulighed som følge af, at den fordistisk-keynesianske sociale kontrakt er blevet kasseret.

Den nye måde at regere social usikkerhed på i USA, der tilbydes som forbillede for andre avancerede lande, indebærer både, at der sker en glidning fra statens sociale side til dens straffende side (hvilket viser sig i flytning af budgetter og personale og i det diskursive register som skift i prioriteringer), og at den sociale sektor koloniseres af den overvågende og straffende

logik, som karakteriserer et straffebureaukrati, der har opgivet tanken om resocialisering. Forskydningen i statens aktiviteter fra det sociale til det straffende og den snigende straforientering i den sociale sikring har del i en re-maskulinisering af staten som reaktion mod de omvæltninger i det politiske felt, som kvindebevægelser og institutionaliseringen af sociale rettigheder, der står i modsætning til markedslogikken, forårsagede. Prioriteringen af pligter over rettigheder, af sanktioner over støtte, den strenge retorik om ”borgerpligter” og genhævdelsen af statens stålsatte vilje til at spærre ”problemfyldte befolkningsgrupper” (kontanthjælpsmodtagere og kriminelle) inde i et hierarkisk forhold af afhængighed og lydighed til statens repræsentanter, som fremstilles som de mandige forsvarere af samfundet mod de medlemmer, som opfører sig dårligt – alle disse offentlige politikker annoncerer og promoverer overgangen fra den fordistisk-keynesianske æras ”maternalistiske” og beskyttende stat til neoliberalismens ”paternalistiske” og autoritære stat (Young 2005: 16).

I deres berømte undersøgelse *Regulating the Poor* fremsatte Frances Fox Piven og Richard Cloward en indflydelsesrig model til at tænke forvaltningen af fattigdom i den industrielle kapitalisme. Ifølge denne model udvider eller indskrænker staten sine programmer for socialhjælp på en cyklisk måde som funktion af økonomiens vækst og kriser, således at den kan svare på arbejdsmarkedets fluktuationer og inddæmme den sociale uro, som stigningen i arbejdsløshed og elendighed skaber hos de økonomisk svageste. Faserne med udvidelse af socialhjælp tjener til at ”dæmpe uroligheder”, som truer den etablerede orden, mens faserne med indskrænkning sigter mod at ”skabe respekt for arbejdsdisciplinen” ved at skubbe de understøttede i retning af arbejdsmarkedet (Piven & Cloward 1993: vi *et passim*). Som *Punishing the Poor* viser, kan denne model gøre rede for socialstatens udvikling i den fordistisk-keynesianske æra og især forklare dens to perioder med omfattende udvidelse under 1930ernes store krise og i 1960erne, men det sidste kvarte århundredes udvikling af en neoliberal stat gør modellen forældet. I den nuværende periode, der er præget af en stærkt segmenteret arbejdsmarked, af kapitalens frie bevægelighed og af ekstrem social ulighed, svækkes det sociale funktion som opretholder af orden og erstattes af ordensmagten, domstolene og fængslingen af bestemte

dele af befolkningen i de mest ressourcefattige lag i den sociale struktur. Fra at statens venstre hånd er ene om at overvåge de fattige sker der en bevægelse mod en dobbelt regulering af fattigdom med samordningen af *welfare*, der bliver til straffende *workfare*, og af det ivrige og krigeriske straffebureaukrati. Den cykliske dynamik med udvidelse og indskrænkning af statens sociale indsats afløses af en fortsat indskrænkning af social sikring med en ukontrolleret ekspansion af *prisonfare*.³

De fælles historiske rødder, den ensartede organisering og ligheden i måde at operere på i det bureaukratiske felts to poler for socialhjælp og straf forstærkes i USA af, at klienternes sociale er næsten identisk. Modtagerne af AFDC (Aid to Families with Dependent Children) – det vigtigste socialhjælpsprogram for de fattige indtil 1996 – og de indsatte i fængslerne udgør to populationer, hvis levefod er tæt på eller under halvdelen af fattigdomsgrænsen (for henholdsvis halvdelen og to tredjedele vedkommende); de er begge i uforholdsmæssig grad sorte og latinamerikanske (henholdsvis 37 % og 18 % for førstnævnte population og 41 % og 19 % for den sidstnævnte i 1998); hovedparten af dem har ikke afsluttet high school og lider af fysiske eller psykiske handicaps i en grad, så det svækker deres jobmuligheder (44 % af mødre, der modtager AFDC, og 37 % af de indsatte). Og disse to populationer er indbyrdes forbundet af familieband, ægteskab eller naboskab; de kommer i høj grad fra de samme fattige husholdninger, der bor i de samme ødelagte kvarterer, hvor de som de nederste i den sociale og etniske struktur konfronteres med den samme lukkede horisont.

Som teknik til at regere den tiltagende urbane marginalitet har *iveren efter at straffe* igen sammenføjet de sociale og straffende politikker, som i slutningen af det

19. århundrede blev adskilt. Dens udfoldelse udnytter den diffuse sociale angst, som findes i de laveste og midterste lag af det sociale rum som reaktion på lønmodtagerklassens fragmentering og ulighedens genopdukken; og den omdannes til en folkelig fjendtlighed over for socialhjælpsmodtagere og gadens kriminelle, der præsenteres som to beslægtede kategorier, som uhæderlige mennesker, der underminerer den sociale orden med deres opløste moral og afvigende adfærd, og som derfor må underlægges skarpt opsyn. Den nye måde at regere elendighed på, som er opfundet i USA for at gennemtvunge social usikkerhed, giver dermed en ny betydning til *'poor relief'*: Iveren efter at straffe sigter ikke mod at hjælpe de fattige, men mod at hjælpe samfundet af med de fattige ved dels at få de mest forstyrrende af dem til at 'forsvinde' fra socialhjælpens stadigt svindende registre, dels ved at indespærre dem i den stadigt ekspanderede straffestats fængsler.

Foucault og den gradvise indførelse af fængselslogikken

Michel Foucault har frembragt den mest indflydelsesrige analyse af fængslets opkomst og rolle i den kapitalistiske modernitet, og det er nyttigt her at situere mit argument i forhold til de undersøgelser, han har foretaget og stimuleret andre til at foretage. Jeg er enig med forfatteren til *Overvågning og straf*, når han foreslår at opfatte straffen som en frugtbar kraft, der med sine mange skikkelser må tilskrives en central plads i studiet af nutidens magt (Foucault 2002). Selv om den som middel oprindeligt er en anvendelse af legal tvang, bør straffen ikke forstås igennem undertrykkelsens snævre tekniske perspektiv, men med henvisning til ideen om produktion. Den aggressive mobilisering af straffestaten har faktisk frembragt nye kategorier og nye diskurser, nye administrative korps og nye regeringspolitikker, ny-skabende sociale typer og vidensformer inden for både det sociale område og kriminalforsorgen (Wacquant 2008b). Men det er her, at mit argument klart afviger fra Foucaults portræt af det straffende samfunds opståen og funktionsmåde – på fire punkter.

For det første tog Foucault fejl, da han bekendtgjorde fængslingens tilbagegang. Selv om disciplineringsdispositiverne utvivlsomt er blevet mere mangfoldige og har udbredt sig gennem en metastaseagtig proces som netværk af kontrol, har fængslet ikke af den grund

3 Med 'prisonfare', der er konstrueret i analogi til det ekspanderende begreb om 'welfare' (socialhjælpsprogrammer rettet mod fattige uden indkomst, og som tenderer mod at stigmatisere og disciplinere dem [dette må ses som en reference til amerikansk 'welfare', der også betegner det at modtage socialhjælp: *to be on welfare*, o.a.]), sigter jeg til den samlede mængde af straffende tiltag, gennem hvilke staten responderer på den materielle og moralske uorden, som er forbundet med udbredelsen af social usikkerhed og urban marginalisering, og til de billeder, diskurser og ekspertiser, der udkrystalliserer sig omkring mobiliseringen af politi, retsvæsen og fængsel og deres forlængelser. Straf, resocialisering og medicinering er tre forskellige strategier til at "behandle" problemfyldte befolkningsgrupper og områder (Wacquant, 2009a: 16-17).

tabt sin historiske plads eller mistet "sin eksistensberettigelse" (Foucault 2002: 328). Tværtimod er fængselsstraf vendt tilbage med overvældende styrke og er blevet en central opgave for statens Leviathan på netop det tidspunkt, hvor Foucault og hans tilhængere proklamerede dets nedgang: Der var færre end 25.000 indsatte i Frankrig i 1975, og i dag er der 68.000. Efter det grundlæggende disciplinære fremskud i slutningen af det 16. århundrede og derpå dets konsolidering i det 18. århundrede udgør det seneste århundredskifte "fængslingens tredje tidsalder", som strafforskeren Thomas Mathiesen foregreb det i 1990 (Mathiesen 1990).

Dernæst: De disciplinære teknologier anvendes *ikke* i det overdimensionerede og overbebyrdede fængsels-system anno 2000, hvad brugen af dem i det 18. århundrede end var. Den hierarkiske klassifikation, den omhyggelige skemalægning af tiden, kampen mod lediggang, den tætte overvågning, kontrollen med kroppen og andre teknikker til straffende "normalisering" er blevet uanvendelige på grund af det demografiske kaos, som fængslernes overfyldthed skaber, på grund af bureaukratisk rigiditet, mangel på ressourcer og en tilsigtet indifferens, hvis ikke ligefrem fjendtlighed fra fængselsmyndighedernes side over for resocialisering.⁴ I stedet for en dressering, som ifølge Foucault er beregnet til at fabrikere "kroppe, der er lydige og dygtige", sigter nutidens fængsel mod en ren og skær neutralisering, mod blind gengældelse og simpel opbevaring af kroppe – i mangel af bedre, hvis ikke ligefrem med vilje. Hvis der findes "opførsels ingeniører" eller "individualitetens ortopædister", er de helt sikkert ikke ansat i kriminalforsorgen (Foucault 2002: 315).

For det tredje er "normaliseringsdispositiverne" forankret i fængselsinstitutionen *ikke* blevet udbredt til resten af samfundet på den måde, som blodårer fører blodet rundt i kroppen, snarere tværtimod. Under det neoliberale regime fungerer straf på en yderst diskriminerende måde: På trods af en spektakulær stigning i erhvervskriminalitet (som finansskandalen i *Savings and Loans* i slutningen af 1980'erne og Enrons kollaps et årti

senere vidner om) rammer straf praktisk taget kun de nederste dele af det sociale og fysiske rum. Den kendsgerning at fængslets sociale og etnoraciale selektivitet er forblevet konstant og måske endda er forstærket, selv efter at antallet af indsatte er eksploderet, viser, at straffelogikken ikke forskelsløst gennemsyrrer hele den sociale orden og påvirker alle dens dele. Tværtimod er det en diskriminerende teknik, der følger gradienter som klasse, etnisk tilhørsforhold og sted, og fungerer sådan, at befolkningen inddeles og differentieres som funktion af etablerede forestillinger om moralsk værdi. Ved indgangen til det 21. århundrede lever pjaltproletariatet i USA i et "straffesamfund", men det er afgjort ikke tilfældet for landets middel- og overklasse. På samme måde sigter importen til Europa af amerikanske metoder og slogans om opretholdelse af orden – eksempelvis den såkaldte nultolerance, minimumsstraffe uden eftergivelse og *boot camps* for mindreårige – mod de kriminelle fra de nederste klasser og immigranter i kvarterer med dårligt ry, som har givet anledning til den udbredte europæiske panik over "ghettoisering" i det seneste årti.

Endelig antyder udkrystalliseringen af en *sikkerhedspornografi*, forstået på den måde, at inflationen og forandringerne i straffeaktiviteter er udtænkt, iscenesat og iværksat med det primære formål at blive fremvist i ritualiserede former af myndighederne – hvis paradigmatisk form er den allerede mere eller mindre opgivne genindførelse af *chain gangs* af dømte i stribede uniformer i USA's Sydstater – at det er lidt for tidligt at bekendtgøre afskaffelsen af "straffens ceremoniel". At "hele straffens økonomi omstruktureres" (Foucault 2002: 21-22) i den postfordistiske periode, har ikke medført dens forsvinden fra det offentlige rum, som Foucault mente, men at den er flyttet institutionelt, omgestaltet symbolsk og udbredt socialt langt hinsides, hvad det var muligt at forestille sig, da *Overvågning og straf* udkom i 1975.

I det sidste kvarte århundrede er der opstået et helt univers af nye kulturelle og sociale former for og en hel industri af ordenshåndhævere og fremstillinger af kriminelle. Ritualiseringen af straf har bevæget sig fra staten til de kommercielle medier og hele det politiske felt, og den har spredt sig ud over straffens afsluttende ceremoni, så den omfatter straffekæden i hele dens omfang og med særligt fokus på politiarbejde i socialt belag-

4 Denne tingenes tilstand er særligt tydelig inden for landets største fængselssystem, California Department of Corrections, i hvilket en grotesk overbefolkning (staten har stoppet 170.000 indsatte ind i 33 fængslet med plads til 85.000) og systemiske bureaukratiske dysfunktioner til sammen gør enhver præntion om resocialisering til en dårlig vits (Petersilia 2008).

stede kvarterer og på retssager med kendte mennesker. Place de Grève i Paris, hvor attentamanden Damians i 1757 blev tortureret og sønderslidt (Foucault 2002: 17), er således ikke blevet erstattet med et panoptikon, men med de kanaler på kabel-tv, som er helliget retssager (Court TV), og med den overvældende mængde af ”dokumentarserier” om forbrydelse og straf (Cops, 911, America’s Most Wanted, American Detective, Bounty Hunters, Inside Cell Block F osv.), foruden anvendelsen af kriminalsager som privilegeret materiale i dagspressen og i fjernsynsserier (Law and Order, CSI, Prison Break osv.). Man kan derfor ikke sige, at fængslet har ”erstattet det sociale samspil mellem tegnene for straffene og den snakkesalige sammenkomst, som satte dem i omløb” (Foucault 2002: 147). Fængslet er snarere straffens institutionelle hjørnesteen. Overalt er det sikkerhedsmæssige teater blevet den primære offentlige skueplads for de folkevalgte fortumlede dramatisering af moralske normer og for deres nyfundne evner for besluttsom handling, hvormed de gør den statslige Leviathans politiske relevans gældende, samtidig med at de organiserer dens afmagt over for markedet.

Den neoliberale stat og straf som regulering af fattigdom

Opfindelsen af den dobbelte regulering af det postindustrielle proletariats udsatte grupper ved hjælp af koblingen af socialpolitik og strafferetspolitik i de nederste lag af den sociale struktur udgør en afgørende *strukturel nyskabelse*, som ikke findes i Piven og Clowards model for den sociale behandling af fattigdom (1971), netop på det tidspunkt hvor det fordistisk-keynesianske regime gik i opløsning. Dette institutionelle dispositiv opståen omfattes heller ikke af Foucaults begreb om ”disciplinært samfund” (1975) eller af Garlands (2001) forestilling om en ”kontrolkultur”: Hverken den ene eller den anden gør rede for dette dispositivs uforudsete opdukken, for dets ubarmhjertige socio-etniske selektivitet eller dets særlige institutionelle vej i form af den abrupte kursændring, som tendenserne inden for afstraffelse tog i de sidste årtier af det 20. århundrede. For iveren efter at straffe de urbant marginale gennem den samtidige indskrænkning af social sikring og udvidelse af politiets og fængslets net og deres sammenstrikkede mismask af fængsel-understøttelse er ikke produktet af en etape i en samfundsmæssig udvikling –

hvad enten det drejer sig om biomagt eller en indtræden i ”senmoderniteten” – men derimod grundlæggende en omgestaltning af staten (*state crafting*). Dispositivet er en del af den tilsvarende redefinition af de offentlige myndigheders råderum, opgaver og beføjelser på de økonomiske, sociale og stafferetslige fronter. Denne rekonfiguration har været særligt hastig, omfattende og dyb i USA, men den er i gang – eller til diskussion – i alle avancerede samfund, som er underlagt det ideologiske og praktiske pres fra USAs overhøjhed.

At opridske rødderne til det forbløffende amerikanske amokløb henimod ekstrem brug af fængsler og dets modaliteter er en privilegeret vej til den neoliberale Leviathans allerhelligste og fører os til at formulere to vigtige teoretiske teser. Den første er, at straffeapparatet udgør et centralt organ i staten, der udtrykker sin suverænitet og bestræber sig på at gennemsætte sine kategorier, på at konsolidere materielle og symbolske opdelinger og på at modellere de sociale forhold og adfærdsformer gennem det selektive opsyn med det fysiske og sociale rum. Politiet, domstolene og fængslet er ikke simple tekniske appendikser, der tjener til at opretholde retsordenen (som kriminologien mener), men vektorer i den politiske produktion af virkeligheden og i overvågningen af såvel ressourcefattige og nedvurderede sociale kategorier som de territorier, de har fået tildelt (Wacquant 2008a). Analytikere af den moderne europæiske stats genese fra Norbert Elias over Gianfranco Poggi til Charles Tilly anerkendte fuldt ud, at monopoliseringen af fysisk magt – og dermed konstruktionen af et bureaukrati til at overvåge, dømme og straffe de ureligiøse – spillede en afgørende rolle i skabelsen af Leviathan. Det er på høje tid, at analysen af den neoliberale æra tager til efterretning, at rekonfigurationen af staten efter opsigelsen af den keynesianske sociale pagt ikke blot medfører nye handlinger med henblik på at øge den internationale konkurrenceevne, den teknologiske innovation og fleksibiliteten hos lønmodtagerne (Jessop 1994: 215-279, Streeck & Thelen 2005, Levy 2006), men også – og i særlig grad – den vanvittige intensivering af statens straffeopgave, som nu både forfølges i et styringsregister og et pornografisk register.

Den anden tese, som *Punishing the Poor* fremsætter, er, at den kapitalistiske revolution fra oven, som almindeligvis kaldes neoliberalisme, medfører udvidel-

sen og dyrkelsen af den straffende del af det bureaukratiske felt, således at staten kan holde virkningerne af stigende sociale usikkerhed i de sociale og etniske hierarkiers underste lag nede og dæmpe den utilfredshed, som afskaffelsen af deres traditionelle økonomiske og sociale funktioner fremkalder. Neoliberalismen løser det, der ud fra synspunktet i Garlands "kontrollkultur" udgør et gådefuldt paradoks i senmoderniteten, nemlig det at "kontrollen er fra nu af forstærket i alle områder af det sociale liv – med økonomien som den ejendommelige og forbløffende undtagelse, hvorfra hovedparten af nutidens store risici udspringer" (Garland 2001: 165, min understregning). Den neoliberale ombygning af staten forklarer også den sociale, etnoraciale og rumlige skævhed i den samtidige bevægelse af tilbagetrækning af statens understøttende hånd og fremstød for dens straffende knyttnæve: De populationer, der er mest direkte berørt og mest negativt af de konvergerende ændringer i arbejdsmarkedet og den offentlige støtte viser sig også at være dem, der har mest "gavn" af myndighedernes gavmilde uddeling af straf. Det er også tilfældet i Vesteuropa, hvor det ekspanderende fængselsystems primære publikum er arbejdsløse og usikkert ansatte, postkoloniale immigranter, lavklassesnarkomaner og andre gadevrag (Wacquant 2009b: 87-102).

Endelig er neoliberalismen snævert korreleret med den internationale udbredelse af forbindelsen mellem straf og socialpolitik. Det er ikke tilfældigt, at de vestlige lande, som først har importeret tiltag til at sætte folk i arbejde (*workfare*) med henblik på at disciplinere usikkert ansatte og siden varianter af strafferet inspireret af USA's eksempel, har været landene i Commonwealth, som aggressivt har dereguleret økonomien under påkaldelse af det ligeledes amerikanske omkvæd om det frie marked, mens de lande med en regulerende stat, der kan dæmme op for den sociale usikkerhed, har været bedre til at modstå "nultolerancens" sirenesang og sloganet om at "prison works".⁵ På samme måde er det ikke fordi andenverdenslande som Brasilien, Sydafrika

eller Tyrkiet har nået en tilstand af "senmodernitet", at de inspireret af 1990ernes amerikanske udvikling har adopteret hyperstraf med en eksplosiv vækst i fængselspopulationen til følge, men fordi de følger vejen til deregulering af markedet og tilbagetrækning af staten.⁶

Ved at gøre det muligt at undgå figuren "forbrydelse og straf" for i stedet af samtænke socialhjælp og justitsvæsen og samtidig tage højde for de materielle og symbolske dimensioner i den offentlige politik er Bourdieus begreb om bureaukratisk felt et stærkt og fleksibelt værktøj til at komme ud af Foucaults blindgyde og dissekere konstruktionen af den neoliberale Leviathan. Begrebet antyder, at de vigtigste politiske kampe ved dette århundredskifte ikke så meget er de konfrontationer mellem organisationer, der repræsenterer de underordnede kategorier på den ene side og på den anden side staten, som indre kamp i den hierarkiske og dynamiske konstellation i det offentlige bureaukrati, der kæmper for at gøre den urbane marginalitet og dens korrelater social, medicinsk eller kriminel. At kaste lys på båndene mellem "workfare", "prisonfare" og social usikkerhed antyder på sin side, at studiet af fængsling ikke er en teknisk rubrik i kriminologiens katalog, men tydeligvis et centralt kapitel i en sociologisk analyse af staten og af social ulighed i den tid, hvor markedet hersker.

Oversat af Carsten Sestoft efter "Foucault, Bourdieu et l'État pénal à l'ère néolibérale," in Daniel Zamora (ed.), *Critiquer Foucault*, Bruxelles: Editions Aden, 2014.

Bibliografi

- Alesina, A. og E. L. Glaeser 2004. *Fighting Poverty in the US and Europe: A World of Difference*. New York: Oxford University Press.
- Althusser, L. 1970. Idéologies et appareils idéologiques d'Etat. *La pensée*, 151.
- Andreas, P. og E. Nadelmann 2006. *Policing the Globe: Criminalization and Crime Control in International Relations*. New York: Oxford University Press.
- Bonelli, L. 2008. *La France a peur. Une histoire sociale de l'insécurité*. Paris: La Découverte.

5 Cavadino og Dignans (2006) vigtige analyse af sammenhængen mellem straffepolitik og økonomisk politik viser, at de lande, som de karakteriserer som neoliberale (i modsætning til nationer af typerne konservativ-korporativ, socialdemokratisk og korporativ-orientalsk), systematisk straffer mere og har gjort det mere i løbet af de to sidste årtier.

6 Den internationale udbredelse af straffekategorier og -politikker "made in USA" og dens drivkræfter behandles i dybden i min bog *Prisons of Poverty* (Wacquant 2009b).

- Bourdieu, P. 1997. I statens ånd: Det bureaukratiske felts opkomst og struktur. In Bourdieu, P. 1997. *Af praktiske grunde*. København: Hans Reitzels Forlag [1993].
- Bourdieu, P. et al. 1993. *La Misère du monde*. Paris: Seuil.
- Brenner, N. & N. Theodore red. 2002. *Spaces of Neoliberalism: Urban Restructuring in North America and Western Europe*. New York: Wiley/Blackwell.
- Campbell, J. & O. Pedersen red. 2001. *The Rise of Neoliberalism and Institutional Analysis*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Cavadino, M. & J. Dignan 2006. *Penal Systems: A Comparative Approach*. London: Sage Publications.
- Chih Lin, A. 1998. The Troubled Success of Crime Policy. In *The Social Divide: Political Parties and the Future of Activist Government*, M. Weir red. Washington, D.C.: Brookings Institution and Russell Sage Foundation.
- Comaroff, J. & J. L. Comaroff red 2001. *Millennial Capitalism and the Culture of Neoliberalism*. Durham and London: Duke University Press.
- Duménil, G. & D. Lévy 2004. *Capital Resurgent: Roots of the Neoliberal Revolution*. Cambridge: Harvard University Press.
- Fligstein, N. 2001. *The Architecture of Markets*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Foucault, M. 2002: *Overvågning og straf*. Frederiksberg: Det lille forlag [1975].
- Garland, D. 2001. *The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society*. Chicago: University of Chicago Press.
- Giddens, A. 1999. *The Third Way: The Renewal of Social Democracy*. Cambridge: Polity Press.
- Grandquillot, D. 2009. *RSA Revenu de solidarité active*. Paris: Gualino Editeur.
- Harvey, D. 2005. *A Brief History of Neoliberalism*. New York: Oxford University Press.
- Hasenfeld, Y. 1972. People Processing Organizations: An Exchange Approach. *American Sociological Review*, 37(3), p. 256-263.
- Held, D. 1996. *Models of Democracy*. Cambridge: Polity Press.
- Hough, M. & P. Mayhew, 2004. L'évolution de la criminalité à travers deux décennies du British Crime Survey. *Déviance et Société*, 28(3), p. 267-284.
- Jessop, B. 1994. Post-Fordism and the State. In *Post-Fordism: A Reader*, A. Amin (red.). Oxford: Basil Blackwell.
- Jones, T. & T. Newburn, 2006. *Policy Transfer and Criminal Justice*. Chichester: Open University Press.
- King, D. 1996. *In the Name of Liberalism: Illiberal Social Policy in the United States and Britain*. New York: Oxford University Press.
- Levy, J. D. red. 2006. *The State After Statism: New State Activities in the Age of Liberalization*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Mathiesen, T. 1990. *Prison on Trial: A Critical Assessment*. London: Sage Publications.
- Maurin, L. & P. Savidan, 2008. *L'État des inégalités en France. Données et analyses*. Paris: Belin.
- Petersilia, J. 2008. California's Correctional Paradox of Excess and Deprivation. *Crime and Justice: A Review of Research* 37, p. 207-278.
- Piven, F. Fox & R. A. Cloward, 1993. *Regulating the Poor: The Functions of Public Welfare*. New York: Vintage. [1971]
- Pratt, J. 2008a. Scandinavian Exceptionalism in an Era of Penal Excess. Part I: The Nature and Roots of Scandinavian Exceptionalism. *British Journal of Criminology*, 48, p. 119-137.
- , 2008b. Scandinavian Exceptionalism in an Era of Penal Excess. Part II: Does Scandinavian Exceptionalism Have a Future? *British Journal of Criminology*, 48, p. 275-292.
- Shea, E. 2009. Elections and the Fear of Crime: the Case of France and Italy. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 15(1-2), p. 83-102.
- Streeck, W. & K. Thelen red. 2005. *Beyond Continuity: Institutional Change in Advanced Political Economies*. Oxford: Oxford University Press.
- Tonry, M. 2004. *Thinking about Crime: Sense and Sensibility in American Penal Culture*. New York: Oxford University Press.
- Wacquant, L. 2005. *The Mystery of Ministry: Pierre Bourdieu and Democratic Politics*. Cambridge: Polity Press.
- , 2008a. *Urban Outcasts: A Comparative Sociology of Advanced Marginality*. Cambridge: Polity Press.

- , 2008b. Ordering Insecurity: Social Polarization and the Punitive Upsurge. *Radical Philosophy Review* 11: 1: 9-27.
- , 2009a. *Punishing the Poor: The Neoliberal Government of Social Insecurity*. Durham, NC et London: Duke University Press, collection "Politics, History, and Culture".
- , 2009b. *Prisons of Poverty*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- , 2010. *Deadly Symbiosis: Race and the Rise of the Penal State*. Cambridge: Polity Press.
- Young, I. M. 2005. The Logic of Masculinist Protection: Reflections on the Current Security State. In *Women and Citizenship*, M. Friedman red. New York: Oxford University Press.
- Young, J. 1999. *The Exclusive Society: Social Exclusion, Crime and Difference in Late Modernity*. London: Sage.
- Zimring, F., G. Hawkins & S. Kamin, 2001. *Punishment and Democracy: Three Strikes and You're Out in California*. New York: Oxford University Press.

Kommentar til oversættelsen af Loïc Wacquants tekst "Foucault, Bourdieu og straffestaten i den neoliberale æra"

Carsten Sestoft

Oversættelsen af denne Wacquant-tekst har været en udfordring for min sædvanlige oversættelsesstrategi. Den går ud på at redde præcisionen i tekstens semantiske relationer fra det ene sprog over i det andet; og den realiseres som oftest ved så vidt muligt at bevare den syntaktiske struktur og inden for dennes grænser at forsøge at finde de danske ord, som passer bedst i strukturen mhp. en gengivelse af originaltekstens mening. Denne strategi er klart mest egnet til filosofiske eller teoristærke tekster, som i udgangspunktet er formuleret med stor præcision.

Wacquants tekst udfordrer denne strategi, fordi den synes at have en rigdom af syntaktiske forbindelser, som heller ikke i originalteksten virker nødvendige. Spørgsmålet er derfor: Skal man oversætte det hele eller reducere lidt? Eller eventuelt skrive det helt om? Lad mig tage et eksempel fra bemeldte tekst:

Il faut ramener les politiques pénales de la périphérie au cœur de notre analyse de la recomposition et du redéploiement des programmes publics visant à contenir les remous associés à la montée de la pauvreté et au creusement des disparités suite à la mise au rebut du contrat social fordiste-keynésien. (næstnederste afsnit, sidste sætning s.2, i filen på loicwacquant.net)

Den første version, jeg oversatte til, er følgende, som er meget tro mod originalen:

Straffepolitikken må hentes fra periferien og ind i centrum af analysen af den omdannelse og udfoldelse af offentlige programmer for inddæmningen af strømninger, som er forbundet med stigende fattigdom og social ulighed

efter at den fordistisk-keynesianske samfundspagt er blevet kasseret.

Der er en hel masse, som mest bliver retorik med tendens til det opstyltede: "hentes fra periferien og ind i centrum" er unødvendigt omstændeligt, man kunne bare sige "sætte i centrum". Eller kan man? Originalen siger jo, at straffepolitikken for nuværende er perifer, men bør blive central i analysen af den omdannelse osv. – og det er jo trods alt noget lidt andet. Men hvor vigtigt er det?

Det næste er så resten af denne sætning: "analysen af den omdannelse [”recomposition”] og udfoldelse [redéploiement] af offentlige programmer”. Lad os begynde med ordet 'programmer'. Det forstår jeg som noget midt mellem politikker, prioriteringer, planer og satsninger, dvs. noget, der er politisk besluttet og udføres efter en plan (evt. lovgivning) af de dertil indrettede offentlige myndigheder; noget bedre ord end 'programmer' er ikke faldet mig ind. Et eksempel på et 'program' fra Danmark kunne være aktivering.

Disse 'programmer' er så under 'omdannelse' og 'udfoldelse', og det er i analysen af disse omdannelser og udfoldelser, at straffepolitikken bør være central frem for perifer. Ordet 'omdannelse' oversætter 'recomposition', dvs. bogstavelig talt en om-sammensætning, hvor eksisterende dele omdannes til et nyt hele, eventuelt med bortfald af nogle delene. Det viser sig, at ordet også kan betegne en omstrukturering af et firma eller en organisation, omend ordet "restructuration" på fransk synes at være mere udbredt – altså det, at en afdeling får nye opgaver, to andre bliver slået sammen, en nedlagt, og et antal nye bestående af diverse medarbejdere oprettet osv. 'Omdannelse' eller 'omlægning' er derfor ligesom 'omstrukturering' dækkende.

Værre er det med oversættelsen af "redéploiement" som udfoldelse. Både som substantiv (redéploiement)

og verbum (redéployer) er ordet ret sjældent. Uden forstavelsen 're' betyder 'déployer' at udfolde (fx en vifte eller en fugls vinger), men er også en militærteknisk term, som vist bedst kendes som substantivet 'opmarch', dvs. det at bringe en militær enhed i stilling eller på banen, i nogen grad med samme betydning som det at spille et kort ud: Det er på én gang er en konkret handling (kortet lægges bogstaveligt talt på bordet) og en udfordring, et udspil, som har en særlig kortspilsbetegnelse defineret af det enkelte spils kontekst og spillets regler som en mere almen og abstrakt kontekst. På samme måde er en opmarch både den konkrete placering af en hær enhed et bestemt sted og en demonstration i en mere generel politisk og militær og geostrategisk styrkeprøve af, at enheden er netop dér og er klar til forsvar eller angreb.

"Redéploiement" betyder så noget i stil med 'om/genudfoldelse' eller 'om/genopmarch', og bruges også om omordningen eller reorganisering af en hær enhed og omstrukturering eller omlægning af firmaer, sidstnævnte sjældnere en "restructuration" på fransk. Man kunne altså bruge samme ord en gang til i oversættelsen: "omstrukturering og omstrukturering af de offentlige programmer", hvilket selvfølgelig ikke rigtig giver mening. Men at finde et dansk ord, som rummer de diskrete militære associationer – dvs. den implicite henvisning til, at offentlige programmer omstruktureres som led i en krig mod de fattige – er ikke lykkedes mig. Man kan derfor nøjes med ét ord i stedet for to.

Ordet 'remous', som er oversat med 'strømninger', har også sine vanskeligheder. Egentlig betegner det forskellige former for vandstrømninger og -hvirvler. Anvendt på sociale forhold kan der være tale om røre, uro, bevægelser, optøjer, strømninger. Sidstnævnte er sært nok både det mest præcise og det mest vage: Det oversætter mest direkte, men det er samtidig uklart, hvad det betyder. Tænker Wacquant på optøjer (et ord, som i sig selv rummer ekkoer af en elitær fordømmelse af pøbelens kedelige tendenser til at slå ting i stykker og brænde biler af)? Eller på mere organiserede sociale bevægelser? Min fornemmelse er, at det handler om 'uro', altså noget af den slags, som Durkheim ville kalde samfundets moralske patologier: noget uønsket pga. den utryghed og uorden, det skaber for alle, men ikke noget, der a priori kan fordømmes på den ene eller anden måde, fordi tryghed og orden er i alles interesse

– altså et relativt neutralt ord.

Uklarheden i betydningen af 'remous' hænger igen sammen med den kausalitetsforståelse, som teksten rummer: Uroen er "associés à", dvs. 'forbundet med' eller i statistisk betydning bogstaveligt talt 'associeret med' stigende fattigdom og social ulighed. Her tages der således ikke stilling til kausaliteten, men kun til den statistiske association (som for øvrigt ikke er bevist eller sandsynliggjort nærmere). Den "stigende fattigdom og sociale ulighed" er på sin side heller ikke kausalt, men tidsligt forbundet med – "suite à", helt bogstaveligt "som følge af" i betydningen 'b følger efter a' – at den fordristisk-keynesianske samfundspagt er blevet kasseret.

Præcisionen i termerne statistisk association og tidsfølge er her af stor betydning. De signalerer, at vi er i en gennemtænkt teoretisk rekonstruktion af empiriske forhold, ikke i en historiefilosofi, hvor abstrakte entiteter realiserer deres intentioner, således at kontrahenterne i samfundspagten gensidigt eller ensidigt opsiger denne, hvilket medfører stigende fattigdom og ulighed, som på sin side forårsager uro. En marxistisk determinations-tænkning er så godt som det samme, selv om den er formuleret i et lidt andet sprog – uden intentioner. Det kan måske siges, at Wacquants sprogbrug med det bramfri udtryk "mise au rebut" (komme i skraldespanden = kassere), kan snige historiefilosofi ind ad bagvejen forklædt som folkeligt frigjort antiakademisme; men det kan nu også fint forstås som en teoretisk rekonstruktion af noget, som kan observeres historisk: En struktur, som eksisterede – en form for konsensus mellem arbejdsgivere og -tagere om arbejdsdeling, materiel fordeling og statens funktion i den sammenhæng og dermed kunne sammenfattes som den "fordristisk-keynesianske samfundspagt" – eksisterer ikke længere.

To sidste ting kan få en kommentar med: For det første, at udtrykket 'contrat social' henviser til Rousseaus bog med denne titel (*Du contrat social*, 1762), og derfor oversættes udtrykket ligesom bogen på dansk med det lidt antikverede ord 'samfundspagt'. For det andet bruger Wacquant to forskellige ord, som betegner bevægelser i hver sin retning om det, jeg har oversat med *stigningen* i fattigdom og ulighed: Hvor der er tale om en "montée" (stigning som opadgående bevægelse) i fattigdommen, er der tale om en "creusement" for social ulighed, dvs. en uddybning eller udhuling, som

når man graver en grøft dybere, altså en nedadgående bevægelse. Det er jo en meget net modstilling, men det er svært at se, hvad den egentlig bidrager med.

Alt dette har medført en forenkling af teksten i den version, man kan læse andetsteds:

Straffepolitikken må sættes i centrum for analysen af, hvordan offentlige programmer omstruktureres for at inddæmme den sociale uro, der hænger sammen med stigende fattigdom og social ulighed som følge af, at den fordisk-keynesianske samfundspagt er blevet kasseret.

Er den bedre? Jeg er i tvivl. Og måske burde man gå længere i at frigøre sig fra den franske tekst?

Spørgsmålet er, om denne slags sprognørderi og flueknepperi er vigtigt og i givet fald for hvad. For mig at se er der to hovedhensyn, som ikke nødvendigvis peger i samme retning. Det ene er hensynet til sandheden og erkendelsen: Teksten bør oversættes, så den så vidt muligt gengiver præcisionen i den erkendelse, den skal udtrykke – dvs. de præcise teoretiske (fx statistiske, kausale, kronologiske, logiske) relationer mellem observationer. Det andet hensyn er til tekstens effektivitet som politisk kritik. Her er mobilisering og forståelighed vigtigere end præcision. Eller rettere, præcisionen angår dens mobiliserende kraft, som ofte er større ved brug af termer, der engagerer en habitus og dens ikke-bevidste følelser (fx de kulturriges nærmest principielle afsky for den økonomiske elite). Dette hensyn ville tale for at genskrive teksten, så den blev mere begribelig og måske erkendelsesmæssigt mere uklar og upræcis (man kunne fx tale om de 'superrige' og de 'fattige'), mens hensynet til erkendelsen ville tale for en præcision, som kan gøre teksten vanskeligere at læse, fordi forståelsen af de præcise relationer også kræver tilegnelsesarbejde, som også er et aftilegnelsesarbejde af alt det, man troede: "Det virkelige er aldrig det, man skulle tro, men altid det, man burde have tænkt", som Bachelard siger; og det opdager først efter et besværligt arbejde med de prækonstruerede ting, man har i hovedet. Problemet er, at erkendelsen ikke uden videre er politisk anvendelig. Den politiske anvendelse kræver et specifikt oversættelsesarbejde fra erkendelse til politik. Min prioritering i oversættelsen har i langt højere grad

været erkendelsen end politikken; men man kunne måske godt ønske sig, at der var folk, som kunne og ville foretage oversættelsen til politik. Som en mere beskedne ambition kan man anbefale oversættelse som en vej til at forstå detaljerne i kompakte teoretiske tekster som denne.

Nyhedsbrevet #53

Passerons Sociological Reasoning

Den franske sociolog Jean-Claude Passerons bog *Le raisonnement sociologique* er for nylig blevet oversat til engelsk under titlen *Sociological Reasoning*. Det er sket på foranledning af den engelske sociolog og Bourdieu-ekspert Derek Robbins, som blandt andet har redigeret en stort firebinds samling med tekster af og om Bourdieu tilbage i 2000. De senere år har Robbins så fået forskningsmidler til at dykke dybere ned i Passerons arbejde, hvilket har resulteret i nogle interessante, men også lidt mystiske artikler. Som Derek påpeger i sit forord til *Sociological Reasoning*, er sagen jo den at Passeron - specielt udenfor Frankrigs grænser - mest er kendt for sit samarbejde med Bourdieu, der bl.a. resulterede i bøger som *Reproduction in education, society and culture*, *The Inheritors* og *The craft of sociology*. På et tidspunkt ophørte dette samarbejde og siden har Passerons arbejde tiltrukket sig mindre opmærksomhed. Selv om *Le raisonnement sociologique* f.eks. allerede blev udgivet på fransk i 1991 (og i sig selv indeholder en del tidligere publicerede artikler), så er det altså først i 2013 at den er blevet oversat til engelsk (og man finder stor set ingen af de artikler bogen indeholder eller andre af Passerons tekster i engelsk oversættelse).

Derfor har Robbins sat sig for at dykke dybere ned

i Passerons forfatterskab, dels for at blive klogere på det og dels for at finde årsagen til at samarbejdet mellem Bourdieu og Passeron ophørte. Det er på sin vis to meget forskellige formål, hvilket måske er årsagen til at Robbins artikler om emnet er lidt mystiske. Det har nemlig hele tiden et dobbelt formål: på den ene side at præsentere Passerons selvstændige bidrag for et engelsktalende publikum, som muligvis ikke kender Passeron fra andet end hans samarbejde med Bourdieu; på den anden side at synliggøre forskellen mellem de to forfatters tilgange og andre faktorer der kan have spillet ind på ophøret af deres samarbejde.

Det sidste af disse to formål kan i sig selv være ganske interessant: dels som en komparativ øvelse, der kan synliggøre de finere detaljer i Bourdieus position via en sammenligning med en sociolog, som ligger meget tæt på - og alligevel er forskellig fra - hans arbejde; dels som en socioanalyse af de sociale og intellektuelle konflikter, der har bidraget til at producere en af sociologiens helt store navne. Men det er samtidig en øvelse, der i sig selv indeholder en spænding, som måske repræsenterer forskellen mellem Passeron og Bourdieu ganske godt. For spørgsmålet er om årsagen til samarbejdets ophør skal findes rent internt i deres forskellige tilgange til sociologisk arbejde eller om også andre (mere praktiske og sociale) faktorer har spillet ind. Som Robbins præsenterer det - og ud fra hvad jeg selv har læst af Passeron - er Passerons arbejde præget af et meget stort fokus på de interne forskelle - af videnskabens interne argumenter og problematikker - mens Bourdieu nok i højere grad lagde vægt på sociale og praktiske faktorer. Denne forskel betyder så, at Robbins i sine analyser let kan komme til at tage parti for henholdsvis den ene eller den anden ved at lægge vægten på henholdsvis de videnskabsinterne argumenter og de praktiske grunde. Paradoksalt nok - i hvert for dem der kender Robbins fra hans mange års arbejde med Bour-

dieu – synes han at lægge hovedvægten på de videnskabsinterne forskelle.

I nogle af sine artikler beskriver Robbins godt nok en række sociale processer og forhold, der førte de to sammen og dannede baggrund for deres fælles arbejde, men det bliver ikke tydeligt, hvad der førte til samarbejdets ophør (og om der var tale om et brud eller bare at de gik hver sin vej). Med Bourdieuske briller kunne man måske læse Robbins analyse således, at der var så stor lighed mellem Bourdieus og Passerons sociale baggrund og deres livsbaner generelt og mere specifikt indenfor det socialvidenskabelige felt, at det eneste der synes at kunne forklare ophøret i deres samarbejde var forskelle i deres videnskabelige synspunkter. Store dele af Robbins analyser kan egentlig godt læses på den måde, men sådan udtrykker han det ikke – måske fordi det ville implicere, at Passerons standpunkt (om at lægge vægten mere på de interne argumenter) kun var rigtigt under bestemte sociale betingelser. Derfor skriver Robbins – der beskriver hvordan han overfor Passeron og hans kollegaer har præsenteret sig som Bourdieusianer – på en måde, der synes meget lidt informeret af Bourdieu. Det skinner tydeligt igennem i hans introduktion til *Sociological Reasoning*, at han er meget taknemmelig overfor Passeron, der har taget imod ham og haft flere samtaler med ham om emnet. Og taknemmeligheden synes så at blive gengældt ved at Robbins bruger indledningen til systematisk at forsøge at identificere de videnskabelige forskelle mellem Bourdieu og Passeron, der førte til ophøret i deres samarbejde.

Spørgsmålet er så om Robbins måde at udvise sin taknemmelighed på faktisk er gavnlig for Passeron. Hans mere end 60 sider lange introduktion til *Sociological Reasoning* er en meget detaljeret og hypersensitiv analyse af, hvad der adskiller Passeron fra Bourdieu med hensyn til intellektuelt indhold. Her er vi til tider helt nede i de mindste detaljen og små antydninger af markeringer af forskelle. Man kan sige, at Robbins i høj grad er nødt til at indlæse forskelsmarkeringerne i Passerons tekster, fordi de ikke altid er særlig eksplicite. Det er sådan set interessant læsning, hvis man har tiden og lyst til at fordybe sig i denne debat, men samtidig må man konstatere, at forskellen mellem de to ikke altid står helt klar. Passerons arbejde har en helt anden karakter, beskæftiger sig med andre ting og griber dem an på en anden måde end Bourdieu. Men om dette

nødvendigtvis indebærer en principiel forskel, der nødvendigvis måtte føre til et brud mellem de to, er måske mere tvivlsomt. Eller, måske mere relevant, om denne forskel er så stor at folk der drager inspiration fra Bourdieu nødvendigvis må afvise det Passeron laver som problematisk eller irrelevant (og omvendt). Det Robbins introduktion gør godt er at vise (selv de mindste) forskelle i videnskabelig positioner mellem Bourdieu og Passeron. Men det den ikke gør, er at introducere til Passerons arbejde – som jo i meget høj grad er ukendt i den engelsktalende verden – på dets egne præmisser. Vi får sindrige analyser af, hvordan Passerons argumenter kan ses som en implicit polemik med Bourdieu, men vi får næsten ingen introduktion til hvad Passerons argumenter egentlig er og hvilken kontekst de er blevet til i. Robbins introduktion fastholder derfor Passeron i positionen som ”ham der arbejdede sammen med Bourdieu og så holdt op med det” og Bourdieu bliver i Robbins introduktion nærmest den eneste kontekst for Passerons arbejde. Men når man så begynder at læse Passeron selv bliver det tydeligt, at Bourdieu langt fra var den primære antagonist. Tværtimod giver bogens undertitel – *a non-Popperian Space of Argumentation* – et hint om, at Passerons arbejde handler om noget helt andet end at kritisere Bourdieu. Den handler om sociologiens historiske grundlag og det problematiske ved at bruge Poppers falsifikationisme som legitimering for sociologiens videnskabelige karakter. I den forstand ville en sammenligning med Norbert Elias – der også skrev om sociologiens relation til historien og om Popper – måske have været mere interessant. Det er muligt, at der visse steder ligger en implicit kritik af Bourdieu, men andre steder kan Passerons arbejde lige så godt ses som løbende parallelt med Bourdieus argumenter omend formuleret på en anden måde. Desværre skriver Passeron både meget polemisk, uden specielt mange referencer og uden at tydeliggøre, hvem han præcis diskuterer med. Netop derfor kunne man godt have ønsket sig en introduktion til bogen, der havde brugt mere energi på at præsentere Passerons arbejde i sig selv end dets mere eller mindre tydelige relation til Bourdieus arbejde. Og det kunne have været rigtig interessant at få lidt mere viden om, hvilken betydning bogen har haft, hvordan den er blevet modtaget og hvilke debatter den har bidraget til.

Men alt dette altså bare for at nævne at bogen nu

findes i en engelsk udgave for dem der skulle have lyst til at læse den.

-ja

PS: franskkyndige kan nyde denne herlige lille, meget tidstypiske og tres, tres francais film fra omkring 1970, hvor en ung Bourdieu og en ung Passeron diskuterer sociologi – bemærk den indledende underlægningsmusik, der ikke lader en gyserfilm meget efter. Dette er alvor!

<http://www.youtube.com/watch?v=3PISYZCFP58>

Bourdieuiske perspektiver på klasse

Christian Sandbjerg Hansen har redigeret en ny antologi på Hexis' forlag med titlen *Socialt rum, symbolsk magt – Bourdieuiske perspektiver på klasse*. Fra bogens bagsidetekst:

“Efter at have været udgrænset fra både samfundsvidenskabelig og offentlig debat synes klasse-spørgsmål at være på vej tilbage som referenceramme og samfundsmæssig grundforståelse. Den franske sociolog Pierre Bourdieus gentænkning og bearbejdning af klasse som begreb og spørgsmål udgør et kraftfuldt reservoir af intellektuelle redskaber til at tænke, stille og undersøge spørgsmål, der specifikt og direkte adresserer klasse, men som også mere alment og indirekte stiller spørgsmål med afsæt i en ontologi, der forstår den sociale verden som struktureret og hierarkisk og samtidig tildeler de symbolske systemer en selvstændighed og en særskilt analytisk interesse. Denne antologi introducerer derfor Bourdieus gentænkning af klassespørgsmålene og viser dens teoretiske tyngde og forskningsmæssige frugtbarhed gennem konkrete, empiriske analyser af aktuelle, danske klasse-forhold.”

Socialt rum, symbolsk magt – Bourdieuiske perspektiver på klasse rummer artikler af Bourdieu, Loïc Wacquant, Stine Thiedemann Faber, Annick Prieur, Lennart Rosenlund, Jakob Skjøtt-Larsen, Christoph Houman Ellersgaard, Gitte Sommer Harris, Sune Jon Hansen, Stefan Andrade og redaktøren selv. Bogen kan købes på Hexis' hjemmeside:

<http://www.hexis.dk/bog-8.html>

Sociologi på youtube

Som gamle latinstudenter, oldtidskyndige og citatsamlere ved, orienterede kejser Julius Cæsar senatet i Rom om sin sejr i slaget ved Zela år 47 f.v.t. med de lakoniske ord: *veni, vidi, vici* – “jeg kom, jeg så, jeg sejrede”. I et auditorium på Københavns Universitet bemærkede jeg engang, hvordan nogen – formentlig en meget træt latin- eller historiestuderende – havde ridset en fiffig parafrase på Cæsars rapport i bordet foran mig: *veni, audi, dormi* – “jeg kom, jeg hørte, jeg sov”. Og man ved det jo godt: den klassiske forelæsning er ikke *nødvendigtvis* den mest inspirerende og pædagogiske undervisningsform. Så er der heldigvis andre måder at formidle stoffet på, også hard-core sociologisk teori, tjek fx disse to youtube-videoer, den første et forsøg på at forklare Bourdieus feltteori med en blanding af fodboldmetaforer og Jørgen Clevinsk klippekliste:

<http://www.youtube.com/watch?v=7FXPnkWSCyE>

-den anden en original rap med Giddens, Bourdieu og allestedsnærværende Henrik Dahl:

<http://www.youtube.com/watch?v=ygx18SiJ97g>

praktiske grunde

Nordisk tidsskrift for kultur- og samfundsvidenskab

Praktiske Grunde udgives af foreningen *Hexis - Forum for samfundsvidenskabelig forskning* og ud- kommer elektronisk med fire numre årligt.

Praktiske Grunde er et tværfagligt internordisk forum for analyse af sociale og kulturelle praksis- former, deres sociale genese, strukturelle betingelser, virkemåder og relation til magt- og dominansforhold.

Praktiske Grunde er til for at fremme den kritiske dialog mellem de mange forskellige forskere og studerende, der på forskellige måder og i forskellige sammenhænge arbejder med inspiration fra den franske sociolog Pierre Bourdieu og beslægtede forskere. Tidsskriftet redigeres således med afsæt i følgende basale videnskabelige grundantagelser:

- videnskabelig viden har både en teoretisk og en empirisk dimension
- det videnskabelige objekt er konstrueret gennem et brud med førstehåndsforståelsen
- at tænke i relationer giver bedre virkeligheds- modeller end at tænke den i substanser
- virkeligheden er historisk og fortiden virker i nutiden, både kollektivt og individuelt.

Praktiske Grundes tværfaglige redaktion består af et dansk, svensk og norsk redaktionspanel. Tidsskriftet bringer fagfællebedømte forskningsartikler, oversættelser af centrale fremmedsprogede tekster og anmeldelser. I tidsskriftets nyhedsbrev optages mindre essays, debatindlæg, bogomtaler, meddelelser om konferencer, seminarer, studiegrupper o.l. Praktiske grunde publicerer på dansk, svensk, norsk og engelsk.

Redaktion

Redaktør: Kim Esmark; Danmark: Ole Hammerslev, Anders Høg Hansen, Carsten Sestoft, Emmy Brandt, Ulf Brinkkjær, Marianne Høyen; Sverige: Donald Broady, Mikael Börjesson, Emil Bertilsson, Ida Lidegran; Norge: Kristian Larsen, Johannes Hjellbrekke

Advisory board

Loïc Wacquant, Univ. of California, Berkeley & Centre de sociologie européenne, Paris; Lennart Rosenlund, Universitetet i Oslo; Jan Frederik Hovden, Universitet i Bergen; Tore Slaatta, Universitetet i Oslo; Martin Gustavsson, Stockholms Universitet; Mikael Palme, Stockholms Universitet; Annick Prieur, Aalborg Universitet; Mikael Rask Madsen, Københavns Universitet; Lene Kühle, Aarhus Universitet; Peter Koudahl, DPU; Ida Willig, Roskilde Universitet; Lisanne Wilken, Aarhus Universitet; Yves Dezalay, CNRS, Paris; Antonin Cohen, Université de Picardie, France; Frédéric Lebaron, Université de Picardie, France; Remi Lenoir, Director of the Centre de sociologie européenne, Paris; Niilo Kauppi, CNRS, Strasbourg; Franz Schultheis, Universität St. Gallen; Michael Vester, Leibniz Universität Hannover; Bryant Garth, Southwestern University, USA

Vejledning til forfattere om manuskripter

Manuskripter til *Praktiske Grunde* indsendes elektronisk som vedhæftet fil i Word-format til praktiskegrunde@hexis.dk eller en af redaktørerne. Praktiske Grunde publicerer på dansk, norsk, svensk og engelsk. Efter fagfælle-vurdering indsendes et rettet og korrekturlæst manuskript som vedhæftet Word-fil. Med artiklen skal følge:

- engelsk abstract (max. 150 ord, husk engelsk titel)
- 5-8 keywords på engelsk
- forfatteroplysninger: navn, akademisk titel og/eller ansættelsessted, evt. e-mail

Opsætning og skrifttype

Brug standardopsætning. Skrifttype Times New Roman 12 pkt. Brug gerne overskriftstypografi(er). Brug gerne afstand mellem afsnit, men som 'afstand før' i typografien, *ikke* ved at indsætte tomme linjer.

Forkortelser, talord, termer

Rent sproglige forkortelser følger almindelig retskrivning. Årstal skrives med talord, f.eks. 1989, 1980'erne, '80'erne, 1800-tallet. Termer på originalprog kursiveres (f.eks.: ... med begrebet *Herrschaft* sigtede Weber til...).

Figurer og tabeller

Skal være i et breddeformat af 7,5 eller 16 cm. De skal være nummererede og have en beskrivende rubrik.

Figurer skal om muligt medsendes i vektorformat (tegnet i fx Adobe Illustrator eller i et freeware-program som Inkscape. Hvis forfatteren ikke kan levere dette, vil figuren om muligt blive rentegnet. Figurer skal medsendes på separat fil, men må også gerne indsættes i teksten.

Citater og citationstegn

Citater på indtil 4 linier anbringes i løbende tekst mellem "dobbelte anførselstegn". Citater på over 4 linier sættes separat i teksten, indrykket og uden anførselstegn. Ved markering af begreber og andet, som ikke er egentlige citater, bruges 'enkelt anførselstegn' (f.eks.: ... der var tale om en 'statsliggørelse' af tænkningen...).

Henvisninger

- angives via forfatternavn, udgivelsesår og evt. side-tal i parentes indlagt løbende i hovedteksten: (Zahle 1996), (Bourdieu 1971: 45). Flere forfattere adskilles med semikolon: (Zahle 1996; Petersen 2007). Flere referencer af samme forfatter fra samme år alfabetiseres: (Bourdieu 1982a, 1982b).

Noter

Praktiske Grunde opererer med løbende numeriske fodnoter. Brug ikke flere noter end nødvendigt.

Litteraturliste

- opføres alfabetisk efter hovedteksten, udformet med Chicago manual of style som forlæg:

Bog:

Honneth, A. 2006. Kamp om anerkendelse. København: Reitzel.

Ældre bog i nyt optryk eller senere oversættelse:

Weber, M. 1978. Economy and society. Berkeley: University of California Press [1922].

Bog med mere end en forfatter:

Prieur, A. og C. Sestoft 2006. Pierre Bourdieu. En introduktion. København: Reitzel.

Flere bøger / artikler af samme forfatter fra samme år:

Bourdieu, P. 2005a. Viden om viden og refleksivitet. København: Reitzel.

Bourdieu, P. 2005b. The social structures of the economy. Cambridge: Polity Press.

Artikel i redigeret bog (antologi/samleværk):

Hanks, W.F. 1993. Notes on Semantics in Linguistic Practice. In Bourdieu. Critical Perspectives, red. C. Calhoun, E. LiPuma & M. Postone, 139-155. Cambridge: Polity Press.

Artikel i videnskabeligt tidsskrift:

Lenoir, R. 2006. An Intellectual and Personal Encounter. Retfærd. Nordisk juridisk tidsskrift 3/114: 7-22.

Nummer af tidsskrift, evt. med angivelse af tema:

Praktiske Grunde. Nordisk tidsskrift for kultur- og samfundsvidenskab 1-2, 2010. Tema: Bourdieu og staten. www.hexis.dk.

Artikel i dagblad:

Information 2007. Kritisk sociologi på anklage-bænken. 10. september.

Henvisning til hjemmeside:

Hexis. <http://www.hexis.dk/forfattervejledning.html> [29. febr. 2011].